

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Johannes Ewalds samlede skrifter

Citation: Ewald, Johannes: "Johannes Ewalds samlede skrifter", i Ewald, Johannes: *Johannes Ewalds samlede skrifter*, Gyldendal, (1969), s. a. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-ewald04val-shoot-idm139761565491616.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Johannes Ewalds samlede skrifter

b
c

JOHANNES EWALDS

SAMLEDE SKRIFTER

EFTER TRYK OG HÅNDSKRIFTER

ANDET BIND

**Udgivet af
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab**

GYLDENDAL

d

**Johannes Ewalds samlede skrifter,
andet bind udkom første gang i 1915.
Nærværende 2. oplag er et
uændret fotografisk optryk af
originaludgaven, udført af
Villadsen og Christensen, København
Printed in Denmark 1969**

e f
g

JOHANNES EWALDS

SAMLEDE SKRIFTER

EFTER TRYK OG HAANDSKRIFTER

UDGIVNE AF
HANS BRIX OG V. KUHR
ORDBOG AF H. JUUL-JENSEN

ANDET BIND

KØBENHAVN 1915 GYLDENDALSKE BOGHANDEL

NORDISK FORLAG

h
i

INDHOLD AF ANDET BIND

	Side
Ode til Printz Friderich, da Han fornyede Sin Daabes Pagt(1770)	1
Til Herr Münster og Jfr. Ring og til Herr Ring og Jfr. Thornam (1770)	4
Sørge-Sange opført i Christiansborgs Slots-Kirke 13. Junii 1770, da Enke-Dronning Sophia Magdalena skulde føres til sit Hvilested (1770)	6
Sørge-Sange opført i Roeskilde Dom-Kirke 14. Junii 1770, da Enke-Dronning Sophia Magdalena blev samlet med Sin Gemahl og Slægt (1770)	11
Et Glimt fra Tiden ind i Evigheden ved Frue Geheimeraadinde von Schulins Hvilested, 18. Junii 1770 (1770)	13
Over Hr. Hermann (1770)	16
Philet en Fortæling (1770)	19
Paa Kongens Fødsels-Dag. 1771 (1771)	28
Passions Oratorium, opført af det saa kaldede Raadhuusstrædets Musikalske Selskab (1771)	29
Adskilligt af Johannes Evald (1771)	
Forerindring	33
Philet en Fortæling [Andet Oplag]	38
Sørge-Cantata i Anledning af Enke-Dronning Sophie Magdalenes dødelige Afgang	39
Ønske til Jomfrue Cecilia Wormstrup, paa Hendes Fødsels-Dag	46
Philets Forslag om Pebersvendene, som vist vil blive iværksat (1771)	47
Recitativ og Aria, siunget 18. Maj 1771, da det Musikalske Selskab for denne Vinter ophørte (1771)	114
Da jeg var syg (1771)	115
De brutale Klappere. Et tragi-comisk Forpil, Til Brug for den Kongelige Danske Skueplads (1771)	117;
Klage-Sang af en Bekiendt ved Hr. Haagensens Grav 28. December 1771 (1771)	144
Philemon og Baucis. Et Skuespil med Sang, i en Handling. Oversat af det Tydske og Forøget med nogle Arier (1772)	146
Paa Kongens Fødsels-Dag 1772 (1772)	177
Avisartikel I (1772)	178
Avisartikel II (1772)	180
Hedningernes Frelse, Et Passions Oratorium (1772)	182
Taarer ved Herr Frederik von Arnsbachs Grav (1772)	191
I Anledning af Hr. Grev Haxthausens Afgang fra Søde Staten (1772)	194
En Passions-Sang [Stabat Mater], Dansk Efterligning (1772)	195
Haab og Erindring (1772)	197
Til Herr Berling og Jfr. Godiche paa Deres	

Bryllups-Dag 9. October 1772 (1772)	202
Harlequin Patriot eller den vægte Patriotisme. En comisk Comoedie i tre Handlinger paa Vers (1772)	204
Pebersvendene. Et Lyst-Spil I Fem Handlinger (1773)	302

k

1

ODE TIL PRINTZ FRIDERICH, DA HAN FORNYEDE SIN DAABES PAGT (1770)

SYNG kunstled og urørt om Lykkens Gaver,
Om alt hvad, Jord og Tid og Rygtet haver;

Og Echo svare høyt paa Støvets Lyst!
Men nu min Sjæl har seet og følt den Høye,
Nu zitrer Glæden i mit fulde Øye,

Og Sangen qvæles i mit Bryst.
Som Marmor, som Ægyptens Pyramider,
Opregne Musen for de sidste Tider;

Hvad Jorden tabte, naar dens Helte vandt!
Men salige Triumph! - - - hvor Godhed vinder,
Der knæler tause Zions Sangerinder,

Og Taarer sige, hvad i fandt! -
Gud! - - - Navn, som standser i Cherubens Læber! - - -
Almægtige! - - - Hvad er jeg, at jeg stræber

At nævne Dig og nævne Dig igien?
Dog hørte jeg - - - I Magter og I Throner,
I hørte det - - - Slaae Cither høye Toner!

Thi Jordens Yndling er hans Ven. -
Naar Horeb skiælver - - - Naar hans Dommes Torden
Gaaer nær og tung og langsom over Jorden,

Da, Skræk! - - - da høre og forstumme vi.
Men Gud er ey i Veyret - - - Atter høres
En mægtig Røst, og Ebals Grundvold røres;

Men Gud er ey endnu deri - - -
Da suusler Zions Ceder - - - knæler, knæler,
Alt hvad som lever! - - - raaber alt hvad mæler!

Han er det - - Godhed - - Miskundheders Gud - -
Her lod Urania Kitharren falde - - -
Høyt løftede hun Sangen at paakalde;

Og - - - stammede sin Vellyst ud 2
Vend dig min Sang! - Og du mit fulde Øye,
Forsk! - - - hvem er den, som taler med den Høye?

Med hvem fornyer Al-Godheds Gud sin Pagt?
Hvem nævner tryk det store Navn? hvem kræver
Dens Vidnesbyrd, hvorfor Eloah bæver;

At det skal staae, hvad han har sagt?
Motsatte Dyder trættes om at male
Hans Mine - - - høy, ukunstled er hans Tale,

Og al hans Væsen ydmyg Majestet.
Hans ædle Hierte høres i hans Læber;
Men Øyet forekommer dem og stræber

Med al sin Ild at vise det.
Bemærk, hvor yndigt Ungdoms Blomster pryder
Ær værdig Viisdoms Frugt og modne Dyder!

Hør ham forklare Dom og Salighed,
Og Viisdoms Vey - - - Naturens Maal og Ende,
Og Almagts Lov - - - Og hør ham saa bekiende:

At Jesus er Alt, hvad han veed! -
Forsk Sangerinde! Læs i Glædes Taare;
Fornem af Blodets Slag i hver en Aare;

Hør det af Suk, som stormer fra enhver!
Lad Cimbrer, lad det glade Tvilling-Rige,
Lad Norden, og dens mindste Sønner sige;

Hvem denne Herrens Yndling er!
Vor Frederik! - - - O I, som aldrig glemte
Den sande Helt - - - vor Frederik den Femte,

O kommer, iiler, deeler himmlisk Fryd.
Seer Frederik, og raaber Myriader:
EN GLAD ERINDRING OM HANS STORE FADER!

ET VÆRDIGT AFTRYK AF HANS DYD!
Slaae høyt min Citther! - - syng i Urims Toner,
Den Pagt, som han fornyer med sin Forsoner! -

Min Sjæl beskue Godheds Glands igjen! -
Nævn Pagten! - - Sig, hvad han i Verdens Øye
Bekræftede; og læs det i det Høye;

Hvad Jehovah tilsoer sin Ven! -
»Din, sagde Frederik, »Din vil jeg være; 3
»Din Godheds Lov; en Formuur for din Ære - - -

»Din Villie være steds min Rette-Snoer!«
Da soer han ved sig selv, den evig gode,
Og Himlene, og alle de som troede,

Og Haabet hørte, at han soer. -
»Mig, soer Al-Godhed, »Mig skal du behage! - -
»Min Arm beskjærme dig! - Min Aand ledsage

»Din Fod til mig, og Skjæbnen til dit Gavn!
»Jeg, Jeg vil høre dig, naar du paakalder! - - -
»Fred vil jeg give dig; og Fryd; og Alder,

»Og Viisdom; og et evigt Navn! - - -«
Af Haabet drukken var min Sang - - og længe
Løb Glæden gennem neppe rørte Strænge - -

Og himmlisk Vellyst brød Kitharrens Klang.
Træt er min Sjæl af Vellyst - - Tanker svimle
I Godheds Dyb - - - og Stemmen dør i Himle;

Og Glædes Taare er min Sang.

Gjør Glæden stum? - - - Kan kun min Sjæl fornemme
Den Fryd jeg saae? - - - Hvo laaner mig da Stemme,

Til Dig, som saae den i en elsket Søn? -
Ney! - - JULIANES høye Sjæl allene,
Kan fatte Fryd, som den kun kan fortjene:

Sin FRED'RIK - - Sine Dyders Løn. -
Og skal min Sang ey vove sig til eder,
Hvis Flid opelskte disse Saligheder,

De Viisdoms Frugter, som I deele nu. - -
Helt, ved hvis Aske denne Taare rinder,
Den Salighed, som FREDERIKS Mentor finder,

Den synger ingen uden Du!

4

TIL HERR MÜNSTER OG JFR. RING OG TIL HERR RING OGJER. THORNAM (1770)

TEXTEN

De Oprigtiges Sæd skal velsignes.

For Vielsen musiceres det første, og efter Vielsen det sidste
Vers af: I Jesu Navn osv.

Chor.

SÆD af Oprigtige!
Saa høstes Frugterne
Af fromme Fædres Dyd.
Knæl dobbelt saligt Par,
Velsigned af den Høie!
Men du, Algodhed, svar:
Vær kostbart i mit Øie,
Og evigt i din Fryd!

Recitativ.

Og længe skal din Afkom boe paa Jorden
Og høste Frugter af den Frommes Vandel!
Den sidste Slægt skal see din Sæd velsigned;
Thi soer ei Miskundheders Gud:
Jeg Herren, jeg vil gjøre Miskundhed
Paa mange, paa uendelige Led
Mod dem, som elske mig og holde mine Bud!

Aria.

Flyer, Taarer, flyer den Frommes Øie,
Viig, Sorrig, for Algodheds Ven!
Hans Sæd er elsket af den Høie,
Og Almagt selv beskiermer den.
Men jeg vil prise den Algode,
Min Siæl beundre Herrens Vei!
Dyb er hans Pagt mod dem, som troede,
Hans Naade sees, men fattes ei.

Recitativ.

To glade Par, som rene Flammer,
Og Overlæg, og smilende Forældre, 5
Og Dyd, og Himlen selv, og Glædens Fader
Nu sammenknytter i et evigt Baand!
Lyksalige, som ved en sielden Gave
Seer dobbelt Fryd: sig selv, og dem, Naturen
Og spæd Fortrolighed har lært at elske,
Velsigned af den samme Haand!
Reen, stor og varig være eders Glæde,
Jevn, ret og lang den Vei, som I betræde,
From eders Siæl, og glad ved Gravens Bredde;
Og eders Fædres Gud, den evig Gode,
Skal styre eder med sin Viisdoms Aand!

Chor.

Sæd af Oprigtige!
Saa høstes Frugterne
Af fromme Fædres Dyd.
Knæl dobbelt saligt Par,
Velsigned af den Høie!
Men du, Algodhed, svar:
Vær kostbart i mit Øie,
Og evigt i din Fryd!

6

**SØRGE-SANGE OPFØRT I CHRISTIANSBORGS
SLOTS-KIRKE DEN 13DE JUNII 1770, DA DEN
HØISALIGE ENKE-DRONNING SOPHIA MAGDA-
LENA SKULDE FØRES
TIL SIT HVILE-STED
(1770)**

FOR DEN FØRSTE PARENTATION

UNDERSAATTERNE
Chor.

BLIV høit vor qualte Suk! - flyd Graad, at lindre
Vor Smerte! - den som brænder i vor Bryst!
Men Engler! I hvis Seier-Sange hindre
Vor Graad; og I, som dele himmelsk Lyst,
O! tier!... Thi kun Skrækkens tause Stene
Og dig, o Nat, vil vi betroe vor Nød;
O! græder! - ak! SOPHIE MAGDALENE
Ak NORDENS BESTE-MODER HUN er død!

EN SALIG AAND

Recitativ. Jo! Høie Seier-Sange skal afbryde
Eders Sukke, - og Saligheders Kilde
Skal blande sig med Eders bittre Taare.
Lad ei en skummel og forhærdet Smerte
Vanhellige det Hierte,
Som giemmer MAGDALENES Navn og Dyder.
Ja! Eders Tab - Vor Medynk - Eders Jammer
Tillader Graad; men stille skal den flyde! -
Og naar end nogle sieldne Taare falder
For tungt paa Eders Bryst;
Da skal et Glimt meddele Eder Glæde,
Og lade Eder see vor Himmellyst. -

SALIGE AANDER

Arioso. I evig, evig, evig salig Glæde,
Blant de Udvalgte, er DEN, I begræde.

7

EN SALIG AAND

Recitativ. I, Dydens rette høie Sangerinder,
Og I, som følge skiult med reene Siele,
Staaer ned ved DRONNING MAGDALENES Aske,
At sige hele Jorden, hvad HUN var;
Og hvad den udi HENDE misted har.

GUDSFRYGT

Aria.

Med Dig var HUN i Pagt, Du Høie!
En elsket Skat, i Almagts Haand;
HUN vandrede for Herrens Øie,
Ledsaget af Hans Viisdoms Aand.
O! Triumph! - Det er fuldbragt!
Kronen vandt HUN; og tilbeder
I et Svælg af Saligheder
Frelsens seierrige Magt.

DYDER

Chor.

Ordspr. 12. Cap. 28. Vers.

Paa Retfærdigheds Stie er Livet, og dens Vei er ikke Døden. -

FOR DEN ANDEN PARENTATION

ARMOD

Recitativ. Ak Aske af min kronede Veninde!
Med Taarer, som HUN levende ei taalte -
Med anden Graad, end den mit fulde Hierte

Udøste! - rørt af Skiønsomhed og Glæde,
Naar HUN saa tidt fortroelig med min Kummer,
Udforskede, og lindrede min Smerte;
Med bittre Taarer - Al min Rigdom -
Men - som jeg veed - for Gud en liflig Salve,
O Aske! vil jeg salve dig - og døe. -
Men Gud! - Min Gud, som tæller mine Taarer,
Betal min Skyld! - vær MAGDALENES Løn!

8

ARBEIDSOMHED

Recitativ. O ædle Støv, den Siel, som i Dig boede
Nedlod sig ofte til min Sveed og Møie.
HUN selv indhegnede med evigt Hegn
De Frugter af min trætte Arm,
Som jeg i Kreds af Sønnestønner nyder;
Og før indsamlede for andre;
HUN brød mit Fængsel, Vanens tunge Lenke,
Som bandt mig før til evig Mangel. -
O! Gud! min Gud, som veier mine Taarer,
Betal min Skyld! vær MAGDALENES Løn.

DYDEN

Recitativ. Og mig opreiste MAGDALENE Templer;
Og blotted Dyd nød i en værdig Fristad
Ved HENDE tryk - uhindret al sin Glæde,
Og sang, oplived af sin rene Glæde,
Sin mægtige Beskytterindes Ære.
Nu - Ak! - nu svømmer den i Taarer
O Gud! du reene Gud, du min Beskytter;
Vær MAGDALENES store Løn! -

DYDER

Chor.

Fromme, Store MAGDALENE,
Godhed være selv DIN Løn! -

DYDEN

Solo.

Min Borg af Marmor-Steene,
Min Muur forsvandt i Gud.

GUDSFRYGT

Solo.

Mit Træ, med liflig Skygge
Og Glædens Frugt gik ud.

BEGGE

O! Sorg! - hvor skal vi bygge?
Vor Tempel sank i Gud.

ECHO

I Gud.

9

NORDENS ENGEL

Solo.

Min Soel - min MAGDALENE -
Min Lyst udslukte Han;
Nat, som jeg ei kan taale

Saa nær ved CHRISTIAN.

ALLE TRE

Hvem skal igien bestraale
Dit Huus, o CHRISTIAN?

ECHO

CHRISTIAN.

UNDERSAATTERNE
Chor.

Kostbare Rest af MAGDALENE!
O Skat, som Jorden fordrer nu!
DIG skal vor heede Graad ledsage
Til Natten, som Du synker i!
Men du, som ene blev tilbage,
Erindring! - Evig leve Du!
Meer evig end de Marmor-Steene;
Meer, end den Sang Du giemmes i!

EFTER DEN ANDEN PARENTATION

DA DEN HØISALIGE DRONNING BLEV UDFØRT MOTETTO MED KLAGE-SANGE

Chor.

Esaiaë 57. Cap. 13. V.

Den, som haaber paa Gud skal arve Landet, og eie hans hellige Bierg.

Arioso.

DIN Siæl vor MAGDALENE
Tilhørte Herren ene. -
Dog nu han tog den, flød
Vor Taare.

Chor. Ak! da han tog DIG, flød vor Taare.

10

Chor.

Prædik. 12. Cap. 7. V.

Støvet maae komme til Jorden igien, som den var,
og Aanden maae komme til Gud igien, som gav den.

Arioso.

I evig fastsat Orden
Tilhører Støvet Jorden;
Dog ved DIN Grav fornyes
Vor Klage.

Chor. Ak! ved DIN Grav fornyes vor Klage.

Chor.

Prædik. 7. Cap. 1. V.

Et got Navn er bedre end en god Salve, og Dødsens
Dag, end en Fødsels Dag.

Arioso.

O Glands af store Siæle,
Kostbare Eftermæle!
Og Du indbyder os
Til Smerte.

Chor. Ak! - Du indbyder os til Smerte.

Chor.

Begræd. Bog 2. Cap. 18. V.

Lad Graad flyde ned som Bekken Dag og Nat! Giv
dig ingen Hvile, at din Øie-Steen lader ikke af.

Arioso.

UDVALGTE! nu de flytte
Kun DIN nedfaldne Hytte!
Ak! nu fordobbles først
Vor Jammer.

Chor. Ak! - nu fordobbles først vor Jammer.

11

SØRGE-SANGE OPFØRT I ROESKILDE DOM-KIRKE DEN 14DE JUNII 1770, DA DEN HØISALIGE ENKE- DRONNING SOPHIA MAGDALENA BLEV SAMLET MED SIN GEMAHL OG SLÆGT (1770)

Chor.

SALIGE AANDER

Esaias Cap. 60. V. 19.

SOLEN skal ikke ydermere være dig til et Lys,
om Dagen, og Maanen skal ikke oplyse dig til
et Skin; men Herren skal være dig til et Lys evin-
deligen, og din Gud til din Herlighed.

Recitativ.

EN UNDERSAAT

Mit Blod blev koldt - I alle Aarer kryber
En stille Skræk - mit Knæ blev svagt og vakler,
Mit Syn forgaaer - Jeg svimler - og mit Hierte
Slaaer heftigt - og det svulmer op, og qvæler
Mit Suk - Jeg skiælver - og min Taare standser.

Aria.

I min Jammer seer jeg eene
Asken af min MAGDALENE!
Stedet som min Lyst forloed.
Faldne Tempel! - Høie Klage,
Kald! - ak! - kald den Tid tilbage
Da den høit og prægtig stoed.

Recitativ.

RYGTET

O! Helligdom! - Skioldungers enge Boelig,
I din rædsomme Skygge -
Rundt om mig voxer med ærværdig Taushed
Skioldungers Roes, og evige Bedrifter,
Og Jordens Skræk i stolte Bauta-Steene;¹²
Men under Steenen er en Haandfuld Aske.
O Skræk i hver en Tanke! -
O du kostbare Aske
Af DRONNING MAGDALENE!
Hviil i den snevre Boelig!
Men tryk mod Tiden - mod dens sidste Alder,
Staae DIN Erindring, naar DIT Marmor falder.

Aria. Kun Rygtet har Naturen givet
En Kraft, at overleve Livet -
Kun Dydens Glands kan ei forgaae.
Og naar Naturen selv forsvinder,
Skal MAGDALENES Æreminder
Trods Tiid og Ild, og Død bestaae.

Chor.

UNDERSAATTER

Staae med vor Smærte! - dybt i reene Siæle
Skal Du indgraves - I et dydigt Bryst.
Læs sidste Slægt HELTINDENS Eftermæle,
Og NAVNET af vor nu begrædte Lyst.
Men Du, den Saliges nedfaldne Boelig,
Hviil! ak vor LYST - og fordum CHRISTIANS FRYD,
Hviil samled med DIN ELSKTES BEEN, og roelig
Vent Almagts Røst, og knuste Verd'ners Lyd!

**ET GLIMT FRA TIDEN IND I EVIGHEDEN VED FRUE
GEHEIMERAADINDE VON SCHULINS HVILESTED,
DEN 18 JUNII 1770
(1770)**

O Nat, da ey et Gran gav Gjenskin af den Høye!
Da Godhed ey fandt Støv at hvile ved! - -
O Svælg af Lys, da Herrens Øye
Kun mødte sig i bundløs Evighed!

Ufatteligt! - og Vi! - - - Hvad var vi, før Alfader
Udstrøede Verdnens Sæd - en Haandfuld Gran
Indsprenget med glimrende Monader -
I dette Svælg, der var saa stort, som han? -

Nu svævede hans Aand - nu tålte Magtens Stemmer,
Og Soele Kredse viklede sig ud - -
Nu blev en Jord - - og af dens Gjemmer
Opstod et Støv - OG DETTE LIGNER GUD! -

DEN EVIGE! - - DEN GUD, SOM SOLE-KREDSE PRISE,
FORDI DE HVILE I HANS HØYRE HAAND!
O Tanke, kom at undervise,
Kom at opløfte vor nedslagne Aand! -

Hvor let opsvulme vi, naar i ubrekket Orden,
Held møder os paa Held, og Lyst paa Lyst? -
Hvor let naar Himmelen og Jorden,
Adlyde Vink af Ønsket i vort Bryst? -

Da see vi kun os selv - - men mørke Evigheder,
Da selv vor Jord var ey et Gran endnu! -
Da, naar vor Sjæl bortsank i eder,
Da kom den først Al-Godheds Magt ihu. -

14

Hvor let nedtrykkes vi, naar mørke Himle brøle,
Og Slag i Slag paa alle Sider slaaer? -
Naar Ønske, Haab, og hvad vi føle
I Skjebnen steds en afsagt Fiende faaer? -

Da see vi kun vor Nød - men Evigheders Fader,
Og du som bødste et Støv at ligne dig! -
Hvad Himmel og hvad Skjæbne skader? -
Hvad skrekker den, som er Alfader lig?

O Tanke i Salige, hvis Tab vi nu begræde,
Du fandt dens Trøst, og Vægten af dens Bud;
At tænke paa sit Støv i Glæde -
I Modgang paa sin Lignelse med Gud.

I Jordisk Høyhed nær Gudinderne paa Jorden! -
Hvor stort, at staae ved Siden af SCHULIN! -
I Fryd! - den Mand, hvis Aske Norden
Velsigner; og hans store Sjæl var din! -

Ham værdig nød du da, hvad Ære sielden nyder,
Naturens Sødhed og Alfaders Fred;
Og Frugten af de reene Dyder,
Som kun bestemmer vor Lyksalighed. -

Men Lykkens største Glands formaaede ey at blende
Din Sjæl - Og i din Kreds af Fryd og Pragt
Fandt du dig selv - glad ved at kjende
Dig, din Oprindelse, og Godheds Magt.

Da kom den fæle Skye, og Slaget traf dit Hjerte.
Han døde, den som boede i dit Bryst. -
Nu overiilte dobbelt Smerte
Den Sjæl, som var fortroelig med sin Lyst. -

Dog stod du tryk ved Dyd - og det du aldrig glemte,

Erindring om den større Salighed,
Som Verd'ners Skabere bestemte
Til Støvet, som han vilde lignes ved.

15

Som Klippen svulmer ey ved Middags-Soelens Heede,
Og falder ey skjønt Hav og Himmel slaae,
Saa kan dit Venskab og din Vrede,
O Jord, ey rukke dem, der tænke saa.

Nu glad og tryk i Kreds af evig reene Dyder,
O Salige, forsmaaer du Jordens Lyst
Og Suk - de, som Naturen yder -
Selv Sønnens Graad kan neppe naae dit Bryst.

Du seer ham, ømmeste blant Mødre, fra det høye -
Din Efterladtes Smerte - og du seer
Med salig Vellyst i dit Øye,
At Dyd og Ømhed rundt omkring ham leer.

Saa synker all din Sjæl i evig evig Glæde,
Saa dør dit Øye i Algodheds Magt -
Saa smiler du mod os, som græde
Ved Graven - der, hvor kun dit Støv er lagt.

16

OVER HR. HERMANNY (1770)

NAAR Dyden høy og glimrende og prægtig,
Aftvinger Jorden Lyst;
Da er en Gienlyd af dens Røst almægtig
I hver en Bardes Bryst.
Naar Thronens Søn med himlisk Mildhed binder
Den trodsende Rebel;
Naar Heltens ædle Blod ustillet rinder
For Nationers Vel;
Naar en ved Guldets Skabe-Kraft opliver
En Slægt paa Libysk Sand;
Naar en oplyser Mennesket og giver
Sit blinde Folk Forstand;
Strax slaaer den halvberusede Camoene
Høyt paa sin gyldne Streng
Og tusind' Skialder raabe Hippocrene
Med Sang og Skrig i Fleng.
Men ubemærket, eenlig, taus og stille,
Gaaer du o Borger-Dyd;
Ey fulgt af Barder, ey af dem, som spille,
Og ey af Sangens Lyd.
Var Dyd da ringe? Var dens Glands vel mindre,
Fordi den viiste sig,
I mindre Cirkler end de faae som tindre
O Jord høyt over dig?
Velgiørende og smuk og stor og herlig,
Er Dyden hvor den er

Sin Fader lig, omgiængelig og kierlig
Mod alle Mennesker.
Og som den stolte Biergtop bedre prydes
Med Solens Herlighed,
Men sielden føler den; naar Dalen frydes,
Og varmes op derved:
Saa er det og, at Dyden høy udbreder
Sin Glands med større Pragt;
Men jævn uddeeler den Lyksaligheder,
Som Helten ey har smagt.¹⁷
Og du som kiæk opfyldte Livets Pligter,
Som Mand og Borgere,
Fandst intet Navn, ey en Dirçæisk Digter,
Som kan forevige?
Kom til min Siæl, o Dyd! - din Ild opvarme
Mit Bryst til værdig Sang,
Om den, som jævnt og tryk i dine Arme,
Fandt Maalet af sin Gang!
Men tier ømme Taarer, I, som rinde
Ved Asken af min Ven!
O tier, naar den høye Sangerinde
Paa ny opliver den!
Langt borte fra din Helligdom o Rygte,
Langt fra HERMANNYS Grav
Skal Venskab græde - langt fra Sandhed flygte
Den Roes, som Hiertet gav!
Vær høyt hans Marmor, dobbelt stærk og prægtigt
Paa Sandheds reene Grund!
Stort er hans Dyders Vidnesbyrd og mægtigt
I Upartiskes Mund.
O Stad af Absalon, dit stolte Mærke,
Hiint altid aabne Bryst;
Hiin Aand, som danner dine Sønner stærke
Til Modgang og til Lyst;
Hiin muntre Kiækhed, som er altid færdig
Til hver en Borger-Pligt;
Hiin Ømhed, som allene gjør dig værdig
Til større Skialders Digt;
Din Siæl o Stad var min HERMANNYS Ære;
Hans var en Ziir for dig;
Og da han var, lod den ey af at være
God, kiæk og borgerlig.
Forgiæves søgte Lykken selv at friste
Hans alt for satte Mod.
Skiønt høyt og engang højest paa dens Liste
Blev han dog jævn og god.
Og nød han ey, men deelte kun dens Gave
Med større Viisdom ud;
Selv uforandret, nøysom ved at have¹⁸
Sig og sit Haab til Gud.
Thi du, o Dydens Fader, Godheds Kilde,
Kun du, varst al hans Bøn
Du varst i Liv og Død, alt hvad han vilde,
Hans Rigdom og hans Løn.
Derfor - - - Men salig er du - - - og mit Hierte,
Og Taaren kom igjen
Selv ved din Fryd forstummer jeg af Smerte,
Thi jeg har tabt min Ven.

(1770)

Die Götter, die jetzt lachend mit euch ziehen, Bereuen ihr geschencktes Glück. - Ramler.

ELHØY, DEN 16. SEPTEMBR. 1770

TRÆT er min Siel - - forfulgt af Frygtens blege Skygger,
»Sank den tilsidst ved dig,
»Du steile Muur, som bange Kummer bygger
»Imellem Haab og sig. -
»See! - standser ei min Graad? - mit følesløse Hierte
»Slaaer ordentlig og svagt
»Slaaer ordentlig og svagt -
»Stivt seer mit Øie Trudsler, Trøst og Smerte
»Med lige stor Foragt. -
»Lad Dyder Haand i Haand og zittrende og blege
»Gaae mit Paulun forbi! -
»Lad kaade Fauner og Sirener lege
»I heslig Harmonie! -
»Lad Slangen hvisle Søvn og lad Orcanen brøle! -
»Mon jeg fornemmer det? -
»Jeg! - som forhærdet neppe meer kan føle
»Mit eget Aandedret! -
Saa var det, at Philet bedrog sig - thi hans Klage,
Og Taaren kom igien;
Og dobbelt stærk kom Smerten snart tilbage
Til Dydens ømme Ven. -
Philet var stor blant dem, som føde sig med Taarer,
Som skiælve for at lee,
Som see kun Jammer, lasterhafte Daarer,
Og Ulyksalige. -
»Ak!« - raabte han igien - »hvor er da varig Glæde? -
»Hvor er Lyksalighed? -
»Hvor er en Ting, som Dyder ei begræde,
»Og ikke blues ved? -
»Ophøi Dig, Du hvis Siel er nøisom, god og roelig,
»Og kald Dig lykkelig! -

20

»Ha! - viid! - den luurer bag Din trygge Boelig,
»Som skal forstyrre Dig.« -
Her overiilte Harm den fromme Sangerinde. -
»Vaagn af din onde Drøm,
»Forvovne«! - raabte hun - »At Sandhed vinde,
»Kom! - Følg mig, see og døm!« -
En Kreds - - - Men Iris laan mig Farver til en Scene,
I hvilken Smertens Ven
Forglemte sig! - Laan mig din Ild, Camoene,
At jeg maae skildre den! -
En Kreds af sølvgraae Mænd fandt en ærværdig Hvile,
Hist, hvor vor glade Tid
Har seet Naturen saa fortroelig smile
Mod Viisdom Konst og Flid -
Hvor Elhøy reiser sig, og stolt og venlig byder
Den trette Vandringsmand,
At undre sig paa hvert et Træ, som pryder
Det nyelig skabte Land;
Der laae de - reene Smiil brød frem af hvert et Øie,
At stride mod Philet;
Og tvang hans Suk, og syntes at fornøie,

Blot ved at blive seet. -
Thi Elhøys Top er ei saa smuk, naar Solen daler,
Og venlig kysser den;
Som Nøisomhed og Sielens Hvile maler
Hvert Træk af Alderen. -
Langt borte hylede Bacchantens vilde Glæde,
Og langt fra dette Sted
Skreg Overmod, - men Viisdom var tilstede,
Og tryk Fortroelighed. -
Og du, de Viises Steen, som alle Daarer søge,
Ved Vold og Sviig og Konst;
Snart under Trældoms Aag, snart ved at spørge,
Og alletid omsonst;
Lyksalighed! - din Glands nedlod sig at besiele
Et kun uskyldigt Folk;
Hvis jævne Træk, hvis uafmaalte Mæle
Var nøgne Dyders Tolk. -21
En kaldte smilende sin Ungdoms Sved tilbage,
Og syntes ung igien. -
En anden saae til sine sidste Dage,
Og priiste Skaberen. -
En sang sin Helbreds Lov - En viiste stolte Mærker
Af et arbeidsomt Liv -
En fandt i Konst - En i Naturens Værker
Et værdigt Tidsfordriv. -
Snart taug den hele Kreds, imedens en forklarte,
Besielt af himmelsk Fryd,
Hvor naadig Gud i Nødens Tid bevarte
Ham eller og hans Dyd. -
Snart slog man Haand i Haand forundret ved at høre,
Hvor farlig Krigen er;
Hvor meget ont dog Mennesker kan gjøre
Mod andre Mennesker. -
Snart saae man halv med Frygt til hine Trængsels Dage,
Og man bespurgte sig,
Om Trældom ei kan kaldes Lande-Plage,
Saavel som Pest og Krig? -
Saa kom et Glædes-Raab - »O lykkelige Tider,
»Hvori vi leve nu! -
»O Gud!« - saa raabte man - »Gud, som omsider
»Kom sine Børn ihu!« -
»Hist« - stammer een, som taus alt længe havde peget -
»Hist bag ved Stakkene,
»Opreiser jeg mit Huus - det er mit eget,
»Alt, hvad i der kan see.« -
»Hist« - er en andens Svar, og af de blege Kinder
Sneg sig en Taare ned -
»Hist boer min Søn - min elskte Søn, og finder
»Sit Leve-Brød i Fred. -
»Gud - raabte man igien - det Godes Giver høre
»Vor Bøn, og lønne Dig,
»Du store Mand, hvis Lyst det var at gjøre,
»Vor Stand saa lykkelig! -22
Saaledes kom Natur, Uskyldighed og Glæde,
Usøgt til hvert et Bryst,
Og hver en Mund - I en usynlig Kiæde
Hang Lyst ved anden Lyst -
Men rundt omkring dem loe Naturen - Stolt udbreder
Den her sit Seiers-Tegn,
Sin Rigdom; og dens unge Herligheder,
Groe stærkt i Elhøys Egn -
Lad andre synge dig, guddommelige Orden,
Dig altings Skabere,
Som her frembyder hver en Skat i Jorden
Til de Lyksalige! -
Den Viise forske blant de skiulte Drive-Fiære,

Som bragte dig i Gang,
Arbejdsomhed! - og syngte dig til Ære
En oeconomisk Sang! -
Thi Vellyst bandt min Siel til hine grønne Høie -
Vær mig et helligt Sted,
O Plet, hvorfra Philets henrykte Øie
Fandt Jordens Herlighed! -
Et rudret grønt med Guld igiennemvirket Teppe,
Som jævnt udstrakte sig,
Bar dig, Naturens Skat - det syntes neppe
At kunde bære dig -
O Frugt, og anden Frugt, og hver med Forskiel prægtig,
Som holdt og fordrede
Den hele Siel! - O Skabning, som almægtig
Omstøber Hierterne! -
Snart vandrede Philets umættelige Øie
Langs med en kroned Rad,
Af Skovens unge Børn, som venlig bøie
Sig sammen - Blad til Blad. -
Snart trængte sig et Lys, forbi den tette Skygge,
Og pegte myndig paa
En talrig Hiord, som pustende og trygge,
Og dybt i Kløvret laae. -
Her sneg sig et Christal, forfulgt af Solens Straaler,
Bag ved et Bierg af Høe;²³
Og hist forsøgte Lilljer og Violer
At skygge for en Søe. -
Her stod endnu og hist endnu en enkelt Trave,
Ei for sin Ringhed glemt
Af Eieren, som sildig først kan have
Sin store Forraad giemt;
Men til et Vidnesbyrd for dig halvgylde Slette,
Som synes nu saa bar,
Gav Hændelsen Philet det Vink at giette,
Hvor stor din Rigdom var.
Dog agter han det ei; Thi bag ved Sletten leger
En Flok af kaade Lam,
Rundt om sin Væder, som forgieves bræger,
At den skal følge ham. -
Nu triple de - hvor hist den tynde Røg opstiger,
Hist under Skyggerne
Veilede de Philet, som henrykt sniger
Sig med de Skiertsende. -
Dog glemmer han dem snart - En net, ukunstled Boelig,
Beqvem og vel forseet
Med Alt, og varig bygt, og reen og roelig,
Henrykker nu Philet. -
Her saae han Nøisomhed hos Velstand - Flid og Orden,
Hos dydigt Tidsfordriv -
Og dig o Fred- »O!« -skreg han - »har da Jorden
»Et saa lykksaligt Liv? -
Alt trak den mørke Skye sig langsomt fra hans Øie,
Som stivt og aldrig met
Forfulgte hver en Skiønhed, som den Høie
Tilbyder Mennesket. -
Han fløi fra Gaard til Gaard, som her adspredte dele
Opmærksomhed og Lyst -
Snart kom et Hegn, en Lund, og snart det Hele,
Tilbage til hans Bryst. -
»Nei« - raabte han tilsidst - »Nei, lykkelige Gamle,
»I, som en Drøm, maaskee,
»Her - og just her? - i Dag har vildet samle
»Til min Forvirrelse! -²⁴
»Jeg veed - Jeg føler det, at Jordens største Glæde
»Er Ufuldkommenhed. -
»Tilstaaer mig, hvad det er, som I begræde,

»Og hvad i skielve ved«! -
»Vi? - -« svarte man - og en, udmærket ved sin Alder,
Begyndte strax igien:
»Glemte er det Ord, som du tilbage kalder,
»Du Smertens mørke Ven. -
»Tre Vintre var det nu - Da saaede vi med Smerte,
»Og høstede med Graad -
»Da skalv vi - Frygt tillukte selv vort Hierte,
»For Haab og Hielp og Raad. -
»Thi Trældom var vort Liv, og Tidsler bar vor Ager,
»Og selv Velsignelsen
»Forsvandt som Dug - Vi skreg - og vore Klager
»Fandt ingen mægtig Ven.
»Men hist! - det store Huus - der - tæt ved hine Rader
»Af Træer - der boer en Mand -
»O Gud! - og hvilken! - Armod's Ven og Fader,
»Skjønt af saa høi en Stand! -
»Han - see min Taare nu! - han er, som alle sige,
»Og, som vi let kan see,
»Saa stor, - saa vigtig for det hele Rige,
»Som her for Bønderne -
»Først, ypperst, viisest og oprigtigst i at raade
»Til Landets Gavn og Lyst;
»Og stor i Guds og i Monarkens Naade,
»Og i de Danskes Bryst. -
»Ei Pragt - Ei Ærens Tegn forblinde mig - Desværre,
»De pryde faae, som Ham. -
»Thi ak! hvor mangan vel saa prægtig Herre
»Gjør sine Klæder Skam! -
»Dog Magt at gjøre vel, som Himlen her forener
»Med Lyst - er, som jeg troer,
»Saa vigtig, at den Beste først fortæner
»Ved den at kaldes Stor. -25
»Men elskte Billede! - hvorhen? - hvor langt bortriver
»Du dog min hele Siel? -
»Hvad er min Roes? - Ak! - dens Undskyldning bliver,
»At jeg har meent den vel. -
Her taug den sølvgraae Mand, og saae sig om at nyde
De andres tause ja -
Og fandt den Tanke, da han saae det flyde,
Som han begyndte fra. -
»Troe mig, o Fremmede, den Graad du seer er Glæde«! -
Saa brød han ud igien -
»Af Nød og Sorrig kan vel ingen græde,
»Som har saa stor en Ven. -
»Thi taalte han det? - Han! - som neppe saae vor Klage
»I vort tillukte Bryst;
»Og dog halv trakte os til bedre Dage,
»Og tvang os til vor Lyst. -
»Viid, at det Land du seer var fordum vilt og øde,
»Endnu halv skiult i Vand -
»Hin store Strækning med den rige Grøde,
»Var Kiær og Mus og Sand. -
»Uorden, vor Tyran, opslugte Sæd og Møie -
»Og, hvad den levnedede,
»Var andre nok, som med et graadigt Øie
»Alt aad i Tankerne. -
»Alt Mod - alt Haab forsvandt - Thi om og en utretted
»I Flid var Bien lig;
»Da gik det ham, som den, der bliver mættet,
»Men samler ei for sig. -
»Den søde Pligt, som man saa sielden overgiver,
»Den græd - den skialv vi ved. -
»Din Arv, min Søn« - saa skreeg vi - »ak! - den bliver
»Vor Ulyksalighed. -
»Men hist oprandt vor Soel - hvor god og viis og mægtig

»Kom han vor Nød ihu! -
»Dag, da vi saae ham først! - hvor glimrende! -
»Hvor hellig er ei du! - hvor prægtig -26
»Thi med en vældig Arm omdannede han Jorden,
»Og trak dens Skatte frem,
»Og Væld af meer - og satte varig Orden
»Til at indhegne dem -
»Nu saae han smilende vor Glædes Grundvold færdig,
»Og saae sig lykkelig. -
»Endog i det sin store Skaber værdig,
»Som skaber ei for sig. -
»Beboer den, sagde han, og eier den og nyder
»Dens Frugt i varig Fred! -
»Og Godhed giv, at eders Afkom fryder
»Sig ved dens Herlighed! -
»Saaledes, skumle Nat forsvandt du fra vort Øie! -
»Vi see fra denne Tid
»Kun Haab, som steds' velsignes af den Høie,
»Og aldrig skuffet Flid. -
»Nu glæde vi os ved, langt fra, som før at grue
»For Efterkommere,
»Som Mangel ei, og Trældom ei tør true
»I slig Beskiærmelse. -
»Hist boer den store Mand, som vil og kan beskytte
»Vor Velstand og vor Fred. -
»Han er det! - Han! - Vor Grundvold og vor Sytte! -
»Hvad skal vi skielve ved? -
»Ja!« - skreg Philet - som taus alt længe havde grundet,
Halv glad, halv skamfuld her -
»Der er Lyksalighed - Ja - Du har vundet,
»Drøm, eller hvad du er! -
»Jeg kiender ham -Vor Smags - de bedre Sæders Fader,
»At i hans Naboe-Lav
»Er ingen Torn, og ingen Urt, som skader,
»Og ingen aaben Grav. -
Nu overlod han sig til hele Kredsens Glæde -
»Bort« - smilte han - »med dig! -
»Bort Heracliters Grille! - bør jeg græde,
»Hvor en er lykkelig? -27
»Men hist! - hvo kiender den, som iler hist og stønner,
»Og tit slaæer Haand i Haand? -
»Han græder - er det en af Landets Sønner? -
»O Glæde styrk min Aand! -
»Damoet! - - hvad er din Graad?« - - men ak, og ak vor Fader,
Var alt det Svar man fik -
Nu kom han - »Ak - vor Græve - Han - forlader« - - -
Og Røst og Sands forgik. -
Taus, som en Findlandsk Nat, og mørk blev Glædens Scene -
Nu kom et hylende -
Nu flyede den bestyrkede Camoene,
At skiule Taarene. -
»Hvad?« - skreg Philet - o Haab! - Dit sidste Glimt forsvinder! -
»Mon jeg begræder det? -
»Jeg! - som afmægtig neppe mere finder
»Mit svage Aande-Dret! -

Recitativ. VÆR Følelse min Sang! - og du mit Hierte
Vær Harmonie! - Stig med de høie Toner
Høit op til Vellyst! - op til salig Glæde! -
Men, da naar Sangen taber sig i Glæde,
Og nu i bævende og zittrende Accenter,
Og nu i svage, halvafbrudte Toner
Sagte, venlig murrer mod sin Lyst .. og dør ..
Da stig endnu! - og stærk ved hine Straaler
Dem, som opvarme og besiele Norden,
Dem, som nedlod sig over Sangens Hytte,
Ved CHRISTIANS Glands, stig høit mit fulde Hierte! -
Op over Sangen! - Op til Glædens Fader! -
Der smelt i Fryd, og daan i hellig Andagt! -
Men Godhed see din Bøn, og Almagt svare:
Ja! - CHRISTI'AN leve længe med MATHILDE! -

Aria.

Harmonie, din gyldne Kiede
Knytte CHRISTIANS Vink til Glæde,
Og Hans Trin til Nordens Gavn! -
Længe byd vor Sang at være,
Lyd af Lyst og Held og Ære;
Evig Gienlyd af Hans Navn! -

29

PASSIONS ORATORIUM, OPFØRT AF DET SAA KALDEDE RAAD- HUUSSTRÆDETS MUSIKALSKE SELSKAB (1771)

Corus.

SLUTTER Forbund mod den Fromme,
Støvets Synd og Almagts Domme,
Himmel, Jord og Helvede! -
Spotter Frekke, raser Blinde!
Stille skal vor Taare rinde
Ved dit Kors, du Frommeste! - Da Capo.

MARIA

Nei! - stille Taare hold kun op at rinde! -
Du lindrer - du berøver mig min Smerte -
Heel vil jeg føle den - heel vil jeg drikke
Din Kalk, o Gud!... o strænge Gud!... og døde -
Med Bitterhed har Herren fyldt mit Bæger -
Med al sin Skræk min Siel - o frels - o dræb mig! -
O mig, den ulyksaligste blant Mødre! -
O Søn! - o meer end Søn! - Du dør! - o dræb mig! -
Du dør! - og Gud! - saa jammerligt? - saa haanligt? -

Aria.

Vink af Skræk, som snart forsvinder! -

Dolkstød, som man neppe finder! -
Død! - o kom at frelse mig! -
Ved hvert Pulsslag fandt mit Hierte
Al din Skræk og al din Smerte,
Ei den Roe, som følger dig. -

JOHANNES

Du saligste! - ynkværdigste blant Mødre! -
Dog har mit fulde Bryst og Rum til Medynk? -
Min Ven.. min Broder.. meer end Ven og Broder -30
Min Lærere - min Gud - mit Haab - min Frelse -
Min - ak de dræbe ham! - han selv vil døe -
Han kalder ei sin Faders Legioner -
Svagt slaaer det alt, det kierligste blant Hierter,
Hvorved jeg laae og følte himlisk Vellyst -
Alt spiller Døden paa de reene Læber,
Hvis mindste Lyd var Hellighed og Viisdom -
O Juda! - o min Synd! - o Støv! - o Almagt! -

Corus.

Skal Hævnerens Forbandelse
Fortære den Retfærdige? -
Sin Ven vil Jorden dræbe,
Klag Himmel, klag! - og hyl o Jord! -
Men du vor Smerte skab dig Ord,
En Lyd paa Støvets Læbe.

JOHANNES

Det er fuldbragt - og hvad? - Afgrundens Verk! -
Død er han! - Ondskab - Helvede, du vandt! -
Men see din Gierning blinde Hob, og skielv,
Og hyl, og flye, og fald, og døe af Skræk! -
See din Velgjørere! - Hvad har du gjort?
Død er han nu - dog hvilken himlisk Magt
Var i hans sidste Ord: Det er fuldbragt? -
O Frelsens Verk! - o Liv, hvorom han talte! -
Dag, som Propheter saae! - Haab! - Dog, jeg
svimler -
Ak er han ikke død? - Hvor er da Frelse? -

Aria.

Glimt af Haab brød neppe frem,
Førend Natten skiulte dem,
Smerten kom tilbage;
Smerte, som fortærer mig,
Ingen Nat skal skiule dig! -
Evig vil jeg klage! -

MARIA

O Søn! - du fromme, var det ei hans Ord? -
Han kaldte dig min Søn, og mig din Moder -31
O Søn! - kom! - dog tilgiv mig dette Suk! -
Du veedst mit Tab - du er ei stor, som Jesus -
Kom! - ei med Trøst - men kom med al din
Her op til dette følesløse Bryst! -
Laan mig din Graad! - Lær mig din høie Klage! -
Fortæl mig! - er han død? - bør Miriam græde? -

Corus.

Uskyldig var du, god og kierlig,
Og viis, og stor i Magt, og herlig,
Og himlisk, og guddommelig. -
Din Død er nok til Frommes Taarer -
Vi, som Natur og Venskab saarer -

Vor Graad er ikke nok til dig. -

JOHANNES

O fandt du det! - et Glimt - en salig Straale
Adspreder meer og meer de mørke Tanker -
O Miriam! - i mit piinte Bryst er Vellyst -
Jeg veed ei hvad - jeg seer ham død - og haaber.-

MARIA

Ja - jeg tilstaaer det - længe streed mit Bryst
Mod Følelser - O, tør jeg nævne Lyst?
Og dog - nu kalder jeg hans Ord tilbage -
Og hvad er det, som leder min Erindring? -
Og styrker den? - og helliger min Tanke? -
Og peger paa den evige Forsoning? -
Paa Juda Løve? - Gud! - mit Syn er Vellyst! -
Min Sæd skal sønderknuse Slangens Hoved. -

JOHANNES

O evig, evig naadig er den Høie,
Som viiste dig et Glimt af Saligheder! -
Og jeg har seet - o saligste blant Mødre! -
Og jeg har seet den Tempel bygt igien,
Som han nedbrød - og jeg har seet min Ven
I al sin Guddom - og med Seier kroned -
Og ved mit Bryst - og Jordens Synd forsoned. -

32

Aria.

MARIA

Stort er den ømme Moders Hierte,
Stort til en falden Engels Smerte,
Og stort til gode Aanders Lyst. -
Men hvem er stor, som Frelsens Moder,
Og blander Mørkets Svovel-Floder,
Med Glædens Kilder i sit Bryst? -

JOHANNES

Dyb og usporlig er den evig Gode,
Men Verd'ener hvile paa hans Vink om Naade -
Et Glimt af Haab fra Gud er evig Glæde -
Hvad er da Støv, at det forvovent knurrer,
Saasart det, fremmed paa hans Vei til Glæde,
Ei overseer hans Raad og Himlens Vellyst? -
O Salige! - selv i din Jammer salig! -
I Støv - i stille Andagt vil vi vente
Paa Glædens Soel - paa den, hvis Morgenrøde
Oprinder alt - paa vor - paa Jordens Frelse. -

Corus.

Haab og Fryd og Frelse flød
Af vor Skræk og Hævnens Domme;
Og forundret fandt den Fromme
Livet i sin Jesu Død. -
Evig, evig, vil vi prise
Dig, hvis Død vi leve ved;
Dig, du Hellige, du Viise,
Du bundløse Miskundhed! -

33

ADSKILLIGT AF JOHANNES EVALD (1771)

FORERINDRING

OM man med Rigtighed kand slutte fra et Skrifts hastige Afgang til Publici Bifald, saa har jeg i Henseende til min *Philet* al Aarsag at smigre mig dermed. Om det og ikkun er en Formodning, saa bliver den i Forfatterens Øjne stærk ved sin Elskværdighed, og understøttes den af Kienderes Dom, skal han lettelig tilskrive den en Overbeviisnings fulde Styrke. Det er den, som har bestemt mig til at samtykke i et nyt Oplag, af nærværende Fortæling. - Jeg bør ey forsømme denne Leilighed til at bevidne Forfatteren af den Kritiske Journal - ikke min Taknæmmelighed - Thi et Ord, som maaskee kunde synes at røbe en Skygge af MisTillid til den Fortieneste, som han tilstaaer mit Stykke, vilde fornærme en Mand af hans Indsigt og Retsindighed - men den Glæde, som det er mig, ikke at have mishaget ham. Jeg bevidner at jeg ikke kiender den Mand, hvis Misfornøjelse den ey kunde trøste mig for. Jeg bør og anføre de Aarsager, hvorfor jeg ved dette Aftryk ikke har forandret de faae Steder, som han har gjort den Erindring imod, at de vare Uforstaaelige; en Erindring, der faaer saa betydelig en Styrke af den Mands Skarpsindighed, som gjør den! - det Billede, som jeg skildrede gjorde saa dybt et Indtryk i min Forestilling, at jeg, som tydelig saae dets mindste Træk, i den Orden som allene kan gjøre det heele fuldkommen, glemte, som det ofte hænder, at mine Læsere mueligt kunde enten ikke see dem, eller see dem fra en anden Side end jeg. Havde jeg forud seet at et andet Begreb kunde forbindes med Frygtens blege Skygger, end det jeg selv forbandt dermed, skulde jeg heller have povet at besvære min Læsere med 34 to matte Linier, end at forvilde ham med et Aeqvivoqve, som jeg virkelig anseer for en utilgivelig Ufuldkommenhed i al slags Digt. Og havde Journalisten erindret at det var tvetydigt, uden tillige at stille mig den ufordeelagtige Maade for Øynene, som det kan forklares paa, saa skulde jeg have forandret det uden videre Indvending. - Men nu skylder jeg mig selv det nøye at bestemme det Begreb, som jeg har forbundet med dette Udtryk, for derved at befrie mig fra at blive mistænkt for saa uordentlig en Indbildnings-Kraft som det andet forudsætter. Og naar jeg paa den Maade har forklaret mig, seer jeg ikke at nogen Forandring gjøres nødvendig; Da denne ikke saa sikkert kan tilveiebringe den forønskete Tydelighed, som en Note.

Jeg vil ikke subtilisere ved at erindre, hvor umueligt det er at frembringe Skygger af alle Slags Farver, og i Særdeleshed blege, som kan skee ved en hver meer eller mindre igiennemskinnende Materie. Det vilde være utidigt, da jeg ikke kunde tilgive mig selv, om jeg nogen Tid havde forestilt mig Frygten som et Legeme, hvis Gud veed hvor mange Skygger havde forfulgt *Philet*, og det, saavit man, naar det tages i den Forstand, maae slutte af Sammenhængen, uden at den selv fulgte med. - Thi det var unaturligt om *Philet*, som vil give en halv Fortvivlelse tilkiende, skulde sige sig blot forfulgt af dens Skygger, naar han var forfulgt af denne Skrækkelige selv; uden at tage den bekjendte Regel i Betragtning; at Benævningen altid bør skee fra det vigtigste. En Regel, der binder en Digtere, som bør tiest outrere sine Billeder, meer end nogen anden. - Om den og havde fulgt med burde den rimeligviis kun gjøre en Skygge. Men hvor forvirred, hvor barnagtigt et Begreb! Og dog kan dette, som jeg nu seer, virkelig forbindes med det Udtryk: Frygtens blege Skygger. Men jeg forbandt det ikke dermed. - Ved Skygger har jeg ønsket, 35 at mine Læsere saavel som jeg her vilde forstaae Skygge-Billeder, Fantomer, Spøgelser, disse græsselige Chimærer, som avlede af Frygten bedre skildres af den, end af nogen Digtere. Jeg troede, og det gav Anledning til min Feiltagelse, at den Friehed, hvormed f. Ex. de beste Romere i denne Forstand betiene sig af Umbra og de rigtigst skrivende Tydske af Schatten, uden at nævne andre, berettigede mig til dette Ønske. Men da det er slaaet mig Feil, bliver intet tilovers for mig, uden, som jeg før erindrede, enten at slette mit Udtryk ud, eller, det som jeg har valgt, at forklare mig ved en Note. For, saavit som det staaer til mig, at gjøre mig tydelig, vil jeg forsøge at oplyse min Mening med et Exempel. Naar en Mordere i de skrækkelige Forestillinger, som ere uadskillelige fra hans mørke Siæl, siges hvert Øyeblik at see Bøddelen over Hovedet paa sig, da er denne Bøddel en af dem, som jeg har kaldt Frygtens Skygger. Men de Skygger, som forfulgte *Philet* har jeg kaldet blege, for paa nogen Maade at tilkiendegive, at det meere var Forestillinger om den Nød og de Ulykker der forestod andre, som bragte ham saa nær til Fortvivlelse, end nogle af de ubehagelige Udsigter, som røre enten fra Unøysomhed eller fra en ond Samvittighed, og som ere en Verdslig-viis saa uanstændige. -

DEN STEILE MUUR, SOM BANGE KUMMER BYGGER IMELLEM HAAB OG SIG, er den anden Tanke, som Forfatteren af den Kritiske Journal holder for at være utydelig, men da den Forstand, som han selv angiver, er saa vit jeg endnu indseer den eneste, som det kan tages i, og han følgelig har forstaaet mig meget vel, behøver jeg i mine Tanker intet at legge til, om det ey er følgende Anmærkning: Ingens Tilstand er saa

elendig, at han ey skulde kunde haabe Frelse, naar han ikke selv forhærder sig derimod, og ingen Siæl er saa formørket at den ey skulde kunde see dette Haab, naar den ikke 36 forsætlig bygger sig uoverstigelige Forhindringer, som skiule det. Men dette var den Tilstand, hvortil Philet nærmede sig, og den steile Muur (den i hans Tanker uovervindelige Vanskelighed) som hans bange (af Frygtens Skrække-Billeder udmattede) Kummer bygte imellem sig og Haabet, maatte nødvendig for en Tidlang skiule det sidste, om han skulde vedligeholde den Character, hvorpaa heele Stykkets Plan heroer. -

Det Ord Lasterhaft er vist ikke Dansk, men Tydsk, og jeg har derfor forandret det til Lastefuld.

Det Motto som jeg har valgt af Ramler, syntes mig at være beqvemt til et Valsprog for min Heraclit, og beqvemt til at udtrykke den første Følelse af Smerte og Frygt som de lykkelige Bernstorfske Bønder rimeligt nok kunde fornemme, da de mistede deres elskte Græve. Dersom jeg havde brugt det saaledes, som det staaer i sin Sammenhæng hos Ramler, vilde det vist have været en ildepassende Satyre; men det var nødvendigt til Ramlers Hensigt og ikke til min. - Dette har jeg holdt for nødvendigst at erindre i Henseende til Philet.

At jeg har betient mig af denne Leilighed for at bekientgjøre to Stykker, som hidindtil har været utrykte vil jeg ikke undskylde; thi da var det bedre at lade det være. Adskillige af mine Venner hvis Dom jeg forlader mig paa, har troet at de vare ikke aldeles uværdige til Trykken. Det ene indbefatter nogle Sørge-Kantata, som i Anledning af høilovlig Ihukommelse Enke-Dronning SOPHIA MAGDALENES Dødsfald blev forfærdigede til det Musicalske Selskabs Tieneste, som længst har holdt deres Forsamlinger paa Bryggernes Laugs-Huus. Af mig ubekiente Aarsager blev de ikke opførte. Men hvorfor jeg haster med at lade dem trykke, veed jeg meget vel; Den liden Sang, den eneste, som jeg nogen Tid har skrevet for det smukke Kiøn, vil man maaskee forundre sig over at finde ved Siden 37 af de andre. Men om den nogentid skulde bekientgjøres, maatte den heftes til andre Stykker, som var større. Dersom den nyder den Lykke at behage mine Læsere, holder jeg for, at det er ligegyldigt, hvor den staaer; da det er min eneste Hensigt, og mit høyeste Ønske, efter Evne at befordre mine Medborgeres Fornøjelse. Forskiælligheden af disse tre smaae Stykkers Indhold og Form, er i det øvrige ikke uden al Hensigt, da jeg har bestemt denne liden Samling til en Prøve, og om den er saa lykkelig, at finde Publici Bifald, til en Forløbere for en større Samling, som jeg i dette Tilfælde, saa snart mueligt er, agter at bekientgjøre.

d. 18de Decbr. 1770.

JOHANNES EVALD.

38

PHILET EN FORTÆLNING

[Første Oplag trykt ovfr. S. 19-27]

39

SØRGE-CANTATA I ANLEDNING AF HØYLOVLIG IHUKOMMELSE ENKEDRONNING SOPHIE MAGDALENES DØDELIGE AFGANG

FØRSTE AFDEELING

EN UNDERSAAT

EN dyb og nattelig og rædsom Taushed,
Meer frygtelig, end den i Magogs Skove,
Naar i den aldrig endte Nat,
Kun enkelte paa Rov adspredte Dyr,
Og Norden hylér Skræk til en forvildet Jæger;
Og hist og her en ildrød Stjerne zitrer
Bag flyvende Skyer -
Meer rædsom er den dybe Taushed,
Som hersker vidt omkring Skiold-Ungens Huus -
Lov-Sangen tier - den, som tusind' Stemmer
I dagligt Offer bringe den Algode
For Fred og Glæde under CHRISTIANS Skygge -
Og Glæden tier - Landets muntre Sønner,
Gaae tause, hver for sig og langsomt
Og langt omkring Skiold-Ungens Huus. -
Ærværdigt i sin mørke Majestet
Aftvang det mig et Gysende og Taarer,
Men alle see derop og fælde Taarer,
Og synes at beklage det. -

Aria.

NORDENS ENGEL

Tie du svage Røst om Glæde! -
Glem Erindring hvad jeg nød! -
Haabet kiæmper svagt - o Smerte! -
Med et nyelig saaret Hierte;
Men at kalde tabte Dage
Og forsvunden Lyst tilbage,
Det fordobblér dine Stød.

Coro.

UNDERSAATTER

Tie du svage Røst om Glæde! - 40
Uforstyrret vil vi græde -
MAGDALENE, ved din Død.

EN ÆLDGAMMEL BORGER

Død er Hun - ak! - at alt vort Haab er Smiger! -
Som Nattens Meteor er Jordens Glæde,
Den fødes, glimrer og forgaaer -
Dog spinder du dig varig Glæde
Bedragne Haab! - den grumme Parçe luurer
Og holder Haanden kun tilbage,
Og skiuler sig, at du bekiendt med Glæden
Og hefted til den ved fortroelig Vane,
Og tryg, og ikke tænkende paa Preen,
Maae føle dobbelt Smerte ved dit Tab -
Død er hun nu SOPHIE MAGDALENE,
Hvis høye Dyd jeg længe kiendte
I Væxt og Blomster og ulignelige Frugter. -
Nu var jeg vant at see den - Vant at smage
Dens Frugt - Nu var jeg tryg - Nu dør hun -
Og - Ak! - hvor bittert er mit Tab! -

Aria.

VIISDOM

Glimrende Dunster forsvinde,
Klippen af Marmor forgaaer. -
Tiden ulært at forbarme
Hader selv Dyden, som staaer. -
Naar med langt strækkende Arme
Døden til Thronerne naaer,
Trefte dens dræbende Smerter
Selv de standhaftigste Hierter -
Nu da den slog min Veninde
Føler jeg selv, at den slaar. -

RELIGIONEN

Mig traf den haardest - min Veninde! -
Dit Hierte, fromme MAGDALENE,
Var længe mit og mit allene. -
Dit Bryst - dit Huus var HERrens Tempel,
En Helligdom,
Hvortil hans sande Tienere kun kom - 41
Dit Levned var et rørende Exempel,
Paa stor og paa utretted Iver
I Bøn og Troe og Troens Frugter. -
Derfor har HERren kaldet dig til Fryd -
Jeg tabte - Men hvi vil jeg græde? -
Trøst har jeg i mig selv,
Og salig Vellyst i din Glæde. -

Aria.

DYDEN

Ey Høyhed, hvor jeg tit maae svimle;
Og ey med Sort betrakte Himle,
Skræk som jeg ofte blegner ved;
Ey Middag-Soelens stærke Straaler,
Ey Storm, som jeg saa sielden taaler,
Forstyrrede min Salighed. -
I Sorg og Glæde sad jeg roelig,
Thi Gud bevogtede min Boelig;
Og - ak! - han selv, han brød den ned. -

ÆGTE KIERLIGHED

Og jeg har boet i MAGDALENES Hierte -
Jeg - Ak for mig en sielden Glæde! -
Jeg længe - elsket - høyt i Ære -
Beständig uindskrænkt af Døden,
Da Døden skiulte den hun elskte,
Og uindskrænkt af Tid og Sorg og Alder -
Og sikker aldrig at fordrives -
O Smerte! - hvilken Boelig har jeg tabt. -

Aria.

MODERLIG KIÆRLIGHED

Stærke Baand og rene
Bandt min MAGDALENE
Til min søde Pligt. -
Nu da Døden bryder,
Dig du ædle Baand,
Som Natur og Dyder
Bandt med fælleds Haand;
Kan mit Tab allene
Kaldes smerteligt. -

Dybt er jeg saaret - I utalte Hierter
Fornam jeg dine dødelige Smerter
See dem jeg elsker! - Nordens Sønner,
Har alle tabt, og alle tabt en Moder -
Og tusinde see nu med Skræk den Nød,
Som de har glemt i MAGDALENES Skiød -
Utalte Fromme græde Hendes Død,
Og alle deele CHRISTIANS Smerte. -
Ak uvelkomne Lyd af Cimbrers Klage!
Jeg hører dig - høyt klage de forladte -
Mit Hierte smelter under Folkets Taarer. -

Coro.

UNDERSAATTER

O Smerte! - Tryk i Olie-Træets Skygge! -
Og - Himmelen var prægtig Morgen-Røde -

Og - Torden, som uventet slaaer! -
O Jammer! - Solen blegner - Ak hun døde! -
Den som han elskte høyt - den største Stjerne

Forsvandt - og Jeg! - o Smerte! - Jeg forgaaer. -

ANDEN AFDEELING

VIISDOM

Har Jorden Fryd og Løn til MAGDALENE? -
Har den en evig Muur mod Sorg og Ondskab? -
Udvalgtes Samfund og Algodheds Ansigt? -
Har Mennisket et Svælg af Saligheder,
At han med egennyttig Klage,
Tør ønske den udvalgtes Siæl tilbage? -
Hvad? - eller haaber han ublandet Glæde
Paa Jorden? - standhaft Lyst, hvor Siælen vakler? -
Hvad? - eller har han med uskiønsomt Hierte
Forglemmt Algodhed for at føle Smerte? -

Arioso.

Blind føler Smerten ene
Sig skilt fra MAGDALENE -
Jeg seer mit Tab og seer,
At hun har vundet meer.

43

RELIGIONEN

Du knurrer meer end græder mod en Fader,
Som elsker dig, og vaager for dit Beste -
Du stæmmer dig mod den alvlise Læge,
Saasnat han rører ved dit gamle Saar,
Med skarpe Salver - at oplive det
Til Følelser - at frelse dig fra Døden -
Og egensindig lukker du dit Øye,
For Glæden, som nedstrømmer fra det Høye,
For Viisdoms Trøst, og for den Soel, som tindrer
Med liflig Pragt - med Morgen-Rødens Straaler! -
For CHRISTIAN og MATHILDE! - See din Moder! -
See Glæden, som du har, og den du haaber!

Og knurr ey meer! - og strid ey meer, o Hierte
Mod Lægen! - Føl, men tab dig ey i Smerte! -

Aria.

O Siæl, som elsker dig alleene! -
O Suk, som klager egen Nød! -
O Taarer som ey Englereene;
Og ey i Viisdoms Skranker flød! -
Flyer! - min Venindes faldne Boelig
Var reen - nu hvile den i Fred! -
Langt fra en følesløs, - og roelig
For Suk af Egenkiærlighed! -

EN UNDERSAAT

Ak aabnedes vort Øye dog med Taarer
Til Jordens Jammer! - Fødtes vi med Smerte! -
Ak dannede Naturen dog vort Hierte
Beqvemt til Fryd men udlært alt paa Kummer,
Og altid aabent for den mindste Smerte! -
O Viisdom! - Dyd! - o Støvets høye Pligter! -
Religion, du Himlens høye Datter,
Som prøver strængt og veyer mine Taarer,
Stort er det Tab, som jeg begræder -
Hvi vil i nu omskabe min Natur? -
Hvi fordrer i Betragtninger af Hiertet,
Som føler kun? - og fordrer at mit Øye,
Nedslaget, blind af Graad skal see det Høye? - 44
I vise Haab! - Ak! - Jorden viser ene
Mit Tab - min døde MAGDALENE! -

Coro.

UNDERSAATTER

Vor døde MAGDALENE! -

Aria.

EN UNDERSAAT

Dybt i et underjordisk Fængsel
Fortærer Fangen sig af Længsel
At skue Soelens Pragt;
Men kommer en uventet Straale
Kan hans uvante Syn ey taale
En enkelt Straales Magt. -

RELIGIONEN

Men Lysets Fader dannede dit Øye,
Ved Væxten af din MAGDALENES Dyder,
Alt længe til engang at see dem straale
I evig Reenhed og i evig Glæde -
Til dem opløft dig! - dem skal du betragte!
Og giennem Nat og Taarer
Skal de opvarme dig til salig Glæde! -
Og lyse for dig! - og vejlede dig til Haab:
Snart evig glad og evig reen at smage
Dens Salighed, hvis Tab vi nu beklage! -

Duetto.

EN UNDERSAAT

Salighed og Smerte
Trettes om mit Bryst -

RELIGIONEN

Føl beklemte Hierte
Din Venindes Lyst! -

EN UNDERSAAT

Græde vil jeg - græde!
Ak, min døde Glæde! -
Ak forsvundne Dyd! -

45

RELIGIONEN

Vilde du med Klage
Kalde den tilbage
Fra en evig Fryd? -

BEGGE

Salighed og Smerte
Trettes om vort Bryst -
Vort beklemte Hierte
Smager himlisk Lyst -

Coro.

UNDERSAATTER

Udvalgte Siæl! - Ak fordum Jordens Glæde! -
Da du blant os omdannedes til Engel! -
Men nu fuldkommen! - Ak! - for reen til Jorden,
Løsvikler du dig fra dit Støv, og stiger
Høyt op til Lyset, op til Lysets Fader! -
Ak! vi Forladte hænge fast ved Støvet! -
Og kan ey følge dig! - og græde! -
Saa dannes den salige Længsel
At fries fra vort Jordiske Fængsel -

Saa skabes den reneste Lyst
Af Smerter i Synderenes Bryst. -

46

ØNSKE TIL JOMFRUE CECILIA WORMSTRUP, PAA HENDES FØDSELS-DAG

FRYD, som Dydige kun smage,
Skiønhed, som ey Aar betage,
Mange og ufølte Dage,

Og et evig helligt Ja,
Af en kiær og værdig Mage

Krone dig CECILIA! -
Ingen Vellyst, Ingen Smerte,
Ingen Smiger naae dit Hierte! -
Viisdom styre dine Tanker

I en klog Uskyldighed! -

Godhed være selv det Anker,

Som din Skiæbne hviler ved! -
Elsk den Arme! - Ynk den Rige! -
Søg k un Venskab med din Lige! -
Selv vær nøysom muntre Pige! -

Skiærts og syng og dants og spil! -
Og lad alle Daarer sige,

Dem til Haanhed, hvad de vil! -
Sky e den Kummer, som fortærer! -
Klag ey strax naar lidt besværer! -
Tænk og føl, før du begiærer! -

Og Algodhed svare da:

Ja! - - - Ja! -
Fryd, som Dydige kun smage,
Skiønhed, som ey Aar betage,
Mange og ufølte Dage

Og et evig helligt Ja
Af en kiær og værdig Mage

Krone dig CECILIA! -

PHILETS FORSLAG OM PEBERSVENDENE, SOM VIST VIL BLIVE IVÆRKSAT (1771)

FRA det Øieblik, da den saa viiselig tilladte Skrivefrihed gav alle Danske Menneskevenner og Patrioter det betydende Vink, at undersøge Fordomme, at beklage sig over Misbruge, at opdage Mangler, og at foreslaae Forbedringer, med et Ord, at bryde løs med alle deres længe tilbageholdne Indsigter i det almindelige Beste; fra denne lykkelige Tidspunct af har og jeg, (thi og jeg er Patriot) Dag og Nat pønset paa, at udfinde, ei noget som kunde taale Forbedring - thi hvor let findes ikke dette, naar det først søges? - men en Hovedmangel, en betydelig Feil, hvis Forbedring var af den yderste Vigtighed for mine Medborgeres Lyksalighed; og, det være sagt i en ydmyg Parenthese! hvis blotte Opdagelse kunde skille mig fra den almindelige Hob, og forevige mit Navn en Smule. Jeg veed ikke, om det har været en blot Skiebne, eller Tingens Natur, at det første som faldt mig i Øinene, da jeg gik ud paa mine patriotiske Undersøgelser, var et vist Dyr, som kalder sig baade Menneske og Borgere, og som graadig tager Deel i begges Fordele, uden at vilde iagttage begges Hovedpligt, en menneskelig Skabning, som Satyren, efter at have gjort den saa ofte, og saa ofte forgieves latterlig, endelig udtrættet synes at have overladt til Lovene, og som disse dog hidindtil ikke har vildet befatte sig med; en (da jeg dog engang skal nævne det ubehagelige Navn) en Pebersvend. Jeg kan ikke negte, at jeg i Begyndelsen gjorde mig al Umage, for at rive mig løs fra dette Billede. Det var mig en ydmygende Tanke, at mine Indsigter, som jeg i Forbigaaende sagt, havde al patriotisk Tillid til, ikke skulde anvendes paa en høiere Gienstand, end 48 paa disse Halvmennesker. Men min Skiebne var uundgaaelig. Jeg maatte med mine Betragtninger gjøre Udfald hvor jeg vilde, enten i Kirken, eller i Landhuusholdningen, eller i vor politiske Forfatning, saa blev jeg dog altid ved en usynlig Magt uformærkt trakt tilbage til mine Pebersvende. De sysselsatte min hele Indbildnings-Kraft om Dagen, dem viiste mine nattelige Drømme mig i alle deres latterlige og heslige Skikkelser, og jeg vognede kun, for nøiere at betragte disse Vinterstykker. Endelig har jeg befundet, at det er mit lovlige Kald at være Pebersvendenes Apostel. Jeg skikker mig saa meget villigere i min Skiebne, da jeg nu er vis paa, at dette Embede er saa patriotisk, som noget, og at dets lykkelige Bestyrelse paa engang kan tilfredsstille de beste og de ærgierrigste Hensigter. Thi jeg har nøie

udregnet, at næst en Castrat er en Pebersvend den unyttigste og følgerlig skadeligste Borger i en Stat.

Her er det høi Tid, at jeg bestemmer hvem jeg mener ved Pebersvende. De, som enten en naturlig og mod Egteskabets Hovedhensigt stridende Skrøbelighed, eller Mangel paa det, som er umisteligt til en Families Underholdning, eller en alt for uerfaren Ungdom forhindre i at gifte sig, de fortjene ikke dette Tilnavn. De første bør man beklage, og de sidste bør man haabe alt got om. Men de som enten af en overdreven Forsigtighed, eller af Magelighed, eller Liderlighed, eller af onde og det smukke Kiøn fornærmende Fordomme, eller af Gnieragtighed, eller i gierrige, eller i ærgierrige Hensigter berøve Staten de Børn (i det mindste de ægte), som den med saa stor Ret kan fordre af dem; de, som af forsætlig Ondskab gjøre et ærligt og uskyldigt Fruentimmer ligesaa unyttigt for det Almindelige, som de ere selv; som berøve det den ærværdige Fornøielse at blive Moder paa en anstændig Maade, og udsette det for Mangel og Fristelser; de ere Pebersvende, dem mener jeg.

49

Ifald det er afgjort, som jeg troer, at Folkemængden er den første, og Opdragelsen af denne Folkemængde den anden Hovedpille hvorpaa Statens Styrke hviler, saa kan saadan en forsætlig Pebersvend i ingen Henseende undskyldes som Borger. Jeg sætter forud, at det er en Borgers Hovedpligt af alle Kræfter at befordre det almindelige Beste, og i denne Hensigt at efterleve ikke aleneste Lovene, men endog sin Samvittighed. Om man og imod alle medicinske og oeconomiske Regler vilde paastaae, at en Pebersvend og en Maitresse var en ligesaa god Stabel for Efterslægten, som et ordentligt Egteskab; om og Staten, der i alle Tilfælde bør være saa god en Huusholder, kunde for at føie en egensindig Borger, tillade at en anden (thi og Fruentimmer ere Borgere) formedelst en uanstændig Levemaade, blev et dødt Lem paa dens Legeme, uskikket ikke alene til al ærlig Omgang; men og til de mange vigtige Forretninger, hvortil de dydige Fruentimmer ere umistelige, og de lastefulde og beskiemmede aldeles ubrugelige; Om og Sædelæren og den strængere Religion, som en sund Statsforfatning altid vil være yderlig øm over, om og disse vilde see igiennem Fingre med slig en Uorden; Om man endelig imod al Rimelighed vilde sætte forud, at alle Pebersvende holdt Maitresser - De nedrigere og aldeles frugtløse Liderligheder fortjene ikke at nævnes - Om og alt dette, siger jeg, af Agt for Pebersvendene, blev omskabt til Mueligheder, saa kunde de dog endnu kun frikiendes for at berøve Staten en Deel af dens naturlige og muelige Folkemængde. Men den Opdragelse som uægte Børn, denne ulyksalige Deel af Folket, faaer, er den, kan den være saadan en, som Staten kan være tient og fornøied med? Nei. I denne Henseende ere de oftest endog verre for det Almindelige, end slet ingen. De aldeles unaturlige Forældre ønskede jeg at kunde tie om. Dog er det desto verre en beklagelig Sandhed, som jeg ei bør forbigaae, at der findes mange, som dyriske i at avle Børn, ere verre end Dyr, i at forglemme dem, saasnart de ere avlede; som ere i Stand til, uden Følelse af Skam eller Samvittighed, at lade dem og deres ulyksalige Mødre omkomme af en Mangel paa det nødvendigste, som de let kunde afhjælpe; og om dette, ved Himmels besynderlige Forsyn ikke skeer, at være ligegyldige, ved at see dem, af Mangel paa den fornødneste Opdragelse, at blive Jorden, Staten og sig selv til de skammeligste Byrder. Den viseste og naadigste Regiering har altid ved de beste Anstalter, søgt at forebygge saadanne virkelige Stats-Ulykker og Ødeleggelser, men saalænge Pebersvendene grassere, vil det evig blive den umueligt at forebygge dem alle. Og om den kunde; da kan dog kun den yderlig Fattige, den aldeles Uformuende undskyldes, naar han bebyrder Staten, med en lille Skabning af hans Façon, som han ikke har udbedet sig og mindre erholdt dens Samtykke til at forfærdige, og som hele Naturen siger ham, at han bør sørge selv for, saalænge som han kan. Men at en Pebersvend, en privat Mand, en som ikke fattes det fornødne til en Families Underholdning (thi saaledes har jeg engang bestemt en Pebersvends Natur) at saadan en af blot Gnieragtighed eller lige nedrige Aarsager, skal skyde Byrden af sine Vellyster, paa det Hele, paa sine ærlige og ofte meer trængende Medborgere; det er den største, det er en himmelraabende Ubillighed. Men, for at drive min Føielighed mod disse Creaturer til det yderste; lad endog dette være billigt! Saa kan, naar jeg undtager dem, som bestemte til Krigen tilig bør rives løs fra Mødrenes Forkielse og en svækkende Diet, Republikens eller den offentlige Opdragelse vel, som vi daglig see, overgaae den Opdragelse, som visse Forældre give deres Børn; men den kan og bør aldrig sættes i Ligning med den, som Staten med saa stor Ret kan fordre af alle ikke reent uformuende Forældre.

51

Men jeg haster fra disse unaturlige, disse heslige Pebersvende, for at betragte dem, som tænke noget menneskeligere. Man erindre sig, at jeg indtil videre har forudsat ikke alene, at ingen Pebersvend bedrog Staten for den Andeel, som han skyldte dens naturlige og muelige Folkemængde, men endog at Staten i alle Henseender kunde være tient med den Maade, som han betalte sin Giæld paa. Jeg skal hastig nok kalde denne Tilstaaelse tilbage. Men nu vil jeg engang for alle maale dem Skieppen fuld, og forestille mig dem, i en for Staten saa taalelig Tilstand, som det er mueligt at de kan betragtes i. Jeg vil antage at saadan en ikke aleneste bliver Fader til lige saa mange Børn, som han vilde have avlet i et ordentligt Egteskab; og at den Maade, paa hvilken han bliver det, kan være ligegyldig for det Almindelige, men endog at han er beredvillig til at anvende sin yderste Formue paa disse Børns gode Opdragelse. Den udvortes Anstændighed og den herskende Tænkemaade, skal dog tvinge ham til, at lade dem opdrage i Løndom, hos Fremmede, langt fra sig selv; langt fra den kierlige Omhyggelighed, som kun er naturlig og næstendeel kun muelig hos en Fader, den som idelig sysselsætter sig med at opdage de spædste Tilbøieligheder, og enten at benytte sig af dem til Dydernes og Færdighedernes Opelskning, eller hvor de forraade Ondskab, at give dem en anden Flugt, og

hvor dette er umueligt at forhindre deres Væxt; langt fra den ømme Varsomhed, som skiuler Lasterne for de spæde Gemytter, indtil den har Leilighed, til at vise dem med alle deres hesligste Farver, og som selv skiuler Dyden, naar den ikke kan lade den see tydelig og til sin fuldkomne Fordeel; endelig langt fra den utrættelige og til en god Opdragelse nødvendig Iver, der ingen Leilighed lader forbigaae, at oplyse deres Forstand, og at forbedre deres Hierte. De Fremmede, som disse Børn anbetoes, ere ofte onde 52

Mennesker, men de ere altid Fremmede. Saalænge Faderen med Kølnsk Vægt betaler dem, ikke alene deres Bekostning og Umage, men endog deres Forstaaelse med ham, deres Taushed, deres stiltiende Samtykke i hans Uorden, og selv den Skade, som maaskee deres eget ærlige Navn kan tage derved, saalænge kan det være got, og der kan være dem, som gjøre sig en Pligt af at give Børnene en god Forpleining. Men de fleste vil og lade det blive derved, og troe om sig selv, at de ere gresselig ærlige, naar de ere Faderen og Staten ansvarlige til fede Børn. De faae, som drive det høiere, skal dog aldrig kunde overtales til at unde dem en bedre Opdragelse, end den de vilde unde deres egne Børn; og den er, i Forbigaaende sagt, altid slettere, end den, som hine kunde vente af deres Fader, naar han turde være dem bekient. Thi det er et Postulatum, at den er altid ringere i Formue og Anseelse, som paatager sig fremmede Børns Opdragelse for Betaling, end den, som paatager sig deres Forfærdigelse, uden at frygte den Bekostning, som de vil sætte ham i. Men lad denne Betaling blive beregnet nøie! Lad den blive utilstrækkelig og ikke svare til deres Haab, som de ulyksalige Børn ere anbettede! da skal de hastig ansee, endog det, som de efter en nøiagtig Ærlighed ere Børnene skyldige for lige saa mange Almisser, hvis Vigtighed de sielden skal være saa ømme, at skiule for dem. Det Ord Barmhiertighed vil snart blive dem et bekient Mundheld; og de uskyldige Børn vil saa ofte høre sig kalde nøgne og Bastarder indtil de tilsidst begynde at føle noget derved. De vil da see sig foragtede, og lære at foragte sig selv; de vil daglig fornede sig lige saa meget til Slaver, som hine svulme op til frygtelige Despoter. De vil adlyde baade de gode og onde Befalninger, som de faae, fordi de frygte, og foragte dem, saasnart de ikke frygte længere. De vil finde en Fornøielse og en Vittighed i at kunde 53 eludere de børnlige Love eller deres Execution. De vil vænne sig til at bedrage deres Foresatte ved Hykierie, eller paa andre Maader, og naar alting slipper, vil de trodse dem. Disse ere de smukke Kunster, som de med Tiden vil øve imod deres Fædreneland; denne er den værdige Opdragelse, hvoraf Staten med saa stor Vished kan spaae sig de modneste Frugter. Jeg kan ikke overtale mig til at slutte disse Betragtninger om Pebersvendenes uægte Børn uden at gjøre endnu en Anmærkning, som endskiønt den kun bliver vigtig ved en Fordom, dog bliver det ved en almindelig, og som jeg troer, aldrig udryddelig Fordom. Lad alle de ovenanførte Mangler ikke finde Sted! Sæt, at enten den Fremmede, hvis Opsyn sligt et Barn anfortroes, er en sand, en uegennyttig Christen, en øm og oplyst Menneskeven, lad ham i Indsigt, Formue, Anseelse, Kierlighed, Omhyggelighed og i Naturen selv, fuldkommen kunde sættes i Ligning med den rette Fader; eller og lad denne være god Fader nok, til at trodse den udvortes Anstændighed og det Almindeliges Omdømme, lad ham ikke begaae en anden Feil for at skiule den første, lad ham opdrage sit Barn selv, med al en retsindig Faders Ømhed, og al en god Borgeres Patriotisme! Den tyranniske, men herskende og indgroede Fordom, skal dog aldrig tillade ham at afoe den Plet, hvormed en uordentlig Vellyst besmitter end og sine uskyldige Frugter; en Plet, som altid vil gjøre den retskaffenste Mand mindre beqvem til en stor Deel af de borgerlige Pligters Udøvelse, end han under en anden Forfatning skulde have været.

Hvor megen Styrke tilbyde ikke Religion og Sædelære disse Sandheder? Men mine Hensigter fordre ikke og tillade ikke engang, at jeg anvender den her. Og hvem af mine Læsere skulde ikke anvende den selv? At kalde dem tilbage til de første og almindelig antagne Grund-Sætninger af 54 Christendom og Dyd; det vilde kun røbe en fornærmende Mistillid til deres Tænkemaade. Overalt; Lad den til Helligdommen indviende Taler træde frem som Christen, lad den verdslige Viise tale som Moralist! Jeg taler i Dag alene som Borger, og som Patriot.

Men et andet Spørsmaal bliver det, hvorfor jeg tager mig det saa nær med Pebersvendenes Bastarder. Ligesom Landet vrिमlede af denne Yngel! Og jeg kan tvertimod oprigtig ønske Landet til Lykke med deres meget ringe Antal; og ifald jeg troede, at en slet Borger var bedre end ingen, kunde jeg ligesaa oprigtig beklage, at dette Antal ikke udgjør den tiende Deel af det, som Staten kunde love sig af vore Pebersvende, ifald de fik det patriotiske Indfald at gifte sig. Naar man fra de uægte Børn, hvoraf vi endelig have nok, vil regne dem, der avles af saadanne, som aldeles ei formaae at underholde en Familie, og som følgerig efter mit engang bestemte Begreb ei kan kaldes Pebersvende; naar man undtager dem, som avles af Gifte Folk, som heller ei kan være det, saa bliver det Antal meget ringe, som kan skrives paa de øvriges Regning. Ja, dersom man vilde føie en Deel af dem og troe deres daarlige Pralerier! - Jeg har oventil anført de vigtigste Aarsager, hvorfor en Pebersvend ikke gifter sig. Man løbe dem engang igennem! Den overdreven Forsigtige og den Frygtsomme tør ikke. Den Magelige, ja han gider ikke. Den Liderlige kan ikke. Den nedrige Spottige faaer ikke Lov. Gnieren nener ikke. Den Gierrige og Ærgierrige maaskee! Den første kan være ødsel nok, den sidste kan besidde dum Stolthed nok til at holde sig en Maitresse. Men hvad blive Frugterne af slig en Forbindelse? Den er altid uordentlig. Ofte er den knyttet uden Smag, uden Tilbøielighed, og undertiden, som det vel hændes blot for at gjøre et Modelaster med; og dette heslige Baand, er oeconomisk betragtet, endnu det beste, thi det spaaer 55 de fleste Frugter. Men tiere endnu vil jeg troe til Menneskelighedens Ære, at den er grundet paa Lidenskab, men paa en Lidenskab der altid er uordentlig, altid for blind og heftig, altid forbundet med saa mange andre medicinske Uordener; at det var at trodse, ikke al Religion, thi den vil jeg ikke engang kalde til Hielp, men al menneskelig Indsigt, om man vilde paastaae at saadan en Lidenskab, uden de allerbesynderligste Omstændigheder, kunde være ligesaa frugtbringende, som den ordentlige

Tilbøielighed der altid udmærker de gode, og den koldsindige Vane der altid hersker i de slette Egteskaber. Men da jeg er saa tydelig overbeviist om, at Pebersvendene øiensynlig bedrage Staten for det meste af den Andeel, som de skyld Folkemængden; da jeg holder det Antal af Børn, hvormed de bebyrde Verden meer end de berige den, for at være saa ringe: hvorfor har jeg da med saadan en Iver talt om disse Børns Opdragelse? For fra alle Sider at møde den giftige Fordom, som er temmelig udspreddt iblandt dem der befatte sig med at bedømme det almindelige Beste, og som jeg meer end engang har hørt forsvare: at det ikke aleneste var tienligt, men endog nødvendigt, i Henseende til Folkemængden, at Staten saae igiennem Fingre med, og saa got som opmuntrede til slige Uordener. For i det mindste at gjøre denne falske Maxime aldeles uanvendelig paa mine Pebersvende; for endelig at gotgjøre, at disse hselige Originaler maae efterlade sig Copier eller ikke, saa ere de lige unyttige, lige skadelige Borgere.

Hvor mange Pebersvende vil ikke rympe Øienbrynene ved disse Tilnavne, og kalde dem haarde og ubillige! Dog den største Deel af dem skulde ikke kunde afnøde mig nogen vitløftigere Forklaring, end den jeg har gjort. Men der ere, som jeg meer end engang har erindret, de iblandt dem, som synde af alt for stor Forsigtighed, af en overdreven 56 Frygt. Disse ere de taaleligste iblandt dem alle, og fortiene meer Medynk end Foragt, hellere at opmuntres, end at nedslaaes. Endskiønt ingen af disse endnu vil troe om sig selv, at det kan være ham, som jeg mener - thi hvorledes kunde han have Raad til at gifte sig? - saa vil de dog maaskee tillige med en stor Deel af deres alt for medlidende Medborgere troe det samme som de øvrige, og beskyldte mig for en alt for stor Heftighed og for Ubillighed. For disse vil jeg retfærdiggjøre mine Udtryk. Dem skylder jeg det. Jeg troer ikke at det behøves til at være en unyttig og skadelig Borger, at forsømme alle en Borgeres Pligter. Endskiønt jeg ei vil drive det saavit, at jeg skulde paastaae, at en, eller engang at flere Pligters Forsømmelse kunde være nok hertil, hvilket jeg dog i Nødsfald tiltroer mig at kunde forsvare; Saa tør jeg dog altid sige, at saa væsentlig en Hovedpligts Overtrædelse, som den er, hvorom jeg handler, er meer end tilstrækkelig nok til at fortiene, om det var mueligt, endnu verre Tilnavne. Til at befordre deres største Velgiøreres og deres Brødres, Statens og alle oprigtige Patriots første, ivrigste og vigtigste Ønske, Folkemængdens Formerelse, ere de dog unyttige; og om ikke vi, da skal Efterslægten tilig nok føle den Mangel, det virkelige Tab og den Skade som de anrette; de sig forevigende Herrer Forfattere, med deres Tilladelse, selv ikke undtagne. For da uden al Modsigelse at kunde kalde Pebersvende unyttige og skadelige Borgere, behøver man kun at sætte sig i det høieste tredive Aar frem i Tiden. Thi en god Borger vil endog søge efter sin Død at nytte Staten saa meget som han kan, og den som Efterslægts Vel er ligegyldigt, fortienet intet mindre end Navn af Patriot. Jeg vil meget gjerne, og om jeg ikke vilde, var jeg nødt til at bekiende, at der findes mange i mere end en Henseende brave og retskafne Mænd imellem Pebersvendene, som endog kan tiene til Mønster i en 57 stor Deel af de borgerlige Pligters Udøvelse, men fritager det dem for at udøve dem alle? Jeg tænker at Umuelighed allene kan fritage herfor. Jeg kiender selv dem, som i alle Poster kan paastaae Navn af ulastelige, undtagen i denne ene. Men denne ene er just af den Betydenhed, at alle de øvriges nøieste lagttagelse langt fra ikke kan veie op imod dens Forsømmelse. Hvad berettiger for Exempel den beste Prædikant, til den stolte, den daarlige Indbildning, at han ved at anvende sin hele Levetid med en Alvorlighed og en Iver, der er saa yderlig stræng, at den ei engang kan bestaae med Ægteskabets Pligter, jeg vil ei sige paa at igiennempløie gamle Postiller, og at sammenælte nye, men paa de christeligste, de opbyggeligste og nyttigste Foretagender; at han ved at stiele nogle faae Timer fra huuslige Bekymringer, selv for at anvende dem til Hedningers Omvendelse; hvad berettiger ham, siger jeg, til at troe, at han herved kan være sit Fædreneland lige saa nyttig, som fire, sex, eller maaskee flere af hans Børn kunde blive det. Er det ikke mueligt, at det kan blive sex Theologer, hvoraf enhver for sig kan være lige saa god og bedre end han er selv? Eller bør denne Muelighed ingen Betragtning komme i, alene fordi den er uvis? Er hans christelige Bestræbelsers lykkelige Udfald, er hans nyttige og opbyggelige Skrifters Læsning og rette Anvendelse, er en Hednings eller en Jødes eller en ryggesløs Christens Omvendelse vissere? Og overalt hvad taber han selv, hvad tabe hans øvrige Pligter, hvad taber Staten ved de huuslige Bekymringer som Egteskabet paafører ham? Høit nogle faae af hans Timer, en Tid, som han maaskee saa tit spilder paa Græske og Rabbinske Galskaber! Kan dette Tab sættes i Ligning med Tabet af et eneste sundt og vel opdraget Barn? Den Stolthed er utaalelig. Kan ikke enhver stor General gjøre sig Haab om at blive Stammefader til tolv andre Generaler, der 58 ere lige saa store som han selv? Og jeg var tilfreds at de kun blev Lieutenanter; naar de ere opdragte til at tænke ligesaa ædelt, til at være lige saa beredvillige at fegte og døe for deres Fædreneland, som han, saa er en enestes Tab af dem utaaleligt for Staten. Det samme kan siges om den viiseste og hurtigste Statsmand, om den erfarneste og retsindigste Læge, om den største og nyttigste Kunstnere; det finder Sted hos alle. Den som vilde være saa forvoven at paastaae, at der enten fandtes christelige Dyder, eller menneskelige og borgerlige Pligter, eller vigtige Forretninger, eller nyttige Kunster, eller høie Videnskaber, hvormed Egteskabets lette og behagelige Pligter, og de ved et taaleligt Udkomme saa taalelige, saa vel belønnede huuslige Sorger ikke kunde bestaae; den vilde ikke aleneste fornærme den Alviise, som først lagde Planen til den menneskelige Huusholdning; men og saa mange brave, saa mange store Mænd i alle Stænder som ere gifte, og efterlade Staten vel opdragte Børn, uden i den mindste Maade at forsømme nogen af deres øvrige Pligter. Og er den nyttigste Stiftelse, den vigtigste Opdagelse, den største Heltegierning, Staten, denne ømmeste blant Mødrene, saa kostbar som en Borgeres Liv? Eller hvor er den Dyd, som kan undskylde et Mord? Myrdet har de lige saa mange af deres egne Børn og af Statens, som de kunde have avlet i den tilbørlige Orden, og ikke vilde. Og, thi her paanøder Religionen mig sit Klagemaal, de har tilintetgjort dem, som Himmelen tillavede sine Saligheder for; De har berøvet den Almægtige sine

Tilbedere.

Jeg vil vende mine Pebersvende om, for at see dem paa en anden Side. Jeg har i Begyndelsen erindret, at saadan en altid i det mindste enten gjør et Fruentimmer ligesaa unyttig som han er selv, eller fordærver et. Jeg ønsker, at man maatte see min Maadelighed deraf, at jeg kun nævner et, da det første dog kan finde, og det sidste saa 59

ofte finder Sted med flere. Det første kan ikke feile, om den Beregning er rigtig, som faae vil negte, at der ere lige saa mange Fruentimmer paa Jorden, som Mandfolk, om ikke flere; og lige saa lidet kan det feile, at det i visse Maader fordobler Pebersvendens Forbrydelse imod Staten. Naar han ikke af Daarlighed eller Ondskab, som vi har Exempler af, opholder et Fruentimmer, og forhindrer det saavel som sig selv i at gjøre andre Partier, og saaledes forebygger to Giftermaale, saa kan vel Statens Tab i Henseende til Folkemængden kun siges at være enkelt. Men den kierlige Egtefælle, den stræbsomme og ordentlige Huusmoder, den kloge og dydige Matrone, ere endog ufrugtbare, vigtige og umistelige for Staten. Og dette Tab lægger han til Tabet af en Egtemand og en Huusfader, som blot ved en øm og fornuftig Kierlighed, og ved en klog Bestyrelse af Tyende kunde og burde være et opmuntrende Mynster for andre. Ei heller kan jeg her forbigaae at erindre, at en Pebersvend alt for ofte, blot ved at gjøre et Fruentimmer unyttigt, alene ved at lade det sidde ledigt, tillige fordærver det. Hvem uden Pebersvendene skal vi takke for den største Deel af vore Coqvetter? Jeg veed ikke engang om disse ynkværdige Skiønne ere at fortænke derfor, at de gaae selv paa Frierie, naar de daglig see saa stor en Mængde frygtsomme, søvnige eller nedrige Mandfolk for Øinene, som ikke har mindre end Lyst at gaae derpaa. Den største Deel af dem (vi bør være saa billige at troe det) gjør ikke andet, end at stride for den naturlige Ret, som enhver af dem har til en Mand, endskiønt de undertiden fegte med en Iver, der er lidet overdreven. Hvem maae vi takke for de fleste af vore utaaelige Sladdersker, af vore farlige Bagtalsker og Sammensyersker, af vore saa heslig andægtige Bedesystrer? De fleste, især af den sidste Sort, skal man ufeilbarlig finde imellem de gamle Jomfruer. Ingen gift Kone kan saa let falde 60

enten til den Fortvivlede Letsindighed, der opammer de første, eller til den letsindige Fortvivlelse, der frembringe de sidste. Og hvem skal vi da tilskrive dem? Vore Pebersvende. Herlige Frugter! Men de ere endnu langt fra ikke deres ypperligste. Jeg gyser, og mig synes Naturen gyser rundt omkring mig, nu da jeg nærmer mig til de Fordærvelser, til de Ulykker, som Libertineren, som den Liderlige, den nedrigste af alle Pebersvende anretter iblant det andet Kiøn. De ere alt for græsselige. Jeg taber Pinslen. Jeg kan ikke skildre dem. Er det ikke en Jammer, er det ikke grueligt, at et Menneske, bestemt til at være et Billede af det reneste og helligste Væsen, at det yndigste iblant Creaturene, skabt til at være en godgjørende Engel paa Jorden, hvis Natur det var, at trøste Kummer, at tage Deel i Smerter, at sysselsætte sig med at lindre vore Svagheder, at bære over med os i Sygdomme; som var begavet med de største Evner til at bøie Gemytter, til at megle Fred, og til at udføre vigtige Planer, dannet til en behagelig Tolk af Pligterne, til en Opmuntring for store Gierninger, til Dydens Belønning og Livets Glæde: at endelig, og dette ønsker jeg, at en Patriot især vil lægge Mærke til, at Statens elskte Datter, hun hvormed den smigrede sig, at hun skulde blive en Moder til Tusinde, at hun skulde opdrage den nyttige Borgere, store Mænd og Helte, at hun skulde vit omkring sig udsprede Arbeidsomhed og Tarvelighed og de øvrige huuslige Dyder: er det ikke, siger jeg, en Skræk for Menneskeligheden, at hun skal nedtrykkes dybt under Dyrene, udstødes fra Dagen og de ærlige Selskaber, blive en Væmmelse og en Afskye for dem, som see hende, en Furie som udspænder sine Garn for at fange den ædle Ungdom og at fordærve den, et giftigt Aadsel, der dræber dem som komme det nær, og tilsidst et Offer for Lovene, eller for de smerteligste og afskyeligste Sygdomme, og for en tilig, en skammelig, en 61 fortvivled Død? Jeg har ikke nødig at bevise, at den første Forførelse, under sin meest glimrende og under sin anstændigste Masque, er det første og det visseste Trin til slige Ødelæggelser. Hvem har da vovet at nedstyrte den Almægtiges Billede saa dybt? Hvem var saa grusom, at han med koldt Blod forstyrrede den deilige Skabning, som var Jordens Glæde? Hvem var enten letsindig eller nedrig nok til at kuldkaste Statens, sine Brødres, sine Medborgeres Haab? Et Menneske, en Borger. Og hvad bevægede ham hertil? Kaadhed, Overmod, den frækkeste Foragt af Religion og Dyd og af de selskabelige Love. Og hvor skal man søge de fleste, og jeg tør sige de hesligste af disse Umennesker? Blant Pebersvendene. Jeg veed, og det er destoverre alt for unegtligt, at en stor Deel Egtemænd kan skrives paa Libertinernes sorte, paa deres skrækelige Liste. Jeg veed, at vore Systemer, og at den herskende Tænkemaade henfører dem til det første Nummer derpaa. Om de burde gjøre det er noget, som jeg ikke veed. De kan i det mindste forevende, en dyrisk, en uimodstaaelig Lidenskab, som Lovene ufeilbarlig skulde have straffet, om de havde styred den paa en ordentlig Maade; da de samme Love tvertimod, og om ikke de, dog de fleste af deres Tienere, seer igiennem Fingre med deres uordentligste, skammeligste og skadeligste Afkiølelse. De kan forevende den med en Art af Rimelighed; thi det er mueligt, at de kan være Fæe. Men for en Pebersvend vilde selv denne dyriske Lyst være en alt for ærværdig Undskyldning. Han kunde have styret den og gjort det Fruentimmer lykkeligt, som han opofrer. O du! hvis Hierte er af Flint, hvis Øre er overtrakt med Huden af et Rhinoceros, lad dig røre! Hør ikke mig, jeg er ei saa daarlig at jeg haaber det, hør Naturens Røst, hør Menneskelighedens klagende, dens væmodige Stemme! bøi dit Øre til de jamrende, de fortvivlede Skrig, som stige op fra 62 Hospitalerne, fra Fængslerne, fra Tugthusene! det er dine ulyksalige Offere, som hyle! Skienk dem i det mindste en Taare! Men du vil ikke. Du er forhærdet. Hør dem da brøle Hævn over dig fra det nederste Helvede, og lær at skielve!

Jeg vil rive mig løs fra det græsselige Billede. Jeg kan ikke skildre det.

Heller er dette langt fra ikke alt det Onde som Pebersvendene anrette i Staten: *De afnøde den en Ujævnhed i sine Byrders Uddeeling*, der nødvendig maae være ligesaa ubehagelig for Regeringen, som den er fortrædelig og skadelig for den lidende Deel. En gift Mand kan i visse Maader siges at blive straffed, fordi han er bedre Borger end en Pebersvend; eller denne kan i det mindste siges at blive ulige meer skaanet i de offentlige Paalæg end hin. En Kones Forsørgelse, Børns Opdragelse, flere Tienestefolks Underholdning, ere, om ikke ligesaa mange Skatter til Staten, dog ligesaa mange Bekostninger, hvoraf Staten har Fordeel, og ligesaa mange Byrder, som gjør Vægten af de øvrige Paalæg føleligere. En Pebersvend med ligesaa mange Fordele af Selskabet, med ligesaa mange Indkomster, og ligesaa faa Skatter som den Gifte, unddrager sig fra alle disse Udgifter, fordi Staten blot ønsker dem af ham, og ikke tvinger ham dertil. De sparede Penge anvender han efter sin Tilbøielighed, enten paa Beqvemmeligheder af Livet, som hans gifte Medborger ønskede ligesaa vel, som han, og fortiente bedre; eller og, som det tiest skeer, paa reent unyttige og skadelige Ting, paa Liderligheder, eller paa at blæse sig op over sine nyttigere Ligemænd, eller paa at sue dem ud ved Aager, og saaledes at forøge deres Trang og sin Formue. Mon en Fader til mange og suurt men vel opdragne Børn, mon en retskaffen Egtemand, der villig har underkasted sig og taalmodig bærer de forskiellige Sorger, som denne Stand fører med sig, mon en stræbsom Huusfader, der maae 63 fortjene Brødet til mange Munde, mon han er saa meget at fortænke i, at han bemærker denne Ujævnhed, og i sine hemmelige Sukke kalder den ubillig? Eller paastaaer jeg formeget, naar jeg siger, at den, som føler Byrden meer, bærer meer, og at en Pebersvend giver ulige mindre Skatter, end en gift Mand, saa længe han kun giver ligesaa mange? Jeg troer det ikke. Tvertimod synes det mig utaaleligt, at Pebersvenden endda skal have Fordeel af den Foragt, som han viser imod Statens alvorligste og viiseste Ønske; jeg troer, at intet kunde være billigere, end om den gjorde hans Byrder ligesaa tunge, som hans gifte Medborgeres, helst naar det skede til disses Lettelse; og jeg er overbeviist om, at det eneste og sikkerste Middel, hvorved han kan tvinges til at være nyttig, er det, at man ei tillader ham at vinde ved at være unyttig. Men herom videre siden. En Anmærkning troer jeg imidlertid, skal ikke være ilde passende eller overflødig paa dette Sted. Det er denne, at ligesaa vist, som Ligevægten befordrer alle Byrders Lethed, ligesaa vist er det at de største Byrder, som Staten kan paalægge sine Borgere, blive taalelige og næsten lette, naar de uddeles med den Lighed, at ingen kan siges at have det bedre end den anden. Da først, naar mange fritages eller skaanes, skal man høre den trykte Borgere knurre over sin Skiebne, thi da først troer han sig berettiget dertil. Men om denne Lighed kan og bør bestemmes efter andre Rettesnore, end efter Kræfternes Forhold, eller efter de Fordeles Forhold, som enhver nyder, og har nydt af Staten, det vil jeg her ikke undersøge; men overlader det til andre at bedømme. Jeg vil og overlade til de Herrer Financiers at beregne, hvor meget Kongen omtrent aarlig kan tabe ved Pebersvendene, i Told, Consumption, og overordentlige Skatter, det er nok til mine Hensigter, naar jeg kun peger paa, hvor unyttige og skadelige Borgere de endog ere i dette Stykke.

64

De ere meer, de ere farlige Borgere. I Henseende til det smukke Kiøn, skal man sielden finde at de holde Middelveien imellem en rasende Elskov og en dum og haardnakket Afskye. Deres Kierlighed, som Sandserne alene opvække og føde, kan ikke være andet, end en blind og en forblindende Lidenskab. Det Fruentimmer som de falde paa at elske, eller i det mindste det som de overvinde, bliver i Almindelighed deres uindskrænkede Beherskerinde; men det Skrit som hun har giort, lover langt fra ikke saa megen Afholdenhed, at hun ei ved alle Leiligheder skulde betiene sig af sin Magt og dens Svaghed, som hun anseer for sin Fordærvere. Den mindste Feil hvortil hun vil forlede eller rettere tvinge ham, er en Ødselhed, hvorved han saa ofte bliver en Bedrager, eller i det mindste en Byrde for Staten og sine Medborgere. Men hvem siger os god for, at hun ei afnøder ham de største Ugierninger, de sorteste Forgribelser? Hvor meget billiger ikke alle Tidens Historier denne Frygt? Den kan ikke siges at besidde en Viisdom eller en Dyd, der er hærdet mod noget Laster, som kan begaae et eneste. Saa sikker er deres Elskov. Men deres Afskye? Thi der ere kun faa af de fornuftigste og beste Pebersvende, som ere stærke nok til at treffe en Middelvei imellem disse to Yderligheder. Deres Afskye for Omgang med Fruentimmer, berøver dem i det mindste det blødgjørende, det smeltende, jeg veed ikke hvad, som der er i denne, og som er saa umisteligt for Mandfolkens haardere Siele, ifald de skal blive beqvemme til Indtryk af Menneskeligheden, eller af de selskabelige Dyder. Jeg veed ikke om jeg udtrykker mig ret, men saameget veed jeg, at den, der er enten svag eller nedrig nok til at bære Afskye for Fruentimmer, staaer den største Fare for at blive en Haardhierted, en Udsuere, en Tyran, om han ikke er det allerede. Mangel paa Levemaade, Pedanterie, Dorskhed, Grovhed selv synes kun at være smaae Feil ved Siden af disse, 65

dog flyde de af den samme Kilde. Erfarenhed bekræfter det, og jeg er forsikkred paa, at kun faa vil beskyldte mig for at gjøre Pebersvendene Uret, om jeg paastaaer, at man ingen Steder finder saa mange egensindige og besynderlige Folk, ingensteds saa mange Pedanter og Plumhuggere, som iblant dem - Med faae Ord: Naar en Pebersvend elsker, saa elsker han, som en Daare; og elsker han ikke, kiender han slet intet til denne himliske Lidenskab. Ja, saa vil jeg ikke sige hvad han er. Jeg vil lade en anden sige det. Historien beretter om en vis Mand, enten det var en Græsk Philosoph eller en Fransk Munk maae Historien forlade mig, at jeg har glemte; at han ved sin maadelige Vittighed og de Tidens stærke Overtro, havde tilveiebragt sig en Sandsigeres Navn og Ære. En Bonde i samme Egn, som havde mistet sit Muulesel, hastede for at søge Oplysning hos denne Mand, og stolende paa hans hemmelige Videnskab tilbød han ham et feedt Svin, naar han vilde skaffe ham Eselet igien. Alle Stierne og alle Soldene taug om Eselet, eller Sandsigeren forstod dem ikke. En anden besyngte hans Angest, og den frygtelige Strid der reiste sig imellem en haardnakket Uvidenhed paa den ene, og saa store Fristelser som en Spaamands Navn, og et feedt Svin paa den anden

Side! Jeg vil kun fortælle det lykkelige Indfald, hvorved han redte sig ud af al sin Forvirrelse, et Indfald, som var en Sandsigere fuldkommen værdigt, og som man hverken skulde have haabet af en Philosoph eller af en Munk! Han kaldte Almuen sammen, og efter at han ved de sædvanlige Ophævelser, havde sat den i Forventelse af noget stort og vigtigt, og saaledes skaffet sig den fornødne Taushed, raabte han med høj Røst: At om nogen med en god Samvittighed kunde gjøre sin Eed paa, at han aldrig havde elsket, da var det ham overdraget, at give den samme et feedt Svin til Belønning for sin Afholdenhed. Alle de tilstedeværende taug. 66 Endelig opstod en stor grov Bengel - saaledes behager Historien at udtrykke sig - denne forsikkrede, at det feede Svin ikke kunde tilkomme nogen bedre end ham, eftersom han kunde gjøre sin høieste Eed paa, at han ikke engang viste hvad Kierlighed var. »Der«, sagde Sandsigeren, i det han til alles Forundring greb denne Helt om Armen, og ledte ham hen til den gabende Bonde »der, min »gode Mand har du dit Esel«.

Jeg forudseer at en Deel af mine Læsere allerede her vil smigre mig med, at have anatomeret mine Pebersvende saa nøie som mueligt, og med at have sagt det verste om dem, som kan siges. Men jeg er langtfra ikke saa stolt en Skildrer og saa slet en Patriot, at jeg skulde troe dem. Jeg tilstaaer tvertimod mine Mangler og beder alene at min gode Villie maae undskyldte dem. De faa Træk som jeg har anbragt ere almindelige og lidet udarbejdede; Og jeg er overbeviist om at der findes faa iblant mine Landsmænd, som ei ved besynderligere lagttagelser ere satte i Stand til at forøge og forbedre dem. Den frekke Foragt af Religionens Stemme og af Sædelæren, er det stærkeste Træk, men ikke det eneste, som jeg har overladt til andre.

Jeg kan ikke forbigaae denne Leilighed at yttre et Ønske, hvis Opfyldelse, som jeg troer, skulde meget understytte mine patriotiske Hensigter. Jeg vilde agte mig lykkelig, ifald jeg turde haabe, at dette Udkast vilde give en anden Raphael, eller rettere en anden Hogarth Anledning til, at værdige Pebersvendene, og især de hesligste af dem sin Pinsel. Deres blege, eller dumme, eller kaade, eller frekke, eller lumske Ansigter skulde gjøre en uforlignelig god Virkning. Jeg skulde lade den hele Samling hefte for ved et andet Oplag af denne Afhandling, uden at blive misundelig, naar Læseren paa engang saa det samme, om ikke meer i dem, end i alle mine Anmærkninger. Indbildningskraften, som saa gjerne følger med vore ivrige Ønsker, 67 forleder mig næsten til at gribe ind i Kunstnerens Arbeide, og at forestille mig hvorledes han maaskee vilde gjøre det. Han vilde mueligt forestille Kierligheds Tempel med aabne Porte, med Religionen og Naturen og Staten i deres fulde Majestet siddende ved Alteret i en Kreds af Jordiske Skiønheder. De guddommelige vilde han maaskee afbilde, ligesom de pegede paa disse, og tillige vinkede ad en Deel Mandfolk, som fortryllede af det himliske Syn, deels trængte sig til fra alle Sider, deels med enhver Mine udtrykte den heftigste Begierlighed efter at blive deelagtig i samme Lykke. I en lang Frastand vilde man bemærke Pebersvendene, som fordybede i adskillige barnagtige eller nedrige Forretninger, enten ikke saa det himliske Syn og de Guddommeliges uafsladelige Vink, eller ikke agtede det. Saaledes vilde man see, hvorledes en stod med Hænderne over Kors og gabede, en anden skiulte sig bag ved en Stabel af Folianter, den tredje klingrede med Penge, den fjerde rørte i en Potte o. s. v. Men længst borte, og afsides fra alle, og som jeg vist troer paa en Mødding, vilde Libertineren være forestilt, hvorledes han liggende paa Knæe eller i en anden lige ydmyg Stilling, med den mest hykkelske, og om dette ei fordærvede Rimeligheden, med den lumskeste Mine, lokkede for et eller flere Fruentimmer, som vare nysgierrige nok til at see sig omkring, og saaledes undertiden tabte Religionen og Naturen og Staten af Øinene. Den ene Haand vilde han løfte høit op, for at vise dem en fuld Pengepose, men i den anden, som han holdt skiult bag Ryggen, vilde man see en Dolk eller et Beggere med Gift. Forved ham skulde en Hoben glimrende Smaating være udbredte; og tæt bag ved ham vilde man blive nogle ynkelig tilredte Liig vaer, af dem som han allerede havde myrdet. Men jeg vil ikke falde ind i Kunstnerens Arbeide.

For imidlertid intet at forsømme, som staaer i 68 min Magt, vil jeg endnu betragte Pebersvendene fra en Side, fra hvilken de vil synes om ikke skadeligere og farligere, dog uundskyldeligere. Jeg vil spørge dem hvorfor de ikke gifte sig? Jeg har oventil kortelig anført nogle af deres Hovedaarsager, men man vil blive bedre underrettet naar enhver svarer for sig selv. Jeg veed meget vel, at de ikke vil være oprigtige, men jeg veed og et hemmeligt Middel at tvinge dem dertil, og at afnøde dem deres Hierters uforfalskede Sprog. Det skal ikke hielpe dem, at de skyde Skylden paa Mangel af Formue eller paa andre lige saa gyldige Aarsager. Den mægtige Sandhed skal hielpe mig i at trække deres hemmeligste Tanker frem for Dagen. Kommer kun frem mine Herrer! Forlader for et Øieblik, eders Lænestole, og eders Bibliotheker, og eders Skriverskriverpulte, og eders Huusholdersker, og eders Pengekister, og eders Grynbøtter! Kommer frem at gjøre Regnskab for Staten, hvorfor i saa længe og saa halvstarrig har negtet, at føie den i sit ivrigste Ønske! Hvilken Sværm! Jeg havde dog ikke troet at der var saa mange. Nu ordentlig, mine Herrer, at jeg maae høre, hvad enhver af dem har at frembringe til sin Undskyldning! De to Herrer med den vigtige Mine og de Fløiels Klæder ønskede jeg gjerne at tale først med. Saadanne 40. Aars Studsere love mig enten noget meget got eller meget slet. Jeg forstaaer dem. Saaledes, at De, min Herre, kan umuelig gifte sig fordi De er Etatsraad, og De kan ei heller, og det netop fordi De ikke er Etatsraad. Det var artig. Men De behager at opholde sig et Øieblik imedens jeg forklarer Deres Aarsager for Publikum. Det maatte ellers ikke forstaae Dem.

Den første, som jeg indtil videre vil kalde Herr A***, har ved megen Uvidenhed og megen Føielighed, og om man skal troe den hemmelige Krønike, ved en af og til vel anbragt Dumdristighed, tilveiebragt sig den glimrende, skiønt ikke saa sieldne Lykke, at han trods sin Fødsel og trods Naturen 69 selv er blevet Velbaaren. Han kom op paa Jorden saa hastig og saa ubemærket som en Jordsvamp. Dette kan

siges i en meget egentlig Forstand, thi Grunden til hans Velbaarenhed blev lagt i en Kielder, af Forældre, hvis meget indknebne Omstændigheder nødte dem til, allerede i hans slette Aar, efter Østersernes Maade, at skyde ham fra sig i Verdens store Hav, for at kunde anvende al deres Formue paa hans Cadetter. Ved christelige Folks Omhue, og en utrettelig Vindskibelighed bragte han det imidlertid saa vit, at han i en spæd Alder af tyve Aar kunde skikkelig læse og skrive. Regne, maae jeg erindre, at han kunde af Naturen. Han tiltraade derpaa sin første Emplou i Statssager, og blev betroet til at vedligeholde hans Fødeby es velviise Borgemesters tregange syede Sko i deres tilbørlige Glands. Fra dette sit første Trin gik han den sædvanlige Trappe op til sin nu værende Lykke. En Trappe, der er saa forslidt og saa bekiendt, at jeg holder det for aldeles unødigt, at beskrive den her. Imidlertid finder hans Velbaarenhed nu, og hvem skulde ikke finde det samme, at han mesallierede sig, ifald han giftede sig med sin forrige Skræders, en Mands, som fordem havde den Bevogenhed at betro ham sine Søndagsklæder, og som maaskee skal have dem betalt endnu, en brav og formuende Borgeres eneste Datter. Han er, fra den Tid at han slog op med Borgemesterens Kokkepige, virkelig forloved med hende, og, det som meer er, han elsker hende. Men med alt dette er hun kun en Skræders Datter og han er en Velbaarenhed. Andre Mænds Døttre af store Familier, kunde han faae nok af, thi han er Etatsraad. Men han har kun tusinde Rigsdalers Indkomster, ingen Midler, og det som gjør Ulykken fuldkommen, af mig ubekiendte Aarsager er hans Credit kun maadelig. Enten maae han nu begaae den Nederdrægtighed, at lade sin velbaarne halve Deel, slæbe op og ned igiennem Gaderne af nogle gemene Hyreheste, i en Vogn, 70 som der staar Nummer paa, (thi at hun undertiden skulde gaae, er nu slet ikke at tilmode ham); enten maae han lade den Mund, som er bestemt til at kyskes af ham, vanhelliges ved Porcelaine, som er kommet fra andre Steder end Japan eller Dresden, og det Legeme, som han værdiger sin Omfavnelse, hvile paa andet end Fløiel og Silke, kort: han maae enten i hundrede Ting overtræde Velanstændigheden, eller han maae have Midler med sin Kone. Men en fornemme Mands Datter, som tillige har Midler, staaer, som man veed, ikke saa lige tilrede for en Jordsvamp. Far vel min Herre! Jeg skal have Dem i Erindring.

Den anden Herre, som jeg for den smukke Ordens skyld vil kalde Herr B. er af ganske anden Malm. Hans Oldefader kan han vel ikke erindre, thi han var kun en god ærlig Bondefoget i Overbye. Men hans Herr Grandpapa kom, ved i nogle Aar som Forvalter og Forpagter at udsue alle Bønderne i en Omkreds af fire Miil, saavit, at han ødelagde tre af sine Principaler og købte sig ligesaa mange Herregaarde. Her aad og drak hans adelige Naboer saa længe med ham, indtil de bleve fede, og han blev Conferenceraad. Hans Herr Søn, vor B**s naadige Papa lod i nogle Aar sig og sine Penge slæbe rundt omkring i Europa. Han kom hjem baade med Indsigter og Penge til sit Fædreneland, men Ulykken var at de første var alle pakkede i hans Hofmester og de sidste alle i hans Secretair, saaledes, at da den ene blev befordret, og den anden befordrede sig selv, var han hverken klog eller rig meer. Imidlertid blev han Conferenceraad, giftede sig, fordøiede to af sine Herregaarde, avlede Herr B*** og døde. Denne værdige Sønnesøn af sin Grandpapa, havde gjort vel imod sig selv og imod Staten, om han med sine faa men tilstrækkelige Midler, for lang Tid siden havde slaaet sig til Roelighed paa sin overblevne Herregaard, giftet sig med sin Forvalters Datter, og formeret 71 Verden, om ikke just med rige og fornemme dog med sunde, stærke og arbeidssomme Børn. Denne Vei til at blive lykkelig og nyttig, staaer ham for en kort Tid aaben endnu, nemlig saalænge som hans Forvalter endnu ikke kan jage ham fra Gaarden og købe selvselv; hvorpaa han dog arbejder af alle Kræfter. Men Herr B*** har uagtet sin maadelige Forstand - om hvilken jeg i Forbigaaende maae erindre, at den slet ikke har tiltaget i denne Familie, men endnu er den samme hverken større eller mindre, end Bondefogdens i Overbye - Han har uagtet sin temmelig maadelige og daglig aftagende Formue, dog hidintil ikke kundet forlade sine ærgierrige Hensigter. Han troer, at han blev en alt for uværdig Pøde i sin høie Familie, om han ikke i det mindste døde som Etatsraad. Hvorledes skal han blive det? Giøre sig fortient dertil? Der er ikke at tænke paa. Kjøbe sig dertil? Saa blev han reent ødelagt, og det lader sig desuden ikke saa let giøre som før. Men hans Frue Moder har fra hans Vugge af idelig sagt ham for, at han vist vilde giøre sin Lykke hos Fruentimmer, og at han ret var skabt til at giøre et stort Partie. Dette holder han for et Orakel, og nu til Paaske bliver det fiorten Aar at han støber omkring i alle fornemme Huse, for at finde en Frøken, hvis Fader vilde forbarme sig over ham, og forhielpe ham til den høie Ret at sørge over sin Datter med Pleureuser, naar hun døde, hvilket han, i forbigaaende sagt, just af samme priisværdige Længsel ønskede, at det ei maatte vare for længe. Han bliver virkelig taalt i en Deel store Huse, fordi han kan spille Quadrille, i en Deel andre fordi han er en Nar, og i andre igjen fordi man er for høflig til at vise ham Døren. Men hvad Frøkenen og Pleureuserne anbelanger? Ja min Herre, dersom De vil følge mit Raad - men De haster, man venter Dem i Selskab; jeg vil ikke opholde Dem. Saameget vil jeg kun sige, at De gjør meget vel, om De endnu i Morgen 72 reiser paa Godset og gifter Dem med Forvalterens Datter.

Hvad i al Verden er det for en Maskine, som vakler mig saa langsom i møde, og strekker sig paa saa mange Maader? Hojah! - Gud bevare os, min Herre, De kommer os alle til at gabe! Ak! - Det er den rige, den gode ærlige Herr C***, som nu sover, og fordøier i sit tredivte Aar; thi at han lever kan man ikke sige, uden at tale uegentlig. Det er nu ti Aar, at han hver Morgen, naar han skal klædes i, er betænkt paa at gifte sig, og det er netop lige saalænge, at han en Time derefter glemmer det igjen. De mange Besværligheder, som ere forbundne med den kiere Egtestand, og især de skrækkelige Tilberedelser turde vel tilsidst forlede ham til reent at forlove det, om man ikke i Tide forebygger denne Ulykke. Kom nærmere min Herre! Hvi seer De saa suurt? Har jeg forstyrret Dem i deres Søvn? Men det var min Hensigt, at giøre Deres hele øvrige Levetid, saa roelig, saa magelig, saa sød, at De neppe selv skulde vide at De var til paa Jorden. De smiler allerede. Nu got.

Jeg kiender en dydig Pige, det er sandt, hun er fattig, men De er overmaade rig, og som jeg er overbeviist, intet mindre end gierrig. Men hun vil være saa taknemmelig, ifald De gjør hendes Lykke, og saa omhyggelig for Dem, og pleie Dem saa got, at De ikke engang skal have nødig at putte den Mad i Munden som De spiser. Ja, siger De, naar jeg kun vil frie for Dem, og besørge alle Anstalterne, og skaffe Dem Bruden med alt sit Tilbehør i Huset, og bestille Vielsen, og - Ja ja min gode Herr C***, det skal altsammen blive besørget. Men meer maae De heller ikke begiere - thi - God roelig Nat! - Han var følelig nok! Men det er han altid! Han gider ikke sige derimod, og dette smigrede ham, men i Morgen har han glemte alting.

Hvoraf leer De saa overgivet min unge Herr v. D.? Parbleu, siger De, af det pedantiske Indfald 73 jeg har haft, at De skulde bøie Halsen under Egtestandens slaviske Aag. En Nar, siger De, at De var, om De nogen Tid giftede Dem. Ja der kan jeg nu endelig ikke sige meget imod, thi jeg troer, at De er en Nar, enten De gifter Dem eller ikke. Men just fordi De er en, og fordi jeg veed at De kan forbedres, naar De faaer den Opdragelse, som Dem fattes endnu. Handler jeg ikke langt kierligere imod Dem, min Herre, naar jeg overlader Dem til en dydig, en klog og elskværdig Kones Tugt, end ifald jeg skikkede Dem tilbage til Deres Hofmester, eller, det som Gud forby de, til Daarekisten? Han hører mig ikke. Han trilrer en Opera-Arie, gjør en pas de fix og recommanderer sig i bourrée Skrit. Det er dog en Ynk - Han er en ung bemidlet Adelsmand, som det hverken fattes paa et got Hierte, eller paa naturlig Forstand, eller paa Naturens glimrende Gaver. Hans Hovedfeil er en stor Grad af Letsindighed, og et urigtigt Begreb, som han gjør sig om det velanstændige. Thi at han lagde sig efter den fornemme Frietænkerkunst, skeede af ingen anden Aarsag, end fordi han ikke vilde gjøre sit Adelskab nogen Skam, og fordi han var for letsindig til at legge sig efter noget andet. Der behøves, som man veed, ikke meer at kunde tænke, til at blive Fritænker end der behøves at kunde give gode Raad til at blive Raadmand. Sin første Ungdoms Bluefærdighed overvandt han hastig, da han først troede at den kun skikkede sig for Pedanter. Han tabte ikke strax ved at overvinde den. Han blev beleven og meer elskværdig. Men for at iagttage den formeente Anstændighed blev han snart dristig, og lidet derefter forvoven. Nu er han allerede uforkammet, baade imod Religionen og imod det smukke Kiøn; og dersom han ikke bliver hiulpet i Tide, vil det kun være lidet, inden han af lutter Levemaade bliver bindegal. En fornuftig og elskværdig Kone er næsten det eneste, og som jeg vist troer det sikkerste Middel til hans 74 Helbredelse. Men jeg vil lade ham fare. Jeg seer en, som er en større og langt ulægeligere Nar, end han.

Igiennem det Ansigt, som De har forskrevet fra Paris, og til Overflød saa rigelig besaaet med Skiønpletter, opdager jeg dog Deres naturlige Lineamenter, latterlige E***. - Et Pund Pudder skiuler vel den naturlige Farve af Deres Haar, deres Sko gjør Dem et halvt Korteer høiere, og Deres falske Legge give Dem næsten et mandigt Udseende. Men jeg kiender Dem dog, og veed meget vel, at De baade er rødhaaret, koparret og uanseelig. Denne Masque har De dog ventelig laant for at behage Jordens Deilige. Men da dette er Deres Hensigt, og De besidder saa smuk en Formue, hvi gifter de Dem da ikke? Saaledes, at De gjør Dem en Samvittighed over, ganske at nedslaae, om ikke at dræbe i det mindste en halv Snes Fruentimmer, ved at vælge et? Og hvem, siger De, skal De vælge uden at fornærme sig selv? En af de Smukke, som tilbeder Dem, er skønnere end den mediceiske Venus, en anden tilbyder Dem Croesi Rigdomme, den tredie er Dyden selv. Hvad skal De gjøre? Nysekrud skal De bruge min Herre.

Paa de afmaalte Trin, den dybsindige Mine, og den udstrakte Pegefinger kiender jeg allerede langt borte den pedantiske Rector Herr F. Et Ord, min Herre! De har et got Levebrød, vil De gifte Dem eller vil De ikke? Per Jovem! hvilket Ansigt han sætter op! Og hvad var det for en vigtig Betragtning, som jeg forstyrrede Dem i? Saaledes, at De var i færd med nøie at bestemme den Guldregns Egenskaber, som flød ned i Danaes Skiød? Men var det ikke bedre, ifald De lod disse Græske Liderligheder fare, og i det Sted elskte lidt ordentlig paa Dansk? Men De har desuden et vigtigt Verk under Hænderne, et Monumentum ære perennius, som fordrer et hvert af Deres Øieblik, og ikke tillader Dem at tænke paa slige Daarligheder, som Fruentimmer og Giftermaal. De kan ikke engang 75 forsvare det for Verden, at De har staaet her saa længe og hørt paa en Ignorant. - Mange Tak min lærde Herr Pedant! De kunde dog nok være lidt høfligere. Denne store Mand arbejder, imellem os at sige, virkelig Dag og Nat paa et Verk, hvis Titel han allerede længe har haft færdig. Den lyder omtrent saaledes: Mnemoneutica, eller, en ganske nye og i Christenheden hidindtil uhørlig Samling af alle Portugisiske, Spanske, Franske, Italienske, Engelske, Hollandske, Danske, Polske, Russiske og Tyrkiske, tykke og tynde, forstaaelige og uforstaaelige, trykte og utrykte Latinske Grammatiker, til Fædrenelandets Ære og i Særdeleshed til den kiere Ungdoms Nytte, for Tydeligheds Skyld, med en utroelig stor Umage, og utallige Bekostninger oversat i Latin, og til en Hielp for Hukommelsen forfattet i alexandrinske Vers, med Noter af F**.

Jeg troer at Pedanterne har sat hinanden Stevne - Hvilken Mængde! - O i bestøvede Sønner af Italiens forsunkne Stæder, o i Klopfægtere fra det gamle Rom, o i Bastarder af Latien, med hvilken Steen skal jeg tegne denne Dag, da jeg seer eder samlede! Hvor grimmige seer de ikke ud! Men jeg vil dog vove at spørge nogle af dem, som jeg kiender. Jeg skal skille mig ved dem saa snart som mueligt. De min Herr G***, hvorfor gifter De Dem ikke? Fordi De har opofret Dem til Fædrenelandets Tieneste og samler Trykfeil. - Vel - Og De min Herr H***? Fordi De Dag og Nat undersøger Alderdommens kostbare Levninger - Meget vel - Og De min Herr J*? De samler Insecter - Ypperligt - Nu kan De kun gaae mine Herrer!

Jeg tænkte at jeg var færdig med disse Bogorme, og saa bemærker jeg først en af de største. - Vi vil dog høre ham. Min gode Herr K, hvor kan De med saa smukke Indkomster som De har, overtale Dem til at sidde

længere ugift? Nu, saa at De er meget ilsindet og knarvum. En Kone vilde kun 76 hvert Øieblik ærgre Dem, Deres Børn vilde forstyrre Dem i Deres Tanker. Er det da og afgjort, at De kan tænke? - Det var engang en af de Narre, som gierne vil efterabe berømte Mænd, og naar de ikke kan det i deres Fuldkommenheder, benøie sig med at ligne dem i deres Svagheder. Denne vilde alt for gierne see ud som vor store Holberg, og da han hverken kan blive saa lærd eller saa vittig, forestiller han sig i det mindste ligesaa besynderlig og egensindig, uden at være nogen af Delene.

De ere da borte. Men jeg er næsten færdig at ønske dem tilbage igjen. Hvor har Optrinnet ikke forandret sig! Hidindtil har jeg dog intet seet uden latterlige Ansigter. Nu seer jeg lutter heslige. Men jeg har selv kaldet dem, og nu er jeg dog nødt til at forhøre i det mindste nogle af dem.

Den første som jeg seer er den berygtede Aagerkarl, Herr L*. Jeg har stor Lyst til at nævne hans fulde Navn, eller i det mindste at sige hvor han boer, paa det at enhver af mine Læsere, som ikke kiender ham endnu, maatte tage sig vare for ham. Men, som jeg ikke troer at Skrivefriheden gaaer saa vit, vil jeg lade det blive ved at gjøre ham saa kiendelig som det er mig tilladt. Hans Huus er et Forraadshuus af Pant, som enten er indvied med Enkers og Faderløses Taarer, eller med unge umyndige Forøderes Forbandelser. Alt hvad han har og alt hvad han veed, hans Ansigts Mine og hans Siels hemmelige Tanke er ansat til Procento. Han har udregnet at han giver Gud 14. og 1/7. Procento af sin Levetid; thi han er oven i Kiøbet en Hyklere, og forsømmer ingen Søndag at gaae i den Kirke, hvor Præsten kan best græde. Og det er foruden de øvrige Douceurs som han maae give i Fest- og Helligedage. Heller kan han neppe bebreide sig, at han har ladet en eneste af sine Medchristne slippe lettere derfra. Paa denne Maade har han sammenslæbet anseelige Midler. Dog spiser han sig aldrig 77 mæt, undtagen naar en af hans ulykkelige Skyldnere er nødt til at beværte ham, og da er han færdig at æde Skyldneren med. Men at han skulde gifte sig! - Ja - Jeg vil dog for Spøgs skyld spørge ham ad. Min Herre, De har dog saa gode Raad til at forsørge en Kone - Maaskee De kunde efterlade Dem Børn, der igjen aftoede den Skam og Skade, som De gjør Deres Fædreneland - Jeg vidste det forud. Han trækker paa Skuldrene. Det er besværlige Tider - Gud veed at han suurt maae fortjene sit fattige Brød - De, som siger at han har tilovers ere onde Mennesker - Gid - hold Nederdrægtige! - fornærm ikke vore Øren med Deres Bespottelser! - Det er ikke mit Alvor - De er alt for uværdig til en af Himmelens største Gaver, og De vilde kun gjøre en Kone ulykkelig, De vilde lade hende sulte ihjel, eller laane hende ud paa 20 Procent. Men derfor, vær forsikret derpaa, derfor skal De ikke faae det lettere end Deres ærlige Medbrødre!

Endnu en af samme Bande, skjønt ikke slet saa grov! Ja hvad skal jeg høre paa dem, min Herr M? det er dog den samme Undskyldning - De har ikke Raad til at gifte sig - ikke sandt? Nei det var dog ikke hans Aarsag. Det var endnu den vittigste Gniere, som jeg har seet. Gud forlade mig, om jeg gjør ham Uret, og han er en Philosoph! Han vilde gierne gifte sig - Han tilstaaer selv, at han er rig nok til at gjøre en fattig Pige lykkelig. Men det vilde røbe alt for kiødelige Hensigter, det vilde være hans Alder uanstændigt, og man vilde sige, at han giftede sig som en ung Springere, ifald han tog en Kone uden Midler. Saasnart han finder saadan en, vil han opfylde mit eller rettere Statens Ønske - Næsten sætter han mig i barocco. Dog jeg veed endnu et Raad - Jeg kiender et dydigt og velopdraget Fruentimmer, som ikke eier en Skilling, og som, foruden at hun er ilde tilredt af Kopperne, er saa naturlig heslig, at hun neppe skal blive taalelig 78 uden ved en lang Vane - Tag hende, min Herre; saa skal Verden hverken beskyldte Dem for kiødelige Hensigter, eller for egennyttige!

Mig synes at jeg skulde kiende Dem min Herre. Det forhaanende, det bidende Smiil har jeg seet før. Alle disse Træk, som saa vel udtrykke en nedrig og en dum Stolthed, ere mig langt fra ikke fremmede - Ah! - det er Herr N. som saa gierne vil holdes for et satyrisk Hoved, og dog er intet uden en Bagtaler og en Pasquillant. De spørger mig saa haanligt, om det er mig, som har fattet det ædle Forsæt, at omvende Pebersvendene? - Ja, min Herre - eller at straffe dem - Om jeg er saa hengivet til det smukke Kiøn, hvis Partie jeg tager med saadan Iver? Jeg tager ikke deres Partie - Det er Statens Sag jeg taler. Men jeg bærer saa megen Ærbødighed for den dy dige Deel af dem, som det er tilladt at bære for en dødelig Skabning. - Om jeg da ikke veed at Fruentimmer ere altid - og hvad ere de altid? - Fruentimmer, vellystige Sirener eller grimmige Furier, altid Spillebolte for Sandserne, altid falske, altid egennyttige? - Nedrige Bagtalere! - Jeg vilde kun fornærme Kiønnet om jeg værdigede Dem et Svar. - Men offentlig ved en Kirkedør, paa Deres bare Knæe, med en Strikke om Halsen og et Lys i Haanden, bør De gjøre det hele menneskelige Kiøn Afbigt for Deres uforskammede, Deres ublue Digt!

Hist i Skyggen, afsides og bag ved alle de andre, sniger han sig frem, den grædende Tartuff; han tør ikke løfte Øinene op paa sine Brødre, den nedrigste blant alle Pebersvende. Det er O* som om Dagen offentlig hyler over Fruentimmerets Daarligheder, og om Natten forfører alle dem han kan til de skammeligste, de strafværdigste Uordener. Kom kun frem Bedragerer! - hvorfor gifter De Dem ikke med en, af de mange, som De forfører? - det har hidindtil ikke været Himmelens Villie - De føler intet Kald til Egtestanden - Frekke 79 Bespotter! - Men det er Himmelens Villie, at De hver Aften sniger sig op paa tredie Stokværk i det Dem bekiendte Hiørnehuus, for der at afnøde en uskyldig Skiønhed Usømmeligheder under Skin af christelig Kierlighed, og for med den andægtigste Mine at styrte hende ned i Afgrunden, fordi De sparsom underholde hendes syge Moder med sammentryglede Almisser? De har følt et indvortes Kald til at bedrage alle de Fruentimmer, som har vildet troe Dem, ved de dyreste Forpligtelser, hvoraf De aldrig har agtet at holde det mindste? - Gaae Nederdrægtige! - Skiul dig i Støvet du Afskye for Menneskeligheden!

Nei dette Arbeide er alt for udmattende - det overgaaer mine Kræfter og min Taalmodighed - Er her fleer af de heslige Ansigter tilbage da melde de sig snart! - Ak! - Deres Excellence! - De behager naadigst at tilgive - De vilde være saa bevaagen - Ha! - saaledes er det naar Sielen er mat - Jeg kan ikke finde paa et eneste Udtryk, som hans Excellence forstaaer - Han har aldrig vidst hvad det var, enten at tilgive eller at være bevaagen - Deres Excellence behager da, om De saa synes, at springe af Skindet, fordi jeg med uskionsomme Fødder er sprunget over Dem til en af de smaa Tartuffer! Den, som kiender den berygtede Græve af P -, vil tilstaae mig, at jeg er aldeles uegennyttig enten jeg roser eller laster ham. Det er derfor at jeg herved frivillig og med beraad Hu tilstaaer min Feiltagelse, og at jeg gjorde ikke aleneste hans Rang men og hans personlige Karakter Uret, da jeg forhørte en anden Tartuf førend ham. Han er den christeligste Uchristen og det andægtigste Umenneske som jeg kiender. Med den samme Haand, som denne afskyelige offentlig løfter op til den Almægtige, støder han hemmelig Dolken i Enkers saargiorte Bryst, og det var hans Glæde, om han i Guds Navn kunde drukne alle Faderløse - Skal jeg spørge ham hvorfor han ikke 80 gifter sig? - Urimelige Spørsmal! - Kan den taale et Fruentimmer, som hader Naturen?

Jeg kan ikke meer - Jeg troede, at en forældet Skiønhed ikke skulde passe sig ilde til den Materie som jeg skrev om, og jeg havde sat mig for at levere mine Læsere et heelt Alphabet af Pebersvende. Men det er ude - Jeg er træt. - Jeg kan ikke tilspørge et eneste Bogstav meer. Og Mængden voxer dog bestandig - Dog de fleste seer alt for frygtsomme ud til at være onde. Det er dem, som en overdreven Forsigtighed hindrer i at gifte sig; og det var at gjøre dem den største Uret, om jeg spurgte dem efter at have spurgt hine nedrige - Imidlertid har jeg dem paa Halsen - Hvad skal jeg gjøre med dem?

Jeg vil forsøge at røre dem - Jeg vil raabe høit til dem, at de ikke udelukke sig selv fra den første og største Velsignelse, som Skaberen gav de dødelige! - Jeg vil vise dem den Værdighed, den Høihed, der er i at være Fader til Mennesker, til Billeder af den Almægtige! Jeg vil i deres Fædrenelands, i Jordens, i de tilkommende Aarhundredes Navn, anraabe dem om Christne og Borgere og store Mænd og Helte! - De føler intet derved, de forstaae mig neppe - Thi lille er Kredsen af deres Udsigter, og deres smaae Siele sysselsætte sig kun med det, som Sandserne tilrekke dem. - Jeg vil da pege paa deres gifte Medborgeres Lyksalighed, paa den himliske Vellyst i en tilladt Elskov, paa Egtestandens Beqvemmeligheder, og paa den ubeskrivelige, den unævnelige Glæde, den ædle Stolthed hvormed en Fader besieles ved den mindste Udvikelse af sit Barns Evner, ved en for alle andre usynlig Tilvekt af den spæde Yndlings Færdigheder. Men Frygt har forblindet dem. Den viser dem kun Kummer, og skiuler det for dem, at den kan undgaaes eller bæres. Gysende overregne de ubetydelige Udgifter, og tænker ikke paa hvortil de anvendes, og skielvende see de den Muelighed, 81 at mangle i en Tid, da det er langt mueligere, at de ikke leve. Hvad skal jeg gjøre med dem?

Men hist kommer hun mig til Hielp, den guddommelige Pige med sorte straalende Øine, og med sine svulmende Bryster af Snee. Hun svæver meer end hun gaaer overjorden, munter og let og frisk som Morgenrøden, der kalder hende til Skaberens Priis, og til de elskede Pligter - en sygelig Moders Underholdning og yngre Brødrers Opdragelse - Thi ingen persisk Silke rusker om den fromme Piges Fødder, og hun er ikke stiv eller kortaandet, under glimrende Byrder fra Peru. Hendes snehvide Dragt leger med Vesten-Vinden. Den er uden Pletter som hendes Siel, og uden Kunst som enhver af hendes Miner. Den er tarvelig og taler intet om høie Aner eller Rigdomme. Men naar hun aabner sine Læber aander hun Viisdom og Dyd, og salig Vellyst; og naar hun smiler, udbreder Kierlighed sine Fortryllelser over deres Hierter, som see hende. O du, som Naturen og Dyderne, og Dydernes himliske Dronning, Religionen selv venlig trettedes om at pryde med deres udsøgteste Skiønheder, Prydelser som ophøie dig saa uendelig over Kunstens Døttre og den blinde Rigdoms Døttre, som de selv overgaae et glimrende og ubesielet Støv i Skiønhed og Værdighed; o du som Algodhed betroede den største Lyksalighed paa Jorden, den eneste som han fordem tillod de faldne at tage med sig fra Vellysternes Have; himliske Skabning, det er dit Kald, din Pligt og din Natur at være medlidende med vor Kummer og selv med vore Daarligheder! Lad min Bøn røre dig! See til disse Narre og omvend dem!

Naturen og de høie Dyder, og de salige Vægtere som svæve omkring hende har igientaget mit Raab. Jeg seer det - Thi hun gaaer langsommere den deiligste blant Jordens Døttre - og endnu langsommere - og snubler - hun begriber det ikke, hvorfor hendes Been zittre, og hendes Hierte slaaer 82 høit, eller hvorfor hun bliver saa kortaandet, eller hvorfor hendes Kinder blusse. Og nu bliver hun staaende som for at hvile sig, og sukker - og lidt efter lidt og langsom og uden at vide det, opløfter hun de store straalende Øine - men et sødt, hun veed ikke hvad, har dæmpet deres Ild, og hun føler at de ere smagtende - Nu seer hun sig frygtsom omkring, og nu forhøie hendes Kinder deres Farve, og beskiemmer Sommerens Døttre de unge Roser. Men hvad er det, siger den guddommelige Pige til sig selv, det fremmede som kryber omkring mit Hierte - ligesom en Længsel - og kielent - og halv opløfter hun de snehvide Arme - og endnu engang seer hun halv frygtsom og halv venlig op til de forstenede Pebersvende. Men hun slaaer Øinene ned - Som Solen, førend den skiuler sig i Havet, endnu engang kaster et venligt, et smagtende Smiil til de kolde østlige Bierge, hvis evige Snee den ikke kunde smelte med sine Straaler, saaledes smiler hun endnu engang - og forsvinder. En Engels Godhed, og et høiere Væsens Medynk var i hendes sidste Smiil - Der skulde have været Foragt deri, om hun vidste hvad det var at foragte en Skabning, der saae ud, som et Menneske - De nedrige! - At være nær ved en synlig Engel og at sysselsette sig med at betragte Støv; eller at see den himliske Pige uden Følelse med opspilede Øine, eller at spørge hende med graadige Øine om hun har Guld, eller med frekke

Øine om hun kan begaae Laster, det er det som jeg kalder nedrigt og unaturligt - Imidlertid er hun borte, og dem har jeg endnu paa Halsen - Hvad skal jeg gjøre med dem?

Jeg vil straffe dem, da de ikke vil forbedres med det gode - Det er ubilligt, at Staten længere skal med ligegyldige Øine see at Borgere, saadanne, som tage Deel i alle dens Velgierninger, af latterlige eller nedrige, eller af slet ingen Aarsager, foragte dens ivrigste og alvorligste Ønske; at de 83 desuagtet bære ulige mindre Byrder end de kan, og ulige mindre end enhver af deres brave Medborgere maae taale; at de saaledes tvinge den til en Ujævnhed der kan kaldes ubillig; og at de endelig hvert Øieblik sætte den i Fare for enten at taale eller at straffe Uordener og Forbrydelser. Lad Religionen skaane dem! - Lad Sædelæren kun revse dem, ved at gjøre dem latterlige! - Men Staten, som fælleds Moder vil ikke, og som Huusholdere, som den der bør kunde gjøre enhver Patriot Regnskab for hans, for hans Medborgeres og selv for Efterslægts Vel, kan den ikke længere skaane dem, om den og vilde. Det var den fornærmede Stat, det blottede Fædreneland, den klagende Efterslægt, som nedlod sig til Philets Siel, og bød ham at omvende Pebersvendene, det var dem som oplivede hans Tænkekraft til at udforske deres Feil, og til at skildre dem, og det er dem endnu, som tilraabe ham at forkynde Straf i Mangel af Forbedring. Og Straf vil jeg forkynde, og fordi det er mit rame Alvor vil jeg forkynde den med Overlæg, saaledes at den kan iverksættes, og saaledes at dens Frugter nogenledes kan trøste for deres Tab, som Staten vilde høste af Pebersvendenes Lydighed; om denne, hvilket Gud forbyde, ikke skulde tilveiebringes ved hiin.

Dersom jeg skrev blot Satyrer, eller om jeg skrev for en andenverden end den vi leve i, vilde jeg give min Indbildningskraft Tøilen. Den skulde maaskee ikke mangle i at indskyde mig hundrede Indfald, hvoraf en Deel kunde være taalelig at læse, men ikke et mueligt at udføre. Den vilde indgive mig Maader at straffe paa som faldt i Øinene, men som ved en nøiere Undersøgelse skulde befindes at være enten skadelige eller umuelige eller i det mindste deels ubeqvemme, deels utilstrækkelige til deres Hensigt. Hertil regner jeg i Særdeleshed alle de Straffemaader som havde Æren til deres Gienstand. Intet synes i første Øiekast billigere, 84

end at betage en latterlig, en nedrig, en unyttig Borgere en Deel af den borgerlige Ære; men man skal ved Eftertanke snart befinde, at man derved, uden at forbedre ham, kun gjør ham latterligere, nedrigere og unyttigere end han var før. I en monarkisk Regjering var det især at ønske, at de fleste Ærestraffe blev overladte eller kunde overlades til det almindelige Omdømme og til Satyrens revsende Hænder. Mange Borgere skulde da leve op igien, som nu ere for evig døde, og Historien peger paa det Haab at en vognende Ærgierrighed kunde omskabe Forbrydere til Helte. Endskiønt dette bliver sagt i Anledning af Pebersvendene, og langt fra ikke i Hensigt til dem, saa kan jeg dog ikke undlade endnu at gjøre den Anmærkning: at naar Staten støder en Borger levende ud af sit Selskab, den da meer end i en Hensigt ligner den strænge Retfærdighed, der forud styrtede Korah, Datan og Abiram levende ned i Helvede. Slige ødeleggende Ærestraffe kan ingenlunde passe sig paa en Pebersvend, naar han blot betragtes under denne Titel, men selv den mindste, den allerlemfældigste vilde have en langt større og langt ufordeelagtigere Virkning, end den man i Begyndelsen skulde formode; og en Virkning der var tvert imod den som Staten ønskede sig. Saaledes, om det blot blev befalt, at alle Pebersvende skulde sminke sig, saa vilde dette - om det og gjorde dem kiendelige fra en Deel af vore unge Herrer, som en eller anden gyldig Aarsag fritager for at gifte sig - uden al Nytte kun gjøre Sminken uhørlig dyr, og dem til offentlige Vidundere, og følgelig uskikkede til den største Deel af de borgerlige Forretninger; men ethvert ærekiert Fruentimmer vilde siden undsee sig ved at give saadan en sin Haand. Om ikke de samme, dog ligesaa store Ufuldkommenheder ere forbundne med en Deel andre Straffemaader, som Indbildningskraften dog i Begyndelsen skildrer rimelige og billige. Et 85 Indfald, hvis Iverksættelse baade var en ærlig og som jeg troede i meer end en Hensigt en nyttig Straf, sysselsatte længe min hele Opmærksomhed. Saaledes som Snogene siges at pine de brede Tudser til at udlægge deres Eg, saaledes vilde jeg at Pebersvendene skulde tvinges til at opdrage deres Børn, som enten vare døde, eller uformuende, eller og af andre Aarsager ubeqvemme til at opdrage dem selv. Men et er det, at en stor deel af Pebersvendene er aldeles uskikket og alle i Almindelighed langt mindre skikkede end gifte Folk til at opdrage Børn: Et andet er det, at den utretteligste Regnemester neppe i vor Tid skulde blive færdig med at udfinde det Forhold, hvorefter disse Børn skulde uddeles.

Ved at gjøre alvorlige Forslag til det almindelige Beste, bør Patrioten frygte for at være vittig; og han bør ønske, at han ei maae synes at være det. Han bør i det mindste have den yderste Mistillid til et hvert glimrende Indfald. Fornuften bør være hans eneste Rettesnoer og et koldsindigt Overlæg den eneste Ledsagere, som han forlader sig paa. Disse har jeg spurgt til Raads, hvilken Straf det vilde være beqvemmest at paalægge Pebersvendene, og deres første og sidste Ord har altid været: *Penge*.

Pengestraf vil her være det kraftigste Middel til at befordre Statens Hovedhensigt ved alle Straffe - Lydighed. Jeg kiender Pebersvendene - Intet skulde bedre kunde overtale de fleste af dem til at gifte sig, end om man kunde sætte dem i den Tilstand, at de intet eller i det mindste intet betydeligt sparede ved at være ugifte. Dette synes vel ikke giørligt. En Egtemands, en Faders og en Huusbondes Udgifter ere alt for betydelige, til at nogen Skat skulde kunde ligne dem, uden at synes - og jeg vil tilstaae det - uden at være overdreven. Saa meget mindre, som hine Udgifter langt fra ikke alle kan kaldes en Skat til Staten, om den og 86

trækker sine Fordele, saa at sige, sine visse Procento af dem alle. Lige saa lidet, som den fremmede Capitalist, der fortærer sine Midler hos os, kan sige sig at have givet Staten dem alle, fordi denne har havt

Fordeel deraf. Den Beqvemmelighed, Fornøielse og Nytte, som ere næsten uadskillelige fra Egteskab og fra Børn, vil ingen begiere for intet som først kiender dem. Staten selv bør være saa øm over disse vigtige Motiver til sin Hensigts Befordrelse, at den ikke sætter dem under deres rette Priis, langt fra at den skulde regne dem for intet, hvor der handles om hvad en Pebersvend kan vinde eller spare ved at gifte sig - Men sine Fordele, sine Rettigheder, sine Procento, er det alene, som den ikke længere bør skaane ham for. Disse kan den alene ansætte til Penge, og disse kan den med den største Billighed fordre af ham, som om han virkelig var en gift Mand, saalænge det er hans egen Skyld at han ikke er det, og det er afgjort, at Staten ikke bør tabe ved nogle af sine Borgeres Egensindighed. Men om den og holder det for tienligt, især i Begyndelsen, at være saa lemfældig, som mueligt; om den og beregner hine Fordele nok saa meget under deres rette Værdie; om den giver meer end de tre fierdendele af sine Fordringer efter; saa er jeg dog forsikret paa, at de maadeligste Afgifter, vil i de fleste Pebersvendes Øine faae den tilstrækkelige Størrelse, og blive et kraftigere Motiv for dem, til at overgive sig, end nogen borgerlig Plet, eller i Almindelighed nogen Straf, som ikke koster Penge. Jeg siger de fleste, thi jeg antager, og det med god Grund, at den største Deel af dem er enten Gnieren, eller i det mindste saadanne som en alt for stor Frygt og en overdreven Forsigtighed skrække fra at gifte sig. Disse har kun smaa Siele og meget korte Udsigter. Det nærværende Onde - thi saaledes vil de dog kalde det - vil altid forestille sig dem saa stort, og det fraværende vil synes dem 87 saa ringe, at de snart vil troe sig ligesaa meget bebyrdede, som deres gifte Medborger. Fra denne Tanke, vil der, enten den er falsk eller sand, være lige faa Skrit, til den fordeelagtige Beslutning, den eneste som Staten ønsker. Siden vi dog skal give det ud for Intet, vil de sige efter deres Tænkemaade, kan vi i Guds Navn ligesaa vel gifte os som alle andre. En sand Anmærkning som bestyrker dette, er det, at alt hvad Gnieren og selv den utidig frygtsomme Huusholder give saa at sige reent ud for Intet, falder dem ti dobbelt saa tungt, som en langt større Udgift, hvorfor de dog faae noget. Statens Beste, maa jeg her anmærke, at disse Folk ikke bekymre sig om at beregne, langt fra at de skulde holde det som de bidrog dertil ved deres Afgifter, for noget, der kom dem selv til Fordeel.

De Pebersvende, som ere det af andre og af lastværdigere Aarsager, end Gnieragtighed, eller overdreven Frygt, skyde dog i Almindelighed Skylden paa Mangel af tilstrækkelig Formue. Det sættes forud, at denne Udflugt er falsk, og følgelig ikke bør troes. Men den bør endog, saa meget mueligt er betages dem. Dette kan atter ikke opnaaes sikkrere, end ved den Pengestraf som Staten paalægger dem. Den vil ikke fordre noget af dem, førend den ved den nøiagtigste Undersøgelse er blevet overbeviist om, at de ere Pebersvende; det er, at de ikke mangle det fornødne til en Families Underholdning. Deres Afgifter vil da selv blive et offentligt, ærværdigt og uimodsigeligt Beviis paa deres Formue. Samme Beskaffenhed har det med dem, som skyde Skylden paa naturlige Mangler, og ikke kan retfærdiggjøre sig. De faa, som ere dristige nok til at foragte alle Udflugter, og til offentlig at bekiende deres sande bevægende Aarsager, eller og frekke nok til ikke at vilde anføre nogen anden end deres Villie; disse kan Staten neppe unddrage sig for at straffe haardere end de andre. Men uden at regne, at de allerede 88 beskiemme og straffe sig selv, vil en større Pengestraf være et tilstrækkeligt Middel til at udmærke dem fra alle de andre. Og den vil, ved en i det rette Forhold tiltagende Størrelse, blive det kraftigste, om ikke det eneste Motiv, som kan bevæge dem til at forlade deres Ondskab. Her maae jeg lægge til, at Afgifter i Penge, som ikke fortiene og neppe vil faae andet Navn end Bøder, virkelig indeholde al den Ærestraf, hvormed Staten kan og bør belægge Pebersvendene, Libertineren alene undtaget, og denne meer fordi han er Libertiner, end fordi han er Pebersvend.

Pengestraf er det eneste som kan gjøre den omtalte Ujævnhed i Statens Byrder umærkelig for den gifte Borgere, om den og ikke strax kan blive tilstrækkelig nok til fuldkommen at ophæve den.

Pengestraf er den eneste, som er anvendelig paa alle; og den eneste hvorved Staten kan treffe et ordentligt og nøiagtigt Forhold. Alle andre Straffemaader vilde være underkastede tusinde Vanskeligheder, tusinde Undtagelser. Og om det var mueligt at finde en iblant dem, som kunde være almindelig, saa vilde det dog fordre uendelige og næsten umuelige Beregninger, naar den skulde inddeles i de behørigte Grader, og disse igien sættes i det rette Forhold, med Graderne i Pebersvendenes Ulydighed. Naar man tilstaaer mig, som jeg neppe tvivler paa, at denne Ulydighed bliver større og strafværdigere, ligesom Borgeren enten har en ringere og slettere Aarsag til at være ulydig, eller en større Evne til at adlyde; saa vil man heller ikke give mig Uret i det Ønske, at disse Omstændigheder maatte, for saa vit som det var mueligt, komme i Betragtning ved Straffens Uddelelse. Om ikke den første, saa kan dog den sidste iagttages naar Straffen bestaaer i Penge, og det, som jeg før erindrede, med en langt større Lethed end ellers. Ligesaa naturligt som Indtægternes og Udgifternes Størrelse eller Ringhed bestemme den 89 større eller mindre Evne, som en Pebersvend har til at gifte sig, ligesaa naturligt og let kan og hans Udgifter blive formerede, eller om man vil det heller, hans Indtægter formindskede, i det rette Forhold af hans Ulydighed. I Særdeleshed maae alle de Straffe, hvis Hensigt det er at gjøre en Pebersvend saa vit mueligt ligesaa nyttig, som en af sine Medborgere, ansettes til Penge om de skal beregnes med Nøiagtighed. Og da er det kun, uden nogen Nytte at gjøre Beregningen dobbelt. Denne Hensigt at gjøre Straffen selv nyttig i Mangel af Lydighed, kan endelig ikke, eller i det mindste ikke saa got opnaaes, som ved Pengestraf. Ved Penge, og ved dem alene, kan de Egteskaber befordres som af en virkelig Mangel paa Formue, enten opsættes eller til intet gøres. Dette er vel det naturligste og eneste Middel, hvorved det Tab nogenledes kunde oprettes, som Pebersvendene anrette i Henseende til Folkemængden; men det er langt fra ikke den eneste Maade hvorpaa Staten kunde anvende de af deres Penge til Fordeel, som de i Almindelighed anvende saa slet.

Af disse foreløbende Erindringer, begribe De vel, mine Herrer, at det er Penge, som De maae belave Dem paa. Hvor mange eller i hvilket Forhold, er det, som jeg først nølere vil overveie.

Men en vigtig Post staaer tilbage, som maae afgiøres, førend jeg kan gaae videre; en Post, hvis Vanskelighed næsten skrækker mig - Den bestaaer i intet mindre end i det betydelige Spørsmåals Opløsning: Hvorledes man skal kiendeden Skyldige fra den Uskyldige? Jeg har i Begyndelsen af denne Afhandling anført tre Slags, som ikke fortiene Navn af Pebersvende, og som følgelig gjøre meget ilde ifald De tage Dem noget af alt det, som jeg har sagt eller endnu agter at sige i denne Materie.

Det første, var de, som en naturlig og mod Egteskabets Hovedhensigt stridende Skrøbelighed 90 hindrede i at gifte sig. Med disse har det slet ingen Vanskelighed. Det medicinske Facultet, eller det i slige Undersøgelser saa erfarne Consistorium, vil ikke negte dem de i dette Tilfælde fornødne Vidnesbyrd, som altid skal være troværdige nok til at retfærdiggjøre dem. Dog maae jeg logge til, at heller ingen andre Attester bør holdes for tilstrækkelige. Det vilde være alt for dristigt, at lade det almindelige Beste komme an paa en eneste Mands Ærlighed, om hvilken man saa sielden kan være forsikkert, at den vil staae Prøve i Fristelsens Tid. Da jeg taler som Patriot, kan jeg imidlertid ikke undlade at udvide denne Artikel meget over de Grendser, som hidindtil har været satte, og som man formoder. Det er ikke aleneste Børn som Staten ønsker sig, men det er og for saa vit mueligt sunde og stærke Børn. Saadanne, som den kan gjøre sig Haab om at de leve, og at de leve den til Nytte; Langt fra ikke saadanne, som enten en tilig Død gjør til Intet, eller en og anden ulægelig Svaghed gjør til verre end Intet; til unyttige Byrder for sig selv om ikke for det Almindelige. At mange sygelige og svage kan være deres Fædreneland til stor Tieneste negtes vel ikke, men det gjør heller intet til Sagen. Thi baade vilde disse kunde have gjort den endnu langt større Tieneste, om de havde været friske; og den største Deel, den som skal tiene Staten med deres Legemer, bliver dog altid saa got som reent unyttig, ved de Sygdomme som jeg taler her om. Det er visse Familiesygdomme, hvis Forplantelse jeg især ønskede, at den blev forebyggt saa meget som mueligt! Saaledes er jeg saa langt fra at skrive en svindsotig eller en overmaade gebrekelig paa Pebersvendenes Liste, at jeg tvert imod ønsker at Staten, for saa vit som det er den tilladt, at indskrænke en Borgeres naturlige Frihed, vilde gjøre dem alle Giftermaale vanskelige, i Særdeleshed naar deres Sygdomme kunde bevises at være arvelige. De 91 Mænd som havde fyldt 60. Aar, vilde jeg vel ikke ønske at de blev forhindrede i at gifte sig, naar de var ved en god og rørig Helbred; men jeg vilde dog heller ikke at de skulde betragtes som Pebersvende og paa nogen Maade tvinges dertil. Dog ere de, som have sat ugift til den Alder de sidste, som jeg vilde fritage for den almindelige Straf, og næsten de første som jeg kunde falde paa at straffe høiere end andre. Det er derfor mit Forslag, at de 60. Aars gamle Pebersvende, som ere ved saa god Helbred, at det medicinske Facultet dømmer dem beqvemme til Egteskab, skal betale den ansatte Straffe-Summe, enten de gifte dem eller ikke: men dem som ere for skrøbelige til at kunde faae saadan en Attest, skulde alt Egteskab forbydes, og saa skulde de betale dobbelt; alt for deres begaaede og uoprettelige Synders skyld.

Et andet Slag, som jeg anførte af Ugifte, der ikke kan kaldes Pebersvende, var de, som en alt for uerfaren Ungdom undskylder i at gifte sig. Ved dette Slags Retfærdiggjørelse, møde allerede flere Vanskeligheder. Hvor unge de ere kan man erfare af Kirkebogen. Men Ungdom for sig selv alene betragtet, kan ikke være nogen tilstrækkelig Undskyldning, i det mindste ikke for dem som har fyldt 16. Aar. Det var tvert imod at ønske, at alle kunde giftes i denne Alder, eller ikke længe derefter. Men den Mangel paa Erfarenhed, som i Almindelighed, og dog ikke altid følger med den første Ungdom, er det alene, som kan undskylde. Ved Erfarenhed forstaaer jeg en Forstand der enten er tilstrækkelig til at bestyre et Huus og en Familie selv, eller i det mindste til at lade sig raade og bestyre af andre som ere fornuftigere. Om et ungt Menneske besidder denne eller ei, kan ikke bestemmes uden megen Vitløftighed. Forældrenes og Formyndernes Egennytte løber formeget ind i deres Børns og Myndlingers Giftermaale, til at Staten i dette Tilfælde kunde holde deres Vidnesbyrd 92 for upartiske og paalidelige. Lærernes Gotbefindende i denne Punct er reent uefterretteligt. De gamles Bekiendte tage tiest Deel i deres Egennytte; de unges i deres Daarligheder. Alle som kiende dem, ere i det mindste mistænkte for at have taget et eller andet Partie.

Af disse Vanskeligheder, kan i mine Tanker Staten, uden at tabe, best rede sig ud paa følgende Maade. De unge Mennesker, som endnu ikke havde fyldt ty ve Aar, skulde den reent ud betragte som uerfaren og til en Families Bestyrelse udygtig Ungdom; de maatte og være saa formuende og saa vel voxne, som de vilde. De skulde følgelig ingenlunde belegges med den Straf, som blev fastsat for Pebersvendene. Det skulde derfor ikke være dem forbudet at gifte sig, men det skulde aldeles være dem formeent at gjøre dette Skrit uden deres Forældres, Formynderes, Foresattes eller Statens eget Samtykke. De fra tyve Aar indtil den Alder, hvori Staten holder et Mandfolk for dygtigt til selv at kunde bestyre sine Midler, burde i mine Tanker ansees for saadanne som ikke ere uerfarne, uden at de selv have den største Skyld i denne Mangel. De burde i denne Henseende i det mindste belegges med Halvparten af den fastsatte Straf. Men det skulde derfor ikke være dem strax tilladt at gifte sig naar de vilde. Deres Forældres og Curatorers Samtykke skulde de vel ikke længere behøve; dette skulde tvertimod ikke engang altid være tilstrækkeligt. Men de maatte dog give Staten en Forsikkring for deres Opførsel, som den kunde være fornøiet med. Vare de komne til den Fornuft, som udkrævedes, saa kunde det ikke vel feile at de jo vare kiendte af en eller flere ærlige, fornuftige og vederhæftige Mænd, som ikke vilde tage i Betænkning at sige god for dem. Disse maatte være ansvarlige For noget meer end deres Midlers Bestyrelse. Deres Børns Opdragelse og selv deres egen Levemaade burde de have under nøie 93

Opsyn; indtil de fyldte deres 25. Aar. Jeg kan ikke forlade denne Artikel uden endnu at tilføie nogle faa Erindringer. - Naar jeg siger, at den som har fyldt sine tyve Aar, ikke længere bør behøve sine Forældres Samtykke til at gifte sig, maae ingen give disse Ord den vrage Forklaring, at det var ligegyldigt enten han havde det eller ikke. Til at troe det er jeg for god Christen - Heller ikke, at han ei behøvede det til at gifte sig med hvem han vilde. Til at paastaae dette er jeg for god Patriot. Den Ret at udelukke visse Personer fra Giftermaal med deres Børn, bør ingen Alder kunde betage Forældrene. Den har sin gode Nytte, og kan ikke betroes i bedre Hænder. Staten alene bør efter Gotbefindende kunde indskrænke eller ophæve den. Men til denne bør og Børn ufortænkte kunde tage deres Tilflugt; og Forældrene bør ikke besvære sig over, ifald den gjør ethvert af deres Afslag ukraftigt, som ved Undersøgelse befindes at grunde sig paa Egennytte eller paa en ubillig Fordom eller paa en blot Egensindighed. Jeg har vel neppe nødig at erindre, at jeg kun taler om saadanne unge Mennesker, som har Indkomster der ere tilstrækkelige til en Families Underholdning. Disse Indkomsters Natur skal jeg siden finde Leilighed til at bestemme nølere, og man vil da faa at see, at hverken de løse Speculationer, paa en eller anden Maade at fortjene det fornødne Udkomme, hvortil Ungdommen er saa tilbøielig, eller virkelige Stipendia, hvis Anvendelse Giveren har bestemt uden at love dem Varighed, eller en blind Tillid til Forsynet, eller en ubillig Tillid til den Underholdning, som Kierlighed eller Anstændighed kan aftvinge formuende Forældre, kan komme i nogen Betragtning. Alt dette havde jeg maaskee ikke engang nødig at erindre. Jeg burde slutte denne Artikel for at gaae videre, og dog er der noget, jeg veed ikke hvad, som endnu trækker mig tilbage til de unge Mennesker. Det er ligesom en 94 hemmelig Anelse, der aftvinger mig den kierlige Formaning til dem alle i Almindelighed: At de ikke strax ved at læse denne Afhandling, og ikke uden at overveie alle Omstændigheder paa det nøieste gjøre dem nogen Samvittigheds-Angst derover, at de endnu ere ugifte. Jeg igientager at de som ere under 25. Aar ikke aleneste maa have Formue men og Forstand førend de kan kaldes Pebersvende; og jeg advarer dem om, at ifald de begik en eller anden Drengestreg efter at de vare blevne Mænd, selv det Navn af Papa ikke skulde fritage dem fra den bømlige Tugt - om jeg maatte raade.

Det tredie Slag, som jeg holdt undskyldt for at gifte sig, var de, som fattedes det Fornødne til en Families Underholdning. Ja, mine Herrer, det fattes Dem vel alle - Jeg veed, at De vil sige det - Jeg veed og, at De har Uret - Men hvorledes skal jeg overbevise Dem herom? - Jo flere der angive sig for at være Uformuende, uden at være det, jo flere Konstgreb de anvende for virkelig at synes det, som de give sig ud for; desto større bliver den Vanskelighed, at kiende de virkelig Uformuende, fra de Falske, og at kiende dem med Vished. Jeg har længe seet den forud. Den har tiltaget i Størrelse ved hvert Skrit, som jeg har nærmet mig til den, og jeg kan ikke negte, at jeg neppe kan overse den meer, nu, da jeg er kommet den saa nær, at jeg ikke længere kan undgaae at bestride den.

Det korteste, sikkerste, og som jeg forudseer det eneste Middel til at opløse denne Knude, bliver, at fastsætte en vis Summe af Indtægter, med hvilke enhver skulde ansees for at være formuende nok til at gifte sig. - Men hvilke Regler skal jeg følge i at fastsætte den? Hvorledes skal jeg finde den Middelsumme, om hvilken jeg kan være forsikkert, at jeg ved at fastsætte den, hverken fornærmer Staten eller nogen privat Borger? Sætter jeg den for høi, saa trække for mange af de smaae Hovedet ud under Snaren. Sætter jeg den for lav, 95 saa skrige de Store. Jeg burde maaskee sætte flere end en. Det var at ønske, at jeg med en nøiagtig Billighed, kunde bestemme en besynderlig Summe, ikke aleneste for hver Stand, men for hver Klasse, for ethvert Nummer i Rang-Forordningen, ja for ethvert enkelt Embede. Men uden at erindre, at dette løb ind i det uendelige, at det i det mindste overgik mine og enhver privat Mands Kræfter og Indsigter, at endelig saadanne Summer endog bestemte med det nøieste Overlæg af de billigste og meest indsigtsfulde Mænd, dog altid vilde være underkastede de selvsamme Forandringer, som Rangens indvortes Værdie, Embedernes Natur, den herskende Tænkemaade og Moden selv; at de følgelig neppe kunde være beregnede, førend de igien maatte forandres; - uden at tage alt dette i Betragtning siger jeg, skulde dette dog ikke endnu sætte mig i Sikkerhed for alle Klagemaal. Enhver enkelt Person kan staae i besynderlige Forbindelser, som hverken have nogen Sammenhæng med hans Stand eller hans Rangs eller hans Embedes Natur; og man vilde snart fordre af mig, at jeg og skulde tage disse Forbindelser i en særdeles Betragtning - Og naar jeg havde forrettet dette meer end herculiske Arbeide, saa vilde det først gaae løs paa Chicaner, paa Processer - Nei mine Herrer! - Saa meget elsker jeg Dem ikke, at jeg med et uendeligt Arbeide skulde gjøre mit hele Forslag umueligt, blot af en utidig Ømhed over Dem, som De saa langt fra ikke fortjene. - Jeg skriver for den Verden, som vi leve i. - Jeg ønsker i det mindste at skrive saaledes. - Jeg har al Agt, for de forskiellige Forhold, som deres Rang og Embede sætter Dem i med Oeconomien, for de Bekostninger som Anstændighed og Levemaade aftvinger Dem; ja jeg er selv øm over de Udgifter, som Mode og Tilbøielighed fralokker Dem - Men jeg er og overbeviist om, at Deres Giftermaal, og i Mangel deraf, de Afgifter, hvorved De alene kan 96 paa nogen Maade gotgiøre det Tab, som De anrette i Folkemængden, ere Staten af den Vigtighed, at de kan sættes i Rang med dens billigste, nyttigste og nødvendigste Paalæg; at den følgelig bør kunde fordre Dem strax efter Deres nødvendige, og selv førend den tager Deres nyttige Udgifter i nogen Betragtning. - Naar jeg nu undtager de Udgifter, som visse Æresposter, visse Embeders Natur gjør nødvendige, hvorom jeg siden vil faae Anledning til at forklare mig tydeligere, saa gjør ingen Forskiel paa Stand eller Rang, de øvrige saa forskiellige, at de ikke alle skulde kunde bøies under en antaget Middelsumme. Dog bliver Forskiellen altid stor nok, til at gjøre mig yderlig varsom og selv frygtsom ved at fastsætte en. - Endskiønt Staten, som jeg før erindrede, i Henseende til sine Paalæg - om hvilke det altid forudsættes, at det almindelige Beste udkræver

dem - efter den største Billighed kan og bør tage først af alt det, som Borgeren har tilovers fra sine nødvendige Udgifter; og det saa meget meer, som en trængende Nød og selv en stor men øiensynlig Fordeel berettiger den til, ikke engang at tage disse i den nøieste Betragtning: endskiønt Staten ved at beregne en Borgers nødvendige Udgifter og ved at bestemme dem, ikke uden at gjøre sig selv den største Skade, og ikke uden at bestyrke sine Borgere i deres Daarligheder, kan med tillukte Øine lade sig foreskrive Regler af den herskende Tænke- og Levemaade, langt mindre af de Begreb som enhver for sig, gjør sig om Anstændighed: endskiønt alt dette er afgjort, saa gjør dog den Orden som den selv har stiftet imellem sine Borgere, og som er saa nødvendig, under Navn af Anstændighed, visse Udgifter nødvendige for en, som ikke ere det for en anden. Disse bør ikke undgaae min Opmærksomhed, og disse gjøre mig frygtsom. Jeg kan med Sandhed sige, at jeg ved at fastsætte en Middelsumme, frygter meer for at fornærme nogle, end 97 for at skaane alt for mange, følgelig meer for at ansætte den for lav, end for høi. Og hertil har jeg, foruden den Billighed, som enhver bør iagttage, endnu en gyldig Aarsag. - Det er en underlig Sandhed, et stort Beviis imod de gnieragtige og de utidig frygtsomme Pebersvende, at jo dybere man gaaer ned under Middelstanden, og jo færre Indkomster disse har, desto mindre synes de at raadføre sig med dem, naar de vil gifte sig, og det som endnu er det underligste, de føle Egteskabets Byrder lige saa lidet, som de forudsee dem. Jeg har derfor ikke nødig at befrygte, at alt for mange af disse, vil betiene sig deraf, om jeg og ved at fastsætte en Summe overskrider det rette Middelforhold. Middelstanden selv derimod, og de høiere Stænder, vil vel ikke takke mig, om jeg og sætter min Summe nok saa høi, de vil uden alle Omstændigheder betiene sig af min Føielighed, ifald den overgaaer deres Indkomster; men sætter jeg den for lav, kommer jeg i mindste Maade, de Udgifter, som deres Ærespost, deres Embede, eller den Orden, hvorom jeg før talte, gjør nødvendige, saa nær, at de kan overbevise mig om Ubillighed, hvilket Skrigende vil der ikke da blive! Hvor vil de ikke raabe Hævn, ikke over den enkelte Feiltagelse, men over mit hele Forslag og mig selv!

Naar jeg betænker dette, og tillige overveier det Ønske, som jeg før yttrede, at man nemlig ved at afveie Pebersvendenes Straf ikke aleneste maatte kunde see paa den større og mindre Evne som enhver havde til at adlyde, men og paa den slettere eller bedre Aarsag, som han havde til at være ulydig, saa falder jeg til tilbage til et Indfald, som jeg lige saa ofte forkaster. Jeg vil dog underkaste det mine Læseres Omdømme - Hvad om man beskikkede to ærlige eller i det mindste to eedsorne Mænd i enhver Bye og i hvert Sogn, hvis Embede det skulde være, at gjøre en ordentlig og lovformelig Taxations- og Vurderings-Forretning over 98 enhver Pebersvend især, som forefandtes paa deres District! - Hertil vilde jeg i Særdeleshed have foreslaaet de Herrer Præster, efterdi de, oeconomisk at tale har mindst Aarsager at see igiennem Fingre med Pebersvendene. - Jeg har selv, endskiønt jeg ikke er Præst, for at øve mig, opskrevet en Liste paa de Pebersvende, som jeg kiender, med hosføjede Priser. Dersom nogen skulde ydmyge mig saa dybt, at han offentlig beviste, at det Ord Pebersvend ikke i det mindste var blevet til et Ubeqvemsord i mine Hænder, saa skal jeg ufortøvet gjøre den bekiendt, med en hosføiet Opmuntring til alle mine Medpatrioter, at de vilde følge mit Exempel, og angive de Pebersvende, som enhver kiender, med en nøie Efterretning, om disses Indkomster, Alder, Skabning, Helbred, Tænkemaade, og enhver anden Pund som kan komme i Betragtning ved deres Bedømmelse - Saalænge vil jeg bie - Nu vil jeg vende tilbage til min alvorlige Plan.

Jo længere og nøiere jeg betragter de Udgifter, som en vis fra den tilbørlige Orden uadskillelig Anstændighed gjør nødvendige, de eneste af dette Slag, som Staten kan og bør tilstæde en Borgere at beregne under den Formue, som han ikke kan undvære naar han skal gifte sig, eller, som jeg før udtrykte mig, de eneste, som den kan tage i Betragtning, førend den fordrer sine egne Rettigheder og Fordele, i Særdeleshed naar disse ere af den Betydenhed som Folkemængden, eller det, som kan befordre den; de eneste endelig, som gjør mig det vanskeligt at fastsætte en vis Summe, fordi det er mueligt at de kan gjøre store Indtægter smaa; jo længere, siger jeg, og nøiere jeg betragter dem; desto mindre og ubetydeligere blive de.

Jeg igientager her engang for alle: at Staten bør ønske sine Borgere og i Særdeleshed de fornemmere al den Formue, som Anstændighed, den indførte Levemaade og deres egen Beqvemmelighed 99 udkræver, den bør unde dem, alt det, som de kan anvende paa Magelighed, paa Livets sømmelige Forlystelser, paa Pragt, og paa en eller anden Hovedtilbøielighed, den bør ikke engang være misfornøiet med, at de har tilovers til Vellyster og til Overdaadighed; men den bør fordrer Orden af dem i deres Udgifter. Den bør holde dem til at sørge for deres egne og umiddelbar derefter for det Almindeliges Nødvendigheder, førend de tænke paa det som kunde være dem nyttigt, eller anstændigt, eller beqvemt, eller fornøieligt. Men naar mannøie betragter den Deel af det Anstændige, som den i enhver Stat umistelige Orden henfører under de Fornemmeres Nødvendigheder, den eneste, hvis Mangel kan undskylde dem for at gifte sig eller for at betale, den eneste som kan fritage dem for det Navn af Pebersvende, saa vil man finde, at den kan ikke beløbe sig til høiere, end et sømmeligt og smukt Udvortes, til det som man i Almindelighed kalder, at leve og klæde sig anstændigt, til det, hvori De med ringe Indkomster daglig efterabe og daglig overgaae de meest Formuende. Huus og Gaard, Heste og Vogn, mange Betientere, aaben Taffel og alle saadanne Ting, er noget som Staten bør ønske en fornemme Mand, men den vilde handle ligesaa daarligt som stridigt imod sin Fordeel, ifald den forudsatte at han behøvede alt dette til at kunde gifte sig. - Dersom jeg ikke havde sat mig for at have den herskende og selv den fordærvede Tænkemaade bestandig for Øinene; dersom jeg ikke troede, at man ved ethvert alvorligt Forslag, bør læmpe sig saa meget, som mueligt efter de Tider, hvori man lever, saa vilde jeg her erindre vore podagraiske Velbaarenheder, om den Tid, da Danmarks Rigsraader, og Kongerne selv gik til

Fods; jeg vilde gaae videre og fortælle enhver Dansk Apicius og enhver Gigi den Tids Historie, da en Romersk Borgemester til sin første og sidste Ret spiste Bønner, som han tillavede selv.

100

Men jeg skulde kun blive veltalende paa mine Hensigters Bekostning, jeg vilde kun blive meer glimrende Moralist og mindre nyttig Patriot. Dog saa meget kan jeg sige, uden at overskride de Grændser, som jeg har foresat mig; at det hverken behøves at alle Rangspersoner, skal betrækkes med Fløiel og Guld, eller at alle Embedsmænd skal være fede, som Svin. De gjør meget bedre, om de gifte sig mavre. - Jeg vil legge to Betragtninger til, hvoraf enhver for sig synes mig at være af stor Vægt.

Den ene er den, at Efterabelyst og Ødselhed i de mindre Stænder, har næstendeel tilintetgjort den saa ønskelige Orden, den Forskiel i det Udvortes, hvorved de Fornemme burde kunde udmærke sig fra de Ringe - Det er gaaet saa vit at Statsministeren snart ikke længere kan ophøie sig over en Velbyrdighed, og at denne igjen neppe kan skille sig fra sin Skræder, uden ved Tarvelighed. - Man nævne mig den Grad af Pragt eller af Overdaadighed selv, paa hvilken alene man sikkert kan kiende den høie og fornemme fra den blot formuende Borgere, og meer end alt for ofte fra Bedrageren; og da vil jeg tilstaae at den ofte omtalte Orden, kan gjøre det Glimrende nødvendigt og umisteligt for dem af de høiere Stænder, men saalænge som det ikke skeer, tør jeg sikkert paastaae, at det Sømmelige kan alene fortiene disse Tilnavne.

En anden, i mine Tanker, ligesaa vægtig Betragtning er denne, at den Anstændighed i det Udvortes, som Orden gjør saa nødvendig for de høiere Stænder kan paa den ene Side siges at spare dem ligesaa mange Udgifter, som den paa den anden Side afnøder dem. - Den gjør en Deel bekostelige Selskaber usømmelige for dem, og den undskylder dem for at indlade sig i en Deel andre. Den gjør at de meer end andre ere nødte til at skye debauché og saadanne ødeleggende Uordener, som 101 de ikke kan begaae, uden at bemærkes. - Man forstaae mig ret! - Jeg siger, at Anstændighed nøder dem hertil lige saa meget som den nøder dem til at gjøre de omtalte Udgifter; men jeg har for megen Agt for den daglige Erfarenhed, til at jeg skulde paastaae, at alle i disse Tilfælde underkastede sig Anstændigheds Love. - Jeg taler meer om det, som denne kan og bør spare dem, end om det som de virkelig spare. - Den sparer dem endelig de fleste om ikke alle de Bekostninger, som de mindre maae gjøre enten for at ligne dem nogenledes, eller for at vinde deres Yndest. - Mig synes, og jeg troer at mange vil være enige med mig deri, at det lader fornemmere at tage imod Foræringer, end at give dem, at lade prægtige Giestebude anstille for sin Skyld, end at anstille dem selv. - Naar jeg undtager nogle, hvis besynderlige Æresposter, eller hvis Embeders Natur, eller hvis høiere Tænkemaade, viser dem det høie og fornemme, fra en gandske anden Side, saa troer jeg, at det herskende Begreb herom, retfærdiggjør min Formodning i Henseende til alle de andre.

Efter at have gjort disse Erindringer, tør jeg endelig vove det betydelige Skrit. Jeg vil gjøre det uden videre Omsvøb.

Der ere mange, som man bør ønske meer, og der ere utallige, som gifte sig med mindre end 400. Rigsdalers aarlige Indkomster. Men med got Overlæg, med fuldkommen Overbeviisning og med en roelig Samvittighed, ansætter jeg denne Summe til de ugiftes Rubicon, til den Grændse hvorover de ikke maae komme bevæbnede, uden at holdes for Pebersvende - Anspillet havde nær forledet mig til at sige, for Fædrenelandets Fiender. - Jeg vil forklare min Mening i egentlige Ord. Den som i Kiøbenhavn og de store Kiøbstæder har 400. Rdlr., men paa Landet og i de mindre Kiøbstæder 300. Rdlr. aarlig at leve af, bør i mine Tanker, ansees for den, der ikke fattes det 102 Fornødne til en Families Underholdning, og, i den Fald, at han ikke kan undskylde sig, ved en af de Aarsager, som jeg oventil har anført, og som jeg siden endnu vil anføre, uden Undtagelse holdes for en Pebersvend, for den Borger, hvis skadelige Opførsel jeg har søgt at sætte i et større Lys i nærværende Afhandling; og for den, hvorom mit saa haabefulde Forslag gielder, at han i Mangel af Lydighed maae tvinges til ved Afgifter nogenledes at gotgiøre sin Ulydighed.

Hei! - mine Herrer! - De maae give mig Tid til at tale ud - De kan intet vinde ved at overdøve mig med Deres Skrig - Det som jeg har tilbage at sige, er til Deres Fordeel. - Jeg haaber at De vil blive meer fornøiede med mig, naar jeg først har bestemt min Mening nølere, og forklaret de Egenskaber, hvorom jeg holder for at de bør være uadskillelige fra de fastsatte Indkomster.

De bør i mine Tanker være rene, og de bør være visse.

Med det at de bør være rene sigter jeg i Særdeleshed til de Kongelige og andre offentlige Embedsmænd. - Jeg forstaaer det saaledes, at alle de Udgifter, som Embedet selv fordrer, og som de ikke vilde have i en anden Forfatning hverken kan eller bør beregnes dem til Indtægter. - Saaledes naar en Regnskabs- eller anden Betient er nødt til at holde en Skriverskarl, eller om han selv skal bekoste Skrivematerialier, naar en Embedsmand maae forrette sit Embede uden for sit Huus, og i den Henseende maae bekoste meer paa Klæder og Skoe eller Vogn, end han ellers havde nødig, naar en Hofmand maae bekoste meer paa sit Udvortes, for at kunde lade sig see i Antichambret, eller en Officier maae betale sin Uniform dyrere end med det, som han ellers kunde klæde sig skikkelig for, saa bør disse Bekostninger først trækkes fra deres Indkomster, førend disse kunde beregnes. - Det forstaaer sig at disse Bekostningers 103 Beløb, maatte ærlig angives, nøie undersøges, og saa fastsættes til en vis Summe, som hvert tiende Aar eller og i mindre

Mellemrum kunde forhøies eller formindskes ligesom Tiderne blev dyrere eller lettere til. - Naar en Kiøbmand eller en anden Borger, maatte betale visse aarlige Afgifter til Regieringen for et Privilegium eller en og anden Herlighed, forstaaer det sig og at disse Afgifter ikke kunde beregnes iblant hans Indtægter. Men de Bekostninger, som en Borger saa ofte maae gjøre paa en anden, enten for at vedligeholde sig i sit Embede og i sin Fordeel, eller for at naae et høiere og en større, det er noget som Staten ikke engang bør vide, meget mindre tage i nogen Betragtning, hvor der handles om dens vigtigste og til det almindelige Beste sigtende Paalæg. - Endskiønt det er et Onde, som ikke vel kan undgaaes, saa er det dog et Onde, som den hverken bør understytte ved offentlig Samtykke, eller bære Følgerne af.

Naar jeg siger, at de 400. Rdlr. bør være visse, saa kan jeg ikke mene dermed, at de meer end alt andet bør være sikke for alle ulykkelige Tilfælde, for Lykkens Afvexling og den menneskelige Ubestandighed, men jeg mener: For det første, at Staten, saavit som det er den mueligt, ikke bør bidrage selv noget til deres Uvished. - Naar et vist Embede, Privilegium eller anden Herlighed, har sat en Borgere i Stand til at naae de fastsatte Indkomster; og saaledes om ikke opmuntret dog paa en vis Maade nødt ham til at gifte sig, saa bør Staten være yderlig øm over, at betage ham samme Embede, Frihed eller Herlighed igien, eller at forringe dem. Men ifald den er nødt dertil, bør den ansee hans Kone og Børn, som sine egne, og i det mindste ikke lade dem være uforsørgede.

For det andet mener jeg, at de Indkomster som beroe paa Sportler, eller Handel, eller andre lige saa uvisse Fordele, bør angives og ansættes efter det Aar som de har været eller efter Formodning 104 kan blive ringest i, dog uden at tage nogen overordentlig ulykkelig Hændelse i Betragtning.

Naar jeg ved disse Bestemmelser forøger de Indkomster som jeg fastsatte, og naar jeg til de Betragtninger, som jeg før anstillede endnu legger to andre:

Den ene, at faa i Middelstanden og færre endnu i de høiere Stænder, har saa maadelige Indkomster som 400. Rdlr.

Den anden, at disse faa dog ikke kan glimre uden at bedrage deres Næste, og at de følgelig gjøre meget bedre ifald de indskrænke og gifte sig; eller i det mindste, at de Afgifter som Staten i Mangel af Lydighed vil paalægge dem, ifald mit Forslag bliver antaget, ikke vil være dem nogen betydelig Hindring i at glimre lige saa got, som de kunde før.

Naar jeg tager alt dette i Betragtning, saa er jeg fuldkommen overtydet om at have iagttaget den nøiagtigste Billighed imod Pebersvendene, da jeg fastsatte den omtalte Summe, og saa meget ubevægeligere imod alle de Indvendinger og Klagemaal, som jeg forud seer at Pebersvendene endnu vil gjøre, som jeg veed med hvilken Lethed de kan besvares. Vilde man f. E. gjøre mig den latterlige Indvending: hvorledes skal en Høi Hofbetient, en Høi Inden- eller Udenlands Minister kunde gifte sig med saa maadelige Indkomster? saa vilde jeg ikke engang betiene mig af det jeg har sagt, at alle de Udgifter som hans Ærespost eller Embede udfordrer, først bør fradrages; men jeg vilde kun bede dem vise mig en, som har dem saa maadelige.

Jeg har sparet en Anmærkning til dette Sted, som jeg beder, at man for Alting vil legge meget nøie Mærke til. Det er denne, at det kan og bør være Staten ligegyldigt hvorfra en Pebersvend har sine Indkomster, enten han har dem af sit Embede, eller af sine Midler. Dem af Rangens nedre Klasser og dem af Middelstanden, fra hvilke jeg egentlig venter mig de fleste Klagemaal, troer jeg 105 allerede at have besvaret tilstrækkelig, og saa udførlig som en Af handling af denne Art tillader det. Skulde de imidlertid kunde gjøre nogle Indvendinger, som jeg ikke har forudseet, saa skal jeg altid findes beredvillig til at besvare dem, og jeg har den Tillid til min retfærdige Sag, at jeg tør sige, til at vise deres Svaghed.

Førend jeg gaaer videre, vil jeg endnu undtage to Slags Borgere, fra Pebersvendenes Liste, og det af forskellige, men som jeg troer, gyldige Aarsager.

Den høie Adel er det ene. - Deres Navn er dem en Byrde, som de ikke kan skille sig ved, og som de ikke kan bære uden enten selv at besidde anseelige Midler, eller at falde Staten til Last. - En høi Adelsmand kan siges at gjøre sine Forfædre Uret, ifald han efterlader sig Børn, som af Mangel paa Formue maae fornødre sig, og undertiden gjøre dem Skam; han er ubillig imod Staten, ifald han stoler paa at den skal vedligeholde dem i deres Aners Glands, for deres blotte Navns Skyld; og han handler meget uforsigtig ifald han gjør sig sikker med at spaae dem saa store Fortienester, som kan holde Armod selv Ligevægten, eller og gjøre deres Høiheds Vedligeholdelse til en Pligt for Staten. - Jeg har endnu en Aarsag til at undtage dem, som i mine Øine har ikke mindre Vægt, end den anførte. - Jeg kan ikke troe, at den store Montesqieu har uden nøie Overlæg, eller uden god Grund sagt, at Adelen i en monarkisk Regiering var et nødvendigt Led imellem Monarken og de mindre Stænder; men jeg vil heller ikke troe at han hermed egentlig har sigtet til den høiere Adel. I det mindste troer jeg, at Staten i denne Forfatning ikke bør ønske og mindre selv befordre deres Formerelse. Som ingen af begge disse Aarsager finder Sted hos den mindre Adel, saa ønsker jeg at de heller ikke i mindste Maade vilde anvende denne Undtagelse paa sig. Det er dem af den høiere 106 Adel alene, som

jeg troer at man bør undskylde for at gifte sig, naar de ikke selv har Lyst dertil.

Det andet Slags, som jeg holder for, at man ikke imod deres Villie paa nogen Maade bør tvinge til Giftermaal, er saadanne Sømænd hvis Kald det er at opholde sig længe og langt fra deres Hiem. - I det mindste troer jeg af meer end en gyldig Aarsag, at det er ubilligt at tvinge dem dertil, uden tillige at føie de Anstalter, at de kan tage deres Koner med sig naar de vil; og uden at advare dem om, at betinge sig denne Føielighed i EgteskabsContracten, af det Fruentimmer hvormed de vilde forbinde sig.

Flere Undtagelser seer jeg ikke at jeg kan eller bør gjøre. Alle de øvrige, som ingen naturlig Mangel, ingen arvelig og ulægelig Sygdom gjør ubeqvemme til Egteskab, som ere meer end 25. Aar, og som har 400. Rdlr. og derover rene og visse Indkomster, og ikke gifte sig, holder jeg, i det mindste til jeg bliver overbeviist om andet, for saadanne, hvis Byrder jeg ønsker at Staten nogenledes vilde jævne med deres gifte Medborgeres, og tvinge dem til ved Penge saavit som mueligt at bøde paa det Tab, som deres Egensindighed forvolder den i sin naturlige og muelige Folkemængde, med et Ord - for Pebersvende.

Det Spørsmaal staaer endnu tilbage, hvorledes man skal finde dem, som har den fastsatte Summe at leve af, og overbevise dem derom. Men dette vil ikke være saa vanskeligt, som det i Begyndelsen synes. - Med de Kongelige og andre offentlige Betientere, som har vis Løn, vil man lettest og best komme til Rette. - Selv det Fradrags Bestemmelse og Beregning, som jeg oven til ønskede at man maatte tilstaae en og anden af dem, i Henseende til de Bekostninger, som disse maatte gjøre paa deres Embeder, vilde, naar enhver havde giort sin Angivelse, ikke længere være et besværligt Arbeide for dem, som det blev 107 anfortroet. De som leve af uvisse Indkomster, eller Sportler, Capitalister og andre maatte gjøre Eed.

Kiøbmændene kunde man, og maaskee burde man troe paa deres Ord.

Nu da jeg kommer til Hovedsagen, da det er derom at gjøre, at bestemme hvor høi Straffen skal være, og jeg skal foreslaae det, nu føler jeg noget, som jeg ikke har følt før. - Jeg skulde snart troe at det var Medlidenhed - De mange jammerlige Ansigter, som jeg seer rundt omkring mig, de røre mig næsten - Jeg vil være saa lemfældig som jeg kan, uden at fornærme Staten. - Maaskee en liden Revselse kan være tilstrækkelig til dens Hensigts Befordrelse. Jeg vil indtil videre haabe det Beste, og i Mangel deraf kan Staten altid have sig forbeholdet at skierpe den.

Med faa Ord: Den Pebersvend, som i Kiøbenhavn og de store Kiøbstæder har 400. Rdlr. rene og visse aarlige Indkomster, skal for sin Egensindighed, for det Tab som han foraarsager Staten, og den Fare, som han sætter den i, aarlig give 4. Procento, det gjør... 16. Rdlr.

Den, som under samme Omstændigheder har 500. Rdlr., har saa megen større Evne til at gifte sig, og bør følgelig for sin større og strafværdigere Egensindighed give meer. Kort, han maae af sine Indkomster aarlig give 5. Procento, det gjør.. 25. Rdlr,

Den som har 600. Rdlr. giver 6. Procento, eller... 36. Rdlr.

Og saaledes altid en Procento meer for hvert 100. Rdlr. som Indkomsterne voxer, indtil de naae 2000. Rdlr., da Afgifterne siden ikke stige høiere, men de Pebersvende, som har denne Summe og derover, give alle aarlig 20. Procento, indtil de gifte sig. De Pebersvende som boe i de smaae Kiøbstæder eller paa Landet, og har 300. Rdlr. i rene og visse aarlige Indkomster, give aarlig 3. Procento; de som har 400. give omtrent 4 1/2.; de som har 500. Rdlr. give henved 6. Procento; og saaledes stige 108 deres Afgifter omtrent halvanden Procento, med hvert 100. Rdlr., indtil de naaer 1500. Rdlr., da de give 20. Procento, hvorved det bliver hos alle dem som har meer, ligesom i de store Kiøbsteder.

Jeg seer nok, at de Herrer Pebersvende endnu ikke vil være fornøiede med min Billighed. De vil kalde mit hele Forslag, og især denne Punct overdrevet. - Men er det min Hensigt at fornøie dem? - Og hvorledes skulde jeg kunde bringe det saavit? - Paa min Ære, jeg seer ikke, at jeg med en god Samvittighed kan gjøre det en Skilling ringere.

Der ere to Slag Folk, som hidindtil har læst alt det jeg har skrevet med den roeligste Samvittighed, som maaskee har skoggerleet over Pebersvendene, og giort sig ret hiertelig til gode paa deres Bekostning - Hvor vil disse ikke forundre sig, naar de imod al Formodning finde sig selv paa denne Liste? - Og dog kan jeg ikke undtage dem.

Det ene er Enkemænd, som har været gifte i kortere Tid end 20. Aar, og ingen Børn har efter deres Koner.

Det andet er saadanne, som virkelig ere gifte, men som af egennyttige Hensigter har giftet sig med Fruentimmer, som var over den Alder, at de kunde faae Børn - Disse bør i Særdeleshed ansees for rette naturlige Pebersvende, og det saa meget meer, som de selv har betaget sig den Evne, at forbedre deres Feil, naar de blev overbeviste derom. - De gode Matroner som har været svage nok til at give deres Formue, og ofte deres trængende og uskyldige Families Haab, for en ung frisk Mand som de intet kan gjøre med, eller i

det mindste som intet kan udrette med dem, og som de altid kan siges paa den ubilligste Maade at stiele fra et ungt og haabefuldt Fruentimmer; de vil neppe vegre sig ved at betale de paalagte Afgifter for deres Engel; om de og derfor skulde sælge de Brillen, hvormed de alene kan see ham. - Men de Mandfolk, som ere nedrige nok til at sælge deres 109 Legeme til saadant et Murmeldyr, de bør ikke vegre sig derfor. -Jeg kan ikke forlade disse Giftermaale, uden endnu at gjøre en Anmerkning. Det er den, at de aldrig burde tillades. - Det burde ikke formenes en gammel Kone, som enten havde ingen Børn, eller saadanne, som Loven kunde tillade hende at gjøre arveløse, i Notarii eller Vidners Overværelse, at oprette en Contract med et ungt Menneske, i Følge af hvilken hun overlod ham, om hun saa syntes, al sin Formue, imod at han forsikrede hende om al den Pleie, Tilsyn og Forsvar, som en Mand skylder en Kone. - Men Vielse! - Himmel! - Det er jo en aabenbar Blasphemie! - At han skulde søge Seng med hende! - Pfui! - Jeg vil ikke tænke derpaa - Det er unaturligt. - Men dersom man i alle Henseender kunde sætte sig i Sikkerhed for visse uordentlige Lyster, hvoraf disse gamle Giftesyge ventelig af og til har Opstigelse - og for de egennyttige, de nedrige Mandfolks Føielighed; saa seer jeg slet ikke, at der var nogen Ulykke i, om man tillod en Mandsperson, der havde indladt sig i slig en Contract, at gifte sig ordentlig med et andet Fruentimmer, der efter Hagars Exempel kunde føde Børn paa den gamle Bestemoders Knæ - I dette Tilfælde kunde saadan en fritages for en Pebersvends Afgifter. - Ellers ikke.

Jeg kan ikke negte, at jeg for et Øieblik faldt i en behagelig Henrykkelse, da jeg oversaae den utroelige Summe Penge, som vil løbe ind ved alle disse Afgifter. - Denne Svaghed er saa naturlig, at man let vil tilgive mig den - Men jeg ønsker, og jeg haaber, at mine Læsere vil holde mig for saa sand en Menneskeven, og saa ærlig en Patriot, at jeg ikke kunde vedligeholde den længe. Jeg bevidner helligt, at jeg intet ønsker oprigtigere, end at disse Afgifter maatte beløbe sig til langt mindre, end de virkelig gjøre; og at det er mit kiereste Haab, at deres Beløb maae formindske sig aarlig; indtil de reent forsvinde.

110

Da det ene imidlertid ikke er som jeg ønsker det, og det andet er langt udseende og uvist, saa kan jeg ikke undlade til Slutning endnu at foreslaae en Maade hvorpaa denne Summe i mine Tanker best kunde bøde paa det Tab, som Staten lider ved dem der erlægge den, det Tab, hvorfor den betales; Hvorledes den sikkerst kunde anvendes paa den eneste Hensigts Befordring, som jeg saa uafsladelig har havt for Øinene ved dette Forslag: Paa Statens naturlige og muelige, og det som jeg beder at man vil legge meget nøie Merke til, paa dens velopdragne Folkemængdes Vedligeholdelse.

Jeg har allerede engang erindret, at den eneste Maade, hvorpaa denne Hensigt efter mit Tykke kan opnaaes; er, at anvende de indløbne Penge paa slige Egteskabers Befordrelse, som af en virkelig Mangel paa Formue, enten opsættes, eller tilintetgøres. - Men jeg har overveiet denne Materie saa nøie, at jeg troer ikke at blive unyttig, om jeg udmerker nogle af disse som jeg i Særdeleshed og frem for alle andre vilde ønske befordrede. - Det er desuden, som man veed, deres Skrøbelighed, der gjøre Forslag, at de tilegne sig ligesom en halv Eiendoms Ret, paa de Penge som de indbringe eller troer at indbringe derved. Da de ikke kan beholde dem selv, vil de i det mindste give dem bort, saa meget som de kan.

Ingen ønskede jeg at see hiulpen, førend dem af vore unge og velskabte subaltern Officerer, som maatte have Lyst til at gifte sig, og ikke selv havde Formue. Staten kunde i mine Tanker ikke anvende Pebersvendenes Penge bedre, end naar den med en Deel deraf forøgede deres Gage, ifald dens Maadelighed alene forhindrede dem i saa got et Forsæt; indtil den blev saa tilstrækkelig, at de efter den antagne Regel kunde ansees for at være formuende nok til at indlade sig i Egteskab. Jeg har tre Aarsager til at give dem Fortrinnet, hvoraf enhver synes mig at være vægtig. Man kunde 111 af disse Egteskaber haabe de fleste, sundeste og velskabteste Børn. Man vilde forekomme mange Uordener, hvormed en stor Deel af dem nu ødelegger sig selv og andre. Man vilde knytte det stærkeste og uopløseligste Baand imellem Fædrenelandet og dets Forsvarere.

Der findes en Deel studeerte, og andre velopdragne unge Mennesker, som i den Alder, da de ere beqvemst til Egteskab, fattes den fornødne Formue dertil - Det hielper dem ofte ikke, at de kan tilveiebringe de beste og paalideligste Vidnesbyrd, om deres Værdighed og Duelighed til et eller andet Embede, som kunde sætte dem i denne Forfatning hvori enhver Patriot med saa stor Ret vilde ønske at see dem - Mangel paa Recommendation eller paa Leilighed, gjør, at de ikke faae Levebrød. - Men den betager dem ikke den naturlige og medfødte Lyst at elske. De ere skikkelige, derfor forlove de sig, og af samme Aarsag, eller fordi de frygte for at spille deres Lykke, eller undertiden for den Art af Skam, at kiøbe Opreisning, lade de det blive derved. - Imidlertid gaee ti, tyve og vel flere Aar bort, saa at de og deres Kierester blive gamle og svage, inden Staten erindrer dem, eller maaskee inden den engang kan bruge deres Tieneste. Det gaaer dem da, som vores Holberg sagde om sig selv - I det mindste naar vi vil sammenligne den største Deel især af vores kyllinghovede og smalbenede Præstebørn, med de mange velskabte Studenter-Børn fra Jena og Leipzig, saa kunde en god Patriot let lade sig forlede til at misunde disse Steder deres Uorden. - Jeg vilde paa min Hovedhensigts Vegne ønske, at ved Embedernes Uddelelse, af to lige værdige og lige dygtige, den altid maatte foretrækkes, som var forlovet og ikke havde Formue nok til at gifte sig. - I Mangel heraf var det mit Forslag, at saadanne, af Pebersvendenes Afgifter, blev hiulpne med en Pension, som var saa stor, at den 112 tilligemed det, som de efter Angivelse befandtes at kunde sikkert fortjene aarlig ved Conditioner eller andet, beløb sig til saa meget, at de kunde gifte sig der paa.

Der findes fattige, men dygtige Haandværksfolk, som ere forlovede, og blot fordi de enten ikke kan købe sig til Borgere, eller sætte Boe, eller bestride Bryllups Bekostningerne, maa sætte deres Egteskab op fra et Aar til et andet. Disse maatte desto før hielpes, som de ofte kan være tiente med lidet.

Nu troer jeg at jeg har uddeelt alle mine Penge. - Skulde der være nogle tilovers, saa ere der Børn nok overladte til Staten, eller til Skiebnen, paa hvis Liv og Opdragelse de kunde anvendes.

Ingen Glæde er stor, som den en sand Patriot føler, naar han troer, at have bidraget noget til sit Fædrenelands Beste! - Mine Læsere maa tilgive mig dette Udraab, ifald de holde det for utidigt; Men jeg kan endnu ikke rive mig løs fra de glade, de lykkelige Udsigter - Til hvilken Side jeg vender mig, seer jeg utallige - Mennesker - Christne - Danske - og alle disse have mit Forslag at takke derfor, at de ikke ere Intet! - I det mindste vil jeg føle dig noget længere, du elskværdigste blant alle Tanker. - Med en halv stolt og en halv kierlig Mine, vil jeg lade dem det vide, at det var mig som opmuntrede deres Fædre, som tvang eller hialp dem til at gifte sig. - Jeg vil selv tiltage mig en Faders Rettighed over dem; jeg vil sysselsætte mig med at bestemme deres Forretninger. - Jeg vil uddele dem imellem Retfærdighed, og Landets Forsvar, og Videnskaber, og Handel, og Kunster. - Og jeg vil nyde den rene Vellyst, at see dem, arbeidsomme, og gode, og viise, og store - og Danmark, mit Danmark lykkeligt og blomstrende ved deres Bestræbelser. - Jeg vil vende mig herfra tilbage for at tage Deel i de unge Brudes Glæde, i de lykkelige Mødres Vellyst, jeg 113 vil mætte mig ved de Smil, som de hemmelig og halvbrødmende skienke Philet. Jeg vil selv høre paa de Lovsange, som de omvendte, de besieledede Pebersvende vil nynne ham til Ære - Ha, vil de sige, Philet! - Han overfaldt os, han forfulgte os, han tvang os - til at blive lykkelige. - Jeg vil ikke høre dem længere - Jeg vil vende mig fra dem, for at overtælle de Folk, som disse nye Familier har sat i Arbeide, og de Skatte hvormed de har forøget Statens Indtægter og befordret dens vigtige Anlæg. - Jeg vil -

Men hvad vil jeg? - Hvad er Philet, at han dristig tilskriver sig Statens Flor og de tilkommende Tidens Lyksalighed - fordi han saae at den var muelig? - Lad hans Forslag være velmeent og overlagt og grundet! Men har han holdt det, som han saa tillidsfuld, saa dristig lovede? - Det, hvorpaa hans Forslags hele Nytte beroer? - Eller kan han holde det? - Afmægtige Philet! - Hvad er det, om du og kan retfærdiggjøre hver en Pund af det du skrev, saa længe den ene staaer uafgjort - Den, at det vist vil blive iværksat?

Men lykkelig og meer end lykkelig er Philet dog ved sit Haab - Det er mueligt, at Han, som alene kan opfylde det, den store Monark, hvis Viisdom og Naade besieler Norden, kan veie hans Forslag - og finde det vægtigt - Og hvor stor vilde ikke da Philets Lyksalighed være? Han vilde tiltroe sig - og hvor stolt vilde denne Tanke ikke gjøre ham? - at han havde forøget Fædrenelandets Takoffere, og de sildigste Slægters Velsignelser, som altid vil strømme tilbage paa den beste iblant Kongerne.

114

RECITATIV OG ARIA, SIUNGET DEN 18. MAJ 1771, DA DET MUSIKALSKE SELSKAB FOR DENNE VINTER OPHØRTE

Recitativ. NATUREN smilte - See! - dens Haardhed smelter
O Soel, for dine Straalers Magt -
Men alle Skovens Sangersker, og alle
Som Godhed gav en Røst - en Lyd til Glæde,
Opløfte sig til Sang om Solens Seier
Og om Naturens underlige Skiønhed -
Og alle Hyrderne, og Landets Døttre
Istemme Glædens Sang, med vilde Toner -

Arioso.

Yndige Natur, vi glemme
Tone-Kunstens Lyst og Tvang,
Naar Hyrdindens glade Stemme

Blander sig med Lerkens Sang -

Recitativ. Og Harmonie! - og du! - og jeg forstummer! -
Thi ensom er jeg - de som elskte mig,
Og de, som hørte paa min Sang, forlod mig,
At glæde sig ved Solen og Naturen -

Aria.

Gylden er, o Kunst, din Lenke,
Men for tung for det vi tænke -
Men for svag til at indskrenke
Hiertets høie Følelser -
Gienlyd, af de Danskes Ære! -
Gienlyd af Velgierninger! -
Sang! - ukunstled skal du være,
Som det Bryst, hvis Tolk du er. -

115

DA JEG VAR SYG

Beatus ille, qui procul negotiis - Horat:

(1771)

LYKSALIG Den, som langt fra Verdens Larm,
Er ikke riig - ey heller alt for arm
Hvis Siel kan uforstyrret tænke sig,
Og Væsenet, som den bør være lig!
Er Daarens Tilraab - Ærens tomme Skal,
Er Dynger af et glimrende Metal
Er gyldne Lænker - er en kronet Træl
Er Verden os saa vigtig, som vor Siæl?
Hvi sank din stærke Siæl afmægtig ned,
Du første Mand - dybt - til Ustadighed?
Hvi stodst du ikke stærk ved Almagts-Haand?
Hvi kom Adspredelser til Viisdoms-Aand?
Thi kun Adspredelser var Siælens Død,
Ved Vredens Røst blev Tankerne forstrød
Nu rave de forvildede omkring,
Blant gode og blant skadelige Ting.
Siel hold din Salighed! - nu har du den!
Men Støvet kalder dig fra Himmelen!
Chimæren sluger Støvet, som du saae!
Nu veedst du selv ey hvad du tænker paa!
Ak! - naar min Andagt - naar min Bøn er varm,
Naar jeg opløftet - høyt - i Naadens Arm,
Udbreder Gud - og føler himlisk Lyst,
Hvi kommer da Dorine til mit Bryst?
Og naar jeg fandt den rene Kierlighed
Den Ild, som ingen Viis tør rødme ved,
Hvi river da en Tanke af Homer
Min Siel fra den Helene, som jeg seer?
Ak! stadig var vor Tanke god og viis,
Og Sielen fandt - og blev i Paradiis!
Thi Efertanken kiender Salighed
Den finder den men hæfter ey derved.

O Adams Barn! - o ulyksalige!
Hvi søger du da selv Adspredelse?
Hvi svimler du? - See Strudelen! - og skielv!
116 Betænk! - hvad er saa kostbart, som du selv?
Lyksalig den, som ey den vilde Klang,
Af fulde Glas - og ey Sireners Sang
Ey Guldets Troldoms Røst - ey Klirrende
Af Mødrisk Staal, og ey Herolderne
Ey falske Venners Hvislen - Usles Graad
Kiedsommeliges Gaben - Daarers Raad
Ey stærke Fienders Brøl - ey Svages Skrig,
Berøver Gud - og Lyst - og Sands - og Sig!
Velkommen Gift, som raser i mit Bryst!
Velkomne Harm, som reent fordrev min Lyst!
Og Mangel - du som togst min sidste Ven,
Velkommen! - thi du gavst mig, Mig igien.
Som Skaberen kun henter Fryd af sig,
Og uden andres Hielp er lykkelig;
Saa skal jeg ære Ham - og føle Mig
Og glemme Roes - og Guld - og Brøl - og Skrig!
117

DE BRUTALE KLAPPERE. ET TRAGI-COMISK FORSPIL, TIL BRUG FOR DEN KONGELIGE DANSKE SKUEPLADS

(1771)

HANDLENDE PERSONER

- BÜRGERSCHECK. ERAST.
- BISTER. VERTEN.
- RECHTBRUDER. VERTINDEN.
- KLAPHANNS. KIELDERPIGEN.
- SOLDATER OG MATROSER.

SKUEPLADSEN ER I ET VERTSHUUS.

FØRSTE OPTRIN

BÜRGERSCHECK. BISTER. RECHTBRUDER OG KLAPHANNS

(De sees siddende ved et Bord, med Viinflasker og Glas for dem.)

BÜRGERSCHECK

(Til Bister.) SA Broder! - klink! og høit! - stem i med Løve-Toner! -
Høit! -længe leve vi, den fine Smags Dragoner! -
Døe den, som trodser os! døe hver Coleurdeloup! -
Døe hver en Pibere! - - - - Hvad Fanden, sover du? -

BISTER

Ha! -jeg er stum af Harm, - at mangen Bog-Orm vover,
At tænke for sig selv - det undres ingen over -
Det var ja der' Natur, og naar misundte vi
En Muldvarp, en Pedant, det Støv han roder i? -
Hvad er vel Hierne-Spind mod galoneerte Hatte? -
Og lad dem i der' Krog forkradse sig, som Katte! -
Og skrige - den er gal - den væver - den har Ret! -
Saa Broder, faae den Skam, der skal fortryde det! -
Men - at de offentlig, og paa Parterrets Bænke -
Fordømt - saa nær ved os, tør sige hvad de tænke - 118
Ret give Tonen an - og lade sig forstaae,
Med Mishag eller Roes, før vi har tænkt derpaa! -
At en, som til sit Neb er fuld af græske Gloser,
Tør derfor sige, hvad han laster eller roser,
Og - som vi ei var hos - og selv slaae Lyd til Krig!-
Det Broder Bürgerschreck, kan evig ærgre mig. -
Gid Fanden tage mig, og hans Journal tillige,
Om jeg forstaaer et Ord, af alt hvad han vil sige! -
Hvad er Dramatisk? - Ha! - det være Fuchsers Sorg! -
Sligt, Broder, har vi glemt - du veedst - i Meklenborg -
Hvem veed? - Hvad er det Snaus? - *(Til Rechtbruder.)* Siig frem! -

RECHTBRUDER

Ret Broder Bister! -
Spot kun! - Jeg bander selv den evige Magister -
Hvor nær den græske Hund - min stakkels Podex fandt;
Hvor nær han havde gjort mig til en lærd Pedant. -
Det er mig, som en Drøm - jeg siger det med Skamme -
Jeg troer, Dramatisk og Grammatisk er det samme,
Som man med meer kan see, af Verba Stephani! -

BISTER

O tie for Himlens Skyld med det Pedanterie! -
Græsk er mig Gift og Pest - - *(Til Bürgerschreck.)* Klink Broder! -

BÜRGERSCHECK

Paa Parole.
Rechtbruder lugter og forbandet af sin Skole! -
Hans Lærdom dræber en - - - - *(Han klinker med Rechtbruder.)*
Sa døe Gram -

RECHTBRUDER

mattica! -

BÜRGERSCHECK

Hør atter! - Fanden veed, hvor han kan faae det fra!- 119
Dog falder et mig ind - hvad Brødre, om vi satte,
For Spøg, Rechtbruder ud paa disse græske Katte? -
Parbieu en artig Jagt!

KLAPHANNS

Ha bravo! -

RECHTBRUDER

Du har Ret.-
Men, schlag das Wetter drein, om jeg fordrager det! -
Forstaaer du mig? -

KLAPHANNS

Encore.

BISTER

For Fanden! -

BÜRGERSCHECK

Nu - jeg Vilde,
At denne Viin blev Gift, om det var meent saa ilde! -
Men seer I - Blod er Blod - gik vi lemfeldig frem,
Og viiste dem en Lærd, som kunde feie dem -
Som raabte kun paa Græsk: Dum-Hoved hold din Pibe! -
Hvad gielder, at de saa blev heslig bragt i Knibe? -
Hvad, om vi lod dem kun saa hemmelig forstaae,
At vi var Lærde nok, naar det kom an derpaa? -
Thi, Brødre - alt om alt - hvor mange Lorbær henter,
En Helt, som en af os fra lurvede Studenter? -

RECHTBRUDER

Nei, du har Ret deri -

BÜRGERSCHECK

Hvad tabte vi? - Hvad, om de peeb i Fred? -

RECHTBRUDER

Parbleu! - jeg troer, jeg piber med! -

BÜRGERSCHECK

Som om vi leiedes! - det er en Skam for Fanden,
At trække Sværdet for en Bog-Orm mod en anden! - 120
Det er en Cavailler vel magtpaaliggende,
Om der er Sands og Smag i en Comoedie! -
Naar jeg betænker ret - Gotts Blitz! - Hvad vil min Pige? -
Hvad vil min Onkel Trumpf! - Hvad vil Græv Schnurbart sige, -
I Fald de drømmer om, at vi maaskee forstaae
Et Ord af alt det Væv vi slaaes og bande paa? -
Først Kurven var mig vis - Og Trumpf den gamle Puger,
Vil lukke Pungen til de første fire Uger! -
Og Schnurrbart! - »Pfui, den Krig! - hvor lugter den af Blæk! -
»Hvor borgerligt! - gemeent! -«

RECHTBRUDER

Ret Broder Bürgerschreck! -

BISTER

Nu Himmel! - Jeg har taugt - ha! - hvi jeg ikke trykker
Mit Glas? Og knuser det i Millioner Stykker? -
Ha, hvi jeg ikke slaaer Viin, Flasker, Stoel og Bord,
Ti tusind Mile ned i den fordømte Jord? -
Saa Bister! - det er Tid - lad hvert et Blæk-Horn vove,
At foreskrive dig, og hele Verden Love! -
Lad hver en Skoele-Orm kun dristig sige dig:
Det vil jeg pibe ud; thi det mishager mig! -
Ha Himmel! - Før forgaae Studenter og Soldater! -
Før tage Fanden selv Parterre og Theater! -
Før gid jeg blive Græsk, før jeg fordrager det! -
Hvad? - Bister en Cujon? -

RECHTBRUDER

Ret Broder, du har Ret! -

BISTER

Men du, Hr. Bürgerschreck! - at prale, bande, drikke, 121
Gjør ingen Helt endnu - og andet kan du ikke! -
Men om du skeiter ud, saa denne - - (*Han peger paa Kaarden.*) det er reent -

BÜRGERSCHECK

Nu Broder! - paa min Siel! - det var ei ilde meent! -

BISTER

Og Klaphanns? -

KLAPHANNS

Denne Haand, den føler det desverre;
At jeg i femten Aar har klappet paa Parterre;
Døm, om jeg skaaner den; og om den hviler nu;
Da Klap er Dolke-Stik for hver Coleurdeloup? -

BISTER

Saa Brødre! - Bürgerschreck, hvortil den tvungne Latter? -

BÜRGERSCHRECK

Hvor skal vi prelle dem! -

BISTER

Nu kiender jeg dig atter -
Hør! - troer du, at jeg har Forfatteren saa kiær,
At jeg af Venskab tog mig denne Sag saa nær? -
Hvad? - Eller troer du, at jeg blev hans Vaabendrager,
Fordi hans - - hvad det er - hans Efterspil behager? -
Nei! - lad det være skiønt! - Hans Ret lad være størst! -
Men, om det faldt mig ind - Parbleu! - saa peeb jeg først! -
Men først! - min Broder - først! - thi mig og os tilkommer,
Den Ret i slig en Sag, at være første Dommer. -
Lad En kun reise sig, og sige derimod! -
Ha! - jeg forstaaer min Stok - og denne Prygl er god! -
Lad Stykket være mat, og uden Sands og Orden,
Af alle Skuespil, det dummeste paa Jorden! -
Galt eller ypperligt - det være født af Had, 122
Af Hævn, af Billighed, og Himlen veed af hvad! -
Hvad bryder jeg mig vel, om slige Bagateller? -

BÜRGERSCHRECK

Jeg tænker ei derpaa. -

KLAPHANNS

Jeg paa min Siel ei heller. -
Jeg klapper lige fuldt. -

RECHTBRUDER

Ja, Broder du har Ret! -

BISTER

Men lad dem knye derom! - ha! - lad dem vove det! -
Hr. Bog-Orm - fra vort Vink skal du ærbødigt hente
Tilladelse til sligt! - saa længe skalt du vente! -
Og om vi fløite saa engang for Tidsfordriv;
Pivsaa! - piv hvem der vil! - og hele Verden piv!-
Skienk Broder! -

BÜRGERSCHRECK

(Han tager til Flasken og finder at den er tom.) Viin Hr. Vert! -

KLAPHANNS

Jeg tømmer alt min anden. -

BISTER

Ha, naar du har din Haand, hvad bruger du Forstanden? -
Herr Wirt! - zum Wetter! - Hei! - har Fanden havt sit Spil,
Og pebet Verten ud, hvor skal det saa gaae til? -

KLAPHANNS

Ha bravo, bravo! -

BÜRGERSCHRECK

Hei! -

BISTER

Nu troer jeg, at han kommer.

ANDET OPTRIN

VERTEN

(Han kommer ravende ind.)

DE FØRIGE

VERTEN

Nu veed jeg først, hvad Viin min tykke Mave rommer.
Ihr Herren! -

KLAPHANNS

Bravo Vert! -

VERTEN

Min Ven, forstaae mig ret!
De Fiorten gaae deri - men femten ikke slet -
Hei piber! - Pibens Skaal! -

BISTER

Hør Kammerat, du væver! -

VERTEN

Tirlit paa Hallings-Aas! - thi Stuen er for snever! -

KLAPHANNS

Nei klappe skal du - klap! -

VERTEN

(*Han klapper.*) Ha Bravo! - som en Mand! -

BISTER

Saa drukken, som han er, saa har han dog Forstand.

VERTEN

Det var en herlig Dag; - thi naar var mine Stuer
Saa fulde før, af -

BÜRGERSCHRECK

Os? -

VERTEN

Nei af -

BISTER

Coleurdelouer.

VERTEN

For Fanden, nei! - af -

KLAPHANNS

Nu? -

VERTEN

Af - - Er det ei en Spot! -
Af Folk, som drikke lit, men som betale got. -

BISTER

Viin Vert, og sladder ei!

VERTEN

Ihr Herren! - Druesaften
Er liflig - men jeg skal paa en Journal i Aften!
Et himlisk Efterspil, som en har giort paa Krig,
For - Ak den brave Mand! -

BISTER

Nu? -

VERTEN

For at spekke mig! -
Jeg har fra Comos Tid ei havt saa mange Giester -
De strømme ret herind, fra Øster og fra Vester -
En klapper Klap i Klap - En piber Tirlilit -
En raaber ak charmant! - en siger, det er Sk**! -
Det være hvad det vil, saa samler jeg mig Penge. -
Jeg drak mig reent ihiel, - i Fald det varte længe.

KLAPHANNS

Saa feiler det vel ei, du klapper dygtig med? -

VERTEN

Ihr Herren, saa min Haand skal slides op derved! -
De Lærde sagde vel, saa vit jeg kunde skiønne,
At al den hele Stads ei duede for en Bønne! -

BISTER

Hvad? - Hvem tør sige det? -

VERTEN

Men Hanns veed hvad han gjør. -
Saa skal jeg klappe - saa! - (*Han klapper.*)

BISTER

Vov andet, om du tør!

VERTEN

Ihr Herren! -

125

BISTER

Nævn mig strax, de Slyngler, som tør sige,
At Stykket ei er got, og skjønt, og uden Lige! -
Fort slæb mig dem herind! - og, om de saa var ti! -

VERTEN

Ihr Herren! -

KLAPHANNS

Bravo! -

RECHTBRUDER

Ret! -

BÜRGERSCHECK

Men Vinen glemme vi.

BISTER

Hvad? - nøler du? -

BÜRGERSCHECK

Men Viin!

VERTEN

Ihr Herren, Viin et Anker! -
Men fald for Himlens Skyld paa fredelige Tanker! -

BISTER

Hvad? - Jeg? -

VERTEN

Hav Medynk! -

BISTER

Jeg? - med en Coleurdeloup? -

VERTEN

Er de dog Mennesker! -

BISTER

Was! - raisonnirest du? -

VERTEN

Ihr Herren! -

BÜRGERSCHECK

Viin Herr Vert!-

VERTEN

Ret! - Bravo! drikke, drikke! -

Det veed man, hvad det er, det andet veed man ikke - 126

Hei frisk! - lad Piberne kun fylde sig med Vand!

Journalens Skaal i Viin! -

BISTER

Han har endnu Forstand -

Men Broder føel min Haand! - føel Klaphanns, hvilken Varme! -

Parbleu! - den brænder ret, at brække Been og Arme -

Ha! - kunde jeg kun faae en Skole-Stymper fat,

Som turde sige mig, at vor Journal var mat! -

TREDIE OPTRIN

KIELDERPIGEN.

(Med Viinflasker.)

DE FORRIGE

KIELDERPIGEN

Her mine Herrer! -

BISTER

Hid! -

KIELDERPIGEN

Herr Bister, Tienerinde! -

BISTER

Hid Snut! -

KLAPHANNS

Mig først et Kys! -

KIELDERPIGEN

De vente mig derinde. -

BISTER

Fort siger jeg, herhid! - lad dem kun vente der! -

KIELDERPIGEN

(Hun gaaer hen, og sætter sig paa hans Skiød.) Naar Fanden var her og saa fuldt af Mennesker? -
Og alle plages de, af en og samme Grille! -
Har Lucifer da gjort det Stykke, man skal spille? -
Er det om Doctor Faust? -

BISTER

Tys! det er en Journal. -

KIELDERPIGEN

Journal? -

BISTER

Ja, veed jeg meer, saa gid jeg blive gal! -

127

KIELDERPIGEN

Jeg seer Comoedier, kun for at see paa Løier;
Og intet er saa smukt, som naar Parterre støier -
Det raske klappende - det bravo bravo har,
Tit gjort, at jeg for Lyst, ei vidste, hvor jeg var;
Thi, hvad de remse op det er ei værd at høre;
Men Bravo, Hei, Encore! - O! - det kan Hierterøre! -
Det gaaer til Marv og Been - der lurder jeg kun paa -
Thi alt det andet Væv, maa Fanden selv forstaae! -
Vi Kielderpiger kan faae nok af slige Griller,
Som Elskov, Klammerie, og hvad det forestiller -
Og bedre her, end der; - thi alt det Narrerie,
Om Ære, Dyd og sligt, gaae Giesterne forbi -
Naar man vil elske lidt, staaer man ei først og væver;
Den, som har Lyst at slaaes, den bruger sine Næver -
Men Klap, Herr Bister, Klap! - Encor, Encor, og sligt.
Ak, hvor det er charmant! - hvor uforligneligt! -
Tit har jeg tænkt derpaa, hvorfor den stakkels Herre
I Hullet - ham man seer kun Hov'det af desverre,
Faaer ingen Klap? - Og er en Lysesnydere,
For Fanden, da ei og et Christen Menneske? -
Og, lad i Stedet for det Hvidsken og det Banden,
Før Dekket hides op, en klappe for den anden! -
Saa skal de see, hvor smukt! - saasnart der klappes ei,
Saa var det nok saa got, kun strax at gaae sin Vei! -
Jeg kiender en Monsieur - en Engel i sit Væsen! -
Vel har han smalle Been, og lidt Skavank i Næsen -
Men klappe kan han - ak! - og skrige høit som to,
O bravo! - Schwere Noth! - Gotts Blitz! - bravissimo! -
Men, hvad er det for en Journal, med Tugt at sige? -128
Thi den er ventelig, dog om en Hvermands Pige,
Da den skal pibes ud - det var en Tomark værd,
Man tog en Vandspand med - Pfui for en Fandens Færd! -

BISTER

St! - tag dig vel i Agt! - thi vover en at føre
Den mindste Skamklik paa, den har med mig at gjøre! -
Journal mig hid og her! - den er saa god som du -
Og, hvem der negter det! -

KIELDERPIGEN

Ih nu, Herr Bister, nu! -
Saa mangan fattig Tøs skeer Uret, destoverre -
Men Fanden føre da de Slyngler fra Parterre! -
Det skulde være mig! - vel er jeg kun et Bud -
Jeg skienker kun for Folk - men Horer pibes ud! -
Hum! -

BISTER

Giv dig kun tilfreds - de vover ei at røre

Ved Piben - nei Parbleu! - det skalt du faae at høre! -
Nei just til Trods for dem, som spidse Mund derpaa,
Skal der fra Noahs Tid, ei være pebet saa. -

KIELDERPIGEN

Det er forbandet og! - i Morges gav jeg Stømper,
Min sidste Tomark ud for et Par Jyde-Strømper, -
O, den Comoedie - saa rask, saa moersom en -
Saa fuld af Klap, var værd, at see paa bare Been! -

BISTER

Hvad, om vi for at bringe
Det Dyr af sin Betryk, lod fire Styver springe? -
Hvad Brødre? -

KLAPHANNIS

Bravo! -

RECHTBRUDER

Vel! -

BÜRGERSCHRECK

Jeg skal ei vegre mig -

(De skyde Penge sammen, og flye hende.)

129

KIELDERPIGEN

Saavist, der' Godhed gjør mig ret undseelig.

BISTER

Vi troe det vel - men hør! - saa meget vil jeg sige,
At klappe skal du med! -

KIELDERPIGEN

Ja, som en ærlig Pige! -

VERTINDEN

(Uden at blive seet.) Hei - Lisbeth! - hurtig! - hei!

KIELDERPIGEN

St! - Nu er Fanden løs! -

FIERDE OPTRIN

VERTINDEN. DE FORRIGE

VERTINDEN

Hvem skal vel skylle Glas, jeg eller du din Tøs? -

KIELDERPIGEN

Her er jeg -

BISTER

Hør et Ord! - jag en af de Philister,
Med Piberne herind! - forstaaer du?

KIELDERPIGEN

Ja Herr Bister!

(Hun gaaer.)

VERTINDEN

De pardonere mig I - men Fanden staaer beskudt
I Piger nu til Dags! - Man er ret ilde brudt -
De sladre Dagen bort. -

BISTER

(Han klinker med de andre.) Va! - leve vor Vertinde!

RECHTBRUDER

Hun leve! -

BÜRGERSCHECK

Vivat hoch! -

KLAPHANNS

Va! bravo! -

VERTINDEN

Tienerinde! -

130

BISTER

Men hvi saa pen i Dag? -

VERTINDEN

Herr Bister synes saa -
Men hvad for Galskab kan min Mand ei finde paa? -
Og fuldt er Beestet nu - der vil den gamle Taabe,
Strax paa Comoedie, at støie og at raabe -
Thi andet kan han ei - Og, vil jeg have Fred -
Har man vel hørt saa galt? - Saa maa jeg følge med. -
Dog, negter jeg det ei - jeg selv gad gjerne høre,
Hvad for Ulykke dog den Mand har kundet giøre? -
Har han forandret Troe, saa er han vel forført -
Men pibes ud er haardt! - Og hidindtil uhørt! -

BISTER

Og om jeg er den Mand, hvorfor enhver mig kiender -
Om Bister er mit Navn - og har jeg Stok og Hænder -
Da skal det - troe mit Ord! - ei blive hørt endnu! -
Hvad Broder Bürgerschreck? - Hvad Klaphanns siger du? -

BÜRGERSCHECK

Jeg slaaer en dygtig Stok. -

KLAPHANNS

Jeg klapper, som den beste -

VERTINDEN

Det er dog christeligt, at hielpe paa sin Næste -
Hvad? - Er han vel en Tyrk? - At pibe ud, og sligt,
Det, mine Herrer, det er ikke christeligt!

BISTER

Madam', jeg haaber da, hun vil retskaffen klappe -

VERTINDEN

Spørg kun, om jeg ei før lod mine Handsker lappe,
Just til det samme Brug? - Jeg? -

131

ERAST. DE FORRIGE

ERAST

Med Tilladelse!

(Vertinden gaaer.) En Pige bad mig - men - hun har hørt Feil maaskee.

BISTER

Har hun indbudet dem - jeg veed ei, hvad de hede -
At prøve den Musik, som man skal tilberede;
Saa har hun ei hørt Feil - Vi elske slig en Spøg -
Parbleu, min Herre, pib et Stykke til Forsøg! -

ERAST

Min Herre, dette Sprog er fremmed for mit Øre -

BISTER

Ei heller er det Græsk -

ERAST

Nei, som jeg troer at høre -
Saavit jeg kan forstaae der' Sprog, foruden Tolk,
Var Grækerne dertil, alt for poleert et Folk. -

BISTER

Parbleu, jeg troer -

BÜRGERSCHRECK

Beim Blitz! -

ERAST

Koldsindig maae de tale,
Og Dansk, om ellers de har noget at befale! -
De pardonnere mig! - men, det vi ei forstaae,
Det kan vi, som de veed, ei heller svare paa. -

BISTER

Og Love, Herr Pedant? - Os vil du foreskrive? -

ERAST

(Han vil gaae, men Bister stiller sig imellem ham og Døren.) Jeger tilovers her -

BISTER

Parbleu! - nu skal du blive! -
Og rører du dig kun, af Pletten, før jeg vil,
Saa skal jeg lære dig et andet Pibespil! -

132

ERAST

At sige dem imod, staaer ei i mine Kræfter -
For slige Slutninger gav selv Fornuften efter,
Og om en Socrates, kom fra sit Paradiis,
Saa gav han efter, for saa haandfast et Beviis. -
Dog, at den ædle Tid, ei skal gaae reent tilspilde
Hvad var det egentlig, min Herre, som de vilde?

BISTER

Velan! - saa dybt endnu, skal jeg nedlade mig -
Og negt saa siden, at jeg har advaret dig! -
Ubillig er jeg ei - sid paa Parterrets Bænke! -
See! - Hør! - jeg vil ei selv forbyde dig at tænke -
Puust, suk, og hvidsk endog! - Skrab, rømm dig, - hark og hoost! -

ERAST

Og, om jeg nøs engang? -

BISTER

Jeg selv skal sige, Proost! -

Raab bravo! - raab Encor, saa meget, som du gider! -
Lee, til det gjør dig ondt i begge dine Sider! -
Klap, saa man hører ei et Ord af vor Journal!
Gjør dig, Acteur, Souffleur, og hele Verden gal! -
Men, om du aander kun i Piben - om du triner
Kun usædvanlig haardt - og fløiter kun med Miner -
Og letter kun din Fod - og spidser kun din Mund! -
Saa skal ti tusind' Prygl nedregne paa din Hund! -

ERAST

O, kun den fierte Deel, var meer, end overflødig;
Og jeg forsikkrer dem, den skal ei gøres nødvendig! -

BISTER

Nu kan jeg lide dig, saasnart du taler saa.

ERAST

Men tør jeg sige dem det, som jeg undrer paa? -

BISTER

Siig frem! -

133

ERAST

Af deres Ord, min Herre, kan det flyde;
At Larm er ikke det, hvorpaa de just fortryde
Men, om jeg feiler - -

BISTER

Nei - Larm er min beste Leg,
Og ingen støier meer, uroest min Ven, end jeg -

ERAST

Thi Klap og Bravo-Raab - skjønt de tilkiendegive
Meer Lyst og Munterhed - skjønt de saa tit oplive
Den matteste Poet, den søvnigste Acteur,
Som ved en Pibes Lyd besvimer reent og døer -
Skjønt Haand og Fod i saa forskiellig Hensigt røres,
Saa gjør dog begge, at Acteuren ikke høres. -
Sandt - Foden synes, at udrette det den vil,
Da Haanden par Malheur kun klapper Øret til -
Men - -

BISTER

Halt! - beym Wetter halt! - først siig mig unge Herre,
Hvorfor gaaer jeg, og de, og andre paa Parterre? -
Hvorfor besøger man saa tit Comoedier? -
Mon for at skrive op, hvad Pølsesnak det er? -

ERAST

O! - langt fra mig skal en saa dristig Tanke være! -

BISTER

Kun for Poetens Skyld, og for Acteurens Ære
Indfinde vi os der - for at opmuntre dem -

ERAST

Hvortil? -

BISTER

Hvortil? - Ha Ha! - Gotts Blitz! - teremtettem! -

ERAST

O alt for ædle Træk! - thi hvo kan vel beskytte,
Og hvo kan muntre op, med mindre Egennytte,
End den, som selv ei veed, hvad og hvad Øiemed -
Som foresætter sig ei mindste Maal derved? -

BISTER

Nem, meiner Seele nicht! -

ERAST

Jeg troer dem - men de vilde
Forlade mig! - man kan opmuntre vel og ilde -
Stærkt, som de veed, og svagt -

BISTER

Man klappe, som man bør! -

ERAST

Men, mon ei Agtsomhed og smigrer en Acteur? -

BISTER

Ha! - naar man klapper kun; hvad vil de saa begiære,
Hvad kan de ønske meer? - Er det dem ei en Ære? -

ERAST

Hvor stor! - hvad synes dem, om man oprettede
En Klapper-Mølle, ved enhver af Bænkene?

BISTER

Zum Teufel, Herr! Jeg troer - -

ERAST

Min Herre, Lyst at tiene
Der' ædle Hensigt har opmuntret mig allene -
Om de tillade mig, at sige, hvad jeg vil,
Saa har jeg vel endnu et Ord, at legge til -
Men, da jeg merker - -

BISTER

Tael! -

ERAST

Saavit jeg kan begribe,
Er, at de elske Klap, og at de hade Pibe,
Ei af den mindste Lyst til større Roelighed;
Og Skue-Spillet selv er ei der' Øiemed -
Der' ædle Hensigt er, i Fald jeg ret kan skiønne,
Kun den, at muntre op, og mueligt at belønne,
Og skiønt de selv ei veed, hvortil, hvorfor og hvad;¹³⁵
Saa troe de, Digter' og Acteur er lige glad -
Jeg seer, at om en Eed forbandt der' Troe til dette,
Er Piben reent fordømt, og intet at udrette, -
Et Spørsmaal er mit Haab, i Fald de ikke soer -
Det - er enhver Acteur, hver Digter lige stor? -

BISTER

Jeg skulde drømme det? -

ERAST

Nu vel - jeg tør da sige,
At man blant denne Slægt kan finde maadelige. -

BISTER

Og slette selv, min Ven -

ERAST

O, denne Godhed er,
Min Herre, meget meer, end jeg har haabet her! -
Tre Poster vover jeg kun ydmygst at erindre -
En - at den større vel vil skilles fra den mindre;
Og at, da dette dog skal skee ved Hørelsen,
Han har den Hørende saa kiær, som Klapperen -

En anden - at han ei opmuntres til at stige,
Naar man dog evig gjør hver Fusker til hans Lige;
Og at han ventelig kun slet vil skønne paa
Ti Millioner Klap, som hver en Nar kan faae -
Den Tredie var den, at naar man først retfærdig,
Vil gjøre Bifald til Belønning for en værdig;
Og ei berøve ham hans Gienstand, og hans Ret,
Ved at vanhellige, og at bortkaste det? -
Hvor lille bliver da den store Klappe-Liste? - -
De maadelige faaer ei flere Klap at miste -
Opmuntres skal de dog - - og for at muntre dem,
Min Herre - - tager man - - en lille Pibe frem -

BISTER

Hvad Herre? - Hvad endnu? -

BÜRGERSCHECK

Han piber efter Noder -

KLAPHANNS

Ha bravo Bürgerschreck! -

136

RECHTBRUDER

Ja, du har Ret min Broder -

ERAST

At ingen dog kan see hans Enighed med mig! -
Opmuntre vil han dog - og selv en maadelig -
Klap er de Godes Løn - Klap kan det ikke være -
Opmærksom Taushed er de største Mestres Ære -
Ved Piben troer jeg, at hans ædle Hensigt naaes -
Er det et Mord-Gevær, en Dolk, som foreslaaes? -
Hvor mangen ædel Helt, som tapper turde slibe
Sit blanke Staal paa Steen, har flygtet for en Pibe? -
En Vægter vover det, og selv mod Krigens Gud -
Og, lappede Poet, du tør ei pibes ud? -

BÜRGERSCHECK

Han taler ei saa galt -

BISTER

Snak! -

ERAST

Om jeg turde stole,
Paa det de sagde før - -

BISTER

Mit Ord er min Parole -

ERAST

At Digter, at Acteur selv kunde findes slet,
Tilstod de - men hvordan tilkiendegive det? -
Ved Sladder sover man i Stedet for at høre! -
Men Ord, som skurre stærkt i Ærbarhedens Øre,
Sting af en giftig Dolk, Sting i en følsom Siel,
Ved dem kan pibes got, men ikke soves vel -
Den Forudsættelse, af en forvoven Digter,
At en Tvetydighed, som spotter Dyd og Pligter,
At ublue Pøbel-Skiemt tør finde vort Behag;
Den er fornærmelig for meer, end for vor Smag. -
Bør den, som offentlig, og frek, og ublue viser,
Ved Kaadhed eller Gift, ved Grovhed og Sottiser,
Hvad Tanker han om os, og om vort Hierte har; 137
Bør den behandles saa lemfældig, som en Nar? -
Man klappe, naar en Helt med Sganarellers Mine,

Faaer ved sit sidste Suk Matroser til at grine! -
Man tie, Dido, naar du neiende og mild,
Glad ved Parterrets Klap, nedglider i din Ild! -
Men sæt det, at en skøn, og kaad og frek Actrice
Tør vilde smigre os, med offentlig at vise - -
Pfui! - sæt at vore nu var ei for høflige,
Til at fornærme os med slig Bebreidelse! -
Og forebygger ei Danseusen efter Evne,
At det ei bliver seet, som ei enhver tør nævne -
O hævn da, om ei os; dog Fruentimmeret,
Den som blev rød, og den, som ei kan blive det! -
Frels Vægter den, som svagt, og den som tvunget fegter! -
Theatret er vor Bye - Parterret er dets Vægter -
Og det vil taale dem, som overfalde dig,
O Dyd, ung, værgeløs, og mindst betænkt paa Krig? -
Da, i det mindste da, bør Landets Helte gribe,
Ei til en mordrisk Dolk - - men til - - en lille Pibe. -

BISTER

Hvad Herre? - Hvad igjen? -

BÜRGERSCHRECK

(Han drikker.) Sa, Broder Vægterknegt!
Du leve! -

KLAPHANNS

(Han drikker med.) Bravo, va! -

RECHTBRUDER

(Han peger paa Bister.) Mein' Seel', der Herr hat Recht! -

BISTER

Og du, som længe har opirret disse Næver,
Hvad Fanden passer det sig her, det Tøi du væver? -

RECHTBRUDER

Ret Broder! -

BÜRGERSCHRECK

Prell ham! -

138

KLAPHANNS

Frisk! -

BISTER

Og du, som gjør mig gal,
Hvad finder du i den Dramatiske Journal - -

ERAST

(Han bukker sie meget dybt.) Slet intet -

BISTER

Vov det kun! -

ERAST

Hvorledes tør jeg sige,
At Skue-Pladsen ei er Plads for lærde Krige? -
At, hvor vi haabe meer, og kun dramatisk Digt,
Det beste Stridsskrift selv er mat og vemmeligt? -
At det er alt for stolt, naar en tør forudsætte,
At alle tage Deel i hans private Trætte;
Og skønt den nok saa got, kan læses af enhver,
Betale villige dens Forelæsninger? -
At al Acteurens Kunst, hans Vink, og Smiil, og Raaben,
Er her kun mordriske og utilladte Vaaben;
Hvoraf ei nogen kan betiene sig igjen,

Som Skiebnen kun gav Smag, Forstand og Blæk og Pen? -
At man ei fandt saa let Destouscher - Mollierer,
Der kan opløfte sligt ved stærke Characterer?
At - -

BISTER

Halt! - Cartousche? - Hvad? - Og denne Røverknegt,
Den ligner du ved vor - -

RECHTBRUDER

(Han peger paa Bister.) Mein' Seer, der Herr hat Recht.

ERAST

Min Lyst forgaaer -jeg har ei heller Tid at spøge -
Og kan vi Græker best i Stilhed undersøge;
Om Sidons Helt, den nye Dramatiske Journal,¹³⁹
Er væbned, som den bør, og fegter, hvor den skal -
Og har der' Slutnings-Kraft bragt mig saa stærkt i Knibe -
At jeg kun har en Grund tilbage for vor Pibe -
I Fald min Herre har saa stor Taalmodighed - -

BISTER

O! - har jeg hørt paa alt, saa sig kun denne med! -

ERAST

Til Svages Forsvar kiek, endskiønt til Vold for tapper,
Min Herre, møder de formodentlig og klapper -
De ynde Stykket - vel! - hvor billigt er det da! -
Hvem er vel ublue nok, at hindre dem derfra? -
Jeg, og enhver af os, er - thi det bør erindres,
At ex officio vor Friehed ei forhindres -
Er Christians Undersaat, og troe, og Dansk, og frie -
Vi ynde Stykket ei - og derfor pibe vi -

BISTER

(Han slaaer Erast, og da denne vil sætte sig til Modvæрге, overfalde alle de andre ham med blotte Kaarder.) Saa pib for Fanden, pib! -

ERAST

Hvad? - Vold? - Og Frygt og Fare
For Mord? - ved Thronens Fod? - af dem, som bør forsvare? -
Er man ei sikker her paa Lemmer eller Liv? -
Gewalt!

BISTER

Ja raab du kun! -

BÜRGERSCHECK

Ha piv Herr Vægter, piv! -

ERAST

Ha! - mod en Værgeløs kan Raserie bevæbne -
Og Fire? - - Fandt i dog i Krig den samme Skiæbne! -

BISTER

Was raisonnirest du? -

140

BÜRGERSCHECK

Halt ihn, Herr Bruder, halt! -

KLAPHANNS

Encor', Encor'! -

RECHTBRUDER

So recht! -

ERAST

Gewalt! - Gewalt! - Gewalt! -

SIETTE OPTRIN

VERTEN. VERTINDEN. KIELDERPIGEN. SOLDATER OG MATROSER. DE FORRIGE

VERTEN

Ihr Herren! -

ERAST

Vold, Herr Vert! -

BISTER

Han piber - -

VERTINDEN

I min Stue? -

EN SOLDAT

Was? -

ERAST

Er der Lov og Ret - -

BISTER

Hvad Karl? - og du tør true? -

ERAST

Jeg dem, som frygter ei, at bryde Kongens Fred? -

Hans Lov? - Eiat begaae den største Nedrighed? -

RECHTBRODER

(Til Soldaterne.) Ihr Herren, hören Sie! - Jeg kan dem best fortælle,

Hvori bestaaer - Ich war vom Anfang' beym Querelle -

Der vil han pibe ud, den museblakked' Kål,

Ein schönes Stück genannt: Dramatiske Journal -

Bei meiner Seer' ein Stück, ein Stück, man skulde vente,¹⁴¹

En Oberst havde gjort - beym gantzen Regimente,

Macht's keiner so -

BISTER

(Til Matroserne.) Fordømt om nogen Admiral,

Har ført et Skib, som den Dramatiske Journal! -

KLAPHANNS

Der har man klappet nu saa længe paa Parterre,

Som Dannemark har staaed - nu kommer denne Herre,

Og trodser gammel Skik, og gjør sig splitter gal,

Og vil udpibe den Dramatiske Journal! -

BÜRGERSCHECK

En Karl, som en Dragon, fordi han dygtig preller

En eller anden Fuchs - for slige Bagateller,

Skal pibes ud! - Mein' Seel' en brav og ærlig Kål! -

Og vi beskytte hans Dramatiske Journal! -

VERTINDEN

Det er ei christeligt -

KIELDERPIGEN

Ei smukt -

VERTEN

Nei, pfui for Fanden! -

EN SOLDAT

Der Kerl hat Grütz' im Kopf! -

ERAST

Snart taber jeg Forstanden -

EN SOLDAT

Der Teufel hole, Herr! -

EN MATROS

Den onde Torden skal!
Hvad? - du vil fløite, du, ad Drammens Skibs-Journal! -

ERAST

Nok - meer end nok! -

BISTER

Herud! -

142

RECHTBRUDER

Herud! -

BÜRGERSCHRECK

Herud, din Slyngel! -

KLAPHANNIS

Jag ham paa Døren, ham, og al den Græske Yngel! -

ERAST

O strax! - af Hiertets Grund! - den maatte være gal,
Som streed mod dem og der' Dramatiske Journal! -

(Han gaaer.)

BISTER

Saa! - flye afmægtige! - Men Helte overveier,
At Tiden fordrer os til større Kamp og Seier! -
Blod-Fanen vaier alt, og hør Trompettens Skal! -
Op, at forfegte vor Dramatiske Journal! -
Du har Fortropperne Rechtbruder - lad dem føle
Din Arm! - og Bürgerschreck lad du din Stemme brøle! -
Klaphanns er Adjutant, og jeg er General,
I denne Krig for den Dramatiske Journal -
Stok hoch! - Herstellt eüch! - Marsch! - Saa ret! - (*De rangere sig i Geled.*) dog glemmer ikke,
At det er Krigs Maneer, for Alting først at drikke! -
Nu Brødre støder an! - og længe leve skal
Vort tappe Mod og vor Dramatiske Journal! -

(De klinke og drikke.)

SOLDATER OG MATROSER

Hurrah! - Hurrah - Hurrah! -

BISTER

Marsch Marsch!

(De fire Brutale marschere ordentlig af.)

EN SOLDAT

Courage Schwager! -
Komm mit! gevinnen sie, so plündern wir das Lager! -

(*Soldaterne gaae.*)

143

EN MATROS

Hvad Fanden staaer du her? - Hei Jeppe gjør dig gal! -
Slaae Løgter ind engang! - Hei frisk, for Herr Journal!

(Matroserne gaae.)

VERTEN

Hei frisk! - Lad Strømmen gaae, hvorved min Mølle sliber! -
Og længe leve den, som klapper, og som piber! -
Gid Fanden maatte slaaes! - det er en ærlig Kål,
Som drikker got for den Dramatiske Journal! -

(Verten, Vertinden og Kielderpigene gaae - og Tilskuerne med, i Fald de ere frygtsomme.)

144

KLAGE-SANG AF EN BEKIENDT VED HR. HAAGENSENS GRAV DEN 28DE DECEMBER 1771

MIN Sang er skurrende - og længe
Klang Klagen i ustæmte Strænge -
Og al min Harpes Lyd er Graad -
O Død! - thi giftig er din Braad,
Og grusomt skiult i Rosens Skygge -
Hvor Dyd, Natur og Sundhed bygge,
Nedrev du helst - og over trygge,
Hang Sværdet i en Silke-Traad -
Dig skal min hæse Sang begræde
Ynkverdige, Som drømmer Glæde,
Som slummer trygt i Tidens Skiød! -
Den bobler fuld af Skræk og Død.
Hvorpaa Du nu saa roelig grunder
Halv Guders Lyst og Englers Under,
O Spil for Hvift og for Secunder
Det brister ved et ringe Stød! -
Og Eders Tab skal Sangen klage,
I, som en Drøm forsvundne Dage,
I Straaler af Lyksalighed -
Thi Nattens Skiul faldt hastig ned! -
Thi Dødens Stemmer overiilte
Mit trygge Hierte, da det hviilte -
Det Bryst, hvorved jeg roelig smiilte,
Er Støv, som Taarer rinder ved! -
O Du, som deelte Lyst og Smerte
Med dette nu beklemt Hierte! -
O Du, Som var min Ungdoms Ven! -
Ak! - - - han, som gav, han tog igien! -
Hans Navn, hans Vink er ævig æret! -
Men mig, ak mig var det beskæret,
At raabe nu, Du som har været,
Du, Som ey er vor HAAGENSEN! -
Om varigt Liv var Dydens Rente,
Og om utaltes Suk fortiente,¹⁴⁵
At være stærk mod Dødens Arm,
Om Himlen dræbte kun i Harm,

Og slog kun Laster med sin Torden;
Og om kun Svaghed Aar og Orden
Borttog en Dødelig fra Jorden,
Saa trykte jeg Dig til min Barm! -
Øm var Din Siæl, og from og værdig,
Og virksom, ædel og retfærdig,
Og stærk til Trøst og viis til Raad -
Din Død tvang Armod først til Graad,
Guds, Dydens, Din, og Dines Ære,
Var Du - og skal Dit Minde være,
Som ingen Parze kan afskiære
Saa hastig som Din Leve-Traad! -
Hvi døde Du? - Ak! - hvi forlader
Den bedste Ven, og Mand, og Fader,
Den, hvis Lyksalighed Han var? -
O skiælv min Siæl, og frygt for Svar! -
Vil Ormen maale Viisdoms Kiæde? -
Spørg heller Dig, hvi du tør græde,
Naar Himlen gav din Ven en Glæde,
Hvis Skygge Jorden neppe har -
146

PHILEMON OG BAUCIS. ET SKUESPIL MED SANG, I EN HANDLING. EFTER BEGIERING OVERSAT AF DET TYDSKE OG FORØGET MED NOGLE ARIER

(1772)

PERSONER:

- JUPITER, OG MERCUR. som Vandringsmænd.
- PHILEMON, og BAUCIS et gammelt fattigt Egte-Par.
- ARET, deres Søn.
- NARCISSE, hans Brud.
- Chor af Naboer og Naboersker.

Skuepladsen er i Philemons Hytte. Ved den ene Side af Indgangen seer man hans Huus-Guder, skaarne af slet Træ, og paa et gammelt Bord, staaer en Askekrukke af Leer, bekrandst med Blomster.

ISTE OPTRIN

PHILEMON. BAUCIS

PHILEMON

Aria.

SOM Soelen med de gyldne Luer,
Saasnart dens sorte Fiende truer;
Flyer, segner og døer -
Men Maanen bleg og uden Varme,
Trygt smiiler i Tyrannens Arme,
Og kaster sit Slør. -
Saa flyer og Du, o muntre Glæde,
Vort saarede Bryst! -
Men Taushed giver dem, som græde,
Et Gienskin af Lyst! -
E.

See Maanen! - Hvilket Sølv! - Hvor prægtigt i det Blaa! -
Og Bækken! - See hvor skøn den maler sig derpaa! -147
Som vor Narcisse... Gud! - O Baucis, naar hun ilte
Bekrandst fra sin Aret, og saae sig her, og smiilte! -

BAUCIS

Philemon, hvilken Trøst! - O hvilken Salighed,
Med hvert et Aften-Rødt, med hvert et modigt Fied,
At nærme sig den Havn, den Grændse for vor Smerte,
Hvorhen det elskte Par blev revet fra vort Hierte! - -

PHILEMON

Ja beste, denne Trøst, den lindrer kun mit Nag...
O kom, o kom dog snart, du længe ønskede Dag! -
I Guder, at kun en maae bringe begges Glæde! -

BAUCIS

Ei længe meer, min Ven, ei længe skal vi græde! -
En Drøm - Og fra Olymp var det, at denne kom -
En Drøm har denne Nat forsikret mig derom.

PHILEMON

Vær hos os store Pan! -

BAUCIS

Du skulde længe vide
Mit Haab. - Men, som Du veedst. Du snegst Dig fra min Side,
Til Skoven, da jeg sov -

PHILEMON

Hvor svulmer ei mit Bryst!

BAUCIS

Jeg saae - og Sielen fandt en før ufundet Lyst -
Paa Urnen svævede vor Søn, mild, som i Livet,
Ved Armen af sin Brud, med himmelsk Glands omgivet -
Men begge bar endnu den samme hvide Dragt,
Hvori de blev som Liig til Brændehoben bragt. -
»Til at omfavne os paa nye, og snart bereder
»Jert Bryst! - Thi Guders Gud forbarmes over Eder!« -148
Saa raabte min Aret - Narcisse smiilte ja! -
Jeg fløi imod dem... Gud!... Men borte var de da! -
Min Angst opvakte mig -

PHILEMON

Ved Guderne, de sendte
Dig selv Din Drøm! - o Haab! - Hvem var det, som ei kiendte
Det himmelske deri? - Velkommen milde Nat! -
Du bringer os maaskee den ønskeligste Skat. -
Vor Død. - Og Maane Du! -Velkommen! - Deel vor Glæde! -
See os omfavne dem, hvis Støv vi nu begræde! -

BAUCIS

Man banker -

PHILEMON

Var det dog Mercur! - O kom han alt! -

IIDET OPTRIN

JUPITER. MERCUR. DE FORRIGE

JUPITER

To Vandringsmænd, som Nat og Hunger overfaldt,
I stakkels gamle Folk, begiere nu af Eder,
Det Ly, som negtes dem paa alle andre Steder -

PHILEMON

En Ynk!... men kommer kun, o Venner!... dristig til! -

BAUCIS

I er velkomne her, saa længe, som I vil -

PHILEMON

Først hilser Guderne, som elske og beskytte,
Dem, som gaaer ind og ud i denne snevre Hytte! -
Man skar dem kun af Lind - Men da selv Jupiter
Fik Billeder af Træ, var fleest Velsignelser. -
Da Støvet kunstlede paa Gud, stolt af at gjøre
Ham Lignelser af Guld, da lukte han sit Øre. -

BAUCIS,

(som peger paa Bænken.) Her sætter Eder, her! - thi trætte blev i vel -

149

JUPITER

Hvor meget, elskte Par, indtager Du min Siel! -

MERCUR

Er I alene her? - Gav Himlen ei den Lykke,
At et og andet Barn blev dette Straatags Smykke? -

BAUCIS

Den har velsignet os, og med den beste Søn -
Dog ak!...

(Hun sukker.)

PHILEMON

Den tog ham og... Hans Dyd fik tilig Løn! -
Hvor mange Taarer flød paa denne Askekrukke! -
Han, Venner, veed det best, som tæller vore Sukke -
Her ligger Resten af vor Søn... og af hans Brud!...

BAUCIS

Philemon, sig dem det, imedens jeg gaaer ud! -
Fortæl det haarde Stød, som daglig kom tilbage
Til vor udpiinte Siel! - vor Smerte og vor Klage! -
Jeg vil imidlertid tillave hvad jeg har,
Til Spise - og en Seng til dette kiere Par! -

(Hun gaaer.)

IIIDIE OPTRIN

JUPITER. MERCUR. PHILEMON

JUPITER

Den Høies Raad er skiult, men altid helligt... vover
Et Støv, at laste det, at undre sig derover? -
Men til at prøves her blev Støvets Broder fød. -

MERCUR

Du gode gamle Mand, fortæl os da Din Nød! -

PHILEMON

I meer, end tyve Aar - for en, som munter nyder,
Sit Ansigts Sveed, er det en Tid, som hastig flyder -
I meer, end tyve Aar fik Baucis ingen Søn,
Thi Zevs foragter steds en alt for stormisk Bøn -150
Forgieves raabte vi - Men da vi ydmygt hviilte
Ved Almagts Raad, og taug; da saae han os, og smiilte -

JUPITER

Et ydmygt Hierte kun er ham behageligt -
At han bønholder Støv, er Naade - ingen Pligt. -

PHILEMON

Han skienkte os en Søn - og hvilken! - denne Smerte
Skal sige det! - hvor ømt, hvor dydigt var hans Hierte! -
Som Amor var han skøn - men Venner, hvilken Fryd,
Hvad Roes er ei en Søn, som ofrer sig til Dyd! -
Tidt fandt jeg ham paa Knæ, og saae hans Øine svømme,
Af Andagt straalende i hede Taare Strømme -
Dog græd han ei for sig - han bad for os om Aar,
Og om Velsignelser til disse hvide Haar. -
Tit, naar vi gamle To, saaledes, som vi pleye,
Med Morgenrøden alt stod muntre fra vort Leye;
Da fandt vi Brændet paa vort Ildsted - naar jeg kom,
Til Ageren, vi har; saa var den gravet om -
Og til sin lille Koe, fandt Baucis friske Kløver,
Hver Morgen i sin Kurv -

MERCUR

Skiøn i de mindste Prøver
Er Dyden - Guder selv, maae ære sligt et Bryst.

PHILEMON

Ak Venner, ak det var vor Rigdom, og vor Lyst! -
Et Hierte var kun til - og dette var vi visse -
Et var saa smukt, som hans - - det slog i hans Narcisse -
Alt i de spæde Aar, fornåm vi Gamle vel,
At de oplivedes ved en og samme Siæl. -
Det rene Offer ligt, hvis helligede Flamme
Hver Zephyr skiller ad - som den dog er den samme;151
Som naar den voxer nu, og samler sig med et;
Saa flød Narcisses Siel i Sielen af Aret. -
Jeg saae dem samles først - paa vores Offerhøye,
Der mødtes de i Smiil, fra der' henrykte Øye! -
Thi, som Aret var vor, saa var hun Dalens Fryd -
From var hun, som Aret - skøn, som Natur og Dyd -
Hun tabte, ung endnu, sin Moder og sin Fader,
Som efterlod sig kun, hvad Armod efterlader;
Velsignelser og Støv - dog læste de med Lyst,
Først Navnet af vor Søn i deres Datters Bryst. -
Fem Somre var de nu alt bundne med en Kiæde,
Af himmelsk Drift og Dyd; og Elskov med din Glæde -

Og, da den første Maj nu allerede var
Bestemt til Høitids-Dag - da nu det elskte Par - -
O Zeus! - - ak! - - dette Suk! - - Tilgiv en Faders Hierte. -- -

JUPITER

Ven, føle Guderne dog selv den Frommes Smerte;
Og de belønne Graad, som uden Galde flød. -

MERCUR

O siig! - det beste Par, hvor faldt det? hvilken Død? -

PHILEMON

Nu var endnu en Nat, en liflig Drøm tilbage,
Imellem dem og de saa længe ønskede Dage -
Hans Brud, som Nattens Lys i vores Hytte fandt,
Hvor hun ved Baucis Bryst paa Brudekrandse bandt,
Narcisse, henrykt ved den næste Morgens Lykke,
Gik ved sin Yndlings Arm - Vi fulgte dem et Stykke -
Nu stod vi - - Stumme Lyst, hvormed vi den gang saae
De to Velsignede, nu sidste Aften gaee! -
Men hastig kom en Strøm af Taarer til vort Øye -
Vi græd - Og dette var et Forbud fra det Høye -152
Jeg trykte Baucis Haand - hun min - vi fandt det vel,
Det stille Vink om Qual, som truede vor Siel -
Dog, ingen vovede, at sige, hvad den følte -
Men nu blev Himlen sort - og rundt omkring os brølte,
Den hule Torden - Gud! - - men Skyen svævede
Tung over Dalen -- mørk og græsselig at see.
Da foer den hastig ud, den skrækkelige Lue -
Og, Guder, hvilket Slag! - Endnu maae Sielen grue! -
Med Slaget skreg vi alt: Aret, Narciss', Aret! -
Og i det samme Nu var begges Indfald et. -
Vi skreg, og løb, og fløi, ei spørgende hvorefter? -
Aar, Svaghed - alt blev glemt - vor Angest gav os Kræfter -
Vi naaede aandeløs den skrekkelige Dal,
Og fandt - - -

(Han holder grædende inde)

MERCUR

Du gode Mand, hvor rører mig din Qual!

JUPITER

Min Ven, mit fulde Bryst vil smelte ved din Smerte -

PHILEMON

Livløse holdt de sig op til hinandens Hierte -
Vi sank hen over dem - halv døde sank vi hen -
Men døde blev kun de - Vi, vi stod op igjen -
Til større Bitterhed, til Slag, som daglig saare.

MERCUR

Et saa elskværdigt Par fortjener dine Taare.

JUPITER

Men meer - Elysium -

BAUCIS. DE FORRIGE

BAUCIS

Nu, elskte Venner, gaaer!
Et lunkent Urtebad, som der i Kamret staaer,
Vil - troer mig! - være ret en Lægedom for eder.
Dets Kraft er styrkende - Gaaer, medens jeg bereder
Vort lille Aftenbord - Seer Venner, dette Kar
Med Melk, og Frugt, og Brød, er alt hvad Baucis har. -
Nu var jeg rundt omkring, at laane Viin til Drikke;
Men jeg undseer mig ret - thi ak, de vilde ikke -
I Morgen faaer jeg vel -

JUPITER

(i det han gaaer bort med Mercur.) Zeus selv velsigne dig! -

VTE OPTRIN

PHILEMON OG BAUCIS

BAUCIS

Den Mands Velsignelse, den - ak, den smelter mig! -

PHILEMON

Ak Baucis, er det ei en sand, en bitter Smerte,
Som egen Mangel gjør den Frommes ømme Hierte? -
Ak! - den forhindrer os, at give Hungrige
Alt det, vi unde dem, til Vederqvægelse! -

BAUCIS

Ja, gode gamle Ven; nu leve vi dog længe
I Hytten her; og veed ei hvad det er, at trænge -
Men nu fornemmer jeg, hvor lidet vi dog har -

PHILEMON

Veedst du da intet meer, at give dette Par? -

BAUCIS

Vor Høne, veedst du vel, de stjal for nogle Dage.
Nu er den ene Gaas alt, hvad vi har tilbage -154
O Børn! - jeg feedte den til eders Høitids Dag -
Nu er den loved Zeus - det er den hele Sag.

PHILEMON

Gaae Baucis, lav den til! - thi denne maae de have.
Og derved bliver den for Zeus en Offer-Gave.
Dog skal vor lille Koe ei kalve snart igien?
Saa vil jeg bringe Zeus vor Kalv - - -

BAUCIS

Min vise Ven,
Philemon, dine Raad var altid dog de beste! -
Jeg gaaer - men bliv du her, og vent de fromme Giæste! -

Aria.

Venlig, trofast understyttte
Eger den forfaldne Hytte -
Grenen af et ringe Træ
Stivner dig, mit svage Knæ -
Men, naar Sielen vakler, raver,
Og fortumled segner hen;

Saa kan du kun styrke den,
Edleste blant Himlens Gaver,
Du min troe, min vise Ven! - E.

(Hun gaaer.)

VITE OPTRIN

PHILEMON ALLENE

I Guder veed det selv, om jeg har før begiert
Meer, end det Brød, som I saa naadig har beskiert? -
Med skiønsom Nøisomhed saae jeg, hvor overflødig,
I daglig gav mig Orm, alt hvad jeg havde nødig -
Dog tør en gammel Mand, tør han paa Gravens Bred,
Forvoven ønske sig end en Lyksalighed? -
En, før han dør? - O Zeus! - Ei Høihed, eller Ære,
Og ei min Ungdoms Kraft, er det jeg vil begiere. -
Og ei et varigt Liv - nei, gode Guder, nei! -
Døe snart! - til mine Børn er ingen anden Vei -155
Dem staaer min Attraae til - dog - - - harmes ikke over
En Skabnings Dristighed! - En Bøn, som Ormen vover! -
Og om det tiener mig, og om du vil, saa giv
Et Aar, et Glædes Aar, endnu i dette Liv! -
Den Lyst, at gjøre vel - den Roes at ligne eder -
Den Magt, at lindre Nød, og Ulyksaligheder -
Magt, at omskabe dem til ny e Velsignelser -
O Vellyst! - Sielen dør, i dine Billeder! -
Naar nød jeg dig? - dog Zeus har negtet dig med rette -
Kun vise, store Mænd, kun Guder gav han dette! -
O høye Dyd, kun dig! -

Aria.

Af Dybets Diamantne Sluuser,
Frempible Væld af Salighed -
Fra Klippen risler, skummer, bruuser,
Velsignelsernes Fylde ned. -
Dig flakke Dal, og eder Enge,
Bød evig Viisdoms Lov at trænge,
Til Klippens Strøm, og Dybets Væld -
Saa var det, at den kun beskierte,
Dig dybe Siel, dig høie Hierte,
Magt at uddeele Lyst og Held. - E.

VIIDE OPTRIN

JUPITER. MERCUR. PHILEMON

JUPITER

Hvor glædes vi derved,
At denne Sammelplads af Uretfærdighed,
Har sligt et Par? - At den kan roeses af, at nære
To ædle i sit Skiød, hvis Dyd er Jordens Ære? -

PHILEMON

Ven, Dunedtrykker mig, med alt for megen Roes! -

MERCUR

De Guder, som Du selv bevertede i os,¹⁵⁶
Velsigne Dig min Ven! - med glade Aar! - med mange? -

BAUCIS

(bag ved Scenen.) Philemon, hielp mig dog! - den Gaas er ond at fange! - -

(Philemon gaaer.)

VIIIDE OPTRIN

JUPITER. MERCUR

JUPITER

Mercur, den Ære, som os vederfares her,
Er meer, end Viraks-Dunst, end Hecatomben er -
Fra Jordens gyldne Tid - O Tid, som er forsvundet! -
Fornam jeg ei den Lyst, som jeg i Dag har fundet. -
Hvor Mennesket af Støv, dog kan forskiønne sig,
Mit Værk ved Dyd! - Hvor nær den løfter ham til mig! -
O Dyd, som selv en Gud med største Ret tilbeder,
Da Mennesket ved dig gav Himlen Saligheder

MERCUR

Da her de gamle Folk fortroelig taltes ved,
Da smeltede mit Bryst i øm Væmodighed -
Og neppe hindrede jeg Taaren i at flyde -

JUPITER

Selv Guders Øine kan saa smukke Taarer pryde -
Afvender ei den Dyd, som her i Hytten boer,
Den Straffestraale, den, som af min Høire foer,
For at begrave dem, i Smul og Støv, de haarde
Som negtede mig Tag - en Krog i deres Gaarde? -
Dog hvilken herlig Løn fortjener dette Par? -

MERCUR

O Zeus! - den Løn er det, som Jorden ikke har! -
Selv Purpur vil for det kun være Sørgeklæder;
Og Kroner ringe Muld, mod den, som det begræder.

JUPITER

Den Dyd, hvis Glands var skiult af dette lave Tag,
Bør ved et Undertegn forherliges i Dag -¹⁵⁷
Af mig var Throner lidt, mod det, som de har givet -

(Han tager Urnen og strøer Asken i Luften.) Aret! - Narcisse kom! - Zeus skienker eder Livet! -

IXDE OPTRIN

JUPITER. MERCUR. ARET. NARCISSE

ARET

Aria.

Klare Perler! - gyldne Straaler! -
Nectar i krystalne Skaaler! -
Tanken i mit Bryst! -
Hvad er reent, o Myriader,
Hvad er helligt mod Alfader,
Og hans Lyst? -

ARET OG NARCISSE

Hvad er helligt mod Alfader,
Og hans Lyst? -

NARCISSE

Marmor-Klipper! - Myrthe-Skygger! -
Altere, som Almagt bygger! -
Og o Du min Krands! -
Hvad er skjønt, o Myriader,
Hvad er herligt mod Alfader,
Og hans Glands? -

ARET OG NARCISSE

Hvad er herligt mod Alfader,
Og hans Glands? - E.

(De staae en Tidlang ubevægelige, og komme efterhaanden til sig selv.)

ARET

Hvor er Jeg? -

NARCISSE

Hvilken Drøm? -

ARET

Zeus lær mig, hvad jeg er! -

NARCISSE

Hvem hører jeg? - Aret! - Ak, Yndling er Du her? -

158

ARET

O Himmel! - O min Brud! - o lad mig -

(Han omfavner hende.)

NARCISSE

Evig Høie! -

JUPITER

(i det han fører Mercur bort.) Kom Søn, og lad dem selv! -

XDE OPTRIN

ARET. NARCISSE

NARCISSE

Men mørkt er dog mit Øie! -
Hvor snever er min Siel mod før? - Den er igjen

I Fængsel - ak Aret! - og Du har fængslet den! -

ARET

(i det han seer sig omkring.) Hvad seer jeg? - Var vi ei i Lunden? - Kan Du flytte
O Straale?... Os?... Saa langt?... Thi er ei her vor Hytte?...
Min Fader bar os vel - Nu hørte vi ham ja -
Hans Stemme vakte os - Hvi skiuler han sig da? -

NARCISSE

Men siig, hvem klædte Dig? - Hvem prydede Narcisse,
Med denne Brudedragt? - Og kronede vor Isse? -
Hvad var det Hymens Skierts? - Var det vor Moders Haand? -

ARET

Har da den mørke Sky e aldeeles qualt min Aand? -

(Han seer til Vinduet.) O Underværk! - Olymp er ikke skiult i Torden:
Diane seer igien saa mildt, som før til Jorden,
Fra sin Lazurne Vogn! - Og du Orcan, hvori
Naturens Fader nu saa rædsom foer forbi,
Du tier! - seer jeg ei den skrekkelige Straale,
Af Almagts Glands endnu, som Øiet ei kan taale? -
Og seer den lyse Lund? - Og flygter til Din Arm,
Og skiuler Dig i min, for Stemmen af hans Harm! -159
Narcisse!... Veed jeg ei, hvor skielvende, hvor kolde,
Vi holdt hinandens Haand, og kunde neppe holde? -
Hvor stiv jeg heldede til Stammen af en Eg,
Da jeg med et fornam... Hvad, eller drømte jeg? -
Fornam jeg ei saa sødt.. saa hastig, som vor Lue
Paa Amors gyldne Piil fløi fordum fra hans Bue,
En Varme... her et Skud..., ret her i Virvelen? -
Og saae Dig saa ei meer? - Og fandt Dig saa igien? -
Men Guder! - Hvor? - Og naar? - Hvorledes skal jeg sige
Min Drøm? - Hvor fandt jeg Ord, til det som ei har Lige? -

NARCISSE

O Under! - bragte Dig den smukke Drøm maaskee?
Som min befriede Siel, til hine Salige? -
Thi pludselig forsvandt Naturen - For mit Øie
Sank Evighedens Nat med Straalen fra det Høie -
Og mørke Toenarus, dybt laae jeg alt i Dig,
Da Dødens kolde Skræk igiennemstrømte mig -
Saaledes greb den Dig i denne sorte Huule,
O Psyche! - Deilige, som intet kunde skiule
For Cythereens Harm - ei Amor selv, din Mand;
Da hun nedstødte Dig til Plutons mørke Land! -

ARET

O Himmel! -

NARCISSE

Endelig oplives jeg, og vover
At stamme - min Aret!... og Øret undres over
Det sig bekiendte Svar - Jeg griber efter den,
Som nævnte mig, og er... i Armen af min Ven -
Og...

ARET

Store Zeus! - o Drøm, hvor al min Gisning standser! - -
Mon ei en anden Drøm bedaarer mine Sandser? -
Hvad hører jeg? - Thi mig, og mig har Morpheus ført
Til Toenarus - og jeg har nævnt - og jeg har hørt! -160
Da Dødens kolde Skræk nedstrømte fra min Isse,
Da Nat omspændte mig, da raabte jeg: Narcisse! -
Og fandt - og trykte Dig herop til dette Bryst -
Og Plutons Mørke selv forøgede min Lyst -
Da var det, at med et en himmelsk Glands fordriver

Den mørke Nat - Det er endnu, som om jeg bliver
Den venlige Mercur med Slangestaven vaer -
Hvor mildt var ei hans Vink! - »Følg mig udvalgte Par! -
Frygt ikke!« - raaber han - Saa vinker han, og tier -
Vi følge ham med Mod paa mørke, snevre Stier,
Til Acherons Morads - Der, hvor vi muntre sprang,
I Charons lette Baad - Han smilte selv engang,
Den vilde gamle Mand, som faae kun glade følge,
Og hurtig deelte han den sorte, seie Bølge -
Men neppe naaede vi den skrekkelige Bred,
Før vi med et blev ført for Plutons Dommer-Sted -
Ild, som fortærer er i denne Guddoms Mine,
Og Strængthed straaler fra den høie Proserpine -
Paa mindre Stole sad den underjordiske Ret,
Som hører sidste gang og dømmes Mennesket.
Men Minos blader i vor Ungdoms Dage-Bøger -
Hans Ansigt klares op, jo længere han søger -
Mild raaber han tilsidst: »O i, hvis spæde Aar,
»Var offrede til Dyd, gaaer fromme Siele, gaaer
»Til Elysæisk Lyst!« -

NARCISSE

Det overgaaer Forstanden! -
Er det en Muelighed? - En Drøm, saa lig den anden? -
Ved Jupiter, Aret, han har med egen Haand
Øst disse Billeder, i vor henrykte Aand! -

Aria. Naar Lynilden zidsker igiennem vort Bryst,
Da ryster - da bæver - da iisner vort Hierte -
Saa staaer det - udmatted, o Støv, af din Smerte,
Og svulmer, og brister af Gudernes Lyst -161
Naar Tordener buldrende kalde fra Støvet,
Fornemme vi gysende, bange, bedrøvet,
Det fremmede Bud -
Men Tankerne trættes, og rave, og svimle,
Og slumre, og synke i Himlenes Himle,
Og drømme om Gud! -
E.

XITE OPTRIN

BAUCIS. DE FORRIGE

BAUCIS

(I det hun træder ind.) Tilgiver Venner, at...

ARET

(som løber hende i Møde, med aabne Arme.) O Moder! -

NARCISSE

Lykkelige...

BAUCIS

Hvad seer jeg?... Guder!... ak!...

(Hun synker afmægtig; i Arets Arme.)

ARET

Zeus! - hvad vil dette sige? -
Narcisse hielp! - Hun dør! -

NARCISSE

I Larer hjælper mig! -

XIITE OPTRIN

PHILEMON. DE FORRIGE

PHILEMON

Hvad hører jeg?... Hvad er - hvis er det bange skrig? -

ARET

Min Fader! -

PHILEMON

(som viger bestyrthed tilbage.) Himmel! -

NARCISSE

Hvad? - Du bæver? -

PHILEMON

Evig Høie! -

I Magter fra Cocyt, hvad viser i mit Øie? -

162

ARET

Ak!... Baucis dør!.. og Du min Fader flyer...

PHILEMON

Aret? -

(som træder noget nærmere og legger Hænderne paa Brystet) I elskte Skygger!... ak!... *(grædende)* velsigned!.. gjerne seet!..

NARCISSE

Hvad? - Hvem? -

BAUCIS

(som kommer til sig selv.) Hvor er jeg? -

ARET

Her... min Moder, ved vort Hierte -

PHILEMON

I Guder, skiertser i saa grusomt med vor Smerte? -

ARET

Hvor mørkt! -

BAUCIS

Mit Syn! - min Drøm! - nu atter seer jeg den!

ARET

O Elskte, kiender Du da ei Dit Barn igien? -

PHILEMON

(som klapper Aret paa Kinden.) Dog det er ingen Spind, som Du af Luften væver, O Nat! -

BAUCIS

(som legger Haanden paa Narcisses Bryst.) Jeg føler her et Bryst! - mod Haanden bæver Et Hierte!...

PHILEMON

Jupiter, har da Din Almagts Haand
Skabt dem paa nye? -

ARET

O, nu gaaer Skyen fra min Aand! -
Nu veed jeg Eders Tvivl, og nu er min forsvundet! -
Afmægtige endnu, som døde har i fundet
Os begge, der vi laae - For døde har i bragt
Os hiem - og derfor har vi denne Brudedragt! -
Og derfor bandt I vel de Krandsse, som Narcisse
I Aftes flettede, med Taarer om vor Isse! -

163

PHILEMON

I Dag?.. hvor?.. hvad?. for død?.. O Zeus! - hvad siger Du? -
Nei, hvert et Øieblik forvirrer meer endnu! -
Saa veed i selv da ei, hvad Skiebne i har prøvet? -
Dog i Din Arm, o Død, er man sin Sands berøvet! -
Velan! - fornemmer da! - En Maaned er det alt,
At Tordenstraalen tung paa Eders Isse faldt! -
Den samme Nat endnu - Gud veed, med hvilke Sukke,
Vi samlede jert Støv i denne Aske-Krukke! -

ARET

Hvad siger Du? -

NARCISSE

O Pan! -

PHILEMON

(som imidlertid har taget Askekrukken og fundet den tom) Hvor er den? - Det jeg seer,
I Guder, det er nok! - Jeg tvivler ikke meer! -
Barmhiertige! - I saae vort Suk - vor bittere Smerte! -
I bragte disse Børn tilbage til vort Hierte! -
O evig, evig Tak, for denne Miskundhed! -

BAUCIS

O, er det mueligt? - Gud!... saa naadig saae du ned? -
Til os?... O gode Zeus! - Min Siel - mit Hierte smelter
I Priis med denne Strøm, som af mit Øie velter! -

ARET

Et helligt Gysende igiennemstrømmer mig! -

NARCISSE

Hans Torden slaarer igjen! - Jeg bæver... Saae jeg dig,
O Erebus?

ARET

Og jeg?... O Skiebne!... Nei, du svage
Forsk ei deri! - Min Siel, hvi vil Du see tilbage? -
Saa var det ingen Drøm? -

164

NARCISSE

Kan samme Tid, som her
Blev deelt i lange Aar, kun være Timer der? -
Det heele Maaneløb, hvori de Fromme græde,
Var kun et Øieblik i Evighedens Glæde? -

ARET

O elskte, ved hvis Bryst vi smage den igjen! -
Den Vellyst! - at vor Mund kun kunde nævne den! -
Den, som nedstrømmede fra Gud paa vore Siæle!...
At I, som græd vor Død, som Suk saa længe qvæle,
Halv maatte see den!.. halv!. Men nei!.. Til slig en Fryd -

Nei, til Elysium har Støvet ingen Lyd! -

Aria.

Philomele slaaer, og klukker;
Lærken qviddrer om sin Fryd -
Himlens høie Borger sukker -
Hiertet banker - Taaren rinder -
Læben aabner sig, og finder,
Til sin Himmel ei en Lyd! - E.

PHILEMON

Min Søn! - min beste Søn! - ak elsker Du din Fader...

BAUCIS

(*til Narcisse.*) Din Moder! - Ak! Du veedst Narcisse, om Du hader...

ARET

O elskte, denne Dal, saa smuk i troe den er,
Er Hede, maver Sand, er bar mod Marken der! -
Hvor Dydens Fødeland... hvor Skiønheds rette Sæde...

PHILEMON

I Guder, aabner dog min Siæl til Eders Glæde! -

ARET

Der er en evig Dag - en Soel!.. saa klar!.. saa mild!..
Og Siælen smelter bort i Vellyst, ved dens Ild!...165
Der lugte Roserne saa himlisk!... Brystet nyder
Den reene Aether frit - Man aander Lyst og Dyder -
Der lokker Guderfrugt til Skyggen - tæt derved,
Er Klipper af Krystal, hvor Nectar skummer ned -

BAUCIS

Hvor svulmer ei mit Bryst! -

PHILEMON

Jeg seer! -jeg troer, at smage! -

ARET

Her vandrede vi nu snart frem, og snart tilbage,
Og endelig indbød den alt for søde Lugt,
Og Syn og hellig Drift, til dig Du gyldne Frugt! -
Vi smagte den endnu halv gysende - og bragte
Den reene Guderdrik til Munden - og vi smagte;
Da jeg med et fornåm en Glands, Dianens lig,
Som straalte fra min Brud, og reent fortrylle mig -
Thi slige Farver har ei Xeuxes kundet finde,
O Amathunte, til Din deilige Gudinde,
Da hun paa Idens Mark, for Priams stolte Søn...

NARCISSE

Og Du min Ven, og Du blevst meer end dobbelt skøn! -
Udødelighed sad paa Dine Purpur-Læber! -
Guddommens Lys - en Glands, som jeg forgieves stræber,
At nævne - straaledede fra Øiet, af Aret! -

BAUCIS

Nei, Mennesket af Støv kan ikke fatte det! -

ARET

Halvblendet faldt vi ned - og stammede - og søgte,
Om Ord - og fandt kun Suk - En stille Graad forøgte
Den Vellyst, som den sang - Kun Taaren hørte Du,
O Zeus! - Til Hymner var vor Mund for svag endnu! -166
Men mægtig Harmonie - En himlisk Røst af mange,
Som sang hans Godheds Lov - Guddommelige Sange,
Som hvert et Træ, og hver en Klippe sang igjen,

Afbrød den tause Lyst, og reent opslugte den -
Vi følge Glædens Lyd - Den fører - Den oplader
Vort Syn - et Labyrinth af Myrther... ak min Fader! -
Her, hvor den reene Siæl, opoffrer sig til Gud,
Er Vellyst, som min Mund dog aldrig stammer ud! -

PHILEMON

Jeg føler den Aret, og mine Taarer rinde -

BAUCIS

O Under! - Hvilken Lyst! - Skal den endnu forsvinde
I større Lyst? -

ARET

Paa Gruus af Perler saae min Aand,
Et gyldent Altere af Jovis egen Haand -
Dog intet Billede - thi hist kan hvert et Øie
See Helligdommen selv, og daglig see den Høie -
En Kreds af Hellige, med Krands paa Hovedet,
Og lyse Klæder laae paa Knæ for Alteret -
Men ingen Dødelig har hørt Kitharren klinge
Saa høit - Slig Priis til Gud, kan Guder kun frembringe!
Jeg legte troer jeg, selv paa sligt et Strænge-Spil,
Og sang med Phoebi Kunst min Følelse dertil. -

NARCISSE

Ja, ja vi sang Aret - Jeg svarte Dig - og længe
Derefter klang endnu Kitharrens høie Strænge -
Endnu da Baucis Arm alt trykte anden Lyst,
Og anden Salighed i dette fulde Bryst -
Men at beskrive Dig gaaer over Støvets Evne,
O Lyst, som Salige selv ikke veed at nævne! -

PHILEMON

Mit Barn vi fatte Dig - Thi navnløs er endnu
Den Lyst, Du lærer os - Saa himmelsk taler Du. -

167

BAUCIS

Ak! - hvor velsigner jeg de festelige Dale! -
Jeg seer Elysium, o Børn, i Eders Tale! -
Jeg hører det...

Aria.

Naar rædsomme Toner,
Helligstille snige,
I de gyldne Strænge
Og afbrudt, og længe
Bæver i det Dybe -
Fandt jeg Vellyst krybe

Kold omkring mit Bryst -
Naar de langsomt stige,
Løbe let - og stige,
Zittre Lyst - og stige,
Sværme, rase, trænge
Høit til Guders Throner -

Qvaltes jeg af Lyst - E.

Dog meer! -

ARET

Mig faldt en Tanke ind,
Som før ei tænkt, med et betog mit glade Sind -
»O Brud - De beste To! - Vor Fryd er deres Smerte -

»Narcisse, var de her! - ak laae de ved vort Hierte! -«
Saa raabte jeg - Da kom den Røst af Tordener,
Som kaldte os ved Navn - og see! - da stod vi her -
Umoedne vel endnu til hine Saligheder,
Ei glade nok maaskee, hvor Glæden fattes Eder,
Hiemkaldtes vi hertil - Vi stod, og talte om
Vor korte Drøm endnu, o Elskte, da I kom -

BAUCIS

Ei Døden samler os, med dem, hvis Død vi græde! --
Et Under! -

PHILEMON

Skiebnens Gud! -o Du, som skaber Glæde,
Hvormed fortiente vi den Miskundhed - den Fryd -
Vi usle Mennesker - vi Støv? -

168

XIIIIDE OPTRIN

DE FORRIGE. JUPITER. MERCUR

(i guddommelig Pragt.)

JUPITER

Ved Egders Dyd! -

DE FORRIGE, ALLE

(*i det de falde bestyrtede paa Knæ.*) I Guder! -

JUPITER

Frygter ei! - staaer op! - mon Guder agte,
Paa deres Legemer, hvis Siæle de betragte? -

MERCUR

See Zeus, og see hans Søn! - og kiend, o fromme Par
De Vandringsmænd, som Du saa glad beverted har! -

PHILEMON

(*Bævende*) Hvad kan jeg?...

JUPITER

Bæver ei! - og kom jeg skiult i Torden,
Og mørk af Hævn - Da zittre Dybene i Jorden! -
Men den Uskyldige skal smiile i min Fred! -
Han har den stolte Ret, til min Fortroelighed! -
Endnu engang - staaer op! -

(de staae op.)

PHILEMON

O alt det Godes Fader! -
Det Mod, som i mit Bryst dit Magtord efterlader...

BAUCIS

Hvem af os varden værd, den Ære, som os skeer -
O Gud! - den Salighed, som denne Hytte seer? -

JUPITER

I alle! -

ARET

Fryd paa Fryd! -

NARCISSE

O Svælg af Saligheder! -
O!...

MERCUR

Det er Guders Lyst, at skabe Lyst til Eder! -

169

JUPITER

At blande Nectar i den Frommes Vand - og Lyst,
Og himmelsk Salighed i hans beklemte Bryst! -
Alt tit besøge vi, naar Frekthed sover roelig
Skiult i en fremmed Dragt den Redeliges Boelig. -

PHILEMON

O Støvets store Ven, som med din Almagts Haand,
Togst Smertens Zentner-Last fra vor nedtrykte Aand! -
Hvad er det Offer, som den fattige tilbyder? -
Hvad er vor Tak til Zeus? -

JUPITER

Ærbødighed og Dyder! -

MERCUR

(til Aret og Narcisse.) Men Du, fra Plutons Land tilbagevinkte Par -
Du, hvis Ledsager jeg i Dødens Skygger var,
Dit Øie synes mig, seer smagtende tilbage,
Til det Elysium, Du har begyndt at smage. -

ARET

Vi savne Salighed, saa nær hos Jupiter? -
Der er Elysium, hvor han saa naadig er! -

JUPITER

Og til Elisium skal Morpheus atter bringe,
Dig i Narcissens Arm paa Søvnens Rosen-Vinge! -
Men nyd først her, o Par, den gyldne Alders Fred! -
Vær disse Gamles Trøst, og deres Salighed! -
Og hielper samlede, at plante, at udbrede
I dette onde Land, den Dyd, som I tilbede! -
Jeg kaldes af Olymp - Velan! - Philemon, siig,
Hvad ønsker Du endnu? - Hvad, Baucis, fattes Dig? -
Hvad vil I? - Biergets Guld? - Hvad, eller vil i Kroner? -
Tael! - Vil Du fromme Par beherske Millioner? -
Frygt ikke! - var det ei Zeus, som Du mættede? -
I Armod's Dragt? - Dit Navn er stort i Himlene! -

170

PHILEMON

Hvad skal jeg Orm i Støv?... O Gud, hvad skal jeg sige? -
Og o!... hvor kan mit Bryst?... Den Naade, uden Lige..
O Jupiter, Din Vert, hvad kan han ønske meer? -

BAUCIS

(i det hun peger paa det unge Par.) Her er vort Fyrstendom! - det er vort Guld, Du seer! -

PHILEMON

Dog, Herre, svulmer nu en Bøn i dette Hierte! -
En sød - en stille Lyst! - ak, om jeg stolt begierte..

JUPITER

Tael!...

PHILEMON

Denne Hytte, som den store Guders Gud
Har herliggiort i Nat - Ak, maatte dog dit Bud
Indvie den, Dig selv til Helligdom! - og smykke
Os to med Infullett - Hvor stolt var denne Lykke! -
Den stumme Pillegrim gjør da min svage Mund,
Alfaders Undertegn, i glade Hymner kund! -
Og paa Dit Altere skal Oxers Fedme flyde,
Hvis Kiød den Hungrige velsignende skal nyde! -
Men, naar det viede Staal sank af min høire Haand -
Naar Baucis mat og svag nu trættes af sin Aand;
Da, Herre, lad os i hinandens Arme sove! -
Og ved dit Alters Fod! - Det er den Bøn, vi vove! -

JUPITER

O Du - i Ønsker selv endnu den Dydige! -
Din Bøn, o gamle Mand, var god - Velan! - det skee! -

(Under Torden og Lynild aabner det inderste af Skuepladsen sig, som forestiller et prægtigt Tempel. Til samme Tid nedlade to Skyer sig, som løfte Jupiter og Mercur op til den halve Høide af Skuepladsen, hvor de staae stille.)

PHILEMON

(som tillige med de øvrige, ligesom vogner af den dybeste Henrykkelse.) Almægtig!...

171

BAUCIS

Hellig Skræk betog mig...

PHILEMON

Hvem udgrunder...

ARET

Hvor er jeg da? -

NARCISSE

O Dag! - hvor stor! -

ARET

Hvor fuld af Under! -

XIVDE OPTRIN

DE FØRIGE. NABOER OG NABOERSKER

(som lokkede frem af Tordenen, trænge sig fra begge Sider ind paa Skuepladsen, og i samme Øieblik bæve med Frygt og Forundring tilbage.)

JUPITER

Ja! - bæv kun frekke Folk! - skielv for den Vandringsmand,
Som Du saa haardt i Nat har negtet Brød og Vand! -
Alt tordnede min Harm - Hvad kunde da beskytte? -
See dem! - de to! - Din Spot! - De viede mig der' Hytte! -
Dog tænker ei: vor Synd er glemt af Jupiter! -
See! - Skyen svæver tung paa Eders Hoveder! -
Men vender om i Dag! - I dette Huus tilbeder
Mit Navn! - og lærer Dyd! - og see! - jeg elsker Eder! -
Seer mit udvalgte Par! - Velan, og følger det,
Med Sang og hellig Dants til Brudealteret! -
Af disses Skiebne fat det Ord, som Almagt talte,
O Folk!... DENS LØN ER VIS, SOM GIØR, HVAD ZEUS BEFALTE! - -

(Under Lyden af Triumpf-Musik, som Chorets Sang understytter, blive Jupiter og Mercur løftede
langsomt op til Himmelen.)

172

XVDE OG SIDSTE OPTRIN

PHILEMON. BAUCIS. ARET. NARCISSE. NABOER OG NABOERSKER Chor.

Triumpf! - Triumpf! - Og Støvets Sønner,
Skal prise den Almægtige! -
Zeus er Algodhed, naar han lønner,
Og selv i Hævn Forbarmelse! -
Triumpf! - Triumpf! - Og Støvets Sønner
Skal prise den Almægtige! -

PHILEMON. BAUCIS. ARET. NARCISSE

Han tæller Armods Suk og Dyder,
Og paa den Frommes Straaetag flyder
En Strøm af hans Velsignelser! -

CHOR AF NABOER OG NABOERSKER

Selv den, som trodsende forlader
Hans Vej, den revser han, som Fader,
Og straffer med Formaninger! -

DET HELE CHOR

Triumpf! - Triumpf! - og Støvets Sønner etc. etc.

PHILEMON

Nu seer jeg ham ei meer - Og nu forsvandt
Den gyldne Rand af den lazurne Skye -
Den Vogn af Luft, som bar Naturens Fader,
Og dig, o Almagts Sendebud! -
Op til Olymp bar Skyen Guders Gud! -
Men her, og her har Jupiter sin Throne,
Hvorfra han naadig til os seer! -
Her bygte før et Vink af Almagts Øie,
Hans Navn en stolt, en evig Ærestytte! -
Et Helligdom af Hyrdens Hytte! -
Her vil han boe, den evig Høie! -

BAUCIS

Aria..

Laan mig Din Sang, Søn af Latone,
At priise den Almægtige! -
Min lave Hytte blev hans Throne! -
Mit Ildsted blev hans Altere!

173

ARET OG NARCISSE

Duetto,

ARET

Elysium, Din Soel oprinder

I dette Bryst!

NARCISSE

Og ak mit fulde Hierte finder
En himmelsk Lyst! -

BEGGE

O Fryd! - O Velsignelsers Kiæde! -
Hvor evig Du er! -
Philemon skal krone vor Glæde
Ved Alteret her?

ARET

O Fyrster, hvad Vellyst og Ære,
Hvad har I, som jeg kan begiere? -
Narcisse elsker mig! -

NARCISSE

Jeg ønsker ei Kongernes Trone! -
Aret, hvad er Scepter og Krone,
For den som eier Dig? -

BEGGE

O Fryd! - O Velsignelsers Kiæde! -
Hvor evig Du er!
Philemon skal krone vor Glæde,
Ved Alteret her?

CHOR AF NABOER OG NABOERSKER

O fromme Par, hvis sølvgraae Haar,
Nu krones med Lyksaligheder! -
Og Elskere! - Vi seer i Eder,
Den store Løn, som Dyden faaer! -

EN UNGKARL

O Dyd! - Hvor meget kan Du røre! -

EN PIGE

O Dyd! - Hvor salig kan Du gjøre! -

174

DETTE HELE CHOR

O vær da nu, og bliv o Dyd,
Vor Deel, vor Stolthed, og vor Fryd! -
Lær os, at følge, hvor Du leder! -
O fromme Par, hvis sølvgraae Haar
Nu krones med Lyksaligheder! -
Og Elskere! - Vi seer i Eder
Den store Løn, som Dyden faaer! -

PHILEMON

(staaende for Alteret.)

Saa kommer nu Velsignede, og træder
Andægtige for Brude-Alteret! -
Zeus har alt selv velsigned Eder -
Men, for hans Aasyn og for dette Folk,
Bekræfter den alt længe soerne Eed! -
Til Pant paa den, til Segl paa Glædens Baand,

Hvorned jeg her for evig binder Eder -
O elskte Par, giv nu hinanden Haand! - (*DE GIVE HINANDEN HÆNDER.*)
O Glæde, Glæde, fromme Par,
Nedstrømme paa Dig fra det Høie! -
Din Alder være, som Din Ungdom var,
I Almagts Øie! -

(Philemon og Baucis blive staaende, som Tilskuere for ved Alteret, imedens de øvrige aabne en Pantomime-Dants, hvorved de to Gamle ligeledes ved Miner vise deres Velbehag og Glæde. Efter Dantsen synges følgende Slutnings-Sang.)

PHILEMON

Hvor yndig Elskovs Gud fremtræder,
Naar Dyden bærer Faklerne! -
Med hvilken Sødheds Fylde glæder
Hans Flamme den Uskyldige! -
Den skønne Ungdoms Glands forhøie,
En dydig Siæl, et roeligt Øie -
Og Aar som Glæden svækkes ved,
Forglemmes af Uskyldighed! -

CHOR AF NABOER OG NABOERSKER

Hvor yndig Elskovs Gud fremtræder
Naar Dyden bærer Faklerne! -
Med hvilken Sødheds Fylde glæder¹⁷⁵
Hans Flamme den Uskyldige! -
Hvor yndig Elskovs Gud fremtræder,
Naar Dyden bærer Faklerne! -

BAUCIS

Saa seer jeg, i min høie Alder,
Min Ungdoms Salighed igien? -
Du elskte Par, tilbage kalder
De Straaler, som forsvandt med den? -
O Skiønneste blant Baucis Dage! -
Zeus, til dens Glæde styrk mig svage! -
Svagt er den dødeliges Bryst,
Til Mødres Suk og Mødres Lyst! -

CHOR AF NABOER OG NABOERSKER

Hvor yndig Elskovs Gud fremtræder, etc.

ARET

Velkomne Gaver af den Høie! -
O Haand, som trakte Dødens Pii
Ufølt af dette Bryst! - og Øie,
Som lægte Saaret med et Smil! -
Du skønne Haand, først du har givet
Aret sit Liv, og meer, end Livet! -
Du blander, evig elskte Brud,
Min Drik med Nectar! - mig med Gud! -

CHOR AF NABOER OG NABOERSKER

Hvor yndig Elskovs Gud fremtræder, etc.

NARCISSE

O priis mig salig! - Din Hyrdinde,
O Dal! - Min første Myrthe-Krands,
Saa Du den beste Hyrde binde -
Nu blev han min! - Nu er jeg hands! -
Men denne Dag, skal stedse være

En hellig Fest til Amors Ære! -
Thi Amor med sin gyldne Piil,
Gav mig min Hyrdes første Smil! -

CHOR AF NABOER OG NABOERSKER

Hvor yndig Elskovs Gud fremtræder, etc.

176

DET SAMME CHOR

O elskte - fromme Par, o vilde
Det Barn, som styrer Jordens Lyst,
Forevige den Glædes Kilde,
Som han har senket i dit Bryst! -

DET HALVE CHOR

Giv Himmel, at de aldrig savne
Din Fryd, naar de sig selv omfavne! -

DET ANDET HALVE CHOR

Og at de, før de kaldes hjem,
See Børne-Børn, som ligne dem! -

DET HELE CHOR

Hvor yndig Elskovs Gud fremtræder, etc.

177

PAA KONGENS FØDSELS-DAG 1772

VELKOMNE Dag! - og stor blant Nordens Dage!
Og dobbelt stor, og altid meer velkommen
Jo tiere du kommer glad tilbage! -
O Dag, som stolt fortæller dine Brødre,
At det er dig, som skøn med himlisk Pragt,
Og rig, og mægtig nok ved Godheds Magt
Kom at fornye Velsignelsernes Pagt
Med Norden - og at du har givet
Den Lyst og Haab - dens Store CHRISTIAN Livet! -
Stor er din Roes, o Dag! - og høi og hellig,
Og mægtig er din Vellyst over Cimbrer,
Og drukne gjør du dem til Sang og Spaadom!

Til Alfaders Throne trænge
Sikkre Suk fra Danskes Bryst:
CHRISTIAN leve! - leve længe! -
Himlen, os, og Sig til Lyst!

Og har ei Straaler af din Pragt og Glæde,
Har Gienskin af din Roes ei naaet mit Bryst? -
Opfyldt det? - og opvarmet det til Sang? -
Og Ønsker? - mærk, du elskte Chor, og følg

Din Sangerindes Bøn! - og JULIANE -
Og FRIDERIK! - styrk den! - og hør den, Himmel!

Stor skal Nordens CHRISTIAN være,
Stor i Viisdom, Magt og Ære,
Stor i Undersaatters Bryst!
Haand i Haand i Thronens Skygge,
Troe, lyksalige og trygge
Skal Hans Børn udbrede Lyst!

178

AVISARTIKEL I (1772)

I Adresse-Contoires Efterretninger No. 25, troer jeg, var indrykt et Vers imod vore Tidens Versemagere, det var ikke uden Vittighed, og jeg troer, at dets Forfatter kunne have skilt sig fra en Deel af dem, som han angriber saa alvorlig, uden just at udmærke sig ved det besynderlige Træk af en i det mindste utidig bekientgiort Medynk med de sorteste Forrædere. Imidlertid havde jeg den Gang neppe drømt om, at det store *E.* som stod under dette Vers, skulle tvinge mig til offentlig at erklære, at *jeg ikke er dets Forfatter*. Jeg tør sige, at dersom alle de retskafne Mænd, hvis Agt jeg ønsker, var Kiendere af Digter Arbeider, og dersom de kun kiente mine Grundsætninger, saa skulde jeg endnu ikke have nødvendig at gjøre dette Skridt; At en Deel af dem, paa saa løs en Grund, kan mistænke mig for et Vers, som øyensynlig i det mindste fattes den Udarbeidelse og den sidste Politur, som jeg aldrig har forsømt at give mine Arbeider, og som overalt kun er maadeligt; det er mig ikke saa vigtigt, som man maaskee tænker; Men at de kan tiltroe mig saa krybende, saa vaklende en Tænkemaade, som fremskinner af dette Vers igiennem dets Masque, det kan ikke andet end være mig smerteligt, og jeg har ikke fortient det. Kan det siges, at være uædelt og sort handlet af Gade-Drengene, som forfølger en grebet Tyv med deres Skrig og med at kaste Skarn paa ham, saa er det ikke heller høymodigt igien at forfølge disse Gade-Drenge. Er det nedrigt at udøse sin Harm paa Misdædere, der sukker under Lænker, som de dog har fortient saa got; og jeg maae tilstaae, at det aldrig er faldet mit Hierte ind, at Struensee var et Menneske, førend da jeg hørte, at han var ligesaa ulykkelig, som han havde været ond; men saa er det heller ikke ædelt, at angribe langt uskyldigere 179 og langt uskadeligere Medborgere, ligesom de var Forrædere, da de dog ikke er andet end Gøglere. Jeg kunde hverken have kaldt disse got Folk Poeter, eller indladt mig i nogen Striid med dem; Jeg kunde endnu mindre have kaldet dem sultne, og gjort et Forsøg paa at rive det eeneste Stykke Brød af Munden paa dem, som de maaskee har at stille deres Hunger ved; Jeg kunde hverken have glemt, at dersom Egennytte gjør dem til Versemagere, den yderste Nød maaskee gjør dem egennyttige; eller at de, dersom det kommer an paa Tallet, virkelig fornøye, ja undertiden endog opbygge fleer af deres Landsmænd, end den største Digter, end en Klopstok selv. Jeg kunne ligesaa lidet have skaaret dem alle over een Kam, da jeg virkelig har læst meer end et Vers i Adresse-Contoires Efterretninger, som har charmert mig, og som har været ulige skønnere, end det Omtvistede. Men allermindst kunde jeg have angrebet den gode gamle ærværdige Proust, hvis Vers røbe en velmeent og reent uegennyttig Iver, og virkelig, endskiønt de ikke ere skrevne i den brugelige Tone, meer Vittighed, meer Ild end man kunde vente af en 81 Aars Alder, og meer Forstand, end den kan have, der laster dem. Overalt jeg hverken kunde have, eller har skrevet dette Vers. Jeg vil derfor, og for en anden Gangs Skyld, da det kan være et Krigspuds og spilles mig tiere, bede mine hastig dømmende Landsmænd betænke, at ikke ethvert *E* betyder

EWALD.

180

AVISARTIKEL II

(1772)

TIL HR. N.

DET Rygte, at jeg har skrevet de brutale Klappere, er sandt.- Uden at være stolt, og langt fra at rødmes derved, bekræfter jeg det -Jeg skrev dette Stykke, for at viise en *baade vigtig og forbederlig Feil* i en Deel af mine Landsmænds Smag og Tænkemaade, fra dens latterlige Side - For hvorvidt jeg har naaet eller burdet naae min Hensigt? og hvad Vittighed der er i mit Arbeide, maae Kiendere dømmme - Hr. N. maae forlade mig, at jeg ikke holder ham for en af disse - det er umueligt, at en Kiendere, der er saa upartiisk, som Hr. N. paastaaer at være det, kan finde nogen ægte Vittighed i den omtvistede Satyre - Jeg vil forbigaae, at den Sammenligning imellem Muserne og vore Nat-Nympfer er temmelig anstødelig, og ikke saa passende som den i første Øiekast synes at være - Men at sætte en Gravskrivt over det, som jeg begraver i Lethe, i Forglemmelsens Flod, det er en aabenbare falsk Tanke. For hvorvidt man kan bede Gud alvorlig, at befrie sig fra noget, som man saa let kan glemme, som Forfatteren de slette Vers, vil jeg her ikke undersøge - Men at bede ham i et Aandedræt og med samme Andagt, befrie os fra Forrædere og slette Versemagere, det er noget, som jeg ikke engang vil give sit rette Navn - Udtrykkene deri ere desuden hverken ædle eller udsøgte. Versifikationen er haard og skurrende. Hvad den moralske Hensigt betræffer, saa er den Feil, som Forfatteren afgiver sig med, hverken *vigtig eller forbederlig*. Men det værste af alting er, at han saa got som navngiver og mindst skaaner den ærværdigste og undskyldeligste Person af alle hans Modstandere - Hvorfor jeg troer, at det vilde være Tegn til en krybende Tænkemaade hos mig, om jeg indlod mig i en Trætte med vore Viiseskrivere, 181 har jeg tydelig nok tilkiendegivet i mit forrige Avertissement. Det kommer mig endnu ikke anderledes for, end som om en, der i det mindste lagde sig efter at blive Kunstdreiere, ville misunde, forfølge og om mueligt ødelægge de Stakler, der gjøre Svovelstikker - Min Medlidenhed med sultne *Mennesker, Medborgere og Christne* kan ikke være latterlig; men Medynk med Forrædere i Lænker, kan meget vel være utidig bekiendtgjort, og andet har jeg ikke sagt - Af anførte Aarsager beder jeg, at Hr. N. vil holde mig det til gode, om jeg ikke vil være mistænkt for den omtvistede Satyre - Om det ellers skulle behage Hr. N. at indlade sig i videre Korrespondence med mig, saa udbeder jeg mig hans fulde og rette Navn, uden saa er, at han vil tillade mig at give hans N. den Bemærkelse, som best synes at kunne passe sig til hans Anmærkning om Poeternes Besættelse af den onde Aand.

EWALD.

182

**HEDNINGERNES FRELSE, ET PASSIONS
ORATORIUM**

(1772)

SYNGENDE PERSONER

- MICHAEL OG GABRIEL TO Engle som bevogte Christi Grav.
- PORCIA, PILATI Hustrue.
- CORNELIUS, en Romersk Høveds-Mand.
- En Romersk Soldat
- CHOR af Hedninger.

* * *

MICHAEL

O Nat! - nu seer jeg Dig! - nu seer jeg Intet!
Jeg seer ham ey! - Jeg føler kun den Høye! -
Men hellig Skræk omspænder mig - Jeg bæver!
Hvad skiuler Du før aldrig seete Mørke,
Du sorte Skygge, mørk for Lysets Engel? -
Hvad har Du Tomhed, som Cherubens Øye
Maae ikke see? - Hvi skjuler Du den Gode? -
Saa var den første Nat, useet af Skabte! -
Et Intet fuldt af den, som er og bliver! -
Saa var Du Tomhed, fuld af Skræk og Almagt,
Da Ordet taug endnu - Da Aanden hvilte!

Arioso.

Naar skal hans Aand igjen udbrede
Sin Almagt over Vandene? -
Skal Ordet tie, til hans Vrede
Fortærer den Uskyldige? -

GABRIEL

Tung er Din Skygge, Nat! - og skarp, og giftig -
Min Kraft forlader mig - min Stemme quæles -
Og Haanden zitrer i de slappe Streng -
O Salige! fra Døden købte Sjæle! -
Nu slumrer Eders Støv - I skjertse trygge
Med muntre Billeder - med Glædens Skygge! -
O, at I saae, hvad Eders Frelse koster!
O Støv, den Haand, hvori Din Jord er Intet,
Hvori Din Soele-Kreds med Nød opdages,¹⁸³
Hvori af Dig utalte Himle hvile;
Den Haand, o Støv, den drog sig selv tilbage
At frelse Dig - Men alle Himle bæve -
See! - zitrer ikke Soelenes Befæstning?
Hans Stærke skjelve! - Vogner frelste Sjæle,
At see hvor dyrt Al-Godhed køber Eder! -
O vogner, vogner og tilbeder! -
O hører mig! - Men tung er Nattens Skygge -
Min Kraft forlader mig - min Stemme quæles -

Arioso.

See Throner bæve! - Magter svimle! -
See Nat omspænder Glædens Himle! -
O Herre Herre! - Gud vor Gud! -
Skal al Din Skabning slettes ud? -

MICHAEL

Naar skal hans Aand igjen udbrede
Sin Almagt over Vandene? -

GABRIEL

Skal Ordet tie, til hans Vrede
Fortærer den Uskyldige? -

MICHAEL

See! - Throner bæve! -

GABRIEL

Magter svimle! -

BEGGE

See! - Nat omspænder Glædens Himle! -

MICHAEL

O Herre, Herre! -

GABRIEL

Gud, vor Gud! -

BEGGE

Skal al Din Skabning slettes ud? -

EN ROMERSK SOLDAT

Ney EREBUS, Din Nat er ey saa skræksom! -
Her svæve meer end Underjordske Guder! -
O Jordens Afskye! - blinde - grumme Folk! -184
Det var en Gud - en mægtig Gud, Du dræbte -
Maaskee MERCUR - maaskee LATONES Søn! -
Ak! - var det Dag! - O ZEUS! - Gud, Hævner! -
Og hvo Du er, uskyldig dræbte Fromme!
O bland ey os Uskyldige,
Med dette Folk i Dine Straffe-Domme! -
Men Lyd af Suk! - Og hvem er den som rasler
I Buskene? - Hvem er den Dødelige
Som vover sig saa nær til Dødens Skygger? -

PORCIA

Aria.

Brøl OLYMP, med al Din Torden! -
PLUTONS Afgrund aabne sig! -
Straffens Ild fortære Jorden! -
TÆNARUS opsluge mig! -
Ak mit alt for fulde Hjerter
Har ey Rum til Guders Skræk! -
Jeg er følesløs af Smerte,
Og min Angst gjør mig kjek! -

Jeg seer endnu! - CORNELIUS, jeg seer ham,
Den Skiønneste, den- O hvor mild! - hvor venlig! -
Hvor fuld af Høyhed, ak! - Hvor fuld af Guddom! -
Hvor! - ak, Du saae ham - var det ey en Guddom,
Den Skiønneste, den Frommeste, den Beste -
Hebræeren, som - - ak! - -

CORNELIUS

O ZEUS! Jeg saae ham -
Kan Guder døe, saa var han vist en Gud! -
Uskyldig var han - O, hvor god! - hvor kjerlig
Mod sine Fiender selv! - Hvor kjek! - Hvorherlig
I Dødens Kamp! - Og jeg - O Guders Fader! -
Jeg, som tilbeder dig - jeg, som Du hader -
Jeg var et Redskab - jeg har bragt ham ud! -

PORCIA

Men han tilgav Dig dog?

185

CORNELIUS

O Gud! - Han bad! -

Tilgiv Dem det - saa raabte Han - min Fader! -
Mærk PORCIA! - Han kaldte ZEUS sin Fader -
Tilgiv! - - De vide ikke, hvad De gjøre -
Og - - -

PORCIA

Hvilken Mand! - O Romere, Du græder? -

CORNELIUS

Aria

I Skygger af Parthernes Piile,
Saae Ørnen mig fegte og smile -
Dog græd jeg ved Borgeres Liig -
Men Guder! - Den Taare, som flyder! -
Hvad er den? - Hvor quæler - Hvor fryder -
Hvor smerter - Hvor lindrer den mig!

PORCIA

O Taarer, hvor Banghed og Længsel
Fremstrømmer og quæles i Trængsel! -
O Fromme korsfæstede siig:
Hvi græd jeg saa himlisk for Dig? -

CORNELIUS

I Skygger af Parthernes Piile
Saae Ørnen mig fegte og smile -
Dog græd jeg ved Borgeres Liig -

PORCIA

Men Guder! - Den Taare som flyder,
Hvad er den? -

CORNELIUS

Hvor quæler -

PORCIA

Hvor fryder -

CORNELIUS

Hvor lindrer -

PORCIA

Hvor smerter den mig! -

BEGGE

O Taarer, hvor Banghed og Længsel
Fremstrømmer og quæles i Trængsel! -186
O Fromme korsfæstede siig:
Hvi græd vi saa himlisk for Dig? -

CORNELIUS

O Følelse! - saa skrækkeligt et Mørke
Var ikke før - men i min Sjæl oprinder
Et saligt Lys - og Skræk og Nat forsvinder -
Og - men jeg bæver dog - o Lys! - o Mørke! -
Siig ædle PORCIA, hvad føler Du? -

PORCIA

Jeg zitrer

Af Kjærlighed - Af Skræk - Af hellig Andagt -

CORNELIUS

O dydigste, o kjække ROMERINDE,
Som dristig snegst Dig fra PILATI Side,
Og kjæk betroede Dig til Dødens Skygger! -
Du bødste mig følge Dig - Dit Vink var helligt -
Det var velkomment - Det var Glædens Bud -
Men - ak! Tilgiv det Spørgsmaal, som jeg vover! -
Har mægtig Drift, hvad eller har en Gud
Talt høyt til PORCIA? - At finde Dig
I slig en Nat ved de Omskaarnes Grav -
Er det, som Viisdom selv bør undres over -

PORCIA

Ja Høveds-Mand - en Gud - den som Du saae
Korsfæsted - Den som døde - Han har talt! -

CORNELIUS

Man taler om en Drøm -

PORCIA

O meer end Drøm! -
Jeg saae ham den guddommelige Mand! -
O ZEUS! - hvor høy - hvor salig var hans Mine! -
Hvor kjerlig! - O! - Jeg hører ham endnu -
»MATRONE« - raabte han, og - »PORCIA«! -
Men jeg fornam en Guds Nærværelse
Strax ved hans første Ord - Jeg skjælv og bad -
Men venlig, halv væmodig blev han ved:
»O fromme PORCIA, hvi sover Du?187
»Nu PONTIUS fordømmer en Retfærdig? -
»Advar ham! - Ii! - afvend uskyldigt Blod! -
»Afvend det fra Dit Huus! - Thi Guders Gud
»Vil ey Din Død!« - Saa taug han og forsvandt! -

CORNELIUS

Arioso.

Zeus! - stor og stræng i Dine Domme,
Men evig i Din Miskundhed! -
Hvor naadig vil Du forekomme,
Den Synd, som Du fortørnes ved? -
Du sukker Frommeste? -

PORCIA

Ak at min Sjæl forsvandt
I Suk! - At mit forhadte Liv forflød
I Graad! - Jeg har ey frelst ham - Han er død! -
PILATUS! - - - dog han havde sagt mig det -
O jeg Uværdige! - mit første Syn
Fordrev min Søvn! - men Gud! - jeg Stolte tvivlte! -
»See! -« sagde jeg - »hvad vil PILATUS dømme
»Om jeg vil undervise ham med Drømme? -«
Saa slog jeg Tanken bort - saa sov jeg hen -
Og strax kom Drøm og Syn og Røst igien. -
»Ak!-« sagde han - og bleg var alt hans Mine -
»Jeg lider alt - uskyldig - Spot og Pine -
»O PORCIA! - Jeg dør for Dig og Dine! -
»Du kanst ey frelse mig; thi PONTIUS
»Har alt opladt sin Mund, og Dødens Ord
»Er paa hans Læber« - Gud! - hvor græd jeg da! -

CORNELIUS

Hvem hører det, og smelter ey i Taarer? -

PORCIA

»Men« - blev han himlisk ved - »O PORCIA,
»Min Død kan frelse dig - O glem den ey! -
»O raab til Guders Gud, at han oplader
»Dit Syn, at see hans Naades Dyb - og Du« -
Saa raabte han og saae til Himmelen,¹⁸⁸
Og himlisk, meer end himlisk blev han nu -
»Retfærdige! - jeg døer! - Ak er Din Vrede
»Still ved min Død - saa lad Din Aand vejlede
»Og denne Siæl til mig - til Naadens Pagt -
»Og til min Salighed! - Hør mig! - min Fader!« -
Jeg græd - men Gud! - han smilte og forsvandt -
O Smerte! - Banghed! - Længsel som jeg fandt! -

Aria.

O Smerte! - flyder Taarer! - flyder! -
Hør Himmel, hør mit høye Skrig! -
Kun at den Dag, som snart frembryder,
Kun at ey den maae høre dig!
Min Angst kan lindres ved at græde
Men Døden kun kan ende den -
O bring mig snart, o Død, min Glæde -
Min himliske - min dræbte Ven! -

CORNELIUS

O PORCIA, jeg troer at see
Et større Mørke bag ved Skyggerne -
Er det hans Grav? - o kom da, kom at knæle! -

PORCIA

O kom! - thi hører Du? - det rørte sig -
Hør! - skralder det ey hist, som Skjold mod Skjold? -
Og hør et Suk! - og hør den tunge Gang! -
O kom! - thi det er en af Vægterne -

CORNELIUS

Soldat!

EN ROMERSK SOLDAT

Hvem er den dristige
Som vover sig saa nær til Dødens Skygger? -

CORNELIUS

CORNELIUS -

PORCIA

Og PORCIA -

EN ROMERSK SOLDAT

O flyer! -
En mægtig Gud er skiult i denne Grav,
Og over Graven svæve vrede Guder! -

189

PORCIA

Nej skielve vil vi, knæle og tilbede. -

CORNELIUS

Ved Bøn undflyes kun Guders Vrede. -

MICHAEL OG GABRIEL

Duetto.

BEGGE

O Herre, Herre! - Gud vor Gud! -
Skal al Din Skabning slettes ud? -

EN ROMERSK SOLDAT

O ZEUS! - o frels os! - Hør, hans Torden taler! -

MICHAEL

Almægtige Du døde,
Og Liv og Soel forsvandt! -

CORNELIUS

O Skræk!-

GABRIEL

Jeg seer hans Morgen-Røde -
Triumpf! - Triumpf! - Han vandt! -

PORCIA

O Haab! -

MICHAEL OG GABRIEL

Vi see hans Morgen-Røde -
Triumpf! - Triumpf! - Han vandt! -

CORNELIUS, PORCIA, OG EN ROMERSK SOLDAT

O Hellig! - Hellig! - Hellig! -

MICHAEL OG GABRIEL

Er den Herre Zebaoth -

CORNELIUS

Skræk, som opliver! - og o Lyst, som dræber! -
O Salige, o før ufølte Vellyst! -
For mægtig er Du - alt for stor til Støvet! -
O Skræk! - thi Guder svarte paa vor Bøn -
Her er Din Helligdom, o Guders Gud! -
O det er Dig! - Den fromme dræbtes Fader! -
O hør og os! - O frels os fra det Onde! -

MICHAEL OG GABRIEL

Thi dit er Riget og Magten og Æren i Evighed! -

190

CORNELIUS, PORCIA OG EN ROMERSK SOLDAT

I Guder! -

PORCIA

Aanden zitterer i de fulde Læber!

CORNELIUS

Hvor mørkt! -

PORCIA

Hvor helligt! - - dræbte Gud, som lever! -
Og Du, hvis Riget er og Magten og Æren! -
O send et Lys - en Straale, som veyleder! -

GABRIEL

Gaaer, Venner, gaaer! - og Dag og Nat tilbeder
Den store Guders Gud, som frelser Eder! -
Som selv i Dag forsoner sig med Støvet! -
Gaaer! - ofrer ham et reent og ydmygt Hierte! -
Thi han foragter Røg af Hecatomber! -
Men venter roelige - med stille Andagt,
Til Herren sender sine Hellige! -
Dem troer! - Gaaer Venner! - Gaaer Velsigne -
Forløste! - knæler, knæler og tilbeder
Det store Svælg af Herrens Saligheder! -

CHOR AF HEDNINGER

Du, som Støv tør neppe nævne! -
Evig! - ubegribelig! -
Guders Gud! - O giv os Ævne! -
Lær os at tilbede dig! -
Men o Svælg af Saligheder,
Som Forsoneren udbreder
Over Mennesket! -
O Du evig evig Høye! -
Styrk vort Bryst, og styrk vort Øye,
Til at føle det! -

191

TAARER VED HERR FREDERIK VON ARNSBACHS GRAV (1772)

HER traf han mig - Her i mit fulde Hierte
Fandt jeg den dødelige Piil - -
Kun skrækkelig for Børn! - kun følt af Daarer! -
Seer mig Forsagte! - Seer, om spildte Taarer
Vanære mig! - jeg fandt den uden Smerte,
Og maaler Saaret med et roligt Smil. -

See, var det ei til Saar, at evig Orden
Bestemte Dødeliges Bryst? -
Den kloge læger dem - men kun den svage
Opirrer dem til Smerte ved sin Klage.
Afvende - svække Taarer Almagts Torden? -
Tilbagekalde Suk forsvundet Lyst? -

Selv denne Kulde - dette Iis, som sniger
Her op til Hiertet med mit Blod -
Det hærder mig - at Solen rødmer - graaner -
At Jorden vakler - flyer - at Livet daaner -
Det smerter ei - og dette Suk, som stiger
Dybt af mit Bryst, er Vidne til mit Mod.

Død... ARNSBACH død!... Dag, som saa tavs frembryder,
Du har ei fundet Ham igjen! -
Tom er du Dag! - o Du, som var min Glæde
Hvor er du? - ak! - men tie du Drift at græde! -
Men siger mig, o I, hvis Taare flyder,
Er Han da død, og har jeg tabt min Ven? -

Saa, at det ædleste, det beste Hierte
Slaaer ikke - evig ikke meer! -
Og Dyd skal aldrig - Gienskin af den Høie
Skal aldrig straale fra det brystne Øie! -
Hvad vil du Taare? - Tie du Tolk af Smerte! -
Kan Suk besiele Mennesket af Leer? -

192

Ak, kunde Graad, og blodig Graad oplive
Min ARNSBACH! - Asken af min Lyst! -

Men nei! - den Død, som intet kan forsone,
Har alt opreist sin skrækkelige Throne
I Venskabs Helligdom - hvo kan fordrive
Tyrannen af det elskte... kolde Bryst? -

Nei kun forgieves - kun forgieves flyder
Den hede Graad - forgieves slaaer
Mit Hierte høit - ha nei! - Hvi vil jeg græde?
Nei, syng vil jeg om min døde Glæde! -
Kitharren skal fortælle ARNSBACHS Dyder,
Og tale om Ham med det sidste Aar.

Men reen og høi og ædel skal du være
Min Sang! - saaledes var min Ven -
Hver Følelse - hver Tanke saae man blinke
I rene Smiil - Skiøn, uden Sløer og Sminke
Var ARNSBACHS Siel - usmittet som Hans Ære,
Og aaben for enhver som Himmelen. -

Høi var Hans Siel, og rolig, og fornøiet -
I Fare kiek - i Modgang mild -
I Medgang stærk - i Skygge og i Flamme,
I Venners og i Dødens Arm den samme -
Saa stod Hans Dyd, som Klippen staaer ubøiet
I Storm - og smelter ei ved Solens Ild -

Og ædel var Han - øm ved fremmed Smerte,
Betænkt paa Ubekjendtes Vel -
Til Trøst, til Raad, til Rædning altid færdig -
Og aldrig haard af Dyd mod en Ynkverdige -
Selv svages Feil fandt Medynk i Hans Hierte -
Men Dyd var ene mægtig i Hans Siel! -

Hvad vil du Taare? - nu, da Sang opliver
Min Lyst? - vil du da qvæle den? -
Hvi svækkes Harpens Lyd? hvi dør min Stemme? -193
Syng høit!... at andre Slegter maa fornemme
Hans Mod, som Christen og som Helt - Hans Iver,
Som Undersaat, som Broder og som Ven! -

Syng om enhver af de forsvundne Dyder! -
Men ak! - men Angst har qvalt min Aand! -
Død er Han - død... dog vil jeg ikke græde -
Algodhed tog Ham - syng om salig Glæde! -
Syng høit! - men Hiertet smelter - Taaren flyder -
Og Harpen falder af den svage Haand! -

I ANLEDNING AF HANS EXCELLENCE HR. GREV HAXTHAUSSENS AFGANG FRA SØE ETATEN (1772)

ED Helten reise stolte Pyramider
Paa Brødres Støv! - Til Skræk for bedre Tider
Krigs Guden flette ham en blodig Krands!

I glade Hymner skal Camoenen prise
DEN SANDE BORGER-VEN! - Og DIG DU VIISE
Skal Phoebus krone med sin Glands!
HAXTHAUSEN! - Meer end dræbte Myriader,
Og meer end Lorbær, er det Navn af Fader,
Som faae tilraabe DIG Velsignende!
Du bygte kun DIN Roes paa Brødres Nytte,
I Danskes Bryst - Men denne Ære Stytte
Skal ingen gyse ved at see! -

195

EN PASSIONS-SANG [STABAT MATER]. DANSK EFTERLIGNING (1772)

KORSET, som den strænge Fader
Vred og tordnende forlader,
Væder Mirjam med sin Graad -
Jorden spotter med hans Smerte -
Kun den ømme Moders Hierte
Sukker høyt mod Slangens Braad. -

Alt dit Haab - din Søn berøvet! -
O hvor saaret! - hvor bedrøvet
Er du Høitvelsignede! -
Frelsens Moder! - dig, du Fromme
Traf et Gienslag af de Domme,
Som nedslog den Herlige! -

O, hvem er for haard til Taarer -
Følesløs mod Slag, som saarer
Et saa ømt, saa kierligt Bryst? -
Skiul Forjettelsernes Glæde,
Taare! - Jeg, og jeg vil græde
Ved Maries døde Lyst -

Ømme Moder, med dit Øye
Vil jeg forske, hvad den Høye
Taalte, mig til Salighed -
Jeg vil føle med dit Hierte,
Hver en Strime, hver en Smerte,
Som min Synds Forsoner leed.

Men o Gud! - o Livets Kilde! -
Kan jeg? - vil jeg? - kan jeg vilde? -
Hvad formaaer jeg uden Dig? -
Rens mit Bryst du Hav af Glæde! -
Knuus mig! - Styrk mig til at græde
Ved dens Grav, som frelste mig! -

196

Helligste, din Naade prente,
Det han leed og jeg fortiente,
Dybt i min forløste Siel! -

Lad mit taareblendte Øye,
See hvor dyrt den Evig-Høye,
Kiøbte Syndens usle Træl! -

Mens jeg lever, lad mit Hierte
Smelte ved min Jesu Smerte,
Ved din Angst, Uskyldigste;
Da Du, under Almagts Torden,
Hængte til en Spot for Jorden,
Til et Maal for Helvede! -

Lad mig blande Taare-Floder,
Med Din sønderknuste Moder! -
Lær mig Mirjams høye Skrig! -
Byd, at jeg, og jeg forkynder,
Hvad Du leedst for Verdens Synder!
Thi og jeg har Deel i Dig -

Men, naar mine Taarer rinde,
Lad mig drukne, døe, forsvinde
I dit Svælg af Kiærlighed!
Frelst, og tryk for Hævnens Lue,
Lad min Siæl væmodig skue
Den, hvis Død jeg frelstes ved! -

Med Dit Kors betegn mit Hierte! -
Og med Graad, med salig Smerte,
Dan min Siel til Godheds Priis! -
Men den samme Naade byde
Taaren holde op at flyde,
I Din Glædes Paradiis! -

AMEN.

197

HAAB OG ERINDRING (1772)

HOLD paa dit Nu, min Siæl! Forsøg at smage
Det Øyeblik, som er!
O, bind det Flygtige, hold det tilbage
Med stærke Følelser.
O dette! - det er stort - og reent - ublandet
Med Kummer - varmt af Dyd!
Mon Tidens Fader sender dig et andet
Saa svangert af hans Fryd?
O grib, o føl det, førend det forflyder!
Udbred dig! Hviil derved!
Er Skyggen ævig alt, hvad Siælen nyder,
Af sin Lyksalighed? -
Hvi skal den ævig haabe og begræde
Sit Gode, - Det den har?
Og kun barnagtig lege med den Glæde,
Som kommer, og som var?
O føl den selv! Her er den! - Hvor? - Forsvundet,
Opslugt er Glædens Nu!

O Lyst! - O Drøm! - O Siæl, hvad har du fundet?
Og hvad beholder du?
Dit store Øyeblik! - Hist see det svømme
Et ubemærket Gran
Blant Milioner, blant de ældste Drømme
I Intets Ocean!
Alt neppe kiendt fra det, som ey har været,
Fra drukne Skialdres Digt,
Udstødt af Skabningen! opslugt! fortæret!
Uigienkaldeligt!
Døe da! - Og selv det falske Gienskin vige,
Det, som fortryller mig!
Thi, ak! Mens jeg betragter det, bortsnige
Titusend' andre sig.
Mød, stands dem! - Men de glide, smutte, bruse,
flye, storme, lyne bort!
Selv til at sees, at nævnes af min Muse
Er Glædens Liv for kort. 198
Ja, kundskabgridske Siæl, dybt af din Dommer
Nedelted i dit Leer,
Kan du kun see din Vellyst, før den kommer,
Og naar den er ey meer?
Ak! Det Minut, som var betroed at bære
Vor Rigdom i sit Skiød,
Er først, naar det skal holde op at være?
Dets Fødsel er dets Død!
Det smiler, naar det sendes af Alfader
Betyngtet til vort Bryst,
Det nærmer sig - og flyer! og efterlader
Kun Skyggen af sin Lyst.
O HAAB! og du ERINDRING! - Thi kun Eder
Betroer den Ævige
Magt at tilveye Støv Lyksaligheder
Og himmelsk Følelse;
Velgjørende Gudinder! I, som mætter
Den fangne Siæl med Lyst,
O kommer da! og iler, og opretter
Et Tempel i mit Bryst!
Thi ak! mit Hierte higer efter Glæde,
Høyt slaaer det, svulmende,
Mod Lyst, mit Øye frygter for at græde,
O kommer, Himmelske!
Thi Myrthekrandse kan min Muse binde, -
O snart! hvad tøver I? -
Thi høye Hymner har min Sangerinde,
Og Harpers Harmonie.
Bort, ZADOKS sorte Børn! og bort, neroner!
Og Smertens usle Træl,
Bort HERAKLIT! Forsvind! Thi Haabet throner
I min opfyldte Siæl.
O Riigdom! - Viid dig ud, mit Bryst, at fatte
Den alforherlige
Cherubers Lyst, og andre Verdnere Skatte,
Og - Verdnere Skabere!
O, hvilket Støv er Guld! - Hvor hastig falmer
Den stolte Daphnes Krands,
Og Epheu, og de seyerrige Palmer 199
Ved min Gudindes Glands!
O Glands! O Hav af underlige Straaler!
O Svælg af Salighed!
Synk i min Siæl! - heelt! - hvad den ikke taaler,
Det skal den smelte ved!
Thi dig, du Himlens Datter, er mit Hierte,
For ævig helliget:
Og ingen Skye, og intet Spor af Smerte
Skal meer formørke det.

Selv, dybt i Mulm, nedtrykt af Himlens Vrede,
Skal dog mit høye Raab
Fremkalde dig af Natten, og tilbede
Din Salighed, O HAAB!
Og dig, ERINDRING! Dig, hvis Smiil omhyller
Den forbigangne Lyst
Med Liv, med Pragt, som ævig nye fortryller
Det aldrig mætte Bryst:
Og dig, som raader for den Graad, som flyder
Saa smeltende, saa reen,
Saa himmelsk ved et Glimt af høye Dyder,
Ved Heltens Bautasteen,
Og ved Velgierninger, og selv ved Smerte,
Ved andre Tidens Skrig, -
ERINDRING! Hekatomber skal mit Hierte
Med Lovsang bringe dig!
Skøn er du! Stor! Din sølvgraae Tinding pryder
Glands af den Ævige,
Du! Haabets Moder! du - og du tilbyder
Cherubers Følelse!
Men tryk, men elsket, som vort Ildstedes Skygge,
Kiendt, som en Moders Røst,
Men mægtig er din Glædes Lyd; vi bygge,
Vi hvile ved din Trøst.
Og vil jeg bygge - Templer i min Hytte
Trophæer i min Vraae,
Og for ved den, skal paa en dorisk Støtte
Den nøgne Sandhed staae. -
Med Elysæisk Pragt - Ney! bort I Drømme!
Thi paa barbarisk Viis 200
Skal, (*frygt kun ey*) skal ingen Lethe strømme
Nær ved mit Paradis.
Og ey det mindste Glimt skal giftig Slummer
Udslette af mit Bryst:
Ey selv et Gienskin af forsvundet Kummer;
Thi dette selv er Lyst.
Kun Nag og vrantne Fiender vil jeg glemme,
Du Giernesmilende.
Alt andet skal min Siæl huusholdrisk giemme
Og karrig tit besee;
Og stum af Lyst, som Harpax, vil jeg tage
De gamle Skatte frem
Og ofte tælle de forsvundne Dage,
Og smaaelig veye dem.
O gylden Øyeblik! hvor skönt, hvor vægtigt!
Hvor stort! hvor fuldt af Gud!
Og dette, vil jeg raabe, hvor almægtigt
Forkynder det hans Bud!
Og hiint! Det stolte! Da det fandt mit Hierte
For snevert og for svagt,
Forlod det mig halvdød af himmelsk Smerte,
Halv qvalt af Dydens Magt.
O siælden Skat! - Flee vil jeg finde præget
Med muntre Barders Lyst,
Og disse vil jeg smilende, bevæget,
Tit trykke til mit Bryst.
Hiint varmt endnu ved Smiil af Dydens Datter,
Hiint ved fortrolig Klang
Af Bachi Vaaben, hiint af Rabners Latter
Og hiint af Klopstoks Sang!
Og hiint - og hiint - hvi zitrer du min Læbe?
Hvi døde Glædens Lyd?
Og hiint - hvi velte Taarer frem og stræbe
At røve mig min Fryd?
Dog hvem har Sprog - hvem afmaalt Lyd til Eder
I alt for smeltende?

Hvem følte Glimt af Venskabs Saligheder,
Og sang sin Følelse.
Hvad Farve skildrer, hvilket Ord betyder 201
Det Nu, min Schleppegrell,
Naar Aander blandes, naar en Siæl bortflyder
I en fortrolig Siæl?
Hvo kan udvikle Glædens store Scene?
Hvo lærer Mennesket
Hans Taarers Sprog? Hvor er en klog Kamöne,
Som kan fortolke det?
Ney taus og hemmelig skal Siælen nyde
Hvert Gienskin af sin Ven.
Selv ey dets fulde Glands - En Tvil skal bryde
En Skye skal dæmpe den!
Og øm af Vellyst, frygtsom vil jeg stamme
Ak! er han lykkelig?
Er han i hvert et ædelt Træk den samme?
Og - TÆNKER HAN PAA MIG?

Kiøbenhavn den 31te Maj i 1772.

202

TIL HERR BERLING OG JFR. GODICHE PAA DERES BRYLLUPSDAG DEN 9 OCTOBER 1772

BAG Zembla er et Bierg af Sølv, som stiger
Mod Himmelen - der boer den stolte Kriger,
Indsvøbt i tykke Skyer af ævig Snee,
Og mørk og grum og græsselig at see -
Der throner Soelens Fiende - Han, som strider
Med Livet fra utænkelige Tider,
Der ruster han sig ud til ævig Krig
Mod Haabets Børn, og dem, som glæde sig -
Hans Røst er Storm - hans hule Suk oprører
Afgunden, og forstyrrer Skibets Fører -
Hans Øynes Vink er Mulm og Nat og Død,
Hans lumske Smiil gjør Himlen bleeg og rød.
O flye Natur! Alt seer man ham nedstige
Fra Biergene af Sølv - den Skrekkelige -
Seer ham, hist svøbt i Taage vandrer han
Paa Ryggen af det vilde Ocean -
Fra Soelens Bredde kan man alt fornemme
Hans vilde Fnysende, hans Vredes Stemme -
Alt kommer han beredt til Kamp og Krig -
Og Soelen flyer og Glæden skiuler sig -
Naturen blegner, sukker dybt og græder -
Den hylar, sønderriver sine Klæder -
Ifører sig en Sæk, et hæsligt Sløer,
Og stønner, spretter, mattes ud, og dør.
Arbeidets Søn, den stærke Landmand, bæver,
Soldaten puster i de haarde Næver -
Den tykke Junker flyer til sin Camin,
Og Nympher pantsre sig med Hermelin.
Og alle væbne sig mod Kiæmpens Vrede,
Een med Vulcans, og een med Bacchi Heede,

Og alle flye - Den troer sig lykkelig,
Som veed et Sted, hvor han kan skiule sig.
O du, som fandt et Skiul og Liv og Varme
Og Lyst i din Hyrdindes kiælne Arme! 203
Min BERLING, Du! som er bevæbnet med
Den rene Ild af ægte Kierlighed.
Lyksalige! lad Kiæmpen fnyse, true! -
Du smiler tryk ved Amors søde Lue,
En Himmelsk Ild, som tændt af Guders Gud
Ved Dyden selv, kan aldrig slukkes ud -
Og lad Naturen blegne, sukke, græde
Og døe! - Din Ild opliver dig til Glæde,
Den spaaer dig salig Frugt, skiønt Jordens Skiød
Er lukt - og dobbelt Liv, skiønt Pan er død(*)
O viise Valg! Ja BERLING! Ja den Høye,
Som elsker dig, har selv opladt dit Øye -
Han viiste dig det skiønne Tilflugts-Sted,
Og han velsigner det med Varighed! -
* - 204

HARLEQUIN PATRIOT ELLER DEN UÆGTE PATRIOTISME EN COMISK COMOEDIE I TRE HANDLINGER PAA VERS

(1772)

HANDLENDE PERSONER

- HARLEQUIN. HANS PUFF.
- LISETTE, hans Kone. GEERT.
- AGNETE, hans Datter. JØRGEN.
- JOST, en rig Borger. TO RETTENS BETIENTER, hvoraf den ene er en stum Person.
- LEANDER, hans Søn.
- SKRIVER.

SKUE-PLADSEN ER I HARLEQUINS HUUS.

FØRSTE HANDLING

FØRSTE OPTRIN

LISETTE filerer. AGNETE syer ved en Ramme. HARLEQUIN sidder lige over for dem i en Lænestoel, med Armene over Kors, og efter Anseelse i dybe Tanker.

HARLEQUIN

JA - Squenz, hvis Siæl er tyk, af Tænke-Sprog og Gloser,
Den lærde Squenz i Laug med sværmende Matroser...
Kort, hvem jeg tænker paa - en Laplandsk Advocat -
En sukkende Bigot, hos en forædt Prælat -
En Grønlandsk Haar-Friseur - En Moralist til Hove,
Kan noget... gabe dog, og strække sig, og sove -
En Munk fordøier dog, og sladder - Selv en Død
Formelder os med Stank sin Ret til Kirkens Skiød -
En Aand... Ja en med Horn, med Kiæder og med Flammer
Kan kyse Sands og Liv af Herremænd og Ammer,
En dum trebenet Skurk, har jaget mangen Helt,
Fra Ponse-Bollens Ild, til sin Frue Moders Telt - 205
Men selv en pudret Aand, kan fløite - flaae sin Næste,
Og spille sin Fallit, saa ziirlig, som den beste -
En giennemsigtig Nar, en luftig Springere,
Kan hoppe, sye Merlin, og tumle Præsterne -
En Orm - en Fidibus - det mindste, man kan nævne,
Kan dog en Ting - det er, og har en Art af Evne -
Og, hvor jeg seer et Dyr, i Jord, Luft, Ild og Søe,
Saa kan det, om ei meer, dog leve eller døe -
Men en... ak en... hihi - Ak, gid jeg flød i Taare! -
Selv græde kan jeg ei... En from, godhierted Daare -
En stakkels Borger-Ven - En patriotisk Siæl,
Som har - ak! - den Fortred, at Landet lider vel -
At Staten uden ham gjør alt... og efter Snorer...
At ei en usel Krig - ei selv en Krig med H**** -
At ikke Skyggen af et Gran politisk Feil -
En lille Griffenfeld, som Enden af min Negl -
Et Oprør - kun et Knur, som det i tomme Maver -
At intet hielper ham, at yttre sine Gaver -
At ei et lumpent Tab opmuntrer ham til Flid -
At Dyrtid, eller sligt, fordriver ei hans Tid -
Aha!... Ja, han er meer end levende begravet -
Da først - da føler han, hvor høit han var begavet -
Sin Lunges Værd - og da - hvad kan han? - Himmel! - Nei! -
Hvad skal han tale om?... Og tie kan han ei! -

LISETTE

Jo vist, min gode Mand - vist kan den Kloge meget,
Som ønsker andres Vel, og tænker paa sit eget -
En Nar kan drømme, naar hans Velfærd staaer paa Spil -
Om Jost nu kræver strengt, hvor skal det saa gaae til?

HARLEQUIN

(Som ikke har hørt et Ord, af alt, hvad hun har sagt.) Nei Intet! -

LISETTE

Intet? - hvad? - O, det skal hielpes længe! - 206
Herr Jost har hvidt paa sort, og Pant for sine Penge -
Dit Skarn!...

(Hun græder.)

HARLEQUIN

(Endnu i sine egne Betænkninger, og saaledes hele Veien igiennem.) Jeg finder ei...

LISETTE

Nei ret! - hvor intet er,
Uendelige Nar, hvad vil du finde der? -
Og Dosmer! - Himlen veed, hvor kiær du er mit Hierte,
Det Fæ du er - Jeg seer dit Raserie med Smerte -
Du sladder for en Stat, og tier, naar det galt
At faae din Datter gift, og al din Giæld betalt! -

Det koster kun et Ord - den brave Jost tilbyder
Sit Svogerskab - Vist ei af Agt for dine Dyder -
Det veedst du vel min Glut - Hans Søn er ung og rig,
Din Datter elsker ham, og du betænker dig! -
Der skal en Vers-Pandur - en, som maaskee kun lyver
For fattigt Haandværks-Folk - Tre Blade for en Styver -
Herr Skriver - han mit Barn! - Men kiender du mig ret?
Saa sandt jeg elsker dig, ifald du vover det!...

HARLEQUIN

Aha! -

LISETTE

Min Skat, jeg skal saa ringe for dit Øre,
At...

HARLEQUIN

Stakkels Patriot! - hvad skal - hvad kan du gjøre?

LISETTE

Betal Herr Jost! - hvis ei - giv Herr Leander Ja -

AGNETE

Min beste, mon det kun er rigtigt med Papa?

LISETTE

Den narriske Contract, som du har underskrevet,
Er Sladder, Hiernesvind - saa got som sønderrevet - 207
Det mærk! - Naar har man hørt om først Prioritet
I Døttre? - Skønne Pant! - Retskabt for en Poet! -
Og, det du drømmer om - den Fordeel af hans Værker,
Er Vind - Hans høie Mod, er faldet, som jeg mærker;
Men Jost! - og han forsmaaet! - Han skulde vide sligt! -
Din Dosmer, var ei da mit Barn ulykkeligt? -

AGNETE

Han... ak, han svimler! -

LISETTE

(Høit til Harlequin.) Snak! - forstaaer du, hvad jeg siger? -

HARLEQUIN

*(Endskiønt han virkelig er vel undskyldt for at forstaae hende, dog endnu i en ganske anden
Betragtning end den, hun formoder.)* Nei! -

LISETTE

Ikke? - du skal see mit Ord, og om det sviger!

HARLEQUIN

Hvortil skal en, som jeg, anvende sin Forstand? -

LISETTE

Du din? -

HARLEQUIN

Hvad er han da? -

LISETTE

(Der endelig bliver vaer, at hun har spildt al sin Veltalenhed.) En Nar, min lille Mand! -

HARLEQUIN

Og er det mod hans Pligt, mod hans Natur at sove -
Forsøgte han et Blund; hvad turde Staten vove? -
Alt kunde være tabt - En lille Kaste-Vind,
Slog Skibet tit omkuld, naar Skipperen sov ind -
Selv sukke kan han ei - det gaaer mig meest til Hierte -
Hvor rørende, hvor sød er patriotisk Smerte! -
Hvor ædel er den Graad, som flyder for vort Land! -

208Og græde kan han ei!... og ei en Draabe Vand! -
Vel kan han snige sig i Løndom til at græde...
Og bande paa til Nød, hans Øie randt af Glæde -
Han er vel nødt dertil - Men, ak den Graad, som flød
Saaledes - for os selv - Pfui, den er ikke sød! -
Alt dette vil endnu forkorte mine Dage -
Ei, Himmelen skee Tak, som om vi kunde klage -
Vor gyldne Tid er ei endnu saa reent forbi,
At jo en Patriot har nok at røre i -
Men ak! - hvad er vort Liv, saasnt det ret betragtes?-
Nu, da den vilde Storm fordeler sig, og sagtes...
Vel nok!... det er mit Kald, at det bør glæde mig -
Men hvad er Staten tient med Glæden - af et Liig? -
Hvad kan jeg meer, end lee, som en chinesisk Dukke,
Paa Hylden? - Nei det er mit Element, at sukke -
Jeg føler det, jeg har en pædagogisk Siæl,
Der glædes, naar et Barn har ikke teet sig vel -
Naar han kan vise sig - Jo meer hans Pensler snerte,
Desbedre kan man see hans faderlige Hierte -
Desbedre skildrer han sin rene Kierlighed,
Paa... Ja... just ikke paa et reputerligt Sted -
Men med en Patriot - O det er ganske andet! -
Et er at revse Børn, og et at tugte Landet -
Pfui! - hvem vil vise sig saa lidet delicat,
Og - I forstaaer mig vel - paa en gienstridig Stat? -
Men ak!... hvad sværmer jeg - den hele Bygning falder -
Naar... ja, naar Drengen først har naaet den modne Alder,
Saa sætter han som helst sin kiære Pædagog,
Høit - paa Reolen hos sin Moders Spendebog -
Naar Staten først er stærk - og selv kan gaae - o Himmel! - 209
Alt er min Hierne tom - blot Tanken gjør mig svimmel -
Ha, Pressen sagtnes alt - Skal dette vare ved...
Selv Skriver, synes mig, er i Forlegenhed...
Den Helt!... men nu de smaae? - Ja de maa suge Poter,
Som Børne... Himmel hielp os usle Patrioter! -
Forsteen os dog ei reent! - Betænk os! - mig især! -
I Tide... mig, som har min Nation saa kiær...
Kun en Forandring! - en! - Ak, om du ikke røres...

ANDET OPTRIN

JOST, OG DE FORRIGE UNDTAGEN AGNETE, som gaaer bort, saasnt hun har hilset Jost, meget ærbødig og med en frygtsom Venlighed - paa en Maade, som siger, at hun veed, hvorfor han kommer -

JOST
Matrosen gjør sig gal -

HARLEQUIN
(*Han springer op og slaaer Hænderne sammen.*) Ha Himmel! - Jeg bønhøres! -

JOST
Hvorledes? -

HARL.
Nu fortæl! -

JOST
En gammel Patriot?...

HARL.
O... men fortæl mig snart! - er det et stort Complot?-

JOST
Den Jammer kildrer dig? - Hver ærlig Mand bør græde -

HARL.
Ja tude som en Ulv - det er min største Glæde -

JOST
Den Ynk -

HARL.
Uhu -

JOST
At see -

210

HARL.
(meget hastig) Al Holmens Magt? -

JOST
En Mand -

HARL.
Kun en? -

JOST
En, som har Børn, og ei har sund Forstand! -

HARL.
Hvem mener han Herr Jost? -

JOST
Dig Naboe -

HARL.
Det var ærligt -

JOST
Meer, end du troer - Maaskee jeg dømmes alt for kiærligt,

HARL.
Ak!...

JOST
Men jeg haaber dog, at det er Raserie...

HARL.
Ei!...

JOST
Thi er Hiertet det, som Feilen stikker i...

HARL.
Hvorledes? -

JOST
Det er vel, at jeg har seet dit Hierte
Saa tit oprigtig rørt-saa ømt ved andres Smerte -
Jeg kiender dig - jeg veed - du est ei den, som seer
En brav Medborgeres - mindst alles Graad, og leer? -

HARL.
Leer? - Himmel! - troer du da?- Jeg, som saa smaaelig søger
I Kroer, i Kipper, og i alle vore Bøger...
Din Daase! -

JOST
(De tager sig hver en stor Priis St. Omer.)

HARL.

Nu betænk! - som søger Stof til Graad,
Og Smerter, blot af Lyst, at lindre med mit Raad -

211

JOST

Gaae Ven!... Marktskrigere, som gierne... sig til beste
Af Christen Kierlighed, stak Stæren paa sin Næste;
Og for at finde Stær, omflakker Bye fra Bye,
Er just den Mand, hvis Raad Kortsynede bør skye -
Den Tillid til sig selv - den Frekthed i at møde
Al Fare... ubeseet... hos Levende og Døde -
At spørge med en Tvivl, som andre svede ved -
O, det er ægte Tegn paa tyk Uvidenhed! -
Tro mig: den raader best, som zitterer for at raade -
Hvor høi - hvor stærk en Siæl! - hvor øm en Tænkemaade;
Tiltroer et Folk sin Ven! - ham, som det har betroet
Sin Velfærd? - er det let, at være Patriot? -
Hvad Indsigt! - hvilken Flid! - hvor ægte Helte-Dyder! -
Hvad Ansvar selv for Feil! - Ha den, som selv tilbyder,
Som kiæk paanøder sig - den Mand er aabenbar,
Sin Alders største Helt, Bedrager eller Nar! -

HARL.

Hojah! -

(Han giver ved adskillige Lazzi den Utaalmodighed og Kiædsommelighed tilkiende, hvormed han horer paa Jost, der er saa varm i sin Materie, at han enten ikke mærker, eller ikke vil mærke det. Til sidst kaster Harlequin sig med Armene over Kors i sin Lænestoel. -)

JOST

At kunstle paa et Uhr, er altid farligt,
Og uden vigtig Trang barnagtigt, uforsvarligt -
Endog af Mesteren - Kan den da kaldes viis,
Som giver Fuskere og Børn sit Uhr til Priis? -
Beskadiges kun en, strax lider alle Dele -
Men Statens mindste Hiul, hvor vigtigt for det Hele!-
Selv det, hvis Hovedbrug er lettest at forstaae,
Har Hager skiult i ti, som ingen tænker paa! -
Hvor gierne see vi kun vort Anslags gyldne Side! - 212
Hvor gierne dem, som vandt! - hvor sielden dem, som lide! -
Og altid os - Hvad om vor Handel var betroet,
Om Søe og Storm adlød en Anholtsk Patriot? -

HARL.

Hohojahah! -

JOST

Hvert Trin af Staten efterlader
Ufyldelige Spor - Hvert gjelder Myriader -
Selv den ufødte Slægt - Ak et letsindigt Raad,
Har ofte tvunget Børn og Børnebørn til Graad! -
O Ansvar! -

HARL.

Men Herr Jost, hvor kan han uden Naade
Slaae Laas for Landets Mund? - Er det en Synd at raade? -
Maa ingen vise Feil, og sige hvad han veed? -

JOST

Jo - men ei meer - og det med yderst Varsomhed!-
Med Frygt - saa zittrende, som den hvis Raad blev givet
En Ven - en elsket Brud, til Døden eller Livet -
Med meer Forsigtighed, end ved vort eget Vel,
Og dog med mindre Tvivl om Bifald af vor Siel -
En ægte Patriot er vist sin Alders Ære -

Men ægte - viis og øm og ærlig bør han være -
For alting Mester af den Ting han dømmes om -
Oplært - opdraget til at fælde denne Dom -
Naar blev det Børneværk at lære Nationer
Der' Vel?- Groe Statsmænd da, som vilde Schampioner? -
Hvad? - til at sye en Søm, skal Kunst - skal Flid, Forstand,
Og Aar?...og hver en Nar kan flikke paa sit Land? -
Hver stræbe i sit Fag! - Og agte det en Lykke,
Om Landet vinder ved hans sidste Mesterstykke! -
Han troe sit Pund ei stort - ei vigtigt for en Stat,
Fordi han i sit Sogn blev kaldt en snild Krabat! - 213
Og hvad for Trang? - Vort Land har ordinerte Læger,
Erfarne Mænd til Raad - hvad Kald, hvad Drift bevæger? -
Hvad Indsigt qvæler dig? - hvori bestaaer dit Pund? -

HARL.

(*Søvnig og klynkende.*) Jeg tør dog tale -

JOST

Nei! -

HARL.

(*grædefærdig*) Hvad? - med min egen Mund? -

JOST

Nei! -

HARL.

Kan jeg bare mig for Graad? -

JOST

Skiul dine Taare! -

HARL.

Aha! -

(Efterat han, som en Person, der troer at være i Færd med at tilintetgøres, paa hundrede forskellige Maader har søgt at udtrykke, deels sin tiltagende Uvirksomhed, deels sin fortrædne og beklagelige Situation, falder han omsider virkelig i Søvn. Den ærlige Jost, er kommet for got i Gang, og er alt for indtaget af sin Sædelære, til at agte paa den Omstændighed, om han bliver hørt, eller ikke.)

JOST

Kald den kun frit Forræder, eller Daare,
Som skjønt han ingen Hielp formoder eller veed,
Dog gierne taler om sit Lands Elendighed! -
Velsignet være Sem og Japhet af den Høie,
Fordi de rødmende - men taus, med fra vendt Øie,
Og strax tildekkede der' gamle Faders Skam! -
Men vee hver mundkaad, frek og dum og nedrig Cham!
Men det er Feilen - det - At Nationers Smerte,
Er alt for stor til dig, og til dit lille Hierte -
Du hører ei der' Skrig - Som Faldet af et Huus,
Der dræber Mennesket, ei mærkes af en Muus*) -
Det, som er uden for vor alt for snevre Sphære,

* - 214

Kan ikke synes stort, og ikke tungt at bære -
Og naar vort svage Syn tog Maanen for en Ost,
Strax dømmes vi om den, som om vor Vesperkost -
Saa gaaer det - Den, som vist begræd sin Naboes Jammer,
Ifald hans Pinde-Huus gik op i Røg og Flamme,
Den taler roelig om, og kildres ved at spaae,
En Ild, hvori hans Bye, og Land og Folk forgaae -
Den, som beklager sin og selv sin Naboes Daler,
Udøser Tønder Guld, naar Staten kun betaler -
Og du!... En bister Kål - en Tyv kan skremme dig -
Dog drømmer du med Lyst om Oprør og om Krig! -

Du...

LISETTE

(Hun lister sig paa Tæerne hen til Jost, og rusker ham i Kiolen.) St! - Herr Jost! -

JOST

DU... Madam!... du veedst ei, hvad du vover -

LISETTE

Hys - min lille Mand, han -

JOST

hvad? -

LISETTE

han -

JOST

Hæ? -

LISETTE

Han sover.

JOST

Nu paa min Ære ja -

(Han kaster sin Hat, saa stærk han kan mod Stuedøren, og gaaer et par Gange med stærke Skrit op og ned af Gulvet.) Der ligger vor Moral! -
O skjønt!... er den da klog, som præker for en gal? -

LISETTE

Desverre! -

JOST

Kom jeg her i Forsæt, at omvende
En...

LISETTE

Alt for sandt -

JOST

Madam! - Terminen er til Ende -
Og - hun begriber vel - thi, som jeg kan forstaae,
Saa er vort Svogerskab dog ei at tænke paa -

215

LISETTE

Og hvorfor ei Herr Jost?... Dog De har Ret - Jeg Daare! -
Thi hvad udretter man? - Hvad frugter mine Taare? -
De selv, og alle veed, hvor kiær jeg har min Mand -
Men større Mammeluk er ei i Kongens Land -

JOST

Og dog formaaer hun alt -

LISETTE

Hvad kan en stakkels Kone? -

JOST

Ha jeg vil tale selv, og i en anden Tone.

(I Øret paa Harlequin.) Hehei! -

HARL.

(Han springer i Forskrækkelse midt ud paa Gulvet, og sætter sig i en Stilling, som en der vil baxes.) Hei
Kammerat! -

JOST

Hvordan? -

HARL.

Er det Ransoon,
At skoose Kongens Folk? -

JOST

Herr Naboe! -

HARL.

Herr Patron? -

JOST

Jeg troer han...

HARL.

Ah Herr Jost! -

JOST

Hvor var han? -

HARL.

Sandt at sige,
Paa Holmen...

JOST

Fik han Kat? -

HARL.

Hvad? - Jeg, og mine Lige? -
Jeg Kat? - det troer jeg ei -

216

JOST

Troe du kun Uge frem,
At om du ingen fikst, du dog fortiente dem! -

HARL.

En Patriot? -

JOST

En Nar! -

HARL.

Tak! -

JOST

Jeg er plat -

HARL.

Den jævne Stiil -
Jeg roser

JOST

En Giæk, som Skrig af ti Matroser -
Som en forvildet Sværm indtager meer, end alt
Hvad jeg saa møisomt og med slig en Fynd har talt-
En rasende, som Søvn, selv Søvn ei holdt i Tømme,
Som glat forvirrer Folk og Stat og alt i Drømme -
Og glemmer vaagende sig selv! -

HARL.

Men siig, hvori
Det Opløb da bestaaer - Saa er den Drøm forbi! -

JOST

Nu vel! - Jeg veed ja dog - Før faaer det aldrig Ende -
De render om, og veed ei selv, hvorom de rende -

De vil maaskee, fordi de tænker, at de kan -

HARL.

Ha jeg forstaaer - de vil - Ei ei! - hvad siger

JOST

Hvad har jeg sagt? -

HARL.

Ja saa - Ja det seer ud for Landet! -

JOST

Du veedst da meer, end jeg - Men vel! - og nu om andet! -
Om Ting, som gielde dig - hvorpaa saavidt jeg troer, 217
Dit eget, og maaskee dit hele Vel beroer -
Hør derfor - og giv Agt! - Du est i Gield -

LISETTE

Desverre! -

JOST

Du ødte, hvad du fikst af din retskafne Herre -
Han gav dig Huus og Gaard og alt - kun ei Forstand -

LISETTE

Ak! -havde han dog det den gode salig Mand! -

JOST

Nu - det er ei enhver, som kan omgaaes med Penge -
Men nok - du har ei meer - det kan ei vare længe-
Dog er jeg, som du veedst, din største Creditor -
Alt kommer an paa mig - Det har jeg sørget for -

HARL.

Ei ei! -

JOST

Hvad? -

HARL.

Om der kun ei stikker andet under -

JOST

Hvordan? -

HARL.

Hvem kan man troe, Herr Naboe, nuomstunder? -

JOST

Hvad? - mig? - mit rene Pant? - mit...

HARL.

Alting er forbi -

JOST

Nu? -

HARL.

Om en vis Monark har Fingrene deri -

JOST

Forbandet! - rasende! -

HARL.

Om visse Folk maa raade
Matrosen...

- JOST
(*Han holder med begge Hænderne Munden til paa Harlequin.*) Hei fordømt! - er ingen ingen Maade? -
Ei en, at blive hørt? -
- HARL.
(*imellem Tænderne*) Mat - -
- JOST
Jeg skal qvæle dig -
- HARL.
Hol - -
- JOST
Atter? -
- HARL.
(*som slider sig løs*) Holmens Magt skal snart forstærke sig! -
- JOST
Saa gaae da! - sværm da! - ras!... Og jeg, som veed, som kiender
Dit Galskab - Jeg som har mit Pant - og Magt i Hænder -
Magt nok, at jage dig i Dag fra Huus og Hiem -
Jeg staaer godvillig her, og holder Lyset frem? -
- HARL.
Herr Jost! -
- JOST
Mon Medynk da - hvad driver? - hvad bevæger? -
Men det er min Herr Søn, med sine Narre-Streger -
- LISETTE
Han? - Nei! - Men dette Fæ, som hele Verden veed,
Hvor høit jeg...
- HARL.
Men Herr Jost, mig synes han er vred -
- JOST
Dig synes? - ret - bliv ved! - Giør alting paa det beste -
- HARL.
Men siig! -
- JOST
Det har man af, at hielpe paa sin Næste! -
- 219
- HARL.
Men siig for Himlens Skyld, Herr Jost, hvad har jeg giørt! -
- JOST
Nei! - kun at drille mig - kan det vel skade stort? -
- HARL.
Jeg drille? -
- JOST
Himmel! - Nei! - Kun drømme, naar jeg taler -
Det være, hvad det vil - De herligste Moraler -
Den rene Mynt - Dyd - Pligt - og Pant-Forskrivelser -
Alt et -
- LISETTE
Hør nu min Glut, hvad for et Dyr du er! -
- HARL.

Men har...

JOST
Betal din Gield! - saa sørg - saa drøm for Landet! -

HARL.
Men har jeg hørt et Ord, saa...

JOST
Ha! - hvem siger andet? -
Du høre mig? - Men vel! - maaskee du hører best
En velbeskrevet Dom lovmæssig forelæst? -

HARL
Jeg haaber dog Herr Jost...

JOST
Jeg? - kunde jeg formode
Den Omgang? - Jeg af dig? -

HARL.
Jeg har ei glemt det Gode -
Det Venskab han har viist - Den Gield jeg stikker i -

JOST
Og agter ei...

HARL.
Men tael! - hvorefter vente vi? -

JOST
Og tør jeg haabe da den Gunst - engang at høre? -

220

HARL.
Ei, tag Forsikkring - Pant -

JOST
Hvor? - Hvad? -

HARL.
Mit høire Øre! -

JOST
Vel! - Jeg skal prøve det - Giv Agt! - Engang endnu...
Men et politisk Ord... en Lyd... men mukser du...

HARL.
Hum! -

JOST
Hør da, mærk og svar! - Du har den voxne Pige -

HARL.
Ja -

JOST
Medgift faaer hun ei - Men det vil intet sige -
Nok - hun er flink - og som Leander siger, skøn -
Og Penge Gud skee Lov behøver ei min Søn -
Den Knøs! - Han glæder mig paa mine gamle Dage -
Dog undertiden har vi Fædre og vor Plage -
Der har jeg ingen Roe - Det koste hvad det vil,
Saa hans Agnetes Ja -

HARL.
Ei! - hvor skal det gaae til? -

JOST
Hvad? -

HARL.
Nu, jeg hører alt - Det var om hans Agneter -

JOST
Hæ? -

HARL.
Nu? -

JOST
Den Dom jeg har - De to Prioriteter,
Og Renter - alt kan staae - Meer Naboe - Jeg er rig,
Jeg er en ærlig Mand, og jeg skal hielpe dig! -
Men mærk dig, at jeg ei tiltrygler mig din Datter! - 221
Ved Himlen, vover du at gjøre Jost til Latter...
Du har tilsoeret mig, at din, og hendes Haand
Var frie - Jeg hader Tvang - Og er der Skin af Baand -

LISETTE
Hvad? Baand? -

JOST
Nu, svar da selv! -

HARL.
Ja... Der kan svares meget,
Om Hol - -

JOST
Hei! -

HARL.
O jeg er saa inderlig bevæget...
Jeg kan ei meer -jeg døer... Lisette svar! -

(Han løber hastig bort.)

JOST
Hvorhen? -

HARL.
(*I Døren.*) Kun til Hans Puff og Geert - Jeg er her strax igien -

TREDIE OPTRIN

JOST OG LISETTE

JOST
Nu Himmel!

(Her er en lille stum Scene, i hvilken JOST foretager sig adskillige Ting, som den, at knappe sin Vest op og knappe den skiævt til igjen, at støde Syerammen overende, at sætte sig, at springe op, at snoe sin Paryk et par Gange, o.s.v.*) Det forstaaer sig, altsammen i mueligste Hast.)

LISETTE
Men Herr Jost, hvor kan han undres over
At den ei hører ham, som drømmer eller sover? -
Har han da glemt mit Kors, og at min hierte Mand,
Som hele Verden veed, er ei ved sund Forstand? -

JOST

(Efter nogen Betænkning.) Reent gal? - naar har han tabt...

*
- 222

LISETTE

Nu der var stort at tabe? -
Hvad var han andet, end den salig Herres Abe? -
Da jeg af Kiærlighed... O Himmel, at jeg dog
Var saa fornærret i det liderlige Drog! -
Nu veed enhver, at jeg var Fruens Kammerpige,
Og Herren... men det var ei det jeg vilde sige -
Nok, at den brave Mand stafferede mig ud;
Og, som de let kan troe, jeg var en knøver Brud -
Et Mantov - ak Herr Jost! - hvidt Moor med Guld-Boketter -
Og Hængler, som de veed - o Himmel! - og Mansketter! -
Alt Brysselsk -

JOST

(fortræden) Tael om Ting, som andre kan forstaae!

LISETTE

Nu sandt - Det er min Mand, jeg ikke tænker paa -
Han var da, som det er for vel bekiendt, desverre,
Imellem os Herr Jost, Nar hos den salig Herre -
Ret, som han er endnu, dum, doven, liderlig -
Men hvor det gik og ei, han ret fortryllte mig -
Og stak det mangan knipsk Pimperlimpimp i Øiet,
Men jeg, som det saa gaaer, var ligevel fornøiet -
Der var Sybille Kniks, og Slipslap, som de veed -

JOST

(Han tramper i Gulvet) For Fanden! - mig forgaaer hvert Gran Taalmodighed! -

LISETTE

Nu sandt, det var min Mand - Jeg siger det med Smerte -
Thi Himlen veed det best, hvor kiær han er mit Hierte -
Han var og blev et Fæ -

JOST

(vrængende) Jaja - det veed enhver -

223

LISETTE

Og dog en Engel i Forstand, mod hvad han er -
En narrisk Capriol, en dum, en fornem Mine -

JOST

(Han sætter sig i Lænestolen.) Nu? -

LISETTE

Høit, at drille Folk - at fiase, og at grine -
Det var omtrent hans Orm - Og i de første Aar
Blev han endnu saasaa - et got uskyldigt Faar -
For Resten - Søvnig, plump, beskiænket undertiden,
En Ødeland - Dog kort! - Den Jammer var kun liden -
Og nu til Mening - De veed det strænge Bud,
Som - om jeg husker ret - for to Aars Tid kom ud -

JOST

Og hvilket? -

LISETTE

Ei den Lov, at alle skulde skrive -
Hver ærlig Undersaat, hvis Hænder ei var stive -
Saasnart han kun forstod at kradse ABC -

JOST

Ei ei Madam, det var kun en Tilladelse -

LISETTE

Det være hvad det vil! - Før var han kun en Daare -
Men ak!... jeg kan... jeg kan ei bare mig for Taare -
Fra dette Øieblik foer - som jeg fast har troet -
Foer Fanden i ham, og - - - han blev en Patriot -

JOST

Jaja - Det hændtes fleer -

LISETTE

Vi har et Pulter-Kammer
Høit oppe i en Qvist - Nu tænk engang min Jammer! -

JOST

Ak! -

224

LISETTE

Maa jeg vise dem? -

JOST

Nei! -

LISETTE

Nu - Der giemme vi,
Som de saa veed, snart et, snart andet Skramlerie -
Blant andet staae der og to gamle Gueridoner,
Som boned - ikke som man nuomstunder boner -
Forstaae mig vel Herr Jost - men boned som de bør -

JOST

(Han springer op.) Men...

LISETTE

Nu det var min Mand, hvorom vi talte før -
Saa staaer der og et Skrin, som har tilhørt min Frue -
Smukt indlagt -

JOST

Ei! -

LISETTE

Det stod i hendes beste Stue -

JOST

For Pokker! -

LISETTE

Nu min Mand - Saa maa De vide det -
Jeg seer ei Aar og Dag til Pulterkammeret -
Nu - Morgenen derpaa, som dette Bud blev givet -
Det er et Underværk, at man beholder Livet -
Thi man har altid sagt for mig, det var et Bud -
Nu - Morgenen derpaa saa sneg min Mand sig ud -

JOST

Ei ei! -

LISETTE

Nu tænk min Skræk! - Jeg søgte hvor jeg vilde -
Alt intet - Tiden gik - Vi spiste - Det blev silde -
Og ingen Mand endnu - Thi De begriber let,
Hvor langt min Tanke var fra Pulterkammeret - 225
Halv Otte fandt vi ham - Jeg glemmer ei den Jammer -

Giet hvor! -

JOST

Ei ei Madam, i hendes Pulterkammer -

LISETTE

Saa har De hørt det - Nu - der stod han paa et Fad,
Og, Gud forlad min Synd, og skrev et Ugeblad -
Han soer - Nu veed De selv, om han har skrevet andet
End Kiøkken-Sedler før - Han soer, det var for Landet -
Og meer - Det var om Flid, og Sparsomhed, han skrev -
Den liderlige Fugl! - nu døm, hvor varm jeg blev -
Dog det var lidt endnu - Han skrev og skrev - kun Skade
For Blæk og Pen, og for de skønne rene Blade! -
Saa tænkte jeg, og taug - Thi det han viiste mig,
Var Snak, hvorfor det ei var værd at ærgre sig -
Dog, som De let kan troe, derefter tog jeg vare
Paa Vinduer og Dør - Jeg fandt den fulde Fare -
Og daglig voxte den -

JOST

Men er det saa Madam,
Da bør man ynke, og om mueligt hielpe ham -
Hans Uheld rører mig - Alt andet vil jeg glemme -

LISETTE

Men Himmel! -

JOST

Veed hun hvad? - Nu, mens han ei er hjemme...

LISETTE

Saa kom den syttende forleden Januar -
Den store Dag - og den har gjort ham reent til Nar -

JOST

Det hændtes fleer... Men nu - Jeg falder paa de
For dog at hielpe paa min Søn! - Tanker,

LISETTE

Den Giæk! - den Dranker...

226

JOST

Hvad? -

LISETTE

Vil indbilde sig, at styre Folk og Land! -

JOST

Haha! - Men om...

LISETTE

O vee! - min gode stakkels Mand! -

JOST

Men om vi fandt et Raad -

LISETTE

Nu blev det Stats-Aspecter -
Bordeller, Vægter-Snak, Pasquiller og Projecter...
Beretninger om Ting, som ingen Siæl har seet -
Digt, Sladder, meer end af den beste Hof-Poet -

JOST

Om...

LISETTE

Dog bør Sandhed staae - han har i denne Time
Endnu, saa gal han er, ei budt sig til at rime -

JOST
Men om...

LISETTE
Og er der nu en Maaned gaaet forbi,
At han har sluppet det fordømte Smøriere -

JOST
Vel, vel! - ret vel Madam! - Men siig mig nu sin Mening! -
Maaskee vi uden ham kan slutte den Forening,
Om vi...

LISETTE
(Hun falder ham meget hastig i Ordet.) Hvad hielper det? - Nu veed De, om han er
En Mand at tale med, som andre Mennesker; -

JOST
Derfor...

LISETTE
(som forhen) Om man kan faae et Svar paa det man siger;

JOST
Fordømt! -

227

LISETTE
Man præker nu, man synger eller skriger

JOST
Ha, hvor jeg havde Lyst-...

LISETTE
Den Dosmer! -

JOST
Ak! -

LISETTE
Den Nar! -

JOST
O vee! -

LISETTE
Er det af ham, at man bør vente Svar? -

JOST
Nei Himmel, det er meer end Mennesket kan taale! -

LISETTE
Nu? - Er det ei? -

JOST
Madam! -

LISETTE
Men ak! - Jeg staaer paa Naale -
Hvor kan han blive af? - Forlad! - i et Minut -
Jeg har ei Roe, saasnart jeg ikke seer min Snut -
(Hun gaaer hastig bort.)

FIERDE OPTRIN

JOST

(Efterat han nogen Tid har betragtet Døren med saa høit opspilede Øine og Mund, som vel mueligt.) Nu
Jost - her staaer du da... Ha den, som venter andet
Af... Hun har ingen Roe! - Hvor kiærligt? - Ei forbandet! -
Bagtalersken! - Jaja - Hun ham, som han sit Land! -
Ham skeer hans Ret - Men jeg? - en brav og ærlig Mand? -
Jeg som en Nar? - og her? - og hvi jeg gamle Taabe? - 228
At jeg - Nei det er meer, min Søn, end du tør haabe! -
Fordømt! - Jeg trygle om... jeg her.. ha vi vil see
Om lovlig Dom... om Folk, som gjør mig rasende! -

FEMTE OPTRIN

AGNETE OG JOST

AGNETE

Herr Jost! - alene her? -

JOST

Ja Jomfrue Pimpemille! -

AGNETE

For Himlens Skyld! -

JOST

Om Folk, som ret forsætlig drille.
Som ha! -

AGNETE

Retskafne Mand! -

JOST

Jeg brister -

AGNETE

(Hun tager ham frygtsom ved Haanden.) Hvi saa vred? -

JOST

(Han river den bort.) Slip! -

AGNETE

(væmodig) Nu det fattedes til min Elendighed! -

JOST

For Pokker! - mon de troer, at jeg har tabt Forstanden? -

AGNETE

(som før) Herr Jost! -

JOST

Hun, Jomfrue Sip, kan see sig om en anden! -
Og var hun Dyden selv, og meer end Engle-skiøn,
Saa skal hun ikke faae saa meget af min Søn! -

AGNETE

O Himmel! - men Herr Jost! - det faaer - det faaer da være! -

229

JOST

Ei! - faaer det dog? - Hvor fromt! - taalmodigt, paa min Ære! -

AGNETE

De veed det selv, at min... ak, at han er mig kiær;
Og at det uden Tvivl maa gaae mig meget nær -
Men, at en værdig Mand, der elskte mig, som Fader,
Saa bittert, saa med et forkynder - at han hader! -
Nu, da mit Haab var størst! - Men siig mig da, hvori
Bestaaer min Feil? -

JOST

I det, at Haabet er forbi! -

AGNETE

Har min Papa...

JOST

Den Giæk! -

AGNETE

Ret! - skiold! - forøg min Smerte! -

JOST

Den Nar! -

AGNETE

De kiender ei hans redelige Hierte -
Og veed jeg, at han har naturlig sund Forstand -

JOST

Ei ei! - fortreffelig! - En Engel af en Mand! -
Hvor dyb!-

AGNETE

Og har De talt min Moder? -

JOST

Ja desverre! -
Den Sladderske! - Den Hex! -

AGNETE

Det gaaer for vidt min Herre! -

JOST

Av vee!-

AGNETE

(Hun græder.) At tie reent til sligt, anstaaer mig ei -

JOST

Nu, saa hun vilde vel jeg skulde gaae min Vei? -

AGNETE

O Himmel!... men Herr Jost!... naar faaer min Jammer Ende? -

230

JOST

Hun taler, som hun bør - Jeg er ei vred paa hende...
Men slige... har de tænkt, at kunde drive Spas
Med Jost... Hei Junker Slens! - han kommer ret tilpas!-

LEANDER OG DE FORRIGE

LEANDER

Hvorledes? -

JOST

Ei for alt! - nu skal her gøres rede! -

LEANDER

Min Brud i Graad? - og De? - min Fader! - hvilken Vrede! -

JOST

Jeg tør dog være vred, Herr Søn, saasnart jeg vil? -

LEANDER

Forklar mig, Deiligste, hvor dette kan gaae til? -

JOST

Ja deilig først og sidst! - Men nu vil jeg forklare -
Hans Gifte-Nykker kan han sikkert lade fare! -
Herr Fiantes Svogerskab er ei at tænke paa -
Nu suk, og klynk og græd! - Hvad Jost har sagt, skal staae! -

(Han gaaer.)

SYVENDE OPTRIN

LEANDER OG AGNETE

LEANDER

Min Fader! - men han gaaer! - og hvem -hvad har opirret
Den beste Mand? - Er det en Drøm? - Er jeg forvirret? -
Saa kiærlig, som han er - og vær! - Han haster ud,
For snart - det var hans Ord - at bringe mig min Brud! -
Og nu? -

AGNETE

Leander, ak! - Jeg frygter at min Fader...

231

LEANDER

Ei vist! - De Griller, som han heller ei forlader! -
Hvem kan ei ærgre sig? -

AGNETE

Og hvem kan tale med -
Hvem kan udstaae Herr Jost, med hans lilsindighed? -

LEANDER

Herr Jost er Fromhed selv, men Drømmeren kan drille -

AGNETE

Og Fusentasten bør undskylde hver en Grille! -

LEANDER

Min Fader, som jeg troer, er en fornuftig Mand -

AGNETE

Jeg er forsikkert om, at min har sund Forstand -

LEANDER

Hvor sund! - Ei Viisdom selv! - maaskee, fordi han giver
Sin kiære Datter til den klygtige Herr Skriver? -

AGNETE

Nei, men til Dem? - Ei sandt? - til sin retskafne Ven? -

LEANDER

Den klygtige Contract! - Hun bør samtykke den! -

AGNETE

Jeg bør Leander? - Vek! -

LEANDER

Sligt skulde Jost kun vide! -

AGNETE

Uædle! - skynd dig! - Gaae! - Forkynd ham det i Tide! -

LEANDER

Ha! - mig mistyder hun! - men Skrivers rene Stiil -

AGNETE

Fortryller mig -

LEANDER

Farvel! -

232

AGNETE

(spottende) Ak! -

LEANDER

(Han gaaer hen imod Døren, men kommer strax tilbage.) Trods dit stolte Smiil! -

AGNETE

(som før) Ei! -

LEANDER

Mon da Tabet af en Troeløs koster Smerte? -

AGNETE

Og mon Bagtaleren var vigtig for mit Hierte? -

LEANDER

Ha Falske! -

AGNETE

Skieldsord? - ret! - nu er jeg vant dertil! -

LEANDER

Forlader du saa let din Elsker naar du vil? -

AGNETE

Min Elsker! -

LEANDER

Himmel, nei! - Jeg veed mit Fald desverre! -
Herr Smører, som jeg troer...

AGNETE

Troe hvad De vil, min Herre! -

LEANDER

Ha ham! - At blive her var meer end Raserie! -

(Han gaaer bort i Furie.)

AGNETE

Vel! - gaae! - tag denne med! - Saa er den Drøm forbi! -
(*Hun river en Ring af Fingeren, og løber efter ham.*)

ENDE PAA DEN FØRSTE HANDLING

233

ANDEN HANDLING

FØRSTE OPTRIN

AGNETE, OG STRAX DEREFTER JØRGEN

AGNETE

(*Hun sidder og stirrer paa sin Syeramme, med Haanden under Kinden.*) Aha! - Saasart... med et... for
evig... reent til Ende! -

JØRGEN

(*som stikker Hovedet ind af Døren*) Hem! -

AGNETE

Hvor beklemt jeg er! -

JØRGEN

Hem! -

AGNETE

Jørgen! -

JØRGEN

(*Han kommer inden for.*) Er det hende? -

AGNETE

Tomhændet?... Gavst du ham... Han fik da Brev og Ring? -

JØRGEN

Ei! - troer hun, at jeg tør forvandske slige Ting? -

AGNETE

Og tog den? -

JØRGEN

Ei! -

AGNETE

Hvordan? -

JØRGEN

Som man er vant at tage -

AGNETE

Og han beholdt...

JØRGEN

Men hør! -

AGNETE

Og gav den ei tilbage? -

JØRGEN

En Guld-Ring? - Har man hørt? - at give sligt igien? -

234

AGNETE

Saa at han ordentlig...

JØRGEN

Ret smukt forvarte den -

AGNETE

Barbar! -

JØRGEN

For Himlens Skyld! -

AGNETE

Og det jeg havde skrevet -

Du saae ham læse det? -

JØRGEN

Ja Jomfrue! -

AGNETE

Brød han Brevet? -

JØRGEN

Ei, det forstaaer sig dog, han maatte -

AGNETE

Tie, og svar! -

Ei sandt, han studste da han saae hvis Haand det var? -

JØRGEN

Nei -

AGNETE

Ha troeløse Siæl! -

JØRGEN

For -

AGNETE

Svar mig, naar jeg taler! -

JØRGEN

Men...

AGNETE

Var han vred? -

JØRGEN

Nu ja... Saa vred.. som hun befaler -

AGNETE

Det er dog sært - Man kan paa ingen Maade faae

Et ærligt Svar - ei et, som er at lide paa -

JØRGEN

Men er det ikke best, ifald hun vil tillade,
At jeg fortæller selv min hele Ambassade? -

235

AGNETE

Hvorefter venter du? -

JØRGEN

Thi Jomfrue, overalt
Kan ingen svare klogt, naar en vil spørge galt -

AGNETE

Brav! - fleer Anmærkninger! -

JØRGEN

Dog, som hun let kan tænke,
Det Ord skal være talt til Stole, Bord og Bænke -
Jeg tiener for mit Brød -

AGNETE

O Himmel! -

JØRGEN

Og jeg veed
Min Pligt - og at det var imod min Skyldighed -

AGNETE

Kun meer! -

JØRGEN

Ifald jeg frit, og plump og frek begierte,
At sige hende, hvad jeg tænker i mit Hierte -

AGNETE

Og hør nu mit Ifald! - Ifald du ærgrer mig;
Og ei besvarer det, hvorom jeg spørger dig -
Ifald du ikke strax gjør Rigtighed og Rede,
For alt -

JØRGEN

Mig kan hun let forvilde med sin Vrede -
Hvem veed nu hvad, og hvor jeg skal begynde fra? -

AGNETE

Dit Ærende! -

JØRGEN

Ja saa - I Gaar -

AGNETE

Skiærts? -

JØRGEN

Hør mig da! -
Thi Orden, siger man, er god - Saa maa hun vide, 236
Jeg fik i Gaar et Sting, her, i min venstre Side -
Af Trækvind, som jeg troer -

AGNETE

Ha Jørgen, raser du? -

JØRGEN

Men hør mig ud! - Jeg har det samme Sting endnu -

AGNETE

Ret! - prøv mig kun! -

JØRGEN

Nu for at komme snart til Ende -
Det Sting - og det, at hun befalte mig at rende -
Leg nu min Ligtorn til, og mine skiæve Been,
Og saa en heslig, dyb, forbandet Rendesteen -

AGNETE

Ha, hvi jeg...

JØRGEN

Dette alt, blev samlet paa en Maade,
At mine, som hun veed, med Tugt blev giennemvaade -
Og, før jeg fik dem tørt, saa got det kunde skee,
Var Herr Leander ei at høre, eller see -

AGNETE

Men Dosmer, siig mig da - hvor kunde du formode
At naae ham? - Kryber han? - Du vidste, hvor han boede! -

JØRGEN

Som om jeg først og sidst ei havde søgt ham der -

AGNETE

Og?...

JØRGEN

Ei, som sagt -

AGNETE

Hvordan? - Hvad? -

JØRGEN

Altid lige nær -

AGNETE

Leander? -

JØRGEN

Paa min Troe, var ingensteds at finde -

237

AGNETE

Nei min Taalmodighed - Hver Draabe maa forsvinde! -
Saaledes drille mig? - Og brød han ei mit Brev? -
Og tog imod min Ring? - Og læste hvad jeg skrev? -

JØRGEN

Nu ja -

AGNETE

Dog siger du...

JØRGEN

Gid den faae Skam, der driller! -
Saaledes brød han det - saaledes sad hans Briller

AGNETE

Hvis Briller? - Hvem? -

JØRGEN

Herr Jost -

AGNETE

Ham gavst du? - Han har seet?

JØRGEN

Til Fader eller Søn, det, troer jeg, var vel eet -

AGNETE

O Himmel! - at jeg og... ha hvi jeg skulde sende
En...

JØRGEN

Min Beretning er endnu ei halv til Ende -

AGNETE

Hvad meer? Tael! -

JØRGEN

Nu Herr Jost lod søge om sin Søn -

AGNETE

Bort af mit Øiesyn! -

JØRGEN

Men -

AGNETE

Bort -

JØRGEN

(i det han gaaer) Er det min Løn? -

238

ANDET OPTRIN

AGNETE ALENE

Saa!... vel! - nu veed han alt - Ulykkelige Pige! -
Hvi vilde du? - men vel!... Og han? - hvad vil han sige? -
Han sig tilsidesat - for hvem? - Det staaer deri -
Brav! - Før var heller ei det sidste Haab forbi! -
Han see sin Søn forsmaaet, af... Himmell! - om jeg bliver
Et Offer for hans Had, og for den usle Skriver!...
Og det er lidt for ham, at hævne slig Foragt
Paa mig - for ham, som har vor Velfærd i sin Magt! -
Ulykkelige Mand! - min Fader! - Dog du vilde...
Men Jost er Fromhed selv... hvi dømmes jeg saa ilde? -
Men hastig, som en Ild - Og - brave Mand tilgiv
Min Dristighed! - lidt stolt - og meer end alt for stiv -
Saa egensindig, som den Dydige kan være -
Vel punktlig - næsten sær i dit Begreb om Ære...
Ha jeg begriber let, hvor rasende du blev,
Da du... Den dumme Kål, at flye den Mand mit Brev! -
Og jeg! - o Harm! - hvortil kan ikke du forlede! -
Leanders bittre Spot!... Hvorover kom hans Vrede? -
Og min?... Jeg kiender ham - Og troer jeg, at han kan
For Alvor spotte mig? - Og dog begyndte han! -
Dog var han Skyld i Alt! -

239

TREDIE OPTRIN

SKRIVER*) OG AGNETE

AGNETE

(I det hun seer Skriver, som har sneget sig bag paa hende.) Ak! -

SKRIVER

Lykkelige Vinde
Har blæst mig hid i Dag, o himmelske Gudinde! -
Ved alle Muserne! -

AGNETE
Forsværg dem ei! -

SKRIVER
Min Eed
Er klippefast - dog kun i Prosa, som De veed -

AGNETE
Der'Sprog...

SKRIVER
(*Han falder hende i Talen.*) De smigrer mig - dog, at De var tilstæde,
O troe mig, det har lagt Biergdynger til min Glæde! -
Dog Bierge selv er Støv! -

AGNETE
Nu er De alt for slem -

* 240

SKRIVER
Atomer mod den Lyst, at kunde kildre Dem!

AGNETE
Mig? -

SKRIVER
(*Han giver sig endeel pedantiske Airs.*) Viid!... Dog Himmel! - Er mit Ansigt sat i Lave? -
Sig! - har jeg Miner, som et Glædskabsbud bør have? -

AGNETE
Ei! -

SKRIVER
Nu? -

AGNETE
(*fortræden*) Jeg har ei Lyst -

SKRIVER
Hvorledes seer jeg ud? -

AGNETE
Ha, som De vil -

SKRIVER
Et Ord! -

AGNETE
Nu - som et andet Bud -

SKRIVER
Ambassadeur er Fransk - dog kunde det passere
For Apocryph endnu, saavel som andre flere -
Men nu til Sagen - Først -

AGNETE
De dræber mig med Snak! -

SKRIVER
Først maa De takke mig! -

AGNETE
Tak! - Millioner Tak! -

SKRIVER

Dybt maa de neie - Dybt! -

(Hun neier til Jorden, og han bukker sig med en skolemæssig Høitidelighed.) Jeg ønsker Dem til Lykke! -

241

AGNETE

(forundret) De mig? - -

SKRIVER

(Han slaaer sig for Brystet.) Jeg! -

AGNETE

Og hvormed? -

SKRIVER

(Han bukker sig igjen) Ei! - med mit Mesterstykke! -

AGNETE

O!...

SKRIVER

Jeg har overgaaet mig selv - Mig, som De seer,
Og - uden Egen-Roes - hvad kan der siges meer? -

AGNETE

Den Ydmyghed...

SKRIVER

(som falder hende i Ordet) Den kan undskyldes - Thi De mærker
Dog let, hvor langt mit Verk gaaer over alle Værker -
Nok, at fra Seths Tractat, som dog kun faa har seet,
Har ikke sligt et Lys bestraalet vor Planet -
Her -

(Han trækker et Bundt Papirer op af Lommen.)

AGNETE

(forskrækket) Ak! - jeg beder...

SKRIVER

Nei! - At De dog selv maa dømmе! -

AGNETE

Mig synes -

SKRIVER

Om...

AGNETE

Jeg troer -

SKRIVER

Om det er gyldne Drømme -

AGNETE

Jaja -

SKRIVER

Hvormed...

242

AGNETE

Det er -

SKRIVER

Hvormed jeg smigrer mig.

AGNETE

Det er min Moders Røst -

SKRIVER

Da vær saa lykkelig -

AGNETE

Forlad! - Et Øieblik...

(Hun undløber.)

FIERDE OPTRIN

SKRIVER ALENE At... Kun de fire Blade! -
Kun Titelen!... Ei ei! - Hun gaaer - Det var dog Skade -
Den Stakkel! - hvilken Ynk! - I Havnen af sin Lyst
Forslaaes hun, som jeg troer... paa Frue Lisettes Kyst! -
Hahahaha! - Det Træk! - Det var vel værd at tegne -

(Han seer sig rundt omkring, formodentlig om et Bord; men til Uheld er der intet.) Hvor?... O vi lærde Folk kan skrive allevegne! -

Og... da Herr Trykpapier opmuntrer mig til Flid -
Og Verden regner paa hvert Soelgran af min Tid -
Mit Pund - og nu min Vert! - min Skræder! - Penge, Penge! -
Jaja - De største Mænd blev store ved at trænge! -
Saa var det at Homer sang sig berømt og mæt -
Og jeg... nunu-jeg troer- Det tegner ei saa slet -

(Han trækker et Blækhorn og en Pen op af Lommen.) Blæk har jeg her - og Pen - Nu faae den Skam, der bytter

Haand med en Amtsbarbeer, og Podex med en Rytter! - 243
Saa veed jeg dog, jeg maa, for Fanden, hvor det gaaer,
Faae skrevet ti til tolv Tractater i et Aar! -
Her er jeg Sviger-Søn - Min Pen-Forpagter giver
En Daler for et Ark - Hei! - frisk til Værket, Skriver! -
Stor har du længe vært - Snart vil du blive rig -
Saa kan Journalerne gaae hiem og hænge sig! -
Men hvor? - Er intet Sted, hvorved man kan begynde? -
Ei skrev Diogenes sin Logik i en Tønde;
Og Tønde, Bord og Stoel er alle giort af Træ;
Og... Slige Skrifter bør forfærdiges paa Knæ! -

(Han krammer sine Sager ud, saa got han kan, paa en Stoel, der staaer bag ved Syerammen, og falder paa Knæ ved den, for at skrive saaledes - Men han springer strax op igien, som en der har glemmt noget vigtigt - Han leder i alle sine Lommer, og finder endelig den Bog, som han søger om.) Ei ei! - min Navnebog!... nu dog - det var en Lykke! -
Det gyldne Skrift! - jeg troer - Herr Junkers Mesterstykke! -

(Han blader om i Bogen, snakker og læser imellem hinanden.) En Statsmand bruger jeg... Den Autor er ei klog,

Som ei anskaffer sig den gyldne Navnebog! -
Stat - Stater - General - Ha Statsmænd... Jeg gad vide,
Hvordan man uden den fik fyldt en ærlig Side? -
Ja fyldt! - Ak, mangel en maa fylde, som han kan -
Men for studerte Mænd gaaer sligt ei altid an -
Ha Navne maa dertil! - Med to til tre og flere
Maa hvert et Blad bestrøes - Vi Lærde maa citere -
Hvor skal det komme fra? - Her er min Bog til Gavn -
Thi altid kan man dog ei digte selv et Navn! -
Abas, Achitophel... den Jøde kan jeg bruge
Til Skrifte-Prækenen i Vartov - næste Uge -

Og Aristid, August... Statsmændene paa A
Er intet værd - nei Z maa man begynde fra! - 244
Ei heller har det Art, naar hver en Flynder-Jyde
Strax veed, hvis Navnet er, og hvad det skal betyde -
Som, hvad er Salomon og slige Navne værd? -
Jeg veed bekiendte Ting kan ikke klinge lærd -
Zaleucus, Xenophon, Ulyss - de Navne lod sig høre -
Men Franske klinge dog langt bedre i vort Øre! -
Og Seneca, Sejan - Der siges meget om
Hans lange Klammerie med Paverne i Rom -
St. John!...*) En Helgen her? - Ha Richelieu! - kun Skade,
At han er brugt saa tit i lumpne Ugeblade -
Philippus, Peter Zar... og Prior, Polignac -
En Trykfeil! - ventelig Herr Prior, den Polak -
Machiawel - Jeg troer, jeg under ham den Ære -
Nei Mazarin! - Ja ham - ved Styx! - ham skal det være -
Det klinger lidt bekiendt, men meget smukt... Enfin! -

(Han sætter sig igien i forrige Stilling, og begynder at skrive, saaledes, at han tillige dicterer sig høit.)
Saa skrev den dydige, den fromme Mazarin -
Hvad skrev han? - Ja det kan jeg hastig faae at vide -

(Han blader om i sine Concepter.) Her skal det staae omtrent - her paa den første Side -

FEMTE OPTRIN

HARLEQUIN OG SKRIVER

HARLEQUIN

(Han har været ude paa den patriotiske Expedition, at styre endeel sværmende Søfolk og andre til rette - Og hans Patriotisme har naturligviis kostet ham en banket Trøie. Forfulgt og aandeløs, falder han meer, end løber, ind paa Skuepladsen - Men saasart har han ikke slaaet Døren i, og veed sig i Sikkerhed, førend han, som en ægte Coujon, vender sig om imod den, og sætter sig i en pukkende Stilling - Han har følgelig ingen Tid til at bemærke Skriver, der sidder bag ved Syerammen.) Av vee! - av! - uff! - Gevalt! -

* - 245

SKRIVER

(som dicterer sig høit) At den, som var betroet Stats-Roeret -

HARL.

Vil I flaae en ærlig Patriot? -

SKRIVER

(Der stikker Hovedet ud under Syerammen.) Haha! - den Nar! -

HARL.

(Der i sin Indbildningskrafts Hede ikke veed andet, end at Røsten kommer uden fra.) Selv Nar! -

SKRIVER

Stats-Roeret, bør betænke -

HARL.

Gid Fanden tog dit Roer! -

SKRIVER

Sig længe paa at skiænke

HARL.

Ja du har skiænket mig! -

SKRIVER

En grov Forbrydere...

HARL.

Jeg? - det er Løgn din Skurk! - Kom om du tør! -

(Harlequin, der vil sætte sig i Positur, gjør, som man kunde vente det af ham, i Stedet for at springe frem, et stærkt Spring tilbage; kaster Syerammen, Skriver, hans Bord og alle hans Conceptor overende, og kommer selv til at ligge paa Ryggen, midt i dette Chaos.)

SKRIVER

O vee! -

HARL.

Hei jeg er myrdt! -

SKRIVER

Mit Skrift! -

HARL.

Vær naadig! -

SKRIVER

Ha forbandet! -

HARL.

Qvarteer for en, som dør af Kierlighed for Landet -

246

SKRIVER

Bort! -

(Han gjør en Vending med Armen, for at skyde Harlequin fra sig, som tildeels ligger oven paa ham - Ved denne Leilighed rører han ham i Ansigtet med sin Pen, som han endnu har i Haanden - Harl. som lukker Øinene stivt i af Angst, og desuden er reent forvildet i det, veed ikke andet, end at det er en Dolk, eller en Kniv -)

HARLEQUIN

Skyd mig før ihjel! - jeg væmmes ved en Dolk -

SKRIVER

Bort! -

HARL.

Jeg skal aldrig gaae i Laug med Kongens Folk! -

SKRIVER

Herr Harlequin! -

HARL.

Aha! -

SKRIVER

Tør jeg ærbødigst bede? -

HARL.

For Himlens Skyld! -

SKRIVER

Og hvad? -

HARL.

Stik Kniven i sin Skede! -

SKRIVER

Og kiender han da ei den vidtberømte Pen? -

HARL.

(Som endelig kommer til sig selv, da han kiender Skrivners Røst, og seer, at det kun er en Pen, som han har frygtet sig for, springer op.) Jeg troer... Hei mener du, jeg løber langt for den? -

SKRIVER
Herr Svigerfader!

HARL.
Ei! - mig synes -ja, Herr Skriver! -

SKRIVER
Jeg selv -

HARLEQUIN
Hvem kiender Folk i patriotisk Iver? -

SKRIVER
Da har jeg dog en Air, foruden Egen-Roes -

247

HARL.
Jaja, mig kom han for som en forrykt Matros -

(Nu kommer Harlequins og Skrivners Interesse i Collision - Den ene vil gjerne forelæse sit Skrift, og den anden vil ligesaa gjerne fortælle det Onde, som han har lidt af Kierlighed til sit Fædreneland - De tale næsten paa engang, og altid høiere og høiere, indtil de tilsidst skriger af alle Kræfter.)

SKRIVER
Eheu!... Hvad gielder det, ifald De fik at vide, -

HARL.
Jeg troer jeg finder det et Aar i Ryg og Side, -

SKRIVER
Hvad for et Værk der laae paa denne Skriverpult -

HARL.
At jeg stak Næsen i en dum fordømt Tumult -

SKRIVER
(af fuld Hals) Herr Harlequin! -

HARL.
(iligemaade) Hvad Nyt? -

(Som før, næsten paa engang.)

SKRIVER
Ifald De kunde giette -

HARL.
Jeg, som en Patriot, vil styre Folk til rette -

SKRIVER
Ifald De drømte om...

HARL.
Og lære dem der' Pligt -

SKRIVER
Men hvad, ifald De saae mit ypperlige Digt? -

HARL.
Og Næsestyver! - Prygl! -

SKRIVER
De skulde døe af Latter! -

HARL.
For Pokker? -

SKRIVER

Og kom an! - Jeg faaer ja dog Der' Datter -

248

HARL.

Jeg lee? - Om Kongens Folk fik ham engang i Tvet? -

SKRIVER

Velan! - hvad vover jeg ved at betroe ham det? -

HARL.

Nei! - Det er sikkert nok! -

SKRIVER

Nu maa han mærke nøie! -

HARL.

Men kom blant Holmens Magt, og faae en banket Trøie! -

SKRIVER

Silentium! - mit Værk er intet Børnespill -

HARL.

Men mit var Spøg - Nei hør, hvor lystig det gik til! -

(Næsten paa engang.)

SKRIVER

Først Titelen - En Soel -

HARL.

De første Complimenter -

(Paa engang og saa høit de kan raabe.)

SKRIVER

En Soel -

HARL.

Et Snudedrag -

SKRIVER

For Jordiske Regenter! -

HARL.

For Fanden overdøv mig ikke med sit Skrig! -

SKRIVER

Ved alle Muserne, nu skal han høre mig! -

HARL.

Ved hele Bremerholm, jeg vil, at han skal høre! -

SKRIVER

En Soel! -

HARL.

Et Rumpe-Stød! -

249

SKRIVER

Ha! -

(Han holder Harl. fast ved Øret.)

HARL.

Mord! - Gevalt! - mit Øre! -

SKRIVER

En Soel! -

HARL.

En Lussing! - Hei! -

(De slaaes)

SIETTE OPTRIN

LEANDER OG DE FORRIGE

LEANDER

Hvorledes staaer det her? -

(Til Skriver i det han støder ham bort.) Saa slet belønner I Jer Vens Velgierninger? -

HARLEQUIN

Uff! -

SKRIVER

Hvi forsmaaer han da - hvi vil han ikke skionne
Paa det, hvormed jeg vil saa rigelig belønne? -

LEANDER

I rigelig? -

SKRIVER

Ja jeg! -

HARLEQUIN

Men maa en stakkels Mand
Da ei fortælle, hvad han lider for sit Land? -

LEANDER

Uværdige, jeg veed det Gode, som I nyder! -

SKRIVER

Hvi kaster han da Vrag paa det, som jeg tilbyder? -

HARLEQUIN

Har jeg forsmaaet -

SKRIVER

mit Guld -

HARLEQUIN

Ak! -

SKRIVER

Mit Klenodie! -

250

HARLEQUIN

Men glem for Himlens Skyld min Overiilelse! -

SKRIVER

Min Perle, min Juveel! -

HARLEQUIN

Velbaarneste Herr Skriver! -
Jeg usle Martyr af en patriotisk Iver -

SKRIVER

Min Soel! -

HARLEQUIN

Jeg kiender ja min Feil - hvor grov jeg var -

LEANDER

Ei vær dog klog! - De gjør formeget af en Nar! -

SKRIVER

Vel! - lad ham tabe! -

LEANDER

Hvad? -

SKRIVER

Ei! - kun den ringe Lykke
At turde høre paa et uselt Mesterstykke! -

LEANDER

Og tænkte jeg det ei? -

SKRIVER

Som London og Paris
Har - eller vil dog vist udmærke ved en Priis! -

HARLEQUIN

Ei ei! - Paris! -

SKRIVER

Og en, som, troer jeg, er lidt andet
End hvad en Praktikus fortæner her i Landet! -

HARL.

Herr Sviger-Søn! -

LEANDER

Fordømt! -

SKRIVER

Et Værk, hvis blotte Navn
Vil skrekke Jorden, og... opbygge Kiøbenhavn! -

251

LEANDER

Et Ord Herr Harlequin! -

SKRIVER

De see det dog omsider -
Kort - en Historie, om Verdens sidste Tider,
Hvori blant andet er fortalt med rene Ord,
Hvorledes vi fik Krig...

HARL.

Ei! -

SKRIVER

Med den hele Jord -

HARL.

Paa mine Knæ...

(Han vil falde paa Knæ, men Leander forhindrer ham deri.)

LEANDER

Pfui dog! - Jeg har et Ord, som haster -

SKRIVER

Da Tunis og Algier, til Straf for vore Laster...

HARL.

Ei ei! - naar hændtes det? -

SKRIVER

Nu - De kan mærke dem
Det Aar, Totusinde, Trehundrede og Fem! -

HARL.

Av! - neppe lever jeg...

LEANDER

(*til Harlequin*) Tillad mig dog, at tale! -

SKRIVER

Jeg kunde vise Dem den fineste Cabale,
Som visse Statsmænd

HARL.

Ei! -

SKRIVER

har spilt det samme Aar,
Da, til vort store Held, vor Jord og alt forgaaer - 252
Jeg kunde nævne Dem den Prinds, som da regierer,
Hans Generaler, og hans Underofficerer -
Hans Hof-Poet - kort alt -

HARL.

Ei ei! -

SKRIVER

Men somme lee,
Og ingen Idiot faaer Skrivners Værk at see! -

HARL.

Jeg dog? -

LEANDER

Kom! - Det er Ting, som Narre kun kan vide -

HARL.

Jeg dog Herr Skriver? -

SKRIVER

Nei! -

HARL.

Et Hefte! -

SKRIVER

Nei! -

HARL.

En Side! -

SKRIVER

Kun Narre vide det! - Hvor veed vi Lærde da,
Om jeg tør spørge Dem, saa meget andet fra? -
Hvorledes see vi klart i mørke Cabinetter? -

LEANDER

Gaae Ven! - Det er ei ham, hvormed den Kloge tretter! -

HARL.

Herr Sviger-Søn! -

LEANDER

Ei Snak! - Bed dog den Fiante gaae! -
Det jeg vil sige Dem heroer Der' Velfærd paa! -

SKRIVER
(*Han vil gaae.*) Vel! -

HARL.
For min Datters Skyld! -

LEANDER
Herr Harlequin De spaser -
Der' Datter, og en Mand, som øiensynlig raser! -

253

SKRIVER
Nu got! -

HARL.
Medlidenhed! -

SKRIVER
(*til Leander*) De skal selv faae at see,
Paa god forsvarlig Prent, om jeg er rasende! -

(*Han gaaer.*)

SYVENDE OPTRIN

HARLEQUIN OG LEANDER

HARLEQUIN
Ha! - jeg er ødelagt! -

LEANDER
Nei! - men i største Fare
For snart at blive det!... Jeg ilte, at advare -
Der er en Dom... Jeg troer, en Obligation...
Kort - Jeg vil raade Dem, at skiule Der' Person! -
Jeg har forgieves søgt Der' Datter og Der' Kone -

HARLEQUIN
Ak! -

LEANDER
Jeg begik en Feil, som intet kan forsone -

HARL.
Nei intet! -

LEANDER
(*han trækker paa Skuldrene*) Hidsighed! -

HARL.
Kan de forsvare det? -

LEANDER
(*som før*) Mistanke -

HARL.
Og til hvem? -

LEANDER

Ha, De har alt for Ret! -

HARL.

Om Verden nu forgaaer -

254

LEANDER

Hvor? -

HARL.

Førend jeg har fundet -

LEANDER

Hvad? -

HARL.

Ei Cabalerne, hvorpaa der bliver spundet -

LEANDER

For Himlens Skyld, min Ven, nu maae De glemme sligt! -
Det jeg har sagt er meer, desverre meer end Digt! -
Min Brud, Der' Tilstand, alt gjør mig tilsidst forvirret...
Min... jeg er Skyld... men Jost, er skrækkelig opirret! -
Et ulyksaligt Brev!... Jeg har ei spart min Bøn! -
Ei Knæfald selv - men ak! - han hører ei sin Søn! -
Jeg frygter, at han strax - Alt, hvad jeg kunde gjøre,
Var at advare Dem -

HARL.

Nu ja - Det lod sig høre! -

LEANDER

Spøg ei! -

HARL.

Nei, det er Tid, at bruge sin Forstand! -

LEANDER

De er i et Korteer en arresteret Mand! -

HARL.

Saasnaart? - i et Korteer! - Jeg veed hvor lidt man lider -
Stats-Undersøgelser i vanskelige Tider -
Men naar man holder sig saa nær til Dommedag,
Saa tænkte jeg, min Ven, det var en anden Sag! -

LEANDER

Ha hvem har drømt om sligt? -

255

HARL.

Ei! - det jeg og vil haabe! -

LEAANDER

(Han vil trække ham bort med Magt.) Kom! - hurtig! -

HARL.

Hei! - hvorhen -

LEANDER

(Han slipper ham.) Dog ak! - hvad vil jeg Taabe? -
Alt er forgieves - hvor? - Nei!... alt forvirrer mig! -
Ak, gjør en Daarlighed saa reent ulykkelig? -

HARL.

(meget kierlig) Hvad fattes dig, min Ven? - Du synes, at beklage -

LEANDER

Ak beste Mand, der er kun et Minut tilbage! -

HARL.

Om jeg kan hielpe dig, saa siig kun frit, hvori! -

OTTENDE OPTRIN

PUFF, GEERT, OG DE FORRIGE

PUFF

Nu Naboe! -

HARL.

(Han omfavner den ene efter den anden.) Ei Herr Puff! - Herr Geert! -

PUFF

Her komme vi! -

LEANDER

Fordømt! -

PUFF

Nu veed jeg da, hvorledes vi betaler
Vor Gield -

LEANDER

Ak lær ham det! -

PUFF

Ti Millioner Daler -

LEANDER

For Fanden! - hvad jeg vil blant lutter - Jeg maa see,
Om jeg kun finder et af Fruentimmerne -

(Han gaaer.)

256

PUFF

Den Ven var vred -

HARL.

Ak nei! - den Stakkel, som jeg hører
Er ilde faren nok - Jeg negter ei - Det rører -
Hans Vanheld smerter mig - Det er en ærlig Ven -

PUFF

Jaja - Hver har sit Kors - Nu til vor Gield igjen! -
Du veedst vor gamle Ret til visse -

HARL.

paa min ære -

PUFF

Reent ud, til Ørkenøer... Den kunde vi undvære -
Ehbien! - Den sælger vi - Og for en Pokkers Færd -
Den er dog, hvor det gaaer, to Millioner værd! -

HARL.

Ei! -

PUFF

Det er lidt - nu hør! - Vort Grønland! -

HARL.

(*som falder ham om Halsen*) Ak! - Herr Broder! -

PUFF

Det gjør vel Sagen af, saavidt Hans Puff formoder -
Et Land, som Frankerig - Forstaae i Størrelse! -
Dog ei saa got for os, som for de Fremmede! -
Du veedst en Republik, som man ei saa kan nævne -
Den kunde bruge det - Og den har Raad og Evne -

HARL.

Imellem os Herr Puff - vel Schweitz -

PUFF

Nei Holland da! -
Hvor Pokker tager Schweitz saa mange Penge fra? -

HARL.

Ja, du har Ret - O snart! - Slaae til! -

PUFF

Nu - hele Landet 257
Just ei - hvad om vi og beholder et og andet? -
Der er dog nok igjen - Den Østre Kant er størst -
Og dog - Jeg veed min Grund - Den vil vi sælge først -

HARL.

(*i Tanker*) Jaja -

PUFF

Hvad mener I? - Jeg haaber, at man sanker
Det meste - Harlequin! - Hvorfra de dybe Tanker? -

HARL.

Hvor længe har vi vel, om jeg tør spørge Dem,
Til Aar Totusinde, Trehundrede og Fem? -

PUFF

Hvad? - og hvorfor? -

HARL.

Nu ja - det var kun for at vide,
Om alt det Lapperie kan blive solgt i Tide -

PUFF

Hvorfor det Aarstal just? -

HARL.

Nu - i Fortroelighed! -
Der har jeg, Naboe Puff, saa min Betænkning ved -

PUFF

Ei der er længe til - Men hør! - Nu vil man svare
Ja - sælge kan enhver, dog bedre var, at spare -
Og det har Puff betænkt - Thi Naboe, overalt
Er det ei heller nok, at faae vor Gield betalt -
Mit mindste - Thi man veed, hvor høit jeg elsker Landet -
Og om jeg Dag og Nat bekymrer mig om andet -
Mit mindste Forsæt er, for evig at befrie
Mit Land - især den Stad, som jeg er Borger i -
Men frem for alle dem, som kummerlig og længe
Maa trygle Renterne af deres egne Penge,
Og faae dem kun med Knur - og trues med Rabat-
Dem vil jeg først befrie for Skyggen selv af Skat -

258

HARL.

De Stakler først? - og saa? -

PUFF

Det er dog alt for meget,
At svare Skat af Pant, og Renter af sit eget! -

HARL.

Ogsaa? -

PUFF

Ei Skyldnere! -

HARL.

Dem vil du? -

PUFF

Om jeg vil? -
De pantes ud for Skat, før Folk kan komme til -

HARL.

Haha! -

GEERT

Og denn med Gunst? -

PUFF

Vist Naboe Geert! - Barberer
Skal fries for Lugten selv af slig en Exeqverer! -

GEERT

Ich dakker Dem -

PUFF

Hvortil forleder ikke Trang? -
Betroe vi dem vor Hals dog ugentlig engang -

GEERT

Ei! Huuten skuddrer en! -

PUFF

Kun kort! - med min Bevilling
Skal Staten ei faae Gavn af Landet for en Skilling! -

HARL.

Herr Patriot? -

PUFF

Nu ja -

HARL.

Men skal da, for at frie
Vort Land, den stakkels Stat døe i et Slutterie? -

PUFF

Den gamle Snak! -

259

HARL.

Af Luft kan Loven dog ei leve! -

PUFF

Men skal den gaae paa Sviir? - og stadse, som en Greve? -
Troe mig! - Det er kun lidt, hvorved den kan bestaae! -
Meer, end Trefierdendeel er altid spildt derpaa! -
Lidt maa det koste! - Vel! - Men naar de først opdages,

Har vi Guldminer nok, hvoraf det Lidt kan tages! -

HARL.

Hei frisk! - omfavn mig! -

PUFF

Av!... Og hvorfor det min Ven? -

HARL.

Fordi du ei endnu har solgt Vestindien! -

PUFF

Nu ja - men først og sidst den store Kunst at

HARL.

Ei Naboe! - vist! - paa den er ei et Ord at svare -
Men holdt! - Det faldt mig ind - Sæt, at vi fik en Krig! -

PUFF

Troe mig, at Mangel best kan raade til Forlig! -

HARL.

For Pokker! - Du har Ret! -

PUFF

O Ødselhed! - betænker! -
Blot, for Exempels Skyld, hvad kastes bort til Enker? -
Hvi gifte de sig ei, saavel som andre Møer? -

HARL.

En stakkels tandløs Hex? -

PUFF

Giør vel, ifald hun dør! -

260

HARL.

Nei Puff - Jeg veed, du er en Hund i at regiere
En Stat - Din Sag er klar - Jeg kan ei disputere! -
Men, det som kryber her - ved Milten - her omtrent -
Det drog dit Ord i Tvivl - selv om det stod paa Prent -
Hvad siger du min Geert! - Hei! - Hvad har kundet lime
De raske Læber til? - Tre Stavelser en Time! -

GEERT

Aha! -

HARL.

Den beste Mund paa Amtet! - Er du da Forstummet? -

GEERT

Nei! -

HARL.

Nu vel! - Og kan du snakke! -

GEERT

Ja! -

HARL.

Ja! - Nei! - og en Barber! - en Patriot! -

PUFF

Det kommer -
Han lærer vel vort Sprog!... Og leve vi til Sommer...

GEERT

Den vil ei flide mig - Som jeg dem sige schal -

Min Hoved, eller og den Danske Sprog er gal! -

HARL.

Til Sommer - han vort Sprog? - For Pokker! - vil I kvæle
En Christen? - Lever han til Morgen uden Mæle? -
Ei sprekken Sie kun væk! - Der' Sprog ist Ære vært -
Da ich kun var so høi, hab' ich schon Tydsk gelært! -

PUFF

Nei! - er Herr Geert min Ven - og om han ellers venter 261
Taalmodighed af mig med hans forfaldne Renter -
Saa Dansk med danske Folk! -

GEERT

- Jaja - Jeg selv empfant
Wie vigtigt! -

HARL.

Stakkels Geert! - saa staaer din Mund i Pant? -

PUFF

En stolt og dum Foragt, for Sproget, og for Landet,
Er vemmelig -

HARL.

Ei Pfui! - Hvor stinker den forbandet! -
Men Hiertet bløder mig for en betrængt Barbeer,
Som dog er frisk og sund, og ei kan snakke meer! -
Ja - En, som kommer med sit: Das ist Quark, men draussen
Da solltet ihr kun sehn! - Bey mir in Sachsen-Hausen! -
Da dreyt man Halsen um aufs lumpne danske Kram;
Ja den Landstrygere! - sye Munden til paa ham! -
Den deutsche Patriot, som lod sig gut betalen,
For at forvirren Folk, at tressen und at pralen,
Og dog af Dovenskab ei gider lært vort Sprog! -
Ja - du har Ret - Slaae Laas for Munden af det Drog! -
Men Geert - Ein guter Ven von allen Potentaten,
Et stakkels got Vestfriis, som kun barberer Staten! -

GEERT

Ei Herr! - um Himlens Skild! - Jeg er en Patriot! -
Og Staatens Vol, so gut, als Deres Skiæg betroet -

HARL.

Ja saa! - Det glemte jeg - Men got! - Og kan man være
En Patriot, og stum tillige? -

PUFF Man maa lære! -

HARL.

For Pokker! - Lære Folk, at snakke uden Mund? - 262
Betænk! - og i vor Snak bestaaer dog alt vort Pund! -
Nu at nedgrave det? - hvorfor saa grum? - hvad nøder
Dertil? du kan dog Tydsk saa got, som andre Jøder! -

PUFF

Ei ei! -

HARL.

Vi hade Tvang - Hvorfor da tvinge ham? -

PUFF

At tale Tydsk, og selv at høre Tydsk, er Skam! -

HARL.

Men her? - imellem os? -

PUFF

Tydsck er en Gift for Landet -
Al vor Fortred er Tydsck! -

HARL.
Ei! -

PUFF
Tydsck er reent forbandet! -

HARL.
Und Holstein? - Hadersleb? - Neumünster? -

PUFF
Drømmer du? -
Er Holsteen Dannemark? -

HARL.
Nei! - Du har Ret endnu! -

PUFF
Betænk nu, hvad vi vandt! - kun blot - hvor stærk forøger
Vor Handel sig! - Den med saa mange skjønnne Bøger?
Naar Folk først lære Dansk...

HARL.
Ei paa min Troe! - hvor blind! -
Hvor tosset jeg dog er, at det ei faldt mig ind! -
Lær Dansk min stakkels Geert! -

263

GEERT
Ja - Men de høie Tonen,
Hvori Herr Puff, so schön, betalt ti Millionen -
Befriet sin Land, und gjør sin Sprog almindeligt!
Er patriotisch nok - Nur ich versteh' sie nicht! -

PUFF
Geert! - atter Tydsck? - Han veed...

GEERT
Herr! - hold mig det til gode! -

NIENDE OPTRIN

TO AF RETTENS BETIENTER OG DE FORRIGE

DEN FØRSTE BETIENT
Han er her dog - Det Held var neppe at formode -
Herr Harlequin! - vi har...

HARL.
(han falder ham i Ordet) Hvem vil De tale med? -

DEN FØRSTE B
Vi har

HARL.
(som før, og saaledes bestandig) Velkommen Ven! - Behag at sidde ned! -

DEN FØRSTE B.
Vi staae som helst - Vi har...

HARL.

Ja, vanskelige Tider -

DEN FØRSTE B.

Men -

HARL.

Men Taalmodighed! - Det klarer op omsider -

DEN FØRSTE B.

Vi...

PUFF

Harlequin, den Ting seer ei saa rigtig ud -
De got Folk pleier ei at være Lykke-Bud -

DEN FØRSTE B.

Nei, alt for sandt - 264

HARL.

Maaskee Matrosen - Det er troeligt-
Ei ei! - Jaja det Folk er ei saa hastig roeligt -

DEN FØRSTE B.

Vi har -

HARL.

Ei! -

DEN FØRSTE B.

En Arrest -

HARL.

Hvor mange? -

DEN FØRSTE B.

Denne Dom
Skal vise det! -

HARL

Alt dømt? - Kom Naboe! - hurtig! - kom! -

(Han vil løbe bort, men Betienterne holde paa ham.)

DEN FØRSTE B.

Hvorhen Herr Harlequin? -

HARL.

Ei de kan exeqveres,
Før vi -

DEN FØRSTE B.

Nei det er Dem, min Ven, som arresteres -
Herr Jost, Der' Creditor -

PUFF

Ha jeg har længe vidst,
Hvordan det vilde gaae den Drømmere tilsidst! -

HARL.

Hvem skal det gielde? -

PUFF

Dig - Nu Dosmer sørg for Landet! -
Dagdriver! - Sladderhank! - ha hvem har ventet andet? -
En doven Ødeland! -

DEN FØRSTE B.

Herr Puff, det er vel best

At Dommen bliver ham lovmæssig forelæst -

PUFF
Fordømt! -

265

HARL.
Hvad fattes dig? -

PUFF
Got Haandtag i dit Øre! -

DEN FØRSTE B.
(*Han trækker et Document op af Lommen, og vil begynde at forelæse det.*) Hof- og Stads -

HARL.
Hvad har jeg med Hoffets Stads at gjøre? -

DEN FØRSTE B.
Nu - for at være kort -

PUFF
Du est min Debitor! -
Det veedst du - Det er Tid, at andre see sig for! -

(Han gaaer.)

GEERT
Aha! -

HARL.
Hvad? - raser Folk! -

GEERT
Der Pulmo war beynahe
Zerplatzt - So gieng es einst dem grossen dicken Brahe -

DEN FØRSTE B.
Saasom Herr Jost..

GEERT.
Dog sandt! -Vesica war es nur -

DEN FØRSTE B.
Saasom...

GEERT
Ich wünschte mir den salig Mand i Cur -

DEN FØRSTE B.
Herr Jost -

HARL.
Hvad vil I Jost? - Sig frem! - Jeg kiender Manden -

DEN FØRSTE B.
Saasom Herr Jost -

HARL.
Jeg troer, den Kål har tabt Forstanden! -

266

GEERT
Ein Kataplasma nur - Ich setze ti mod et; -
Verstehn sie mich mein Freund, den Uheld var ei skeet!

DEN FØRSTE B.
Nei! - Al Vidtløftighed er, som jeg seer, utidig -

Kom Ven! - Herr Harlequin antegnes som gienstridig -
Og vi forsikkre os -

HARL.
Hvad? - hvilket? -

DEN FØRSTE B.
Hans Person -

(De gribe Harlequin og slæbe ham bort, uagtet alle hans pudseerlige Modstræbelser.)

HARL.
Gevalt! - Er det honet? - Hei! - to mod en Coujon...
En Patriot? - Gevalt! - Geert! - Naboe!...

GEERT
(Naar de er borte.) Ja, ich komme -
Nur frisch - Jeg har Bestick und Pflaster i min Lomme -
Nur keinen Heller nicht - Doch Staats-Projecte gnug -
Puff, der verdamte Kerl, der ist mir auch zu klug! -
Ei Freund, du kömst mir recht! - Betal ti Millionen! -
Denn plagt der Knicker mich flir zehn verfluchte Kronen! -
Hvor sturt! - Ven obenfra curirt man nicht den Stat - -

(Han trækker et Papir op af Lommen.) Hier hab' ich ein Clystier, das sich gewaschen hat! -
Ei! - bist du, wie du sagst, ein Freund von deinem Lande,
So kom und bringe mir mein Lazareth zu Stande! -
Sæt min Stats-Hospital i Stand, und siig mig da
Ob Geert nicht weiss, hvad Kant man schal beginde fra -

(Han gaaer.)

ENDE PAA DEN ANDEN HANDLING

267

TREDIE HANDLING

FØRSTE OPTRIN

LISETTE, AGNETE, SIDDENDE HVER I SIT HIØRNE, OG JØRGEN

JØRGEN
Ja - nu er min Person, og Burmans, kun tilbage -
Os gjør de, som jeg troer, sig Skrupler ved at tage -
Endskiønt det mueligt er en blot Forglemmelse -
Thi Ænder selv og Høns er arresterede -
Fra Hosbond af - hihi - mit Hierte maatte bløde -
Ham tog Herr Jost - men Puff, den ublue Christne Jøde -
Han lugter paa en Miil Personer af Værdie -
Han trak min Bliss, hvem veed, i hvilket Slutterie! -
Ak! - tænkte du paa sligt i Morges? - Du fortærte
Dit Foer saa snildt, saa trygt, saa roelig i dit Hierte! -
Du...

AGNETE
Got! -

JØRGEN

Hvorledes? - Got? -

LISETTE

Det er den Frugt jeg har
Af al min Kiærlighed til den forgiorte Nar! -

JØRGEN

Madammens Kiærlighed i al Respect og Ære;
Men Nar var aldrig Bliss, og skal han ikke være! -
Han var saa klog som jeg - En Engel i Forstand -

LISETTE

Gaae Dosmer, med din Snak! - Jeg taler om min Mand -

JØRGEN

Ja saa -

AGNETE

(*Hun springer op.*) Gaae Jørgen! - spring! - Pedanten! - Bed ham komme! -

LISETTE

Hvad skal den Giæk! -

AGNETE

Nu got! - Det vil dog ærgre somme - 268
Ha den Troeløse skal... jaja... Du skal dog see,
Om... nu, hvi gaaer du ei? -

JØRGEN

Hvad? -

AGNETE

Om Meenedere -

JØRGEN

Hvorledes? -

AGNETE

Skynd dig dog! -

JØRGEN

Men Jomfrue! -

AGNETE

Om Uhyrer -
Hyæner -

JØRGEN

Mon hun da fortæller Eventyrer? -

AGNETE

Nu snart! -

JØRGEN

Hvorhen? -

AGNETE

Om - ha! - mit Hierte splittes ad! -

JØRGEN

O vee! -

AGNETE

Barbar, du er for nedrig til mit Had -

JØRGEN

Men Jomfrue! - med Forlov! - Det er dog Synd at skielde,
Et Christen Menneske, for pfy, med Tugt at melde! -

AGNETE

Men Jørgen siig mig da, hvorefter venter du? -

JØRGEN

Og veed jeg da, hvorhen? -

AGNETE

Det veedst du ei endnu? -

Nu vel! - den fjerde Gang! - Gaae Jørgen! - hent Herr Skriver! -

JØRGEN

Men den Omstændighed fortaug hun i sin Iver - 269

Pedeller, Murmeldyr, Rabarber - faae den Skam,

Der strax forstaaer af sligt, at jegskal hente ham! -

AGNETE

Og nu? -

JØRGEN

Endskiønt jeg troer, hans Viser og hans Griller

Kan virke nok saa got, med Tugt, som andre Piller -

Thi...

AGNETE

Jørgen! -

JØRGEN

Om jeg skal tilstaae den hele Sag -

Nu veed hun den Kolik, jeg fandt forleden Dag -

AGNETE

Nu Himmel! -

JØRGEN

Kort og got, han -

AGNETE

Skal det vare længe? -

JØRGEN

Han havde givet mig en Bog i Drikkepenge -

AGNETE

Endnu? -

JØRGEN

Jeg læste den, og det var Skyld deri -

AGNETE

Skal det betyde Spot? - er det et Raserie? -

JØRGEN

Men Jomfrue, Bogen selv kan best oplyse Sagen -

AGNETE

Du vil -

JØRGEN

Jeg troer, hun skal fornemme det paa Smagen -

AGNETE

Du vil ei gaae? -

JØRGEN

Nu ja - jeg springer -

AGNETE

Hils fra mig! -

Og, om han har mig kiær, at han da skynder sig! -

(Jørgen gaaer til Døren, hvor han vender sig og bliver staaende.)

270

AGNETE

Leander skal dog see, om Grusomhed - om Smerte -
Om Nød - om Tab af alt fornædret dette Hierte! -
Det - ja det eneste, vi raade for endnu! -
Uædle, det var dit -

LISETTE

Men hvem beskylder du? -

AGNETE

Ja dit - jeg gav dig det - Dog, du forsmæder, som Gave,
Det, som du paa dit Vink, mig uadspurgt kan have -
Ha troer du, det var skabt til slavisk Eiendom?...
Dog - ak! - maaskee han ei bekymrer sig derom -

JØRGEN

Saa har Jeg - (*som kommer noget bedre frem*)

AGNETE

Hvad? - endnu? -

JØRGEN

Jeg har -

AGNETE

Hvad vil du sige? -

JØRGEN

Det er ei just - men dog - betragter man tillige -

AGNETE

Du raser aabenbar -

JØRGEN

De skulde troe maaskee,
At jeg, som Puff og fleer, var umedlidende -

AGNETE

Hvorhen med al den Snak? -

JØRGEN

Men før de skulde tænke,
At jeg...

AGNETE

Forklar dig! -

JØRGEN

Nei! - Langt heller vil jeg skiænke -

271

AGNETE

Hvad? - hvilket Jørgen? - tael! -

JØRGEN

(*Han rekker Haanden frem, som en der skal tage imod Penge.*) Jeg havde vel en Bøn...

AGNETE

Ha nu forstaaer jeg dig - ei sandt? - et halv Aars Løn? -
Her! - tak for god Credit! - saameget er tilbage -

(Hun vil give ham Penge, men han holder Hænderne paa Ryggen.)

JØRGEN

Nei giem det lidt de har! - O det var Synd at tage! -

AGNETE

Strax! -

JØRGEN

(*Han græder.*) Skaan for Himlens Skyld! - Det var ei meent saa slet! -

AGNETE

Kom! - Det tilhører dig -

JØRGEN

Men de behøve det -

(*Han gaaer.*)

AGNETE

Ha! - see dit Værk Tyran! - kom! - nyd dets første Prøver! -
Leander, det er mig, som du saa haardt bedrøver? -
Saa grusomt straffer du min rene Kierlighed? -
Dog!... mueligt det er den, som du vil skilles ved! -
Maaskee Foragt!... Ha nei! - Han mig? - Det kan ei være! -
Foragt! - nei det er meer, end jeg formaaer at bære! -
Ak! - thi jeg haaber dog, at han kun hader mig! -
Den, man foragter - gjør man den ulykkelig? -
Stolt, som han er, og vred! - Ei sandt Mama, han hader? -

272

LISETTE

Du drømmer med dit Had! - beskyld din galne Fader! -
Han har opirret Jost -

AGNETE

Saa burde dog en Ven,
En, i hvis Magt det stod, formilde den igjen! -
Jost kan ei see sin Søns Bekymring ubevæget -
Et Ord var nok - dog nei! - Et Ord var alt for meget! -
Og Forbøn? - turde jeg vel haabe den af ham,
Hvis Stolthed selv har søgt vort Uheld og vor Skam! -
Den Skriverske Contract fornærmede hans Ære! -
Hævn og Mistanke var hans ædle Drivefiære! -
Han selv tilstod dem før - Og derfor viser han
Min stakkels Fader nu, hvad Magt og Grumhed kan! -
Leander har kun Lyst at vinde mig med Trette! -
Han... hvem? - min Fader

ANDET OPTRIN

HARLEQUIN, LISETTE OG AGNETE

HARL.

(*Han omfavner den ene efter den anden.*) Ak min Datter! - min Lisette! -

LISETTE

Hvorledes? -

HARL.

(*til Agnete*) Skynd dig! - siig til alle Mennesker -
Band paa til Nød, at jeg er ei at finde her! -

LISETTE

(*Hun stikker i at græde.*) O Mand, hvad koster du mit alt for ømme Hierte! -
Din Frihed, som jeg seer - ak! - den fornyer min Smerte! -
At see sin halve Siæl slæbt i et Slutterie! -
Hvor haardt! - dog slig en Nar - Du burde døe deri! -

273

HARL.

Stil dog din Graad! -

LISETTE

Ha jeg vil smelte bort i Taare! -
Hvorledes har de glemt at binde slig en Daare? -

HARL.

Fortvivl ei reent min Skat! -

LISETTE

Min lille søde Mand! -

HARL.

Min Snut! -

LISETTE

Naar vil du dog faae Menneske Forstand? -

HARL.

Ei ei! - Du rører ved min Byld - Gid Himlen tage
Mit alt for store Pund kun snart igien tilbage! -
Jeg, som en dyb Forstand har gjort ulykkelig,
Jeg skulde...

LISETTE

Kom du hiem, for at opirre mig? -

HARL.

Koldsindig! -

LISETTE

Jeg endnu? - Vor Velfærd blev forødet -
Det, veedst du, saae jeg paa, med Hænderne i Skiø det -
Men du at prale her! - Du med Forstand - Du Nar! -
Troer du, jeg er et Dyr som ingen Galde har? -

HARL.

Vel nok! - men veed hun da, hvorfor man lod mig sætte -
Hvad Stats-Raison? -

LISETTE

Fordømt! - nei det er tungt at giætte! -
Stats-Sladder, Stats-Hansvurst, og evig Stat og Stat! -
Hvorfor indslutter man en liderlig Krabat? -
Gaae! - spørg Herr Jost! -

274

HARL.

Hvad han? -

LISETTE

Hvem ellers? -

HARL.

Den, som grunder
Dybt i en Sag, seer let, hvis Aand der stikker under,
Og, at en vis unævnt har Fingrene deri -

LISETTE

Og hvem? -

HARL.

Ei! -

LISETTE

Svar mig først, hvorledes blevst du fri? -

HARL.

Man taler ei saa høit om Stats-Begivenheder -

LISETTE

Forbandet! -

HARL.

Nu jeg tør vel hvidske det til Eder...

AGNETE

(som hører nogen komme) Skiul sig min Fader! - Snart! -

HARL.

Ak, om I røbe det! -

LISETTE

Hvad? -

HARL.

Det jeg nu har sagt -

AGNETE

O snart! - i Kammeret! -

(Hun skyder ham ind i et Side-Kammer.)

LISETTE

Hvad har han sagt, den Nar? -

(Da hun seer, at det er Skriver, som kommer, gaaer hun hastig bort.)

AGNETE

Ak alt! -

275

TREDIE OPTRIN

SKRIVER OG AGNETE

SKRIVER

Saaledes iiler
Nat-Ravnen til sit Hiem, naar Morgenrøden smiler,
Og Schmaussen, naar han har en Vexel at fornye,
Og onde Rygter, og det morderiske Blye -
Saa flyer det svangre Segl for raske Virvelvinde,
Som jeg, da jeg fornam en Luft fra min Gudinde -

AGNETE

(fortræden) Herr Skriver! - meer, end nok! - Der' lil forbinder mig -

SKRIVER

O Dag, med hvilken Steen skal jeg betegne dig? -
O gyldne Leilighed! - Fortryllende Camoene! -
Et Ord! - Forklar, hvori - hvormed din Træl kan tiene! -
Endskiønt min Pythia har sagt mig, hvad det er -

AGNETE

Nød er som Ild, der snart opdages af enhver! -

SKRIVER

Nød? - Ja ved Jupiter! - Nød nok! - men snart opdage? -
Der exciperer jeg - Tillad mig, at undtage! -
Thi ved Calliope, kun tre til fire veed
Den Krig, som forestaaer den hele Christenhed -

(Harlequin stikker Hovedet ud af et Vindue, som er over Kammer-Døren, hvilket han gør af og til i dette Optrin.)

AGNETE

Hvad? - hvem? -

SKRIVER

Den liden Hob Orestes, eller Venner -
Den, som har Fri-Billet til Hiertet af din Tiener -
Den, som gaaer ind og ud i din Tilbeders Bryst,
Og dristig roder i hans hemmeligste Lyst! -

AGNETE

De drømmer, eller jeg! -

SKRIVER

Ved Himlens Elementer, 276
Kun fire saae min Soel for Jordiske Regenter! -
Mit gyldne Manuscript! - troe mig! - Jeg veed det best,
At otte Øren kun har hørt det forelæst! -

(Han trækker sine Papirer op af Lommen.)

AGNETE

O Himmel! -

SKRIVER

Fire kun! - men du, som Zeus bestemte
Til den ei ringe Lod, at glimre som den Femte -
Endskiønt dit gyldne Navn staaer øverst i min Siel-
Dit Vink bestemme nu min Muses Vee og Vel! -
Hem! -

AGNETE

O forskaan! -

SKRIVER

(Han begynder at læse.) En Soel...

AGNETE

(som falder ham i Ordet) Er det, jeg mindst kan taale! -

SKRIVER

Forstaae mig ret! - En Soel -

AGNETE

(som før) Ei selv dens mindste Straale! -

SKRIVER

Men hun forstaaer mig ei - En Soel -

AGNETE

Bort! - sluk den ud! -

SKRIVER

En Stjerne da -

AGNETE

Og ei det mindste Stjerne-Skud! -

SKRIVER

De skiertser -

AGNETE

Vee mig! - Skierts? - Kan Soelskin da fornøie
Et Bryst med aabne Saar? - et taareblendet Øie? -

277

SKRIVER

Min Soels moralske Glands er som en malet Ild -
Skiønt visse Statsmænd ei vil finde den saa mild -
Den, hvis opblæste Siæl Satyrens Straale rammer,
Ja den fortæres snart af Pflægetonske Flammer! -
Men du, hvis fromme Siel, den stille Maane lig,
Er glad ved Solens Glands, hvormed den pryder sig -

AGNETE

O vee! -

SKRIVER

Du kan, som den ved Hundebieffet... smile
Ved Satyrs skarpeste Svovl-Flamme-svangre Pile! -

AGNETE

O Vitzliputzli! -

SKRIVER

Hem! - En Soel -

AGNETE

O Legio! -

SKRIVER

Hvorledes? -

AGNETE

Lad dog en uskyldig Siæl med Roe! -

SKRIVER

Hvad? -

AGNETE

Ved Forglemmelsens brand-guul-sort-sprengte Vande -
Ved Lethe Flod, hvori dit Manuscript skal strande -
Ved Tavsheds Throne - Ved den Nord-lis-mørke Poel,
Besværgerjeg dig, Aand! - forsvind med samt din Soel! -

SKRIVER

Ohime! - hvilken Gud besvangrer dine Læber
Med Barders Ild? - med Spøg, som kildrer, naar den dræber? -

AGNETE

Min Spøg? - Nei, siig min Angst! - her... see den kolde Sveed! -
Er det at martre mig i min Elendighed? -

278

SKRIVER

Hvad? - hvilken? -

AGNETE

Plage-Aand! - spørg! - drill...
O vee! - mit Hierte! -

(Hun holder Haanden for Øinene, som en der har ont.)

SKRIVER

Men hvad er Aarsag i saa kiæmpestor en Smerte? -

AGNETE

Ak der...

(Hun peger paa Papirerne, og vil betyde ham, at han skal gjemme dem.)

SKRIVER

(Som ikke forstaaer andet, end at han skal læse.) Ja strax! - En Soel -

AGNETE

Hvad? - Raserie! - endnu! -

SKRIVER

Nuvel! - Et Lys! - Et Skin! -

AGNETE

Forræder, spotter du? -

(Hun snapper hans Soel fra ham, river den i saa mange Stykker, som hun vel kan, og kaster dem hen i en Krog -)

SKRIVER

I Guder! - Furie! - mit Manuscript! - Megære! -
Holdt! - min Forlegger! - O min Middagsmad! -
Min Skræder! - O min Soel! - min Ære! -

FIERDE OPTRIN

HARLEQUIN

(der ved denne Larm glemmer den Aarsag han har at skiule sig)

OG DE FORRIGE

HARL.

(efter endeel latterlige Ophævelser) Der ligger nu den skat,
Du negtede mig før! -

SKRIVER

Hyæne! - Tigerkat! -

HARL.

Er Manden klog? -

SKRIVER

En Biørn var uden Tvivl din Amme! -

279

HARL.

Nei, Mette var en Gied -

SKRIVER

Fra Ulve maa du stamme! -

HARL.

Fordømt! - En ublue Digt! -

AGNETE

O gaae min Fader, gaae! -
Hans Høfligheder er ei værd at agte paa -

HARL.

Fra Ulve? - Hvilken Gift! - Ved Himlen, blot Satire! -

Min Grand-Papa beed Faar? - min Mormoer gik paa Fire? -
Men mærker du den Braad, som ligger skiult deri? -

AGNETE

(Med en Uroelighed, som hun lader see dette hele Optrin igiennem, ved at gaae frem og tilbage, og ved af og til at legge Øret til Døren.) Mig synes... kom! - o kom! -

(Hun vil trække Harlequin bort.)

SKRIVER

(der beseer sin Soels Rudera) O Styx! - o Raserie! -

HARL.

(til Agnete) Ulv Jarl var fordum en berygtet Stats-Forbryder -
Forstaaer du - seer du, hvad min Ulve-Slægt betyder? -

SKRIVER

(som før) Vi var Trojaner! -

HARL.

Hvad? -

SKRIVER

Vor Roes var fordum stor! -

HARL.

(til Agnete) Mærk vel! - Trajanus var en Statsmand, som jeg troer! -

280

SKRIVER

(til Agnete) Harpie, som jeg ei aflader at tilbede,
Hvormed optændte jeg din Lynild-svangre Vrede? -

HARL.

Hvad? - svanger? - Dog det er ja klart - han mener mig -
Thi Lynild, som man veed, er Oprør eller Krig! -

SKRIVER

(til Agnete) Svar! - hvi forgik min Soel ved Straalen af din Iver? -

AGNETE

Nu vel! - Den gik for vidt! - tilgiv mig det Herr Skriver? -
Dog troe mig, at i Angst, som den, hvori jeg er,
Opirrer intet meer, end Forelæsninger! -

SKRIVER

I Angst? -

AGNETE

Ja - helst naar Raad og Hielp er det vi vente! -

SKRIVER

De Raad og Hielp? -

AGNETE

Det var derfor, jeg lod Dem hente! -

SKRIVER

Hvori? - Hvad fattes Dem? -

HARL.

O Underværk! - og veed
Herr Skriver ei endnu den Stats-Begivenhed? -

SKRIVER

Og hvilken? -

HARL.

At Herr Jost for nyelig lod mig sætte,
Dog per Commission, som De da selv kan giette -
Kort - at jeg under Skin af Gield blev arrestert -

SKRIVER

Og undløb? -

HARL.

Ja - men alt mit Gods er confiskert! -

281

SKRIVER

Der' Gods? -

HARL.

Den sidste Skiærv! -

SKRIVER

For Gield? -

HARL.

Nu Ven, jeg tænker
De kiender meer, end jeg, til visse Statsmænds Rænker! -
Thi Jost har altid vært min alt for gode Ven! -

SKRIVER

Er Gielden virkelig? -

HARL.

Jeg kan ei negte den! -

SKRIVER

Der' Gods? -

HARL.

Det har Hans Puff af Venskab vildet tage
I sin Beskyttelse -

SKRIVER

Er intet meer tilbage? -

HARL.

Jeg selv! - min Stats-Forstand! -

SKRIVER

O Himmell! - intet meer? -

HARL.

Og min Lisette, og min Datter, som De seer! -

SKRIVER

Den Furie! - o Styx! - En tiggefærdig Pige
Har turdet vove sligt mod mig og mine Lige! -

HARL.

Herr Sviger-Søn! -

SKRIVER

Herr Giæk! - ei vist en afpilt Nar! -
En nøgen Ignorant! - en herlig Sviger-Får! -

HARL.

Hvem? - hvad? -

282

AGNETE

O ypperligt! - o skjønt! - bliv ved min Herre! -

HARL.

(meget kierlig) Min Ven! -

SKRIVER

Det Øienavn forskyldte jeg desverre! -
Ja! - Jeg nedlod mig til en vis - Nedladelse -
Et vist -

HARL.

Er det en Drøm, og sover jeg maaskee? -

AGNETE

De vaagner af en Drøm! -

SKRIVER

Han vaagner? - Ha hvor ilde
For ham, og for enhver, der vaagner alt for silde! -
Sæt nu!... ifald han fik et Gran af sund Forstand,
Hvor bittert blev ham da herefter Brød og Vand! -
Men roelig! -

HARL.

Han er fuld! -

SKRIVER

See her min Haand! - du bliver -
Du døer den Giæk, du er -

HARL.

Hei lystig, Broder Skriver! -
Hvad koster Flasken? -

SKRIVER

Bort med slig Fortroelighed,
Hvis mindste Skin en Mand, som jeg, maa rødme ved! -
Hvad maatte Verden og vort lærde Selskab dømme? -
Man kunde troe tilsidst, at jeg fandt Smag i Drømme;
Om jeg endnu blev ved at taale dem af dig,
Da her er intet meer som kan undskyldte mig! -
Til Daarekisten gaae! - der skiærts med dine Lige,
Du Ødeland, som vil bestyre Land og Rige! - 283
Du Gienfærd af en Nar! - Fordrukne Ostrogot! -
Giør dig en Stat af Straae, du Pesthuus-Patriot! -

HARL.

Spyeflue! - Giedehams! - Hugorm, hold op at stikke! -
Bort af mit Huus! -

SKRIVER

Bort? - Nar, jeg er der ikke! -
Det er ei dit - dog vel! - Herr Jost, min gode Ven -

HARL.

Forræder! -

SKRIVER

Skiul dig kun! - vi samles vel igjen! -

(Han gaaer.)

FEMTE OPTRIN

HARLEQUIN OG AGNETE

HARLEQUIN

O Corfitz! - o Tartüff! -

AGNETE

Tak Himmelen, min Fader! -

HARL.

Gift! - Edder! -

AGNETE

Det er Gift, som gavner meer end skader! -

HARL.

O!...

AGNETE

Agt det Edder høit, som skiærper Øinene! -
Ja ømme - beste Mand! - nu først - nu kan De see! -

HARL.

Hvad først? - til Bloksbiereg med din Kiærlinge-Morale! -
Har jeg ei længe seet den Helvedes Cabale? -
Den, som et vist Partie har spilt mod min Person? -
Men at Forræderen! - at han var der' Spion! -
Han! - min Fortroeligste! -

AGNETE

En - O snart! - en anden! - verre! -

*(Hun vil trække Harlequin ind i Kammeret, men, da hun ikke kan faae ham afsted, løber hun hen, og
gjør sig noget at bestille med sin Syeramme -)*

284

SIETTE OPTRIN

LEANDER OG DE FORRIGE

HARL.

Min beste Ven! -

(Han omfavner Leander meer end engang paa det venligste, og søger ved allehaande latterlige Caprioler at udtrykke sin Glæde over at see ham.)

LEANDER

Er det Der Ord, min Herre? -
Er det at skiule sig? - De vover at gaae hjem? -
Er da Der' Huus et Sted, som kan fordølge Dem? -

AGNETE

Hvorledes? -

HARL.

Nu min Ven! - mig længtes -

LEANDER

Ak, mit Hierte
Undskylder Dem! - min Siæl er øm og blød af Smerte! -
Og dog er Længsel sød - Dens Ild er himmelsk Lyst! -
Dens Nag er Salighed, som kryber i vort Bryst! -

HARL.

Hei! - sværmer Mennesket? -

LEANDER

(Han seer frygtsomt og kiælent til Agnete.) Men Himmel! - Frygt for Vrede -
For Had - maaskee Foragt, af den, som vi tilbede? -

AGNETE

Leander! - var det vel? -

HARL.

Hvad? - Hvilket? - Synes dig,
At det var ilde gjort, at han befriede mig? -

AGNETE

Befriede? -

HARL.

Veedst du, hvad det koster at bestikke
To Stats-Gripomener? -

LEANDER

O! - det fortæner ikke -

285

HARL.

Sandt nok! - De lod mig gaae af Ynk - Men, som man veed,
De got Folk har en Taxt paa der' Medlidenhed -

LEANDER

Ven, De forvirrer mig! - Sligt vil vi ei erindre! -
Der' Ømheds Priis maaskee har aldrig været mindre! -
Smaa Ting! -

HARL.

Hvad Smaating? - hvad? - Stats-Fangers Rantion! -
Saa har de Slyngler ei vurderet min Person! -

LEANDER

Nu got! - Jeg kiendte dem! - Ak var det værd at nævne,
Saa var det kun fordi meer overgik min Evne! -
Hvi kom det dog saa vidt? - Hvi kom det? - hvilken Skam! -
Dog Himlen veed, om Graad da kunde røre ham! -
Saa haard var aldrig Jost - Men, da jeg saae Der' Fare -
Jeg fløi herhen - Jeg bad - De lod sig ei advare! -

HARL.

Hvem tænkte da paa sligt? -

AGNETE

(Hun gaaer hen imod Leander.) O redelige Ven! -
Kom min Leander! - kom! - Jeg lever op igjen! -
Kan du tilgive mig? - kan du? - min blinde Vrede? -
Min... ak min - vidste du, alt, hvad jeg bør afbede! -

LEANDER

Jeg selv var Aarsag i, at min Agnete skrev
Det...

AGNETE

Ja du mener det ulykkelige Brev -
O, men det var kun lidt! - Jeg...

286

LEANDER

Hvilken Smerte blander
Dit Sprog? -

AGNETE

Ak jeg...

LEANDER

Og hvad? -

AGNETE

mistænkte min Leander! -

LEANDER

Var det da billigt? - (*kiaelen*)

AGNETE

Nei! - min Taare -

LEANDER

O min Brud! -

Hvor saligt sletter den hvert Spor af Kummer ud! -

HARL.

O mine Børn! - og jeg faaer Appetit at græde! -

Jeg veed ei - men det er halv patriotisk Glæde! -

Gid Skriver - Den Pedant med al sin Stats-Forstand, -

Den Hykler, den Spion, var... i Slaraffenland! -

AGNETE

De under ham saa vel? -

HARL.

Det skal du ikke sige! -

Der veed man intet af Forandringer og Krige -

Og naar han ikke meer kan aagre med sit Pund -

Saa er det klart - han maa krepere, som en Hund! -

Der hvor de stegte Sviin, med Kniv i Ryggen, svømme

I Gadekier af Miød, og store Fløde-Strømme;

Og dumme Fraadsere fortære dem i Fred -

Der skal han hen! - Det er det værste Sted, jeg veed! -

AGNETE

(*til Leander*) Men vi min Ven? -

LEANDER

Fat Mod! - Min Faders første Hede 287

Forgik - Han sukker - kort! - han angrer alt sin Vrede! -

Tit seer han til sin Søn - og mildt... dog at vor Ven

Undløb... Om det kun ei opirrer ham igien -

Min Dristighed især - og faaer han den at vide

Nu, da Betænksomhed, og Tvang, og Ømhed stride...

AGNETE

(*til Harlequin.*) O skiul sig dog! -

HARL.

(*i Tanker*) Jaja - det var hans rette Løn -

LEANDER

Og saa min beste Ven, endnu en lille Bøn! -

HARL.

(*han falder ham om Halsen*) O min Stats-Anecdote! - i hvad - hvor kan jeg tiene?

LEANDER

De har Forstand -

HARL.

Vist nok! - meer, end jeg bruger ene! -

LEANDER

Det eneste, hvormed De kan forbinde mig,

Er at De bruger den -

HARL.

Ha! - nu forstaaer jeg dig! -
Du har et Stats-Project -

LEANDER

O Himmels, intet mindre! -
Men, seer De? - Alt Forlig kan sligt et Ord forhindre! -
Stat, Patriot, Project, Cabale, Krig! - O glem
Dog til en Tid de Ord, som dræber os og Dem! -

HARL.

Hvorledes? -

LEANDER

Nu tilgiv Der' gode Ven, min Fader
Den Svaghed! - Skaan ham for en Mundart, som han hader! - 288
Al Stats-Raisonnement er ham, som Gift og Pest -
Og kan fordærve ham, naar han er allerbest -
Skield ham, ifald De vil - det veed jeg han tilgiver -
Men naar de samles nu - Ja, De har følt hans Iver -
Et Stats-Ord, kun en Lyd - saa er det lige nær -

AGNETE

Min Fader, om De har Der' troe Agnete kiær -

HARL.

Ei man bør føie ham - Hvor er han at beklage! -
Den Mand en Skrue løs, paa sine gamle Dage! -

LEANDER

Ved Himlen, nei! -

HARL.

Men siig, hvad min Forstand skal til? -
Jeg veed, at hver en Nar kan tie, naar han vil! -

LEANDER

Desbedre! -

AGNETE

(til Harlequin) Skiul sig dog! - Hør Døren! - kan De høre? -

HARL.

Men først en Ting, som er mig meget om at gjøre! -

AGNETE

O snart, min Fader! - snart! -

HARL.

(han trækker Leander afsides) Min Søn! -

LEANDER

Velkomne Navn! -

HARL.

(hemmelighedsfuld) Om nu Matroserne beleire Kiøbenhavn?

LEANDER

Ak nei! -

AGNETE

Der... kom min Ven! - kom! -

(Hun støder Harlequin ind i Cabinettet, og springer selv tillige med Leander ind i en Dør, som er lige over for, hvor de blive staaende.)

LEANDER

Det er ei min Fader -

(Puff lader sig see.)

AGNETE

Den Jøde Puff -

LEANDER

Man seer hans Haandværk i hans Lader -

AGNETE

Bliv her! -

(Hun gaaer, og Leander bliver staaende.)

SYVENDE OPTRIN

PUFF OG LEANDER

PUFF

(som troer, at han er ene) Man siger, at han undløb - Er det sandt -
Desbedre! - Saa maaskee beholder jeg mit Pant -

LEANDER

(halv sagte) Ei ei! - -

PUFF

(som før) Er det en Digt - om Jost og han forliges -
Maaskee besvogre sig - som det da og vil siges! -
Ja saa god Nat mit Pant! - For Pokker! - det var Skam! -
Det er tre gange værd, hvad jeg betroede ham -
Og Jost er narrisk nok, godhiertet nok, desverre! -
Den Tosse, den...

LANDER

(som kommer frem) Nei holdt! -

PUFF

Ei! - er det Dem min Herre! -

LEANDER

Mig selv -

PUFF

Jeg talte om Der' kiære Herr Papa,
Den iegode Mand -

LEANDER

Ak! -

PUFF

Men, hvor kom De fra? -

290

LEANDER

Fra - og hvorfor? - fra Rom -

PUFF

Den kiære Ungdom spørger -
Men er her ei en vis Veninde, som De søger? -

LEANDER

Hvem søger De? -

PUFF

Ei nu! - Jeg nysler lidt omkring -
En Fattig, som De veed, maa søge mange Ting -

LEANDER

En Fattig? -

PUFF

De har got - Tak Himlen! - Ja de Rige
Veed ei, hvad Armod og besværlig Tid vil sige -
Men vi! - Ja, Himlen veed, hvortit jeg stakkels Mand
Har glemmt mit eget Kors, af Medynk med mit Land!-
Udsuget, som det er! - i disse dyre Tider! -
Ja spænd kun Buen højt! - men Strængen brast omsider! -
En fattig Mand, som jeg, der stræber Dag og Nat -
Mig vil de skrive for to Mark i Extra-Skat! -

LEANDER

To Mark? -

PUFF

To rene Mark! -

LEANDER

(Forvirret, og som en, der hører efter noget andet.) Jaja - Jeg overlader
Imidlertid den Sags Betragtning til min Fader -
Det er hans Røst - Farvel! -

(Han gaaer pludselig bort.)

PUFF

Ei! - hvi saa hastig da? -
Mon Frieriet ei anstaaer hans Herr Papa? -
Han skyer ham?... Er det saa - Velan! - saa tør jeg haabe! - 291
Nu - det maa lokkes ud - Der er den gamle Taabe! -
En ærlig Mine Puff! - stolt! - og til Nød lidt grov! -
Det er den Character, som du har nu behov! -

OTTENDE OPTRIN

JOST OG PUFF

JOST

(Uden at bekymre sig om Puff, eller at svare paa hans adskillige Hilsener, uagtet at disse, imod Puffs Forsæt, og blot mekanisk, altid blive dybere og dybere -) Den Skurk! - Den nedrige! - Den utaknemmelige! -
En herlig Sviger-Søn! - Hvad vil den Nar da sige? -
Han undløb? - Jeg maa lee - Fra hvem? - Og om saa var -
Skal du forraade ham? - Din Ven? - Din Sviger-Får? -
See mig den vakkre Mand! - Ei Herr Tartüff! - Herr Skriver! -
Herr Jomfrue-Tyv! - Fordømt! - Vershøker! - Smag-Fordriver! -
Du min Agnete, du? - Ei vist! - Det var en Brud
For dig! - Du stikker og min Søn Leander ud! -

PUFF

Av Vee! - - *(afsides)*

JOST

(dog uden at hilse ham) Ha Herr Hans Puff! -

PUFF

Tak! - Som jeg seer, saa skønnere
Herr Skriver slet -

JOST

Fordømt, med slige Sviger-Sønner! -
Grib ham! - hæng ham! - han løb! - hvorhen? - en ublue Digt! -
Hvor løb han hen? - Fra hvem? - Og tør han vove sligt! -

PUFF

Nei neppe! - men min Ven! - og troer De man kan lide
Paa Rygtet? -

292

JOST

Hvad jeg troer, er ei din Sag at vide -

PUFF

Nunu - Jeg mener kun, om Skriver virkelig
Faaer Datteren? -

JOST

Og hvad kan det bekymre dig? -

PUFF

Ei! - Jeg tog altid Deel i alle Husets Sager -

JOST

For Pokker! - Ja det er en artig Deel, du tager! -
Kun Huuden tog han ei! - Han vover ei at flaae -
Ei dog! - Hvem faaer den Huud, som Puff kan ikke faae? -
Det gad han vidst! - Den Tyrk! - Først plyndrer han en Pige! -

PUFF

Men hvem begriber da, hvad al den Snak vil sige? -
Enhver vil have sit -

JOST

Du vidste, hvor jeg boer! -
Og jeg fortiente vel en Hilsen, som jeg troer! -
Naar hørte du, at Jost lod sine Venner stikke
I Nød? - Naar? -

PUFF

Er De da hans Ven! -

JOST

Din er jeg ikke -

PUFF

Ei ei Herr Jost, hvorfor? - Saa siig mig da, hvormed
Jeg har fortørnet Dem i min Uskyldighed? -

JOST

Uskyldig? -

PUFF

(med en antaget Kiækhed) Ja min Ven! - det haaber jeg at være,
Fordi jeg kræver mit -

JOST

Uskyldig! - paa min Ære! -
En Aagerkarl! -

293

PUFF

(meer sagtmælende) Ei pfui! - Det klæder Dem kun slet -

JOST

Hvad klæder Skielm? - Ja fnys! - Jeg kan bevise det! -

PUFF

De dømmes alt for haardt - Man slæber og man slider
Saa kummerlig for sit i disse dyre Tider -
Ja, var det fordum - da! - men nu? - hvad vinder man? -
Vi maa vel hielpe os, saaledes, som vi kan! -

JOST

Gaae! - ønsk dig ikke den forløbne Tid tilbage! -
En Aager-Skielm, som du, blev hængt i gamle Dage -
Ei fordum! - kommer man, med Ærlighed og Flid,
Ei nok saa langt endnu, som i Kong Oles Tid? -

PUFF

(han trækker paa Skuldrene) Om Skatten ikke var - beholdt enhver sit eget -
Men ak! -

JOST

Og det er dig, der troer du gavst formeget? -
Dog den, som fandt sit Brød paa en retfærdig Vei,
Selskabets Ven, og den Retskafne knurrer ei -
Han glemmer ei den Skat, det Levevæld, som flyder
Fra Staten i hans Skiød - Den Sikkerhed, han nyder! -
Men gav, saa suurt det faldt, sin Andeel villig hen,
Saasnart det gjelder om at understøtte den! -

PUFF

Til Understøttelse - men ikke til at øde -
Giv Klogskab Statens Roer! -

JOST

Respect, fordømte Jøde! -
Troer du, din usle Skiærv berettiger dig til 294
At sprutte Gift, og frek at skryde, naar du vil? -
Peg paa den Ting, du troer at kunde være bedre! -
Viis Feil! - men tal med Agt! - med Frygt om Landets Fædre! -
Dog kun en ærlig Mand bør tale - Følg du mig! -
Flaae, ran, og tie! - Vær glad, at Staten glemmer dig! -

PUFF

Nu jeg tiltales her! -

NIENDE OPTRIN

GEERT OG DE FORRIGE

GEERT

(Han giver Puff Penge.) Da hat Er sine Penger! -
Verflucht! - Dada! - geschwind! - Der Teuffel schweige länger! -
(Til Jost.) Weil ich kan ikke Dansk - mein Herr, verstehen Sie! -
So will der Kerl, ich soll crepiren als ein Vieh! -

PUFF

Got! - Tak Herr Geert! - Farvel! -

(Han vil gaae.)

JOST

Hør! - strax hans Tøi tilbage! -
Her - strax - den mindste Pialt, du fandt for got at tage! -

Hvis ei -

PUFF

Jeg faaer ja vel - Dog, som jeg haaber -

JOST

Gaae! -

Det som tilkommer dig med Rette, skal du faae! -

(Puff gaaer.)

GEERT

(raaber efter ham) Jud! - eingemachter Jud! - verfluchter Ertz-Hebräer! -

Blut-Igel! - schwartzer Krebs! - Du Mundzusammen-Näher! -

Du Seelen-Schinder, du! - Verstehn Sie mich, mein Herr! - 295

Der Gotbehütuns ist ein bessrer Christ, als er -

Da kan, wiejeder weiss, ein Praktikus im Scheeren

Die Seiffe leichter als den lieben Mund entbehren -

Und ist man noch dazu ein Potriot, wie ich;

Und stum - beym Himmel, stum! - mein Herr, verstehn Sie mich? -

JOST

(Som har staaet i dybe Tanker - fortræden:) Nei, til min Lykke! -

GEERT

Hæ? - Was? -

JOST

Ei et Ord, min Herre! -

GEERT

Verfluchter Casus! -

JOST

Hvad? -

GEERT

Ich sage - destoverre -

JOST

Slemst nok for Dem maaskee - Jeg taber ei derved -

GEERT

Schon gut! - nun kurtz zu seyn! - Puff tog min Mund i Eed! -

JOST

For Pokker! - og den Skielm forseglede den ikke? -

GEERT

Schon gut! - Das ist vorbey! - til min und Landets Likke -

(Han trækker et Papir op af Lommen.) Hier - Schade, dass Sie nicht forstaaen den tidske Sprog! -

Mein schönes Lazareth! - Sehn Sie! -

JOST

Mand, er du klog? -

GEERT

Schon gut! - ein andermal! - Saa meget vil jeg sige -

Es ist ein Staats-Project, som ikke har sin Lige! -

296

JOST

Ha plag mig ei! -

GEERT

Mein Seel! - Jeg viser der so klar,

Als Gottes lieben Tag, at Staten er en Nar -

JOST
Hvad? - Hvem? -

GEERT
En bindeghal, som man schal aarelade! -

JOST
Skurk! -

GEERT
Gut! - De kan ei Tidsk - und das ist würrck-lich Schade! -
Men, was ich sagen thue - Det var derfor jeg kom -
Veed De den Nyeighed, som jeg vil talen om? -

JOST
Fortræk! -

(Han driver Geert for ved sig, indtil denne af en Hændelse bliver staaende med Ryggen imod Døren til det Kammer, hvor Harlequin er skiult.)

GEERT
Nein meiner Seel, mein Herr, det maa De høren -
Det er ums Weh' und Wol von Dännemark at giøren -
Der ryster, zwischen uns, to tidske Firster sig,
Und wil, mit Teuffels Macht, betrekken uns mit Krig -

JOST
Forbandet! -

GEERT
Auf mein Wort! - Sie werben schon Soldaten! -
Jeg kiender dem - Ich bin gereist in ihren Staaten -
Da ist der Fürst von Schweitz, ein gantzer Potentat! -
Der frisst mir Dännemark, mein Seel! - som en Salat! -

HARLEQUIN
(Der desuden lige saa lidet i dette, som i det tredie Optrin, har kundet bare sig for af og til, dog naar Jost har vendt Ryggen, og med stor Forsigtighed, at stikke Hovedet ud af det Vindue, som er over Døren - glemmer nu i sin Henrykkelse over denne vigtige Stats-Nyehed baade Jost og sig selv - Han rekker Armene ud af Vinduet, og tager Geert paa det kierligste om Hovedet.) Ei ei! - hvad siger du? -

GEERT
(Som umueligt kan vide, hvis Hænder han er i, og naturligviis mindst kan giette paa Harlequin.) Verzeih' mir meine Sunde! -
In tiefsten Nöthen -

HARL.
Ven! - Naar skal den Krig begynde? -

GEERT
Beelzebub! - Quartier! - Ich schal ei ly ven meer! -
Gewalt!...

(Han slipper og undløber.)

JOST
(Der har seet paa denne Scene, som desuden gaaer for sig i en Haandevending, med store Øine, og uden at kunde frembringe et eneste Ord.) Men er det ei Herr Harlequin jeg seer? -

HARL.
(I det han besinder sig, og forskrækket i en Hast dukker ned i sit Kammer.) Ha nei! -

JOST
(Han støder Døren op og trækker Harlequin ud.) Mig synes dog -

HARL.
(endnu inden for) Det kan umuelig være! -

JOST

Hæ? -

HARL.

Jeg er arrestert! -

JOST

Det seer jeg paa min Ære! -

SIDSTE OPTRIN

AGNETE, LEANDER OG LISETTE,

(som har været i Nærværelsen, og hørt det Foregaaende)

JOST OG HARLEQUIN

AGNETE

(til Leander) Vor Lykke staaer paa Spil - Kom Ven! - nu gielder det -

298

LISETTE

O Dosmer af en Mand! -

JOST

Saa Skriver havde Ret? -

HARL.

Nei Naboe troe ham ei! - den nedrigste Bedrager! -
Maaskee han gad kun vidst, hvordan Der' Flaske smager! -
Jeg gav ham alt - og han bagtaler mig til Løn! -

JOST

Nu - saa du kiender dog din kiære Sviger-Søn? -

HARL.

Han min? - Han? - den Spion? - Alt andet maa jeg lide! -
Jeg er en fængslet Mand, som De da best kan vide -
Min Datter kun er min - Men før hun faaer en Mand,
Som den Forræder - før forraader jeg mit Land! -
Der staaer min Søn -

JOST

Hæ? - hvem! -

HARL.

Der' Søn, om De tillader

JOST

Ei! - Herr Leander selv! -

LEANDER

(som falder paa Knæ for Jost) Min ømme - fromme Fader! -

AGNETE

(Hun rører ham frygtsom ved Haanden.) Herr Jost! -

LISETTE

Herr Naboe, glem den Tosses Narrerie! -

JOST

Madam, vil hun sin Mand - sin Datter vel - saa tie! -

299

AGNETE

(som for) Herr Jost! -

LEANDER

Kan Bøn? - kan Graad - vor Graad? - kan Intet røre? -

HARL.

Det er ums Weh' und Wol von Dännemark at giøre -

JOST

Hæ?... staae kun op min Søn - du veedst, jeg elsker dig -
Og Datter! -

AGNETE

O det Navn! - det gjør mig lykkelig! -

JOST

Min Datter!... nu jeg veed, jeg saarede dit Hierte -
Jeg... nu tør Taaren af - Jeg lider ved din Smerte -
Min Harm - det er forbi - Jeg hastede herhen,
For... Ja min Hensigt var, at trøste dig igien -

AGNETE

O beste, beste Mand! -

LEANDER

Nu seer du selv Veninde,
Hvad for en Mand han er - Lad nu din Frygt forsvinde! -

JOST

Vel nok! - men svar mig først! - hvorledes blev han frie -
Vor Ven? - Det er en Sag jeg vil oplyses i -

HARL.

Ei det kan Der' Herr Søn, og jeg vel best forklare -

LEANDER

Min Fader, ja jeg saae -

HARL.

(som falder ham i Ordet) Nu ja, han saae min Fare -
Vi spilte Fiendens Magt en fiin politisk Streg -
Han blendte dem med Guld, og - Resten gjorde jeg -

300

LEANDER

Jeg saae i Haabet alt den Lykke, som vi nyde -
Der' Godhed - »Dette Skrit - det vil han snart fortryde -
Ugiort er best - Han kan ei længe blive vred« -
Saa sagde jeg -

JOST

Din Snak var daarlig Dristighed! -

LEANDER

Mit Haab -

JOST

Af bed din Feil! - Undskyldning gjør den verre -

LISETTE

Den Nar jeg har af Mand var Skyld i alt, min Herre! -

JOST

Endnu engang Madam - Den røber slet Forstand -
Den er foragtelig, som agter ei sin Mand! -

LEANDER

Tilgiv! -

AGNETE

Ak alt igien - saa snart ulykkelige? -

JOST

Hør Harlequin! -

HARL.

(han farer op, som af Søvnne) Hei! - hvor? -

JOST

Mærk vel, hvad jeg vil sige! -
Puff er en nedrig Siel - Og den, som var her nu -
Er nok saa stor, men ei saa god en Nar, som du -

HARL.

Ei! -

JOST

Hør Betingelsen, paa hvilken jeg tilgiver! -
Den Pøbel skal du skye! - bort med en nedrig Skriver! -
Skye ham som Pest!... Kun det vil jeg paalegge dig! -
For Resten sværm! - din Feil er uforbederlig! -
Dog tænk - ifald du kan - at du kan tiene Landet, 301
Med Orden - Ærlighed og Flid - og ei med andet! -
Elsk alle! - knæl for dem, som Roeret er betroet! -
Stræb i din egen Kreds! - Saa er du Patriot! -
Og nu vær lykkelig min Søn! - min kiære Datter! -

AGNETE

O kiære Navn! - mit Liv fornyes! - Jeg fødes atter! -

LEANDER

Min Brud! -

HARL.

(som af Glæde falder Lisette om Halsen) Omfavn mig min politiske Journal! -

LISETTE

Tilstaae mig dog min Glut, at du er bindegald! -

ENDE PAA SKUESPILLET

PEBERSVENDENE. ET LYST-SPIL I FEM HANDLINGER

(1773)

HANDLENDE PERSONER:

- ORONTES.
- ARAMINTE. Orontes Kone.
- LEONORE, deres Foster-Datter.
- ORGON, Orontes Broder Peber-Svende.
- ARGANTES, Leonores Fetter Peber-Svende.
- MAGISTER TRÆKNUB Peber-Svende.
- LEANDER, Leonores Elsker, Broder-Søn til Orontes og Orgon.
- HENRIK, Leanders Tiener.
- LUCIE, Leonores Kammer-Pige.
- MARIE, Tieneste-Pige hos Orgons.

SKUE-PLADSEN ER I ORONTES HUUS.

FØRSTE HANDLING

FØRSTE OPTRIN

LEANDER OG HENRIK

LEANDER

DEK Bordet! - Hurtig! - Hvad der er ved
Haanden - Hvad nøler du efter?

HENRIK

Men Herren kommer - tænkte jeg - lige fra et Giæstebud

LEANDER

Hos min Farbroder

HENRIK

Ja saa er det Tid, at jeg løber - Jeg veed meget
vel, hvad for Appetit det giver, at spise til Middag, hos Hr. Orgon.

(Han gaaer.)

LEANDER

Fortvivlede Hexe! - Ulykkelige Farbroder! - Men han vil ikke have det bedre - Ha! - Hans Frihed! - Den
arme Mand! Han maae være glad, om han faaer Tilladelse at sidde i sin Lænestoel, og sukke med Freed
- Og det er den Frihed, som han beraaber sig saa meget paa! - Herlige 303 Levnet! - Jeg kan ikke blive
koldsindig derved! - Henrik!

HENRIK

(Endnu bag ved Scenen.)

Herre!

LEANDER

Jeg maae giftes - og det uden Ophold!

HENRIK

Vil Herren ikke spise først?

LEANDER

Thi elendigere Creatur er dog ikke til, end en gammel Ungkarl - Hvilken Uorden hos min Ondes! - Hvilken Plage! - Og Ydmygelse! - Er du færdig? -

HENRIK

Paa Øyeblikket -

(Han gaaer.)

LEANDER

Men hendes Ære har hun opofret ham! - Og det er derfor at han maae være hende meget forbunden, at hun ikke kradser hans Øyne ud - Ja! - Pernilles Ære! - Ha! - Haha! - Pernilles Ære! - Jeg vil ikke sige uopdraget - af den nedrigste Pøbel - neppe født til at sælge Citroner - derfor kunde hun være ærlig nok - men - ak min gode Farbroder! - Dersom jeg maatte overtude dig! - Du skulde vist - vist faae at see, at de ikke altid ere troe, som ere arrige, herskesyge Furier - Men han kan ikke - Han vil ikke see - Men det, som jeg meest fortryder paa, er det evige det skaldede Paaskud, at han ikke gifter sig, fordi han under mig sine Midler - ligesom han ikke kiendte mig - som om jeg ikke selv havde mit Udkomme - eller, som om jeg var gierrig - Og jeg arve ham! - Ja hans Huusholderske! - Hendes gode Ven, den føre, bredskuldrede Jens! - En Snees af hendes Systre eller Fattersker! - Af Rende-Kiærlinger - Koblersker! - de, de vil arve ham

HENRIK

Alting er færdigt

LEANDER

Hør Henrik! - Jeg har længe tiltænkt dig en 304 Belønning, for din troe Tieneste, og jeg kan ikke give dig noget bedre, end en Kone

HENRIK

Ja - - med sit Tilbehør

LEANDER

Hvad synes dig, om min Leonores Kammer-Pige? - Jeg troer, at du kan lide hende

HENRIK

Ak Herre! - Dersom jeg havde den store Molochs Penge-Kister, saa gav jeg dem for min Lucie - Men det er sandt - Hun sagde mig før, at hendes Jomfrue syntes meget uroelig, og, at der uden Tvivl var forefaldet noget vigtigt -

LEANDER

Hvad maae der nu vel være paa Færde? - Elskværdigste Leonore! - Dine Bekymringer ere mine egne! - Men jeg skal snart gjøre Ende paa vor tvivlagtige Tilstand! - Snart! - Dog jeg vil spise først, og siden vil jeg - Jeg veed nok, hvad jeg vil - Bliv du imidlertid her, i Fald noget Bud skulde komme fra hende - Gustav kan blive hos mig, om jeg vil noget -

(Han gaaer.)

ANDET OPTRIN

HENRIK ALLENE

Saa er hans Sind. Han er i Stand til, at frie, og gifte sig, inden Solen gaaer ned, og at fortryde det inden Ugen er omme - Sandt nok, at disse Peber-Svende ere usle Stakkeler - og at disse Perniller burde druknes - Men jeg veed dog for en Ulykke, at man ikke kan fare til at gifte sig, som man drikker et Glas

Viin - Ney, ney, min gode Hr. Leander! forsigtig, meget forsigtig maae man være - Men deres Leonore er en Engel - men hun eyer intet, undtagen en rig Fetter; og en rig Fetter, som Argantes der ikke vil skille sig ved sine Penge, og ikke har Lyst at døe, er lige saa meget som intet 305 - Men havde deres anden Farbroder Hr. Orontes ikke selv Børn med sin Frue, saa fik de vist nok al deres Rigdom med Leonore, saa meget er hun afholden af dem begge - Ja, havde de ikke selv Børn - Nu da! En Kone uden Medgift - - Men der er jo Hr. Orgons, eller rettere Jomfrue Pernilles Marie - Hvad mon hendes Ærinde være? -

TREDIE OPTRIN

MARIE OG HENRIK

MARIE

Tienerinde, Monsieur Henrik! - Hvor er hans Herre? - Han var lykkelig, at han undflyede Stormen

HENRIK

Helst, da han maatte seyle uden Baglast -

MARIE

Hvor er han nu? -

HENRIK

Han har lagt sig for Anker, og indtager hvad ham fattedes - Nogle gode Skiver af en Fleske-Skinke - Men Skierts til Side - Hvad er det for Historier med hendes Jomfrue? -

MARIE

Hvad andet, end de Gamle? - Har hans Herre ikke fortalt ham det? - Som sædvanligt - Banden og Skielden - En Dør op, en anden i - Dugen revet af Bordet - Glassene paa Gulvet - Kokke-Pigen blaae og blodig, og deres Tienerinde paa Hovedet ned af Trapperne -

HENRIK

Saa at den ene blev lek i Stormen, og den anden kuldseylede - Men hvoraf kom al denne Stø? -

MARIE

(Grædende.)

Men bie kun - du skal betale mig det - Saa sandt jeg heder Marie, du skal betale mig det! - At slaae en ærlig Pige! - du! du! - Som, om hun 306 var meer end en anden, fordi hun er opsminket - Jeg veed nok den, som seer lige saa got ud, som hun - naar man fik Klæder paa Kroppen - Men jeg elsker min Ære, det er min Ulykke - Men du skalst dog ikke have giort mig det Puds for intet - Jeg veed nok, hvad jeg veed - Men det er sandt - Jeg skulde hilse Hr. Leander fra Jomfruen, og sige ham, at -

HENRIK

At hun i det mindste maae lade ham have Roe, at spise i sit eget Huus. -

MARIE

Jeg kan bie -

HENRIK

Imidlertid fortæl mig, hvad der gav Anledning? -

MARIE

Hvad veed jeg det? - Maaskee, fordi Hr. Orgon bragte sin Broder-Søn hjem med sig, uden at have sagt

hende det i Forveyen - saa at han til al Uheld traf hende upyntet, og, som hun sagde, ikke belavet paa noget, endskiønt hun og Jens veed det bedre - og jeg veed og noget deraf - Men Herren, og hans gode Venner, kommer altid, enten for tilig, eller for silde -

HENRIK

Arme Hr. Orgon! -

MARIE

Jeg kunde græde for ham - Og det siger Lisette og - og Martin - og Kudsken.

HENRIK

Men Jens? -

MARIE

Han bliver feed, og leer - Han seer os alle over Skuldrene - det er ret en Ynk, at see, hvorledes de spille Giek med den gode Herre - Og med alt det kan han ikke have den kiære Huus-Fred - Som i Dag, med Vinen -

HENRIK

Hvorledes? -

307

MARIE

Det var derover, at Hr. Leander blev stødt. Rev hun ikke for deres Øyne Pengene af Haanden paa Martin, som Herren flyede ham til Viin? - Og paastod, med Skrigen, og Banden, at Vinen, hun havde foresat dem, var saa god, som nogen kunde forlange, at drikke den; uagtet den var suur, tyk, kun sammenplumpede Levninger af Bouteiller, tømmede i Smug med Jens! -

HENRIK

Ha du arrige Troid! - Dersom jeg var Hr. Orgon -

MARIE

Han blev og noget vred - Martin siger i det mindste, at han har aldrig seet ham vredere - Han stod op fra Bordet, og sagde, at hun i det mindste burde undsee sig noget for Fremmede - Men da var først Ulykken løs -

HENRIK

Hvad blev deraf? -

MARIE

Han sukke, tog sin Hat, og gik ud -

HENRIK

Og dertil fik han dog Tilladelse? -

MARIE

Han faaer den ikke altid - Men i Dag har hun ventelig sine gode Aarsager, hvorfor hun vil være allene, og i det Fald, maae han afsted, om han og havde Feberen -

HENRIK

Han gjorde dog meget bedre, i at gifte sig, med en brav og dydig Kone - som elskede ham -

MARIE

Han tør ikke - dog, om han saae, hvorledes det gik til - Hvad der blev slæbet ud - hvorledes han bliver bestiaalet - og naar han kiendte Jens - saa troer jeg, at han gjorde det - Og, imellem os, jeg troer, at hun

frygter for noget - Hun gjør i nogle 308 Dage intet andet, end at bande, de peene, stadselige, unge Tøser, som, siger hun, vil forlokke de gamle Narre - Iblant andet er der et artigt Fruentimmer i Nabolauget -

HENRIK

Som heder Leonore -

MARIE

Ret saa - Just Jomfruen i eders Huus - Hende maae hun ikke kunde lide for sin Død - Hun nævnede hende et Par Gange i sin største Heede; og det er ventelig hende, som jeg skal advare Hr. Leander for -

HENRIK

Du Leander? -

MARIE

Dersom hun kunde skrive, eller dersom hun havde nogen anden, eller om hun turde haabe, at Hr. Leander, efter det, som er skeet, vilde snakke med hende selv, saa havde hun vel ikke betroet mig dette Ærinde - Men nu, maae hun betroe mig saa meget -

HENRIK

Og kan hun ikke betroe mig det igjen? - Det om Leonore? -

MARIE

Nu, hun har just ikke sagt, at det var hende - Men imidlertid, har hun bedet mig, advare ham, for et Fruentimmer, der omgaaes ham hver Dag, som en Veninde, og uagtet al sin Smiger legger Snarer ud, for at skille ham ved en Arv, som tilkommer ham med Rette - At hun har sikke Beviis paa alt dette; og, at hun af blot Høyagtelse for Hr. Leander, skulde gjøre det, som hun kunde, til at forebygge det; men at hun nødvendig maatte snakke nærmere herom, med ham selv -

HENRIK

Han kommer gandske vist

MARIE

Han kan vel tænke, at jeg har først og sidst hundrede Undskyldninger at gjøre, for den Uorden i Dag - Og at jeg skal skyde al Skylden paa hendes 309 mange Fortredeligheder, og især paa den underlige knarvurne Farbroder

HENRIK

Den Uforskammede! - Veed hun intet meer, om Leonore?

MARIE

Men jeg maae forrette mit Ærinde selv - Ey Herren!

(Orgon kommer grandske dybsindig ind, uden, at see nogen af dem.)

HENRIK

Hr. Orgon i egen Person! - Hvor tankefuld og melancholsk! - Det sees paa ham, at han tabte Slaget, og maatte rømme Pladsen.

FIERDE OPTRIN

ORGON

(I det han bliver Marie vaer, studser han og seer uroelig rundt omkring.)

Marie! - Er din Jomfrue her? - Hvor er hun?

MARIE

Vær kun ikke bange Herre! - Jomfruen er hiemme

ORGON

Hvad vil du sige med dit bange, Næsviis?- Og hvad gjør du da her?

MARIE

Jeg er i Ærinde for Jomfruen.

ORGON

Og i hvilket, om jeg maae spørge?

MARIE

Jeg tør ikke sige Herren det - Jomfruen har udtrykkelig forbudet mig

ORGON

Og jeg befaler dig, at du skal sige det

MARIE

Jeg vilde gierne Hr. Orgon, men jeg tør ikke - Jeg var ulykkelig - Jeg veed ikke, om de kan tie, og jeg veed gandske vist, at de ikke kan tage mig i Forsvar - Jeg kommer igien Monsieur Henrik

(Hun gaaer.)

310

ORGON

(Han seer forbittret efter hende, og stamper i Jorden.)

Hum, hum! - Er din Herre hiemme, Henrik?

HENRIK

Ja, Hr. Orgon!

ORGON

Siig ham, at jeg er her! *(Henrik gaaer, og Orgon kaster sig i en Lænestoel)* Dersom hun ikke var mig saa hengiven - Men hun gjør mig dog kied af mit Liv - Hvilken Uorden! - Hvilken Foragt! - Hvilken Ærgrelse! - O Frihed, Frihed, du er en ædel Ting! - Men du koster mig meget! - Men jeg kan dog skille mig ved hende, naar jeg vil - og hvorledes? - O Leonore! - Leonore! - Dersom jeg vidste, du ikke foragtede mig - Dersom jeg kunde rive mig løs - Men jeg tør ikke tænke derpaa.

FEMTE OPTRIN

LEANDER OG ORGON

LEANDER

Velkommen, min Onde! - De kommer ret beleyligt - Tør jeg byde dem, det jeg har ved Haanden? - De har ikke spist

ORGON

Og jeg har heller ingen Lyst dertil - Men jeg maae vel undskylde mig

LEANDER

O, jeg beder for alting

ORGON

Og den stakkels Pernille med

LEANDER

Ney, min kiære Onde! - Det er meer end overflødig - Hun er over alle Undskyldninger

ORGON

Hun har vist nok forløbet sig, det gode Barn - Men hun har opofret alting for mig - Hun har 311 mange Besværligheder - Mange Fortredeligheder. Hun

LEANDER

(Bitter.)

Fortiener ikke deres Godhed

ORGON

Jeg veed det, at hun er forhadet af alle - Men det er mig en Aarsag meer, hvorfor jeg bør tage hende i Beskyttelse

LEANDER

Ak min kiære, min saa inderlig elskte Onde! - Forlad mig! - Det er mig ikke anstændigt - ikke tilladt, at gjøre dem Erindringer - Men skulde jeg og vove at fortørne dem - Jeg maae tale - Vilde de dog lade dem overtude! - Hvorfor vil den retskafne Borgere, den ædle Menneske-Ven, den ellers saa viise Orgon, ikke see det eneste, som kan gjøre ham lykkelig?

ORGON

Og, hvad er det for et eneste?

LEANDER

Et varigt, et helligt Baand, som er knyttet under Himmelenes Velsignelse, under Dydens Varetægt, under Lovenes Bifald, og under alle gode Medborgeres Lykønskninger

ORGON

Men det er altid et Baand

LEANDER

Fælleds Høyagtelse, og selv i Mangel af den, fælleds Fordeel, gjør det let og behageligt, og ærværdigt - da derimod - De maae forlade mig det min Onde! - Den Lænke, som de sukker under, er tung og haanlig - Skulde de og være ulykkelig nok, til at faae en slet Kone - og slettere, end Pernille kan ingen være

ORGON

Hum! - Hum!

LEANDER

Forlad mig det - saa vil hun dog ikke plyndre dem, thi hun veed at hun bestæler sig selv - Hun vil ikke let vanære dem - Hun vil i det mindste 312 tage den Udvortes Anstændighed i Agt, thi hun har en Ære, at miste - Hun vil være øm over deres gode Navn, thi det er hendes Prydelse, og hendes Børns Arve-Gods - Hun vil være høflig, omhyggelig, ja lydig, for at undgaae Skam - Deres Brødre ere hendes Brødre, og deres Venner, hendes Venner - Et Fruentimmer derimod, som ingen Love gjøre sikkert, for deres Ubestandighed, eller for Mangel efter deres Død - En Pernille, vil ansee sin Fordeel, for reent adskilt fra

deres - Hun vil, for at sætte sig i Sikkerhed, uden Indskrænkning betiene sig af den Tid, da hun har Roret i Hænderne - Hun vil bedrage, bestiæle, ødelægge dem, for at berige sig og sine Venner - De derimod, som elske dem, vil være hende til en Afskye, thi hun veed, at de hade hende - Deres Ære vil være hende ligegyldig, thi hun vil ikke, at de skal være mere agtet, end hun er selv - Erindrer hun sig, opvakt af den almindelige Foragt, sit første Feyltrin, og hvad hun kunde have været, da vil hun lade dem føle sin tabte Dyd, og det, som hun har opofret for dem, og Vægten af sin Fortvivlelse - Hun vil bebreyde dem sin Ulykke, hun vil bande, hun vil hade, hun vil afskye dem - Og snart vil Virkningen af hendes Fortvivlelse vise sig i al hendes Adfærd - Hun vil foragte en Ære, som hun troer, at have tabt for evig - Hun vil blive tøyleløs - liderlig - Troer de ikke, at det andet Skrit til Laster, er lettere, end det første? - Eller troer de, at de er den Mand allene, som hun kunde opofre sin Dyd for? - Forlad mig - Jeg er hæftig, min kiære Onde! - Jeg taler frit

ORGON

Vel frit - Men din Alder, din Redelighed og mit Venskab kan tillade dig det - du taler uegennyttig

LEANDER

Er de derimod saa lykkelig, som jeg haaber, og som de fortjener, at de faaer en dydig Ægtefælle 313 - Hvilken Lyksalighed! - Hvilken Velsignelse! - De behøve kun at betragte deres Broder, den lykkelige Orontes, og hans Araminte

ORGON

Ja ja min Søn, der er noget i det du siger, men du betænker ikke, hvad Frihed betyder

LEANDER

Den, at drikke, hvad Viin man lyster, er vist nok artig

ORGON

Du har dog vel ikke fortalt den Historie her i Huset

LEANDER

Til ingen, uden til Araminte - I min første Heede kunde jeg ikke tie - Men hun har lovet mig, at holde det hemmeligt

ORGON

Ja til hun faaer sin Orontes at see - Jeg kan ikke nære mig - Jeg gjør lige saa got, at jeg gaaer

LEANDER

Araminte elsker sin Mand for høyt til at betroe ham noget, som kunde gjøre ham Kummer, og hun veed, at intet kan bekymre ham meer, end naar det gaaer hans Broder ilde - desuden har de altid nok, at tale om deres egen Lyksalighed

ORGON

Og Leonore?

LEANDER

Til hende taler Araminte aldrig om sligt - Hun, saavel som Orontes, skiulte gjerne deres ulykkelige Aag, for heele Verden - den dydige, den uskyldige Leonore, har heller ingen Mistanke derom - Hun bærer tvertimod stor Høyagtelse for dem, og taler ofte om deres Retsindighed, deres Menneske-Kiærlighed.

ORGON

Hun taler ofte om mig, siger du? - Det rører mig - det

HENRIK (med et Brev i Haanden) DE FORRIGE

HENRIK

Et Brev til dem, Hr. Leander!

ORGON

Jeg vil lade dig allene - Jeg vil gaae ind til min Broder - Hr. Argantes har desuden lovet at møde her i Eftermiddag - Vores lærde Magister kommer uden Tvivl og - bliv kun!

(Han gaaer.)

HENRIK

Argantes, og Hr. Magister Trækneb! - Et herligt Selskab, for Hr. Orgon! - Det bliver et heelt Knippe Peber-Svende - I Eftermiddag vil det gaae ud over Konerne

LEANDER

(Som endnu seer efter Orgon.)

Arme Mand! - At saa giftig en Fordom skal forblinde - plage - vanære dig! - Men jeg maae læse mit Brev - det er fra Leonore -Jeg skielver for at bryde det - der var noget vigtigt, sagde du før? - Ak min Leonore; naar vil du tillade mig at nyde, at være vis paa min Lykke? - Den fortredelige Hemmelighed forbitter al min Glæde - Men jeg maae see

(Han bryder Brevet og læser) »Jeg kan ikke komme til at tale med dem -

»Men jeg er ulykkelig - Jeg skal have faaet en
»uformodentlig Arv paa 30 000 Rixdaler, efter
»en Slægtning i Batavia - Alting er ude - Min
»Fetter, Hr. Argantes - Men jeg kan ikke sige
»dem meer - Jeg er i dette Øyeblik allene i
»Haven - Kom snart, og trøst deres
»bedrøvede Leonore.«

HENRIK

Ak hvilken Ulykke! - 30 000 Rixdaler fra Batavia! - Hvilken Elendighed! - Dersom saadant et Vanheld hendtes min Lucie, saa troer jeg, at jeg giftede mig med hende af Fortvivlelse.

315

LEANDER

Jeg veed ikke selv, hvad jeg skal tænke herom - Hendes Fetter Argantes? - Hvad kan det nedrige Menneske have i Sinde? - Jeg maae vide, hvad det er - Kom, og pas paa Have-Døren, at du kan advare os, om nogen kommer

(De gaae.)

ENDE PAA DEN FØRSTE HANDLING

ANDEN HANDLING

FØRSTE OPTRIN

ARGANTES

Holla hol - Der er ikke en Siæl - Men dersom de tænker, at de skal beholde Leonore, nu da hun har 30

000 Rixdaler, da kiende de Hr. Argantes ikke ret - Jeg veed, hvad jeg skal paastaae - Ja, da hun ikke havde noget - Men 30 000 Rixdaler! - Bevare os! - De Renter kan jeg ja holde min heele Huusholdning for ti Gange, og endda legge Penge op - Kort sagt, jeg maae, førend en ung Springere - Vel har jeg tusinde Gange forsoret, at gifte mig - En Kone er en ædende Capital - En Ødelæggelse i et Huus! - Jeg kan jo see det paa denne Araminte - Jeg tør bande paa, at hun bruger allene for to Rixdaler Handsker om Aaret - Nu Knappenaale, nu Hovedvand, nu Bendler - Av væ! - Men er jeg ikke Mand? - Jeg skal nok lære hende at spare - Og førend jeg lader den Capital tage mig bort for Næsen! - Stille! - Jeg troer der kommer nogen - Holla ho!

ANDET OPTRIN

LEANDER, ARGANTES OG SIDEN HENRIK

LEANDER

(Heftig) Hvad er der? - *(Foragtelig)* O Hr. Argantes

ARGANTES

Deres ydmygste Tienner, Hr. Leander!

316

LEANDER

Deres Tienner

ARGANTES

Jeg er her, for at tale med Hr. Orontes, i en vis

LEANDER

Hr. Orontes taler med sin Broder i Familie-Sager - Men jeg skal lade ham sige, at de er her - Henrik!

HENRIK

Herre!

ARGANTES

(Alt imedens Argantes taler, giver Leander, med alle sine Geberder Utaalmodighed tilkiende.)

O jeg beder - Giør Hr. Orontes ingen Uleylighed - Jeg kan komme igien - Jeg har desuden et lille Ærinde paa Torvet - Jeg maae sørge for min Huusholdning Hr. Leander - I gamle Dage var det mig en Fornøjelse - Men i disse besværlige Tider - Haaret kan staae en paa Hovedet - Hvad mener de? - Nu er det saamen ikke to Maaneder siden jeg kiøbte en Skieppe Gryn; og nu er de saamen allerede slupne - Men, hvad mener de? - Skulde de troe det, om min gamle Agnete, at hun var saa ugudelig? - Et Christen-Menneske! - Thi det kan ikke være andet, end at hun maae give Katten Grød - Ja saamen maae hun saa - Thi den bliver øyensynlig federe og federe, og dog er der hverken Muus, eller Rotter i mit heele Huus - Og hvad meener de? - Naar hun kunde spare noget fra sin Mund, bør det da komme mig til Fordeel, eller Katten? - Men hvad skal jeg giøre? - Jeg kommer ligesaa got først, som sidst til at kiøbe en Skieppe igien - Ja saamen giør jeg saa - Nu faaer jeg at see - Jeg skal strax have den Ære, at Være her

(Han gaaer.)

LEANDER

Bliv borte til evig Tid! - Den Nederdrægtige! - Den Nar!

HENRIK

(Raaber ud af Skue-Pladsen efter Argantes)

Hey! - Hey! Glem ikke, at tælle Grynene!

317

LEANDER

Den Nar, siger jeg? - Ney jeg, jeg er det, som burde rende med Hovedet imod Væggen! - Det dumme, dumme Hoved! - Og mit uskiønsomme Hiertel - Ha! - Kiendte jeg da ikke Araminte? - Ikke Orontes? - Har jeg ikke været opdraget i deres Huus? - I deres Skiød? - Eller havde jeg Mistillid til dem? - At jeg ikke kunde betroe dem min Kiærlighed til Leonore? - Førend den forbandede Arv! - Nu, nu havde min Lykke været kronet! - Ak Leonore! - Det var din Skyld - utidige Betænkelighed! - Ha jeg maatte gaae fra Viddet!

HENRIK

Bevare os! - Hvorledes tager Herren afsted?

LEANDER

Har jeg ikke sagt dig? - Han tager

HENRIK

Hvem Herre?

LEANDER

Hvor tit skal jeg sige dig det? - Han! - Den Forbandede! - Karlen med Grynene!

HENRIK

Hvad tager han?

LEANDER

Leonore, Leonore, Leonore tager han!

HENRIK

Til Kone?

LEANDER

(Han springer hen imod ham)

Til Kone, Dumdristige? - Tør du sige til Kone?

HENRIK

Hvortil da i al Verden? - Jeg veed ikke selv, hvad jeg skal tale - De er og alt for utaalmodig

LEANDER

Du skal holde din Mund, naar jeg er vreed - forstyrret - Ha gid Fetter og Arv var paa Bloksbjerg! - Og Batavia med!

318

HENRIK

(Afsides)

Det var Skade for Hollænderne

LEANDER

Hvad skal jeg gjøre, min beste Henrik? - Hvad skal jeg gjøre?

HENRIK

Lad dem endnu i Dag vie til hende!

LEANDER

Det vil hun ikke

HENRIK

Om de - Ney, saa veed jeg intet

LEANDER

Du er en Dosmer

HENRIK

Stille Herre! - Der kommer Orontes og Araminte

LEANDER

Ha! - Jeg veed hvad jeg vil gjøre - Jeg vil sige dem det altsammen - Gaae imidlertid - (*Henrik vil gaae*)
Holla! - Du kan skaffe mig at vide, hvad hun vil mig, med sin Mistanke - Furien - Huusholdersken?
(*Henrik gaaer, og Leander kaster sig i en Lænestoel, uden at hilse Orontes, og Araminte, som staae lige ved Siden af ham*) - - Ney, dersom jeg taaler det - dersom jeg taaler det, saa

TREDIE OPTRIN

ORONTES, ARAMINTE OG LEANDER

ARAMINTE

Hvad vil de ikke taale? - Gud bevare os, hvad de seer forstyrret ud, Fetter! - Jeg bliver bange for dem

LEANDER

(*Han springer op og kaster sig paa Knæ for Araminte*)

Jeg er det ulyksaligste Menneske paa Jorden, naadige Tante! - Han tager hende.

ARAMINTE

Hvem? - Hvilken? - De maae være saa koldsindig, at jeg kan forstaae dem!

319

LEANDER

(*Han springer hastig op*)

Ha jeg er en Utaknemmelig - dersom jeg havde sagt dem det før, at den guddommelige Leonore, var den eneste, som jeg kunde elske - saa havde jeg nu været lykkelig - førend den forbandede Arv

ARAMINTE

Jeg igientager det, at de maae være koldsindig, og saa koldsindig, at de endog kan tage imod
Bebreydelser af deres Veninde, førend hun taler videre med dem

LEANDER

Jeg er, som et Lam

ARAMINTE

Et er det, at de virkelig har gjort min Orontes Uret, med deres ringe Fortroelighed - Han fortiente Tillid af dem - Ikke, som om vi ey skulde have vidst deres Kiærlighed - de er for heftig i deres Tilbøyeligheder, til at skiule dem - Men vi undskyldte deres Taushed, og ønskede dem indbyrdes til Lykke med deres Valg - Leonore uden Penge, og selv uden Skiønhed, havde været en Velsignelse for dem

LEANDER

O Himmel! - Og hende skal jeg miste!

ARAMINTE

Stil! - Jeg har endnu en Bebreydelse - Uagtet deres ædle Hierte - Uagtet deres gode, deres store Egenskaber, gjør deres overdrevne Heftighed - om de vil høre det af mig - deres Ubesindighed, at jeg

længe vilde betænke mig paa, at give dem min Leonore, om det og virkelig stod i min Magt, at give hende bort - Til en Elskovs Varighed, som er saa heftig, at den sætter Fornuften til Side, bør enhver have Mistillid - Dersom min Orontes havde kaldet mig *guddommelig*; eller han havde *bandet* en mig tilfalden Arv; saa havde jeg maaskee - Ja jeg vil tilstaae dem det Jeg havde været daarlig nok til at tage ham - Men han havde end ikke været min Ven

320

ORONTES

(*omfavner hende*)

O min Araminte!

LEANDER

Og nu, naadige Frue?

ARAMINTE

Nu staaer det ikke i vor Magt, at give dem Leonore

LEANDER

O Himmel!

ARAMINTE

Jeg vil fortælle dem heele Sammenhængen - De har uden Tvivl hørt tilforn, at deres Farbroder Ariste, den redelige Mand, som saa uformodentlig drog herfra, uden at nogen vidste hvorhen, levede her længe i fortroeligt Venskab med vor Leonores Fader - Og at han, da hans Ven var død i slette Omstændigheder, i en rum Tid underholdt den efterblevne Enke, Moderen til Leonore - Vel havde hun en eneste Slegtning, et rigt Sydskende-Barn - Just Hr. Argantes - Men saa rig, som han var, havde han altid gjort hende meer ont, end got

LEANDER

Den Niding!

ARAMINTE

Ofte bragte Ariste Leonore og hendes Moder til os - Han og min Orontes og jeg rev Barnet af hinandens Arme. Allerede den Gang beundrede vi de spæde Yndigheder, som daglig udviklede sig meer og meer - Vi troede alt, at finde sindig Vittighed, og Dyd hos hende - Omsider døde Leonores Moder, og kort derefter gjorde en uforsigtig Caution Ariste ulykkelig - Han kom til os med Barnet - Han lagde det i mit Skiød - Jeg seer det endnu - Taarene stod ham i Øynene - Hendes Moder, sagde han, er død - Hendes Fetter er en ynkesløs, ugudelig Mand - Mig kan støde noget til - Men jeg besværger dig, Orontes, og Eder, Araminte, ved Eders hellige Forbindelse, ved Eders ubrødelige Kiærlighed til mig skeer det - saa lad 321 Leonore ikke være forladt - Lad hende være Eders Datter!

LEANDER

Den ædle - den værdige Mand!

ARAMINTE

Strax derefter blev han usynlig, og vi tog Leonore i Huset

LEANDER

Og Argantes?

ARAMINTE

Lod vi det vide - Men alt, hvad vi kunde aftvinge ham for vort Foster-Barn, var det Løfte, at hun skulde være hans Arving, om han efterlod sig noget - Fra den Tid er han af og til kommet i vort Huus - Orontes har kun taalt ham for vor Leonores Skyld; thi det er en ond Mand

LEANDER

En Nederdrægtig!

ARAMINTE

Han gjør heller ikke andet, end plage hende, naar han kommer - Men han har ikke talt om, at tage hende under sin Opsigt, førend denne uformodentlige Arv tilfaldt hende - Nu paastaaer han det

ORONTES

Og han har Lovenes Medhold - Vi kan ikke vel negte ham det - I det mindste kan vi ikke give hendes Haand bort, uden hans Samtykke

LEANDER

Beste Onde! - Værdige Tante! - Hav Medlidenhed med mig! - Hvad skal jeg gjøre? - Tager han hende bort, saa er jeg Dødsens

ARAMINTE

Jeg tænker, min Orontes, at det kun er den Mand om at gjøre, at have Leonores Penge imellem Hænderne - Hun har, som du veedst, altid, langt fra at være os til Byrde, været den største Glæde vi kiendte, næst vor Foreening - Jeg troer, at om vi lade Argantes raade for Pengene, saa lader han sig gjerne overtale til at skiænke os vor Datter

322

ORONTES

Det skulde jeg ogsaa troe - Tiden maae da raade for det øvrige

LEANDER

O jeg lever op igien! - O lad mig! - Lad mig paa mine Knæ - (*Araminte forhindrer ham i at falde paa Knæ*) takke for mit Liv - Men jeg dør af Glæde - Min Fader! - Min Moder! - Mine Skyts-Engle!

ARAMINTE

Atter overdrevet - atter for hastigt!

LEANDER

Thi han vil, han maae, han skal lade sig overtale! - Han kan ikke staae imod, naar de vil overtale - naar Araminte vil nedlade sig til Bøn - Leonore, min Leonore maae vide det

(Han gaaer hastig bort)

ORONTES

Borte er han! - Hvilken Heftighed!

ARAMINTE

Hos saa retskaffent, og saa ædelt et Gemyt, som hans, er den tilgivelig, om ikke elskværdig

ORONTES

(*Han omfavner hende*)

Hvor rører det ømme Hiertelaug mig ikke, som min Araminte viser imod alt det, som hører mig til? - Dog tør jeg sige, at vor Leander vil gjøre sig værdig til din Godhed, naar han bliver sindigere

ARAMINTE

Der har vi ham allerede igjen

FIERDE OPTRIN

LEANDER, LEONORE, OG DE FORRIGE

LEANDER

(*Han halv trækker Leonore ind paa Skue-Pladsen*)

iil, min deyligste Leonore, iil, at kaste sig ned, for de Ædelmodigste, de beste Forældres Fødder at

udøse sit heele taknemmelige Hierte - og at anraabe dem om deres Velsignelse!

323

LEONORE

O, med hvilken Glæde! - (Hun standser, da hun seer dem noget alvorlige) Himmel! - O Leander! - Jeg tør ikke løfte mine Øyne op - O min Fader! - Min ømme, min medlidende Moder! - Forladelse, Forladelse! - Jeg seer, at han har sagt dem det altsammen - Min Ubesindighed - Min Dristighed - Og jeg har ikke tilstaaet dem den selv - Jeg er en Uværdig, min Moder! - Jeg tør ikke see paa dem, førend de har tilgivet mig - Aldrig, aldrig skal jeg vige et Skrit, fra den Rette-Snoer, som de foreskrive mig

ARAMINTE

Jeg burde virkelig være halv fortrydelig paa min Datter - Om jeg kun kunde være det - Men i et Stykke fordrer jeg dog, at du skalst adlyde mig, til Belønning for min Godhiertighed

LEONORE

I alle, alle Stykker, kiærligste Moder!

ARAMINTE

Nu saa befaler jeg dig da, at du skalst holde op, at elske Leander

LEANDER

Ikke elske mig? - Min Leonore ikke elske mig? Før - (*Leonore sukker dybt, han springer hastig hen, og tager hende ved Haanden*)

ARAMINTE

Ikke saa hidsig, min Herre! - Det er hendes eget Beste - Thi turde hun vel forbinde sig for evig med et Menneske, som er saa heftig? - Turde du Leonore?

LEONORE

(*undseelig*)

Hr. Leander er vel noget heftig, men - (Hun seer kiælent til ham) Han er Oprigtig

ARAMINTE

Elsker hinanden mine Børn! - O at vor Velsignelse maatte befordre eders Lyksalighed!

ORONTES

Himlen bekræfte den, og bøye Hiertet paa Argantes!

324

LEANDER

(*Han omfavner den ene efter den anden.*)

O min Fader! - Min Moder! Min Leonore! - Jeg er drukken af min Lyksalighed! - Jeg

ARAMINTE

Stille! - Stille! - Der kommer nogen

LEANDER

Ha! - Det er uden Tvivl Argantes - Jeg vil løbe hen, at Omfavne ham - (*Han kommer noget fortræden tilbage*) Ak Himmel! Det er den evige Magister Trækneb - Paa min Ære, om jeg kan tale et venligt Ord til den Karl, saa glad, som jeg er

MAGISTER TRÆKNUB (smudsig og uordentlig i Klæder). DE FORRIGE

TRÆKNUB
(Til *Araminte*)

Saluete quamplurimum! - Den naadige Frues underdanige Tienner! - (*Til Leonore*) Og de, min lille Gudinde af Cythere, er de og her? (*Orontes byder ham en Stoel og alle sætte sig*) Quid noui ex Africâ?

LEANDER

Keyseren af Monomotapa, har ladet to af sine Fortænder trække ud

TRÆKNUB

Min Herre er i got Humeur - Han behager gunstigt at skiertse med sin ydmygste Client - Thi de veed meget vel, at man paa Latin kan spørge om Nyt fra Afrika, naar man vil vide noget fra Grønland - Det er bekiendt, at de gamle Rommere

LEANDER

Jaja! - Det var brave Folk! - Men hvad ellers for got Nyt af den lærde Verden, Hr. Magister?

TRÆKNUB

Per Jouem, det skal jeg have den Ære, at sige dem - Jeg kommer lige fra et lærd Selskab, hvor 325 der blev forelæst en meget erudit Dissertation, om, *salua uenia*, Kayser Constantinus Copronymus - paa Dansk

ORONTES

O Hr. Magister, gjør dem ingen Umage! - Vi veed alle, hvad det heder paa Dansk

TRÆKNUB

For Jomfruens Skyld

LEANDER

O, Jomfruen kan Græsk paa sine Fingre!

TRÆKNUB

Hvad siger de? - Hun kiender da vel og noget til den Græske Historie og Mythologie? - Til Danae, til Leda, til Io, til Europa?

LEONORE

Ney, jeg kiender ingen, uden Diogenes

TRÆKNUB

Diogenes var en stor Mand, Jomfrue

LEANDER

En stor Nar var han - En Peber-Svend i en Tønde

TRÆKNUB

At han blev ugift, er det, hvorpaa man fornemmelig skal kiende hans Viisdom - Havde Diogenes spildet sine kostbare Timer i en Kones Arme, i Steden for at han tilbragte dem i en Tønde, saa skulde Alexander aldrig have sagt: Si non essem Alexander, uellem esse Diogenes - Fordansket: Om jeg ikke var Alexander, vilde jeg være Diogenes

LEANDER

Alexander var en Nar, som Diogenes, og en besynderlig, som han - Han vilde bemærkes, i hvad det skulde koste

TRÆKNUB

Alexander min Herre? - Har de ikke læst deres Curtius? - Sed, quid hoc ad rem? - Hvad gjør det til Sagen? - Diogenes elskte sine Muser, og var dem troe - Og saaledes bør vi Lærde alle være 326 - de taale ingen Medbeylersker - Enhver af vore Timer, er dem kostbar - Det er kun Ignoranter, som gifte sig - En Kones kiælnes Kiærlighed, er Mænd, der har med saa alvorlige og vigtige Ting at bestille, som vi, uanstændig og til Overlast - Deres Luuner, og deres Egensindigheder forstyrre os - Børn og Huusbekymringer vilde gjøre os galne

LEONORE

Har de aldrig været gift Hr. Magister?

TRÆKNUB

Per Jouem, jeg gjør mig en Ære af at kunde sige Ney - Uden at prale, jeg skulde da ikke have forestillet den Person i den lærde Verden, som nu

LEANDER

Og de vil ret alvorlig heller aldrig giftes!

TRÆKNUB

Me Deus fidius! - Ikke, om Helena laae paa sine bare Knæ for mig!

LEANDER

Stakkels Helene! - Men, om alle tænkte, som de, hvad vilde ikke da Fruentimmeret tabe?

TRÆKNUB

Ja lad dem tabe! men jeg vinder

ARAMINTE

Ikke i alle Henseende Hr. Magister - deres Lintøy, tillad mig, at sige det

TRÆKNUB

O det er ikke, af det udvortes, at man skal dømme om Manden - Forma uirum neglecta decet

ARAMINTE

Reenlighed Hr. Magister, Reenlighed er dog en god Ting

TRÆKNUB

Concedo: For dem, som ikke har andre og ædlere Prydelser, eller vigtigere Ting at passe paa; men hvad os Lærde betræffer - Nego - Men, for 327 at komme igien til vor Hovedsag, saa har store Mænd endnu en Aarsag, hvorfor de ikke bør gifte sig - Man har snart aldrig seet en ret stor Mand, som har været lykkelig i sit Giftermaal - Der kunde skrives en herlig Bog herom - Sokrates fik en Xantippe - Periander, en af de syv Viise i Grækenland, blev nødt til, at sparke sin Kone ihjel

LEANDER

(Afsides til Araminte)

Sparke sin Kone ihjel! - Hvilken ubehøvlet Pedant!

EN TIENNER

Kaffeen staaer paa Bordet

ORONTES

Dersom dem da behager, saa vil vi gaae ind

(De staaer op, og gaaer saa nær som Leander)

LEANDER

Himlen skee Tak! - Han skulde tilsidst have paastaet, at en Foliant, var bedre, end en Kone

(Han gaaer.)

ENDE PAA DEN ANDEN HANDLING

TREDIE HANDLING

FØRSTE OPTRIN

LEANDER

Her er det, at Leonore lovede mig, at møde, for at høre, sagde hun, nogle Øyeblik paa mine Daarligheder - Men, med hvilken indtagende Mine, sagde hun dette! - Ha! - Hun veed for vel, at den reene Kiærlighed er Viisdom, og Dyd, og Belønning for Dyd - Fortredelige Selskab, som opholder min Leonore! - Som røver mig hendes liflige Røst, hendes Smil, hendes Aandedræt - Hendes Skygge! - Hvilken Vanskiæbne har i Dag samlet Byens latterligste, ekkelste Peber-Svende hos Orontes? - En Samuel Smalbeen, som søger en Ære i, at fortælle heele Verden, at han er ugift, fordi han er liderlig - En Herr von Lilleput, som troer, at det er dumt, at gifte sig, fordi det staaer 328 i Bibelen - En Magister Trækneb, som troer, at gjøre Verden større Tieneste, med at besmøre Papier til Kræmmerhuse, end med at forsørge en Familie - En Claus Dosmer, som ikke vil gifte sig, førend han kan faae en riig Brygger Enke - Himmel! - Hvilke Dyr! - Hvor frække i deres Snak! - Hvor ubehøvlede i deres Manerer! - Saa aabent, som vort Hierte er, saa redebonne, som vi ere til at være fornøyeede med alle, naar vi ere lykkelige, saa kunde jeg dog ikke holde dem ud - Hvor kan du det min Leonore? - *(Han seer paa sit uhr)* Hun bliver længe borte - Vil hun da bie til vi ikke mere kan komme til at tales ved allene, og udøse vore Hierter for hinanden? Men der er hun, der er hun! - Mit Liv! - Min Glæde! - *(Han vil modtage Leonore, og bliver i hendes Sted Henrik vaer)* See, er det den Slubbert?

ANDET OPTRIN

HENRIK OG LEANDER

HENRIK
(leende)

Slubbert! - Det var et bandsat Fald, fra mit Liv! - Min Glæde!

LEANDER

Hvad vil du? - Hvor kan du komme fra?

HENRIK

Har Herren da glemt, at han selv sendte mig ud paa Spionerie?

LEANDER

Jeg erindrer det - du skulde udfritte min Farbroders Pernille - Og hvad fik du, at vide?

HENRIK

O jeg har fundet et Pund hos mig, som jeg ikke vidste, at jeg besad - Havde jeg aagret dermed i Krigens Tid, saa havde jeg vist svinget mig i Veyret derved - Jeg er en Spion, over alle Spioner

LEANDER

Dine fortreffelige Gaver, var ikke det, som jeg vilde vide

329

HENRIK

Jeg kommer da til Sagen - Men først maae jeg sige Herren, at jeg ved denne Leylighed har faaet anlagt en Mine under den fiendtlige Festning, som vist vil sprengte den - Med et Ord, dersom Hr. Orgon beholder sine Øyne endnu en halv Time, saa kan han blive saa overtydet om Pernilles Utroeskab, som vi andre

LEANDER

Er det sandt? - Hvor? - Naar? - Hvorledes?

HENRIK

Jomfrue Pernille har Hovedpine, og har lukket sig inde paa sit Kammer - Jens er ogsaa af Vanvare sluppet ind, paa det samme Kammer - der er et stort Nøglehul - Marie har ved en besynderlig Hændelse, siger hun, fundet en Hovednøgle i Jomfrue Pernilles Lomme, som hun dog forsikrer, paa hendes Samvittighed, at hun aldrig har brugt, uden til at gjøre Vel med - den Nøgle lukker Døren op - Naar det er Tid, kommer Marie, og bringer Hr. Orgon det Bud fra Jomfruen, at hun er ganske jammerlig syg - Og saa fører hun ham lige ind paa Kammeret - Og saa løber hun ventelig sin Vey

LEANDER

Ah! - Kiæreste Henrik! - Dersom i fører det ud, og det lykkes - saa har du der min Haand - Jeg giver hver af Eder 25 Dukater

HENRIK

Jeg er bange, at de betænker dem, naar jeg fortæller dem Udfaldet af mit egentlige Ærinde

LEANDER

Jeg betænke mig?

HENRIK

Taalmodighed! - Hvad om det er afgjort, om det er soleklart, at Hr. Orgon, elsker deres Leonore?

LEANDER

Haha! - Du drømmer min stakkels Henrik -

330

HENRIK

Jeg bygger ikke paa Pernilles Snak - Men med disse mine Øyne, har jeg seet Leonores Portrait, som hun har fundet i hans Gjemme - det samme, som Leonore engang viiste dem, da jeg var hos, og de fandt saa ligt

LEANDER

Leonores Portrait, siger du? - O du maae have taget Feyl - haaber jeg - endskiønt Orgons Uroelighed før - Jeg vil lade den skrækkelige Mistanke fare - det kan ikke være

HENRIK

Men om det er saa, vil de da endnu give mig 25 Dukater, for at skille Hr. Orgon ved sin Pernille?

LEANDER

Hvad andet? - Kan du tvivle derpaa? Er jeg en Nederdrægtig? - Men bort, bort, bort med dig! - Der er min Leonore!

HENRIK

Ak Herre, Lucie er der og

LEANDER

Bliv da Fiante!

HENRIK

Jeg skal dog engang spørge Hr. Doktor Theophrastus, hvem der er de største Fianter i Kiærlighed, de Fornemme, eller de Ringe, de Rige, eller de Fattige, de Lærde, eller de Ulærde?

TREDIE OPTRIN

LEONORE, LUCIE OG DE FORRIGE

LEONORE

Nu min Leander! - Her har de deres Leonore

LEANDER

Jeg - jeg kan ikke, Deyligste - jeg kan ikke bære min Glæde! - En vreed Mine! - Et haardt Ord! - Ellers jeg dør

331

LEONORE

Nu - mit Ansigt har aldrig staaet i min Magt - Et haardt Ord vil jeg forsøge - Men jeg kan intet finde - Men ak, min Leander! - Et bedrøvet veed jeg

LEANDER

Min Leonore bedrøvet!

LEONORE

Har de glemt Argantes? - Det er ikke afgjort, om han - Vor Lyksalighed er maaskee en Drøm Leander

LEANDER

Ha! - Drøm! - En Drøm! - Himlen være ham naadig, om han vækker mig deraf

LEONORE

Det er Himlen, som vi bør sætte vor Tillid til - og Araminte - og vor Kiærlighed - Men det er sandt - nu hialp de mig til et haardt Ord - et ret alvorligt - Naar vil de blive noget koldsindigere?

LEANDER

Naar min Leonore befaler det

LEONORE

Ha! - Leander, jeg kunde lige saa gjerne befale dem, at blive en Alen høgere!

LEANDER

O Dydigste! - Vær min Siæls Lede-Stjerne, naar den forvildes! - Men tilgiv mig mine Feyl! - Mit Hierte er oprigtigt - Himlen veed, at det er - Men mine Svagheder vil jeg afbede, indtil jeg kan rette dem - Skiænk mig igien et mildt Øyekast! - Et eneste! - Tilgiv deres Leander! -

(Han falder paa Knæ for hende - Hun forsøger, at reyse ham op, men forgiæves)

LUCIE

Nu lille Henrik?

HENRIK

Jeg vilde gjerne falde paa Knæ for hende, min Gudinde, om jeg kun vidste noget, at bede hende om Forladelse for

332

LEONORE

Men, hvor tit skal jeg igientage dem det? - Jeg kan - Jeg vil ikke taale Tilbedelser - De ere mig kiædsommelige - ekkle - Jeg bliver virkelig fortrydelig - Jeg gaaer

(Leander springer hastig op, og seer stivt paa hende, med Hænderne over Kors)

HENRIK

Det havde været artigt, om hun var gaaet bort, og han var blevet liggende allene paa Knæ, midt paa Gulvet

LEONORE

Nu Leander?

LEANDER

De gaaer, siger de? - Maaskee min Ondes Selskab er behageligere

LEONORE

Hr. Orgons? - Hvorfor just Hr. Orgons?

LEANDER

Jaja - jeg veed nok

LEONORE

Hvad er det de siger Leander? Jeg agter Hr. Orgon, som en retsindig, og velgiørende Mand - der foreener med disse Egenskaber et venligt og behageligt Væsen - Og den Taknemmelighed

FIERDE OPTRIN

MAGISTER TRÆKNUB OG DE FORRIGE

LEANDER

(I det han seer Magisteren komme)

O Himmel!

TRÆKNUB

Her skal man finde de unge Folk samlede - Man siger og, for et gammelt Ordsprog, at Lige lege best - Ea demum firmissima est amicitia, quam similitudo parit

LEANDER

(afsides)

Kunde denne Pedant vel komme paa en meere ubeleylig Tid?

HENRIK

Herre!

333

LEANDER

Hvad vil du?

HENRIK

Bliver det ved Aftalen, om det Bevidste?

LEANDER

Jeg prygler dig, om du spørger mig engang endnu - berettiger andres Falskhed mig til at være nedrig?

LEONORE

Ak min Leander!

LUCIE

(Hun trækker Leonore til Side)

For alting beste Jomfrue! - Hun røber sig - Giv sig tilfreds! - Det bliver vel got - Hun kiender dog Hr. Leander

LEANDER

At jeg nogen Tid skulde -

TRÆKNUB

De er ikke i got Humeur, Hr. Leander

LEANDER

Ney

TRÆKNUB

Og de ikke heller, min lille Rosens Mund - Hvad gielder det min Sukker-Top, at jeg skal opmuntre dem? - Kom, saa skal jeg forelæse dem nogle Anagrammata, som jeg har gjort selv - nogle af de ypperligste Anagram matibus, som der ere giorte siden Syndfloden

LUCIE

O ja! - Lad os engang høre en Anegramatibus

HENRIK

O ja Hr. Magister - deres Anders Grammaticus!

TRÆKNUB

Saamen Børn, end skiønt jeg nok hører, at I ikke forstaaer dem, skal jeg dog læse jer dem for - partim, for at fornøye eder - og partim, for at faae dem læst selv - de har alle Hensigt til Ægtestandens Ulyksaligheder

334

LEANDER

Vil de følge mit Raad Hr. Magister, saa skal de ikke spilde deres Umage

HENRIK

Der kommer Herren og Fruen

FEMTE OPTRIN

ORONTES, ARAMINTE OG DE FORRIGE

TRÆKNUB

Beneueneritis! - Beneueneritis! - Velkommen! - De kommer her, som de var kaldet, for at sætte Mod i de unge Mennesker - Alting er her bedrøved - Vor lille Gudinde hænger med Næsen, som Venus, da hun begræd sin Adonis - Og Hr. Leander - Premit alto corde dolorem

LEANDER

Himlen give, at de heller vilde spotte med mig paa Dansk, Hr. Magister!

TRÆKNUB

Anne dixi? - Har jeg ikke sagt det? - Intet kan være vissere Tegn, paa en Sorrig, som forvirrer Sandserne, end naar man ikke længer kan lide Latin

LEANDER

Jeg troer, det skal være et klygtigt Indfald, Hr. Magister?

ARAMINTE

For Himmelens Skyld! - Hvad skal alt dette sige? - Du skifter Farve Leonore - Hvad fattes dig?

LEONORE

Intet, naadige Frue

ARAMINTE

Hvad fattes dem Fetter?

LEANDER

Endnu mindre

ARAMINTE

Hvem kan blive klog paa alt dette?

335

ORONTES

Jeg veed ikke selv, hvad jeg skal sige - Jeg kan ikke erindre, at jeg nogen Tid, har seet saa megen Misfornøjelse i mit Huus, som i Dag

HENRIK

(afsides)

Ho! - Det er ingen Under, hvor der er saa mange Peber-Svende, og Forelskte samlede

ORONTES

Min Broder skyer Selskab, sukker, og taler ikke et Ord

LEANDER

Han gaaer formodentlig i Gifte-Tanker

ARAMINTE

Det var at ønske

TRÆKNUB

Ney, per Jouem, dertil er han for klog - det kan jeg bevise, baade a priori og a posteriori

ORONTES

Hr. Magister, de er en god Mand, de kan lade sig sige imod, uden at blive vreed

TRÆKNUB

Naar det ikke skeer paa Latin, og ikke i Syllogismer, saa anfægter intet mig

ORONTES

Jeg vil da tage mig den Frihed, at sige dem, at de ikke kiender Ægtestandens Lyksaligheder - og jeg maae legge det til, at de - saa længe de blive ved at tænke, som nu - ikke fortjener dem - den kiærlige Omhyggelighed, hvormed den beste Kone, forekommer mine mindste Ønsker; den Ømhed, hvormed hun bøder af, for hver Skygge af Bekymring, som kan true mig; de Afvexlinger, af Trøst, og Opmuntring - af Glæde selv, hvormed hun saa uudtømmelig veed at lindre, at tilfredsstille mit af Naturen hypocondriske Sind, uden at jeg mærker det; den Godhed, hvormed hun bærer over med mine Skrøbeligheder; og overalt, hendes 336 behagelige, viise og opbyggelige Omgang - den har lært mig, at skiønne paa Ægtestandens Lyksalighed - og daglig, at takke Himmelen, for min Araminte

ARAMINTE

O min Mand! - O min Orontes! - Hvor gjør du din Araminte lykkelig! - Men den Roes kunde let gjøre hende stolt - Jeg fortjener den ikke

TRÆKNUB

Concedo - Men præstantissime Domine - Kiende de da og de - sit uenia uerbo - langt større Lyksaligheder, som Muserne tilbyde deres Sønner?

ORONTES

Saa meget kiender jeg dem, at den, som holder dem for uoverensstemmende med Ægteskab; den, min Herre - den kiender dem ikke - En ægte Søn af Muserne kan ingensteds bedre finde den Lettelse for Nærings Bekymringer, den Forpleyning, den styrkende Opmuntring, som han saa nødvendig behøver, naar han skal arbejde med Nytte, end hos en god og behagelig Kone - Men er han vanheldig nok, til at faae en slet, saa vil ingen lettere trøste sig derfor, end han - Hans Studeerkammer er ham et sikkert Tilflugtssted, saa længe det onde Veyr varer, og det varer ikke altid - de talte før om Sokrates, min Herre - Han lod sig ikke forstyrre af sin Xantippe - Han - Men der kommer min Broder

SIETTE OPTRIN

ORGON OG DE FORRIGE

ORONTES

Vi talte om dig Broder - der blev sagt, at du gik i Gifte-Tanker

TRÆKNUB

Og jeg, som deres gode Ven, tog dem i Forsvar

ORONTES

Siig os dine Tanker - Troer du, at du i saa Fald behøvede Forsvar?

337

ORGON

Jeg har hidindtil altid tænkt, at næst Sundhed, var Selskab og Frihed de største Lyksaligheder paa Jorden, at man burde derfor søge at forbinde dem saa meget med hinanden, som det var mueligt

TRÆKNUB

Utroque pede in tuam descendo sententiam - Efter Ordene - Jeg stiger med begge Fødder ned i din Mening - efter Tanken - De har Ret min Hr. Orgon

ORONTES

Troer du da, at det er nødvendigt til Frihed, at være uden alle Baand?

TRÆKNUB

Distinguendum est

SYVENDE OPTRIN

ARGANTES OG DE FORRIGE

ARGANTES

(Han kommer, som et forstyrret Menneske ind paa Skue-Pladsen)

Ney naadige Frue! - Ney Hr. Orontes! - Ney mine Herrer! - Nu er Ulykken reent løs

ARAMINTE

Himlen bevare os! - Hvad er der?

ARGANTES

Syv Mark for en Skieppe Gryn! - Syv Mark! - Har man nogen Tid hørt Magen? - Syv Mark!

ARAMINTE

Himlen skee Tak! - Jeg fik mit Vær igien

ARGANTES

Syv Mark! - Det er et Under, at Jorden ikke aabner sig under saa ugudelige Folk - Jeg er en ruineret Mand

LEANDER

(afsides)

Paa en halv Tønde Guld, troer jeg

ARGANTES

Jeg kan herefter ikke holde min Huusholdning 338 under 100 Rdlr. - Agnete jager jeg bort endnu i Aften - det er og forbandet! - Jeg har aldrig seet en gammel Kiærling æde saa megen Grød!

LEANDER

Skal Katten have sin Afskeed med?

ARGANTES

Mener de, at en Kat intet koster, min unge Herre?

TRÆKNUB

Ignoscatis uelim! - Jeg skulde have mig en Bøtte Smør - Hvad koster Smørret paa Torvet i Dag, Hr. Argantes?

ARGANTES

Ja Smør, Smør! - Nu er det Tider at købe Smør i! - Naar man endda imellem kunde faae noget Madfit, uden at ødelegge sig selv! - Jeg sparer saa men ofte min Skilling, og spiser Salt til mit Brød - Hvad mener de? - Jeg veed vist, at der er ingen bedre Huusholdere i heele Borgergaden, end jeg - Jeg vil dog fortælle noget deraf, for de unge Menneskers Skyld - Hvad mener de? Om Morgenen tilig tager jeg et Stykke Brænde udaf mit Skab - Thi jeg er saa forsigtig, at holde det under Laas - Det er sauet brav kort - Det forstå aer sig selv - Der er ingen større Forraadelse i et Huus, end langt Brænde - Det pinder jeg da ud, og saa staaer jeg selv hos, indtil mit Vand koger - Ja saa men gjør jeg saa - Saasnart det er kogt, slukker jeg Brandene, og giemmer dem igien - Herpaa kommer jeg Thee paa Potten - Ikke hver Dag frisk - Det maae de ikke tænke - Ney saa men gjør jeg ikke - Jeg kan tørre den tre Gange, førend Kraften er trakt deraf - Saa skal jeg sige dem, drikker jeg da Thee - Frokost har jeg vant mig og Agnete fra at spise, uden, naar jeg undertiden besøger en eller anden god Ven - Min Middags-Mad er saa tarvelig, som den kan være - Ja saa men er den saa - Jeg spiser gjerne opkogt Mad, og jeg har følgelig kun tre Gange Forandring 339 om Ugen, og jeg kan vel sige om Aaret - Thi jeg troer saa men, at siden Dyrene altid nøyes med en Sort, saa kan jeg sagte nøyes med tre - Det er at sige, de tre Dage gjerne Vandgrød og Graasey, de to gjerne Ærter og Flesk, og de to andre Velling og Klipfisk - Dog maae jeg tilstaae, at jeg undertiden om Søndagen, koger mig en Suppe paa en Islandsk Bov - Om Aftenen, skal jeg sige dem, spise vi sielden, eller, som sagt, kun en Mundfuld Brød - Saa tænder jeg min Lampe, om jeg har noget at bestille - Thi tales ved kan man gjerne uden Lys - Saa ryger jeg min Pibe Tobak, holder min Aften Bøn, og gaaer i Seng - Ja saa men gjør jeg saa - Der har de min heele Huusholdning - Er den ikke tarvelig?

ARAMINTE

Det maae enhver tilstaae dem

ARGANTES

Og dog kan jeg ikke holde det ud

ORONTES

De er en rig Mand - De kunde gjerne underholde en Familie, Hr. Argantes

ARAMINTE

De skulde gifte dem, med et skikkeligt midaldrende Fruentimmer - Saa fik de det got paa deres gamle Dage

ARGANTES

(forskrækket)

Gifte mig! - *(Han besinder sig med eet, og seer stivt paa Leonore)* Ja, naar man kunde faae en kiøn, ung, tarvelig Kone - som tillige havde nogle Skillinger

LEANDER

(afsides)

Nu!

TRÆKNUB

Ak en Kone, som har saa mange gode Egenskaber samlede, Hr. Argantes, est rara auis in terris, nigroque simillima cygno - Hun er en rar Fugl paa Jorden, og ligesom en sort Svane - Det er dem 340 bekiendt, at alle Svaner ere hvide - Nu har jeg her den Ære, at sidde ved Siden, af den Mediceiske Venus, af Dyden, af Astræa selv - Men det, som de talte om - Nervus rerum gerendarum - Penge har hun ikke.

LEANDER

(afsides)

Den Nedrige! - Den Tølper!

LEONORE

Der sidder min Moder, og min Fader, Hr. Magister

ARGANTES

Og dem behøver hun ikke engang, nu da hun har 30 000 Rdlr.

TRÆKNUB

30 000 Rdlr.! - Per Jouem! - Det vidste jeg ikke - 30 000 Rdlr.! - Hvilket Bibliothek, man kunde anlegge for de Penge! - 30 000 Rdlr.! - Profecto et skønne Subjectum til Ægteskab! - Men for alting, Jomfrue, tag en lærd Mand!

LEANDER

(afsides)

Eya vist! - Hvorfor ikke et Lexicon?

ARGANTES

Ney en kiøn huuslig Mand bør hun tage

LEANDER

(afsides)

Nu for en Ufærd!

ARAMINTE

Siden vi dog tale derom - Hvad for en Mand, synes dem, at Leonore bør tage Broder Orgon? - De har altid viist megen Agt for hende, og en særdeles Nidkiærhed for hendes Vel

ORGON

(Han seer frygtsomt og meget kiælent til Leonore, som slaaer Øynene ned og bliver forvirret)

Jeg - Jeg vidste maaskee - Men ney! - Det blev for dristigt - at raade en Engel

LEANDER

(Heftig, i det han slaaer Hænderne sammen)

Ak Himmel! - Jeg er forloret!

341

ARAMINTE

Fetter! - For Himmelens Skyld! - Hvad fattes dem Fetter?

LEANDER

(Han tager sin Hat og gaaer)

Jeg har glemt noget

ARAMINTE

Hvad fattes din Herre Henrik?

HENRIK

Det er en Vexel, troer jeg, som han er nær ved, at lade forfalde

ARAMINTE

Det er ikke sandt - Penge ligge ham ikke saa nær paa Hiertet - Gaae, og see, hvad ham fattes - *(Henrik gaaer)* Og du Leonore? - Himmel! - Hun har ont - Vand! - Vand! - Lucie! - Kom, lad os bringe hende i Luften! - Min Datter! - Min Leonore! - O Himmel! - Hvad er alt dette?

(Araminte og Lucie føre Leonore ud)

ARGANTES

Jeg vilde gierne, Hr. Orontes, tale et Ord i Eenrum, med dem, og deres Kiæreste, dette Pige-Barn angaaende - De veed, jeg er hendes næste Paarørende - Jeg har kun først et lidet Ærinde, at forrette her i Naboelauget

ORONTES

Naar de befaler, Hr. Argantes

(Han gaaer ind)

TRÆKNUB

Jeg vil betiene mig af denne Leylighed, og gaae hiem, for at sætte de Grunde methodice udaf hinanden, som Hr. Orontes bragte frem for Giftermaal - De er aldrig forekommet mig, saa vigtige, som nu

(Han gaaer.)

ORGON

(afsides)

Himmel! - Skulde hun elske mig? - Ney det tør jeg ikke haabe! - Mig syntes dog - Ha! - Jeg fortjener ikke den Lykke - Men jeg maae see

(Han vil gaae ind)

342

OTTENDE OPTRIN

MARIE, ORGON OG ARGANTES

MARIE

Herren skal strax komme hiem! - Jomfrue Pernille er dødelig syg

ORGON

O Himmel! - Hvad gjør jeg nu? - O min - O Leonore - Jeg vilde helst - Jeg tør ikke - Hvad skal jeg gjøre? - Ak, det er lige saa got først som sidst - Det er dog sikkerst, at jeg gaaer til Pernille

(Han gaaer)

MARIE

(i det hun gaaer med Orgon)

Du arrige Troid! - Du skal ey slaae mig tiere! - Nu faaer han alting, at see med sine Øyne

ARGANTES

Haha! - Jeg har lugtet Luntent! - Argantes er ikke dum - Intet mindre, end tre Snushaner om Leonore - Orgon, den unge Hr. Leander, og Hr. Magister Træknub - Men dersom nogen af dem tænker, at han skal faae hende - Da kiender han mig ikke ret - Ikke saa meget af hende! - I det mindste ikke af hendes 30 000 Rdlr. - Ja da var jeg klog, om jeg lod hende blive her - Ney! Ney! - Saasnart jeg kun har været hos - (Han bliver med et staaende, og føler i sine Lommer) Men Hillemand! - Jeg har glemt Nøglen til mit Brændeskab - Jeg maae gesvint springe hiem, og see, om Agnete har været saa ugudeligt, at kaage Thevand

(Han gaaer.)

ENDE PAA DEN TREDIE HANDLING

FIERDE HANDLING

FØRSTE OPTRIN

HENRIK

Jeg har engang læst i en gammel Bog - At der i gamle Dage - var en gammel Philosoph, som var Kok, eller en gammel Kok, som var Philosoph - Denne Kokke Philosoph da befalte hans Herre 343 engang, da han skulde have Fremmede, at han skulde hente det beste, som var at faae paa Torvet, og saa hentede han lutter Tunger - det var intet andet, end Tunger - Tunger til den første Ret, Tunger til den anden Ret, Tunger til den tredie Ret, kogte Tunger og røgede Tunger, Oxe-Tunger, Lamme-Tunger, og Karpe Tunger - Herren nu, som blev vred, ligesom andre Herrer, sprang op fra Bordet, tog et Fad med Tunger, og kastede ham i Hovedet - Slyngel, sagde han, kunde du intet andet faae, end Tunger? - Nu, hvad Kokke-Philosophen havde at gjøre, saa - tørte han sig af igjen - og sankede Tungerne op, troer jeg - og - ja, nu kommer jeg derpaa - Slyngel, sagde han Herre? - Hvorfor er jeg en Slyngel? - Hvorfor kaster Herren mig Tungerne i Hovedet? - Har Herren ikke selv befalet mig, at jeg skulde hente det beste, som var at faae? - Er ikke Tunger det beste? - Beroer ikke al vor Lyksalighed paa Tunger? - Bliver ikke alt det Gode som skeer, udrettet ved Tunger? - Nu hvad skulde Herren svare? - Han blev stum, som en Fisk - Han mærkede nok, at hans Kok var ham for klog - Tilsidst tog han i Buxe-Lommen - Der, sagde han, har du to Rixorter for dit Ørefigen, men i Morgen skal du hente mig det allerverste du kan faae - (*Her kommer Lucie ind, og lister sig sagte bag ved paa Henrik, hvor hun bliver staaende, saa at han ikke seer hende*) Atter Tunger - Intet andet end Tunger - Tunger og Tunger - Atter ligesom før - Slyngel, kunde du intet andet faae, end Tunger? - Har ikke Herren sagt, at jeg skulde hente det verste, som jeg kunde faae? - Er der noget verre end Tunger? - Kommer ikke al vor Ulykke fra Tunger? - Bliver der noget Ont udrettet, uden ved Tunger? - Atter to Rixorter - Hvad var nu det tilsammen? - Det var min Troe en heel Rixdaler - Men ligemeget - Jeg syntes jeg vilde have sagt noget? - Nu ja det er sandt - Om Kokke-Philosophen, eller Philosoph-Kokken havde Ret, eller Uret, det veed 344 jeg ikke - Og hvad kommer det mig ved? - Men saa meget veed jeg, at om min Herre sagde til mig: Hør Henrik! - Gaae paa Torvet, og hent mig det beste, det lekkerste, det smukkeste, det kostbareste, som der er i heele Verden; saa vilde jeg hente ham et Fruentimmer; og naar han vilde sige: Gaae hen og hent mig det verste, det styggeste, det modbydeligste, som der er i heele Verden - saa vilde jeg ligesaa hente ham et Fruentimmer

ANDET OPTRIN

LUCIE OG HENRIK

LUCIE

(Hun giver ham et stærkt Slag paa Ryggen)

Hvad siger han, lille Henrik?

HENRIK

(forbauset)

Hey!

LUCIE

Jeg synes han sagde noget om Fruentimmer

HENRIK

Ikke et Ord - Det er ellers ikke artigt, at luure paa Folk, naar de staaer og snakker et Ord i Fortroelighed med sig selv

LUCIE

Han kan dog sagte sige mig det engang endnu - Det er for Tidsfordriv

HENRIK

Virkelig?

LUCIE

Paa min Ære

HENRIK

Saa, at jeg kan sige med Sikkerhed, hvad jeg vil?

LUCIE

O han er alt for høflig, til at sige noget, som jeg burde tugte ham for

HENRIK

Thi det forstaaer sig dog, at hun er en af de gode Tunger

LUCIE

Tienerinde!

345

HENRIK

Ifald jeg da af Vanvare, skulde slumpe til, at bagtale nogle af hendes Systre en Smule, saa kradser hun formodentlig ikke Øynene ud paa mig?

LUCIE

Nu - Lad det faae Ende!

HENRIK

Vov da din Huud for Sandhedens Skyld, Henrik! - Men jeg vil dog staae nogle Skrit nærmere Døren, af sine Aarsager - Saa - vil hun nu give Agt? - Jomfrue Leonore

LUCIE

Hvad vil han med min Jomfrue?

HENRIK

Det var heller ikke endnu det - Endskiønt naar - Men det var at begynde, hvor jeg skulde holde op - Hør nu! - Jomfrue Pernille

LUCIE

Lad det blive til noget!

HENRIK

Det var heller ikke det

LUCIE

Nu?

HENRIK

Dersom hun forvilder mig, kan jeg ikke tale et Ord meer - Jeg vil være en Hund, om det ikke og er lettere, at tale for ti Borgemestere, end for en lille Taske, man har forgabet sig i - Men nu veed jeg det - Hør nu! - Det er da saa meget, at naar Fruentimmer ere gode, saa ere de Engle - meget, meget deyligere, rarere, prægtigere, bedre, fuldkomnere, større, end vi stakkels Mandfolk kan blive med al vor Kunst, og alt vort Pralerie

LUCIE

Er der nogen, som tvivler derpaa?

HENRIK

Men, naar de igien ere onde, saa ere de - saa 346 ere de - de ere langt, langt fuldkommere, end vi, baade i det ene og i det andet

LUCIE

Hvor har han dog faaet al den Klogskab fra?

HENRIK

Har jeg ikke reyst paa Studeereriet, med min Herre? - Men pas nu paa! - Nu skal jeg give hende en Lignelse - Er hun ikke et lille allerkiæreste, ungt, velskabt, deyligt Fruentimmer, Lucie?

LUCIE

Hum! - Synes han dog?

HENRIK

Og er ikke jeg et allerkiæreste, smukt, velskabt Mandfolk?

LUCIE

(leende)

Et deyligt

HENRIK

Men hun er dog noget deyligere end jeg

LUCIE

Hum! - Noget?

HENRIK

Ja hum, hum! - (Han seer sig i et Lomme-Speyl) Det er dog heller ikke saa farlig meget - Men det kommer ikke derpaa an - Hun er da deyligere, end jeg - Men nu bliver vi begge gamle, eller begge heslige - Hvad gielder det da, at hun bliver hesligere, end jeg? - Saaledes er det i alle Ting - Troe mig Lucie! - Henrik har Erfarenhed - Et Fruentimmer, som har Forstand, kan, uden at have studeret længe dertil, dreye Mandfolkene, efter sit Velbehag; hun kan bestyre hundrede Ting paa engang; hun kan regiere - O! et heelt Land, og heele Verden, om det skal gielde - Derimod kiender jeg Mandfolk, som heller ingen Fæ-Hoveder ere, og som har studeret sig krumme og skiæve, i 30 Aar, og dog neppe kan bestyre der eget Huus - Men er et Fruentimmer paa den anden Side listigt og falskt, saa er hun, med hendes Tilladelse, 347 Jomfrue Lucie, listigere og falskere, end en Slange; og er hun enfoldig, saa er hun enfoldigere, end en Gaas - Vi Mandfolk stige ikke saa høyt, men vi falde heller ikke saa dybt

LUCIE

En herlig Forklaring!

HENRIK

Endnu meer! - Et Mandfolk er godhiertigt - Han seer en syg Stakkel, giver ham en Almisse, og gaaer sin Vey - oftest glemmer han ham - Et medlidende Fruentimmer derimod, bekymrer sig om de mindste Omstændigheder, om hver en Ting, som kan fattes ham - Hun sørger for, om den Doktor, som han bruger, og er en duelig, og forsigtig Mand - om han ligger got - om hans Kammer er varmt - Hun besøger ham - Hun gjør sig en Fornøjelse af at pusle for ham - Hun koger Supper, hun rører Pulvere, hun tæller Draaber til ham; og hun slipper ham ikke, førend han enten er frisk eller begravet

LUCIE

Han er jo ret veltalende paa vort Beste, Henrik

HENRIK

Men hør nu! - Et Mandfolk er vreedagtigt - Han slaer mig paa Øret, og lader mig løbe - Et arrigt Fruentimmer derimod - Et arrigt Fruentimmer, Lucie - Hun kiender jo Pernille

LUCIE

Men, hvad vil han nu sige, med alt det?

HENRIK

Jeg vil sige, jeg vil sige, at ligesom Tunger ere Tunger, og Fruentimmer ere Fruentimmer, saaledes er det soleklart

LUCIE

At han skal tæmme sin Tunge, naar han taler om Fruentimmer

HENRIK

Har hun lært, at gjøre Slutninger af Magisteren?

348

- Saa flyder heraf - siger jeg - at - endskiønt jeg vel troer - og altid tilstaaer - og i Nødsfald bander paa - saa dog, da det paa den anden Side kan være mueligt - da man ikke kan skue Hunden paa Haarene - da Got kan synes Ont, og Ont kan synes Got - saa flyder deraf - at jeg ikke veed, om jeg gifter mig

LUCIE

Hvad bekymrer jeg mig derom?

HENRIK

Helst, da Jomfrue Leonore selv, hun, som jeg holdt for et ret Klenodie, blant alle af sit Kiøn

LUCIE

Nu da, min Jomfrue?

HENRIK

Ja - det maae ud! - Det maae koste hvad det vil - Jeg brister ellers - Og det er dog derfor, at jeg har sat min Hierne og min Lunge i al denne Bekostning - Jeg er grædefærdig, hver Gang jeg tænker paa min stakkels Herre - En Steen maatte ynkes over at see ham - Ney saa listig, saa falsk, saa hykkelsk, saa forrædisk, som Jomfrue Leonore kunde dog intet Mandfolk være! - (*Lucie slaaer ham paa øret*) Mange Tak! - Tænkte jeg ikke nok, hvad Løn jeg vilde faae for min Oprigtighed?

LUCIE

Hans Herre er ikke den mindste Finger værd af min Jomfrue - Han et dydigt og artigt Fruentimmer! - Han! - som omgaaes hende saaledes!

HENRIK

Ja hun maae nu sige hvad hun vil, saa lader det dog heller ikke smukt, at snakke for en, og at holde af en anden

LUCIE

En anden? - Efter de Ord, som faldt forhen imellem dem, og den Adfærd, hans Herre derpaa lod see, skal det vel være Hr. Orgon

349

HENRIK

Just ham - Troe mig, vi har de klareste Beviis herom!

LUCIE

De klareste Beviis! - Det skal jeg fortælle min Jomfrue - Det bliver best, at de selv komme til Ords sammen, saa vil heele Sagen snart oplyses -

(Hun gaaer.)

HENRIK

Ja oplyses - Gjør Jomfrue Leonore det ved min Herre, saa er det langt rimeligere, at Lucie kan gjøre det ved mig - Og kan Lucie gjøre det ved mig, førend vi faae hinanden - Hvad kan hun ikke da gjøre siden? - Hu min Pande! - Ney Henrik, betænk dig vel, førend du gjør noget, som du ikke kan gjøre om, naar det fortryder dig! - Men skal jeg af en blot Frygt, som maaskee er ubillig', maaskee taabelig, berøve mig selv dette Livs største Lyksalighed - Den søde Fornøjelse, at blive kaldt Papa? - Skal jeg lade Henrikkernes Stamme døe ud? - og blive en Pebersvend?

TREDIE OPTRIN

LEANDER OG HENRIK

LEANDER

Henrik!

HENRIK

Herre! -

LEANDER

Blæk! - Pen! - Papir! - Skriverbord! - Ney Leonore, dersom du troer det, saa gjør du mig Uret - Ha! - Før briste dette Hierte, førend det agter min Lyksalighed høyere, end din! - Du elsker ham - Han fortienner dig - det er en ædel, en retskaffen Mand, og nu, han snart vil faae afkastet sit haanlige Aag - *(til Henrik)* Det Portrait, Huusholdersken viiste dig, er dog virkelig Leonores? - Du har dog ikke taget Feyl?

HENRIK

Jeg har jo sagt Herren, at det var det samme, 350 som Jomfrue Leonore engang lod ham see, og som han fandt saa ligt - Et lidet Oval-Portrait, malet paa Elfenbeen, af Høyer

LEANDER

Ha! - Det er alt for klart! - Jeg kiender min Onde - Han kan aldrig have taget det selv - Hun maae nødvendig have givet ham det - Og desforuden begges øyensynlige Forvirring - Aha! Grusomme, alt for grusomme Forestilling! - Jeg skal miste min Leonore - og en anden - Men det er afgjort - ævig, ævig er det besluttet over mig - min Dom er afsagt af Himmelen og af Leonore - og jeg - Ha! om den og kunde forandres, saa skal dog min Fortvivlelse gjøre den uryggelig - Ha! - jeg maatte gaae fra Viddet - Er du færdig, Henrik?

HENRIK

Alting er i Orden

LEANDER

Velan! - Hun skal da faae at see, om - *(Han sætter sig ned at skrive, og repeterer af og til noget af det, han har skrevet - Imidlertid seer Henrik medlidende paa ham, snakker halv sagte for sig selv, ryster Hovedet og sukker)* fortvivlet Hierte - saa lyksalig i - *(til Henrik)* Stakkels Henrik, hvem staaer du, og sukker over? *(bliver ved at skrive)* - at de elsker ham - deres

ulyksaligste Leander -

(Han tager Blækhornet)

HENRIK

(springer til og holder ham paa Armen)

Hey! - Det er jo Blækhornet, Herre. See der er Sandbøssen

LEANDER

(i det han strøer Sand paa Brevet og folder det sammen)

Saa! - nu er det ude - o Himmel! - ude for ævig! - Gaae til hende med Brevet, Henrik! - *(han staaer op)* - og dersom hun skulde spørge dig - hvorledes jeg er tilmode - saa skal du kun sige - at jeg er ganske - ganske roelig

HENRIK

(i det han tager imod Brevet)

Ja det kan hun nok see selv - Men Herre, Brevet har jo ingen Paaskrift, ey heller er det forsegleet

351

LEANDER

Det er sandt - Giv hid!

(Han tager Brevet tilbage)

HENRIK

Men var det ikke got, at Herren læste det igiennem først? - Hans Tanker ere saa adspredte - *(for sig og leende)* - hvem veed om jeg ikke ogsaa kom til at staae i Brevet

LEANDER

Nu da! *(han læser)*

»Grusomme Leonore!

»Det er af et oprigtigt fortvivlet Hierte, at jeg in-

»derlig glædes over deres nye Lyksalighed - Jeg

»holder det virkelig for en Lyksalighed i al min

»Ulyksalighed, at de har været saa lykkelig i, saa

»lykkelig i, at vælge deres nye Mand - Han be-

»sidder, foruden Retsindighed, og en ædel Charac-

»teer, den store Fortieneste, at de elsker ham -

»Deyligste, æ vig elskte Troeløse, had mig kun,

»men glem ikke den, som snart, snart glemmer

»den Lyksalighed, som han engang har nydt hos

»Deres

»ulyksaligste Leander!«

Hvorledes har jeg kundet skrive dette forvirrede Tøy! - Ah! Jeg har ingen Samling, og veed ey selv, hvad jeg gjør, eller ikke gjør - Jeg kommer til at skrive Brevet om igjen

(Han sætter sig, og begynder at skrive)

HENRIK

Der er min Troe, Magisteren

FIERDE OPTRIN

MAGISTER TRÆKNUB, LEANDER OG HENRIK

TRÆKNUB

(med et Papir i Haanden)

Jeg kommer, min Mecoenas - O et præsidium & dulce decus meum!

LEANDER

Jeg har at bestille, Hr. Magister - forlad mig

TRÆKNUB

Jeg Vil kun Være kort - (*Leander staaer fortrydelig op, og falder i dybe Tanker*) - De see her en Chria Aphthoniana, som jeg har elaboreret, efter at jeg var her sidst - horæ opus est - Jeg har i den, efter det behørigte Exordium og Captatio Beneuolentiæ, med Argumenter grundig demonstreret, med Exempler tydelig illustreret, og med authentique Vidnesbyrd overflødig confirmert, at enhver lærd Mand burde gifte sig; og deraf har jeg masculine concludert, som de selv seer, at jeg Magister Trækneb bør gifte mig, & quidem, om det kan lade sig gjøre, med den Gudinde, som jeg tilbeder her i Huset - Jeg har dediceret min Chrie til Jomfruen - Men da hun endnu skal være noget upasselig, og jeg følgerig ikke kan have den Lykke, at levere den selv, saa er det min ydmygste Begjæring, oro rogoqve, at de min Mecoenas vil levere den paa behørigte Steder; og tillige recommendere min Person, saavel som min bekiendte Lærdom paa det beste - Et eris mihi magnus Apollo! - Dixi

LEANDER

(*i det han tager imod Papiret*)

Jaja - Jeg skal levere det til Græven, saasart jeg gjør ham min Opvartning

TRÆKNUB

Proh Deos! - Jomfruen er dog vel aldrig blevet Græve?

LEANDER

Er det ikke et Rectorat, som de søger om?

TRÆKNUB

Et Rectorat? - me miserum! - Jeg seer, at jeg har spildt min Olie og mit Arbeyde - Jomfrue Leonore, den guddommelige Leonore er det eneste Rectorat, hvortil jeg ønskede at promoveres

LEANDER

(*giver med en foragtelig Mine Papiret tilbage, som falder paa Gulvet, da Trækneb ikke strax tager derimod. Trækneb tager det hastig op igjen*)

Leonore? - De? - En offentlig Foragtere af Ægtestanden? - De Leonore?

TRÆKNUB

Per Jouem, dersom jeg ikke var Magister Philosophiae, eller dersom jeg stod paa mit Katheder, saa blev jeg vred - Saaledes at behandle en Chria Aphthoniana! - Men Hr. Orontes vil skionne bedre derpaa! - og hvorledes det gaaer, saa skal jeg dog ikke kunde bebreyde mig, at jeg ey har bevæget enhver Steen, for at naae mit Forsæt - Ney - de, som troer, at jeg lader mig skremme saa let, de kiende ikke Magister Trækneb

(Han gaaer.)

LEANDER

Men see mig dog engang til den Dumdristige! - Han denne smudsige Pedant, han Leonore! - Er det ikke, som om alle muelige Peber-Svende paa engang har faaet det Indfald at gifte sig? - blot for at gjøre mig ulykkelig - fortvivlet? - (*Han vil sette sig til Skriver-Bordet, men bliver i det samme Argantes vaer*) hvad? - Argantes ogsaa? - Ret nu taber jeg Taalmodigheden

FEMTE OPTRIN

ARGANTES, LEANDER OG HENRIK

LEANDER

Hvordan? - De her? - Jeg meente, at de var for længe siden gaaet bort

ARGANTES

Jeg har just nu havt en alvorlig Samtale, med deres Hr. Onde og Araminte, og sagt dem reent ud, at jeg gjerne ønskede, at de vilde udlevere mig mit Sydskendebarn med det Gode - heller i Aften, end i Morgen

LEANDER

Saaledes! - Og hvad Svar gav de dem derpaa?

ARGANTES

De søgte allehaande Udflugter - Jeg skulde kun bie, til man tilfulde var underrettet om Sammenhænet, med de hende testamenterede 30 000 Rdlr. saa skulde denne Sag vel finde sig - de vilde gjøre 354 mig saadanne Forslag, som jeg ganske vist skulde være fornøyet med - Men jeg lader mig saamen ikke føre omkring ved Næsen, ney saamen gjør jeg ikke - Thi jeg kan saa sandelig ikke længere taale med en god Samvittighed, at hun er her i Huset, imellem saa mange Snuus-Haner, og siden Leonore endelig skal giftes, saa handler jeg saamen christeligere, om jeg for hendes salig Moders Skyld tager hende selv, end om jeg lader hende forføre og fordærve her

LEANDER

(halv sagte)

Kieltring!

ARGANTES

Kieltring! - Jeg? - Meget vel! - Min unge Herre, meget vel! - Det Skiolds-Ord var got til Huusholdningen i disse dyre Tider; jeg vilde ikke have undværet det for fem Rixdaler - Et Ørefigen har engang indbragt mig tyve, foruden Processens Omkostninger - deres Tienere! - De skal snart faae Nyt at vide fra mig, baade de og deres Onde, ja de skal saamen

(Han gaaer.)

LEANDER

Jeg kunde have Lyst til at prygle min Harm ud paa den Karl, for et Par hundrede Rixdaler - Men det var Synd at gjøre ham den Fornøjelse - Han blive hendes Mand! - Ney Leonore, saalænge jeg har en varm Blods-Draabe, skal ingen tvinges dig paa, som ey fortienet dig - ingen, som du ikke elsker. Endskiønt du forkaster, hader, foragter mig; saa skal dog din Lyksalighed, dit mindste Ønske ævig, ævig være mig kostbarere, end mit Liv - Jeg skal af yderste Magt forsvare din Orgons, din lykkelige Orgons Rettigheder - din Orgons Rettigheder! - O Himmels, hvilket Ord! - Men hun elsker ham, og det er nok - O Leander! Leander! - Hvorfor er dog din Lyksalighed forsvundet, som Dug for Solen? - *(Han setter sig, og begynder at skrive igjen)*

355

HENRIK

Der kommer Hr. Orgon, Herre

LEANDER

Himmel! - Min Farbroder? -

(Han springer op, og stikker Brevet i Lommen. Henrik gaaer.)

SIETTE OPTRIN

ORGON OG LEANDER

ORGON

Omfavn mig min Broer-Søn! - Jeg er det lykkeligste Menneske

LEANDER

(forskrækket og med sammenslagne Hænder)

Retfærdige Himmel! - Det er forbi!

ORGON

Hvad siger du? - Hvad fattes dig?

LEANDER

O min Onde! - her - det grusommeste Sting her i den venstre Side - Jeg kan ikke holde det længere ud

ORGON

Du forskrækker mig - du maae ikke være saa utaalmodig - lad dig aarelade, saa gaaer det vel over - Men jeg maae dog sige dig, hvori min Lykke bestaaer - Thi jeg veed, at du vil tage Deel deri - Jeg har ved en Hændelse, som jeg kan fortælle dig siden, truffet Pernille i den allerskammeligste Utroeskab, og Uhyret er i dette Øyeblik ikke meer i mit Huus

LEANDER

(omfavner Orgon med Heftighed)

Ak! - min allerkiæreste Onde! - Til Lykke, til Lykke, af det oprigtigste Hierte! - Hvor længe har jeg ønsket; hvor længe har jeg haabet denne Forandring!

ORGON

Tag din Side i Agt - dit Sting! - Ja, for længe siden burde jeg have skilt mig ved hende, forandret den uordentlige Levemaade, som en uheldig Vane holdt mig bunden til, og indladt mig i et 356 lovligt Ægteskab - dit redelige Hierte, og din Kiærlighed til mig, bragte dig saa ofte, til at give mig dette Raad - dine Grunde for Ægtestanden vare gode, og jeg tilstaaer det til min Skam, at jeg bestreed dem kun, fordi jeg den Gang vilde bestride dem - Ja min Ven, din Farbroder bør ikke undsee sig, ved at tilstaae sine Feyl, siden han ikke har undseet sig, ved at begaae dem - Jeg var forblindet, uden, at vilde lade mig oplyse - du kiender Leonores Dyder - de har giort et stærkt Indtryk i mit Hierte - Og alligevel har jeg saa længe kundet - du sukker?

LEANDER

Mit Sting, Onde!

ORGON

Nu da jeg saa lykkelig har afkastet et Aag, som jeg maae blues ved, nu er intet, som holder mig tilbage, fra at tilbyde dette elskværdige Fruentimmer min Haand

LEANDER

Ak! min Side, min Side!

ORGON

Du maae virkelig lade dig aarelade - Vel kunde en billig Undseelse holde mig tilbage; men hun er vist nok uvidende, om det, jeg maae bebreyde mig selv - Jeg har desuden meget, hvoraf jeg tør smigre mig med den Tanke, at hun ikke er mig ugunstig - Kort, min Slutning er fattet, og jeg er forsikkert om, at du ganske vil bifalde den

LEANDER

(tvungent)

Leonore fortjener - virkelig - deres Haand - min kiære Onde! - Jeg ønsker - dem begge - Lykke dertil

ORGON

Udsøg dig og en yndig Ægtefælle, kiære Leander! - og vogt dig for, at bie længe dermed! - Du seer, jeg

giver dig dit eget Raad tilbage. Erfarenhed har lært mig, at kiende de Klipper, som den ledige Stand, saa ofte støder paa - At henleve sin beste Tid ugift, er at udsette sig den Fare, tilsidst at blive, 357 enten en gammel Skiørlevner eller en gammel Qvinde Nar

(Han gaaer)

LEANDER

(kaster sig paa Stolen)

Han har meget, siger han, hvoraf han slutter, at hun ikke er ham ugunstig - O veed jeg ikke desuden, at hun bærer Godhed for ham? - Ha! Troeløse! Troeløse! - Aldrig kan jeg bære den Smerte, at være Vidne til deres Forbindelse - Jeg vil uden Forhaling reyse bort - langt bort - uden at tale med hende først - uden at see hende -Ja! - Det er ædelt giort af mig, at jeg unddrager mig hendes Syn, for ikke at foruroelige hende, ikke at være en Mand til Hinder, som elsker mig, og som fortiener hendes Haand - O Himmels, der er hun!

SYVENDE OPTRIN

LEONORE OG LEANDER

LEONORE

(alvorlig)

Hvad i al Verden, vil de, at man skal tænke om dem, Leander? - Man er saa temmelig vant til deres fremfusende Hidsighed; men i Dag er de ganske forunderlig - Deres Tante er ganske ilde tilfreds med dem - Hun vil, at jeg for min Skyld, for deres egen Skyld, alvorlig skal irettesette dem, og tage al den ædle Stolthed til Hielp, som er vort Kiøn saa anstændig og undertiden saa uundværlig - Jeg burde og gjøre, som hun siger; men jeg vil kun spørge dem, hvad det er for en Mistanke, Lucie fortæller mig, og jeg selv mærkede før, at de har fattet, om Orgon og mig?

LEANDER

(spodsk, og med en tvungen Koldsindighed)

En taabelig, latterlig Indbildning, som ikke er værd at tale om, min smukke Jomfrue - Min Farbroder har kun besluttet, at tilbyde dem sin Haand

LEONORE

Mig sin Haand?

358

LEANDER

(i samme Tone)

Og det paa ingen anden Grund, end at han veed, siger han, at de ikke er ham ugunstig

LEONORE

Det siger han, at vide?

LEANDER

(endnu koldsindig)

Saa har han just nu udladt sig mod mig - dog var han for beskeden til at melde noget, om deres Portrait; som han har faaet af dem; det samme, som jeg for nogle Uger rosende saa meget, men ikke fik og ikke engang turde bede om

LEONORE

(noget forvirret)

Det er sandt - han har faaet dette Portrait - men

LEANDER

(meget heftig)

Han har faaet det! - Han har faaet det! - Det kan de sige mig, uden at undsee sig derfor! - Troeløse! Ubarmhiertige!

LEONORE

Men hør dog!

LEANDER

Jeg hører ingen Ting - Jeg er mig ikke selv mægtig - I Morgen tilig reyser jeg herfra, og kommer aldrig meer for deres Øyne - Farvel! - Lev lykkelig med en anden, eftersom de kan det! -

(Han gaaer hastig bort)

LEONORE

Leander! Leander! - Han er borte - Hvilket heftigt og uregierligt Menneske! - Dog, jeg maae heller beklage ham, end blive vred paa ham - Hans Farbroder har sagt til ham, at han vil tilbyde mig sin Haand, og at han troer sig vis derpaa, at jeg ikke er ham ugunstig - Jeg kom og ikke til at sige ham Sammenhængen med Portraitet, at hans Onde har formaaet Araminte, at give ham det, mig uafvidende, før at lade gjøre en Kopie deraf - 359 (*Efter nogen Taushed*) - Jeg maae nødvendig endnu i Aften have en Samtale med Hr. Orgon, han elsker sin Broder-Søn, og hans moedne Alder gjør ham sagtmødig; saa jeg kan haabe, at bringe ham med fornuftige Forestillinger, til mit Maal

ENDE PAA DEN FIERDE HANDLING

FEMTE HANDLING

FØRSTE OPTRIN

ORGON

Jeg skal da nu have en Samtale med Leonore - Hvad mon hun ville? - Uden Tvivl betroe mig sin Frygt, for hendes Fetters Paastand, at hun skal forlade dette Huus, og flytte hen til ham - Ah! var det saa, da fik jeg derved den ønskeligste Leylighed, at aabne mit Hierte for hende - Ja, det maae jeg ikke længere opsætte - Men hvorfor zitrer jeg? - Jeg - en Mand - er bange for at tale til et ungt og uerfaret Fruentimmer! O Last! O Bevidsthed om Ont! Hvor dybt, hvor dybt nedtrykker du Mennesket! - Thi jeg indseer det nu, alt for sildig indseer jeg det, at min Egensindighed var Uorden, og den Uorden Last - og førend jeg indsaee, eller tilstod det, ha! Hvor stærkt maatte jeg ikke allerede føle det, hver Gang jeg nærmede mig til den Uskyldige, den dydige Leonore! - Uden at kunde staae imod, slog jeg forvirret Øynene ned, saa tit hun saae alvorlig paa mig - Jeg vilde tale, og Ordet døde paa mine Læber - Endog hendes himmelske Venlighed kunde neppe oplive mit Mod - Ak! tænkte jeg, dersom hun vidste - dersom hun maaskee veed - eller, om hun faaer at vide - Men nu, da denne Frygt forøges, ved den Opsigt, som Pernilles pludselige Afskeed har gjort blant Tieneste-Folkene her i Huset - da jeg skal aabenbare Leonore min Kiærlighed, nu mærker jeg først ret, hvilken elendig Person Skiørlevneren forestiller hos den kydske og dydige 360 Skiønhed, helst naar han elsker hende - Er han ikke nedrig og afskyelig nok, til at hykkle, hvad bliver ham da tilovers, uden at være fræk, eller at synes tosset? Enten setter han al Skam til Side, og anstiller nogle usle og fornærmende Forsøg, at gjøre hende Lasten behagelig; eller, om han er saa lykkelig endnu, at han savner og ærer den Dyd, han har forladt; o! saa føler han sig nedtrykt af sin egen Uværdighed, frygter for, at hvert et Ord, hver en Mine skal røbe ham, og bliver tvungen, og latterlig - men der er hun

ANDET OPTRIN

LEONORE OG ORGON

LEONORE

(i det de sette sig)

Jeg er dem meget forbunden derfor; min Herre, at de paa min Anmodning, har villet umage sig herhid

ORGON

Umage mig! Ak! Enten maae jeg have været meget uheldig i at tilkiendegive dem mit Hiertelaug, eller de maae vide, elskværdige Leonore, at intet i Verden, er mig dyrebarere, end den Lykke, at være hos dem

LEONORE

Jeg troer det Hr. Orgon, at de bærer nogen Godhed for mig

ORGON

Siig heller

LEONORE

At de er øm, og nidkiær over min Ære

ORGON

Ganske vist

LEONORE

At de ikke vilde udlade sig med noget, som kunde underkaste mig ufordeelagtige Domme

ORGON

Uden Tvivl - men hvad vil Jomfruen sige dermed?

LEONORE

Jeg vil sige, at da jeg har saadanne fordeelagtige 361 Tanker om dem, jeg ikke kan finde mig i, at de skal have roset sig af, at jeg ikke er dem ugunstig - Er det afgjort, at jeg føler meer, end Høyagtelse for dem, fordi jeg finder Fornøyelse i deres Omgængelse, og undertiden søger den?

ORGON

(forvirret)

Hvorledes? - Jeg

LEONORE

Men det er Fruentimmerets almindelige Skiæbne, og jeg handler maaskee ufornuftig, at jeg beklager mig derover - Ethvert af vore Ord, enhver af vore Miner, har det Vanheld, at være Mandfolkene saa vigtig, at de altid vil finde noget deri - Og det er ikke lidet, som de vil finde - Ikke vor Tanke om en og anden Ting, ikke vort Humeur allene, men vor Tilbøyelighed, og ofte vor heele Charakter - Ere vi alvorlige, saa hade, saa foragte vi dem; lade vi derimod et Ord falde, som kun har Skin af Venlighed og Fortroelighed, saa ere vi dem ikke ugunstige - Og ikke ugunstig er, som de vel veed Hr. Orgon meget sagt om et Fruentimmer - alt for meget

ORGON

O Himmel, Leonore! Jeg veed ikke, hvad jeg skal sige - Skulde jeg være saa ulykkelig? - Har Leander

LEONORE

Ja Hr. Orgon - Min Agt var ikke at dølgge det for dem

ORGON

Den Ubesindige! - Men Himlen veed, jeg talte ikke om nogen Vished - Kun om Aarsag til at haabe

LEONORE

O, naar et Mandfolk udlader sig med, at han tør haabe, saa veed man nok, hvad det betyder - Men er det aldrig faldet dem ind, Hr. Orgon, at en, der altid har været saa ivrig en Forfægter af den ugifte Stand, som de, uagtet andre gode 362 Egenskaber, kunde synes mig, ikke at love den beste, ikke den kiærligste, ikke den ømmeste Ægtemand?

ORGON

(forvirret)

Ja - jeg har tænkt - jeg troede ikke

LEONORE

Og at jeg kunde forestille mig, at den Omgang han var vant til, med Qvinde-Kiønnet i hans Huus

ORGON

(afsides)

Himmel! - skulde hun vide

LEONORE

At denne Omgang, denne bydende Tone, han saa længe havde brugt med dem, mueligt vilde give Anledning til, at han beegnede sin Kone, noget nær, som sin første Betient?

ORGON

(afsides)

Ak! - Jeg faaer mit Vær igien - Ak! jeg veed alt for vel, at jeg ikke fortienner dem - Men den Lyksalighed, jeg forestille mig var alt for stor til at mit Hierte saa let kan rive sig løs fra den - Om jeg nu og har været daarlig nok til at smigre mig for meget, forvoven nok til at sige det - skal da, fromme Leonore, et uforsigtigt Ord betage mig alt Haab? - Og om jeg end hidtil har været en Fritænker i Henseende til Ægtestanden, kan deres indtagende Dyder da ikke have forandret mit Sind? - Og bør man ikke forestille sig langt større Virkninger af dem? - Ak! - dersom de vidste, hvor høyt

LEONORE

Jeg kunde vente meget af et Hierte, som deres - Men mit Hr. Orgon - jeg nødes til at sige det - er ikke mere i min Magt

ORGON

O Himmel! - hvad hører jeg?

LEONORE

Det er alt givet bort til Leander - deres Hr. 363 Broder og Frue Syster ere i Dag blevne underrettede derom

ORGON

Leander! - Ham tilhører deres Hierte? - Hvordan er det gaaet til, at jeg ikke er bleven det vaer? - Men jeg henførte alt til Venskab - stiftet og forøget ved felles Opdragelse

LEONORE

Jeg veed det, at de elsker ham, og jeg tør haabe, af deres Ædelmodighed, at de ikke unddrager ham deres Yndest, for denne Tilstaaelses Skyld

ORGON

Saa ubillig haaber jeg ikke at blive

LEONORE

Jeg tør endogsaa anmode dem om meer - Leander troer, at jeg elsker dem, at det er mig, som har givet dem mit Portrait - Han vil, siger han, reyse herfra i Morgen tilig, og aldrig meer komme for mine Øyne - Har de nogen Godhed for ham og mig, kiære Hr. Orgon, saa søg ham strax op, bring ham af hans Vildfarelse! - Siig ham, at det er Araminte, som har givet dem mit Portrait - at jeg tilgiver ham alting - at han allene eyer, og stedse skal beholde mit Hierte

ORGON

Hvor haard er denne Prøve, de sette mig paa, deylige Leonore! - Men hvor det kommer an paa deres og Leanders Lyksalighed, der kan jeg ikke betænke mig et Øyeblik - (*De staae op*) - Jeg gaaer, og bringer ham selv hid (*afsides*) - Hvad har jeg ikke udstaaet i denne Samtale!

(Han gaaer.)

LEONORE

Jeg var ikke uden Bekymring om, hvorledes det vilde gaae af - Nu er jeg mere roelig - Jeg maae dog underrette Araminte herom - Lucie!

364

TREDIE OPTRIN

LUCIE OG LEONORE

LEONORE

Hvor er min Moder, Lucie?

LUCIE

Hun og Hr. Orontes har indsluttet sig i hans Cabinet, med en Hollandsk Skibs-Captain, der skal have været i Batavia, og bringe Breve med, fra Hr. Orontes Broder, som opholder sig der

LEONORE

Fra Ariste! - Ah! det glæder mig, og jeg veed, at det ligesaa vil glæde dem

LUCIE

Maaskee kan denne Mand og give nøyere Efterretning, om de 30 000 Rdlr. som skal være testamenterede til Jomfruen

LEONORE

O! Intet meer om denne upaalidelige Fortæling, som kun udsætter mig for en Argantes Forfølgelse, og en Magister Træknubs egennyttige og latterlige Opvartning!

LUCIE

Der har vi ham selv

LEONORE

O Himmel! - der findes og fortrædelige Folk i Verden, der ret paa et Haar, veed at treffe den Tid, hvori de kan plage os meest!

FIERDE OPTRIN

MAGISTER TRÆKNUB, LEONORE OG LUCIE

TRÆKNUB

Gratulator, gratulator - Jeg seer, at Roserne igien har forjaget Lilierne af deres smaa Kinder - Nu det er mig per Jouem kiært, at finde dem saa munter - Har min lille Gudinde maaskee min Chrie, at takke, for den Forandring?

365

LEONORE

Jeg forsikkrer dem, Hr. Magister, jeg veed neppe, hvad det er, en Chrie

TJRÆKNUB

Saa, at Hr. Orontes ikke har forklart den Chria Aphthoniana for dem, som jeg

LEONORE

Ak! - Jeg troer ikke, at Hr. Orontes veed selv, hvad det er, det barbariske Ord - Og jeg forstaaer det sandelig endnu mindre

TRÆKNUB

Da vil jeg dog forklare dem det - Om ikke for andet, saa for at fordrive dem Tiden - En

LEONORE

(fortrædelig)

Ak de maae forlade mig! - Jeg er ikke i Humeur til at høre paa lærde Sager

TRÆKNUB

Bene - det kan da være - Og der kommer endnu - thi jeg seer det forud - Lange Aftener, hvori jeg colloquendo kan udpynte Leonores guddommelige Siæl, med hundrede saadanne Skiønheder, som Chrier, Declamationer, og Orationer - speciaticim med Troper og Figurer - som Troper - Metaphora, Metonymia, Synechdoche, Ironia - Figurer

LUCIE

(Hun holder ham Haanden for Munden)

For Himmelens Skyld, Hr. Magister, de maner os - Min ene Fod er alt halv i Jorden

TRÆKNUB

O Fruentimmer, Fruentimmer! - I skiønne ikke paa eders eget Beste - I burde anraabe Guderne paa eders Knæ om lærde Mænd - *(Til Leonore)* - Hvad siger hun, som er en Minerva iblant det smukke Kiøn, vilde hun ikke synes got om en Mand, som foruden, at han var paa sin midlere Alder; at han saae lovlig got ud, som jeg omtrent 366 - som foruden alt det, siger jeg, forstod sine Sprog, sit Latin, sit Græsk, sit Hebraisk, sit Chaldaisk, sit Syrisk, sit Arabisk, sin Philosophie ex fundamento, sin Mathematik, og sin Algebram, sin historiam uniuersalem, naturalem & patriam - sin -

LEONORE

Ney - Ney - Ney Hr. Magister! - Jeg vilde slet intet synes, om saadan en

TRÆKNUB

(efter nogen Taushed)

Per louem, saa maae hun og være af en maadelig Gout - Men dermed fordærvede hun min heele Maior - den Instants havde jeg ikke ventet - den bragte mig fra alle mine Conceptor - Men der er fleer, som benytte sig af det Fegter-Kneb i Disputeer-Kunsten, at de attaque Majoren

LUCIE

Vil de ikke frie til mig Hr. Magister? - Førend de siger mig reent Ney, maae jeg underrette dem om en liden Omstændighed, som de maaskee ikke veed - der er skeet en stor Feyltagelse - det er ikke Jomfruen - det er mig, som har arvet de 30 000 Rdlr. -

(Trækneb bliver vred, og vil gaae, snen betænker sig, da han seer Argantes komme)

LEONORE

Lucie! der kommer nogen, Lucie! - Skulde det alt være - o Himmel!

FEMTE OPTRIN

ARGANTES OG DE FORRIGE

ARGANTES

Jeg havde saamen ikke tænkt at komme her, uden got Følgeskab - Ney jeg havde saamen ikke - (til Traekneb, meget koldt) - See! deres Tienner - Men jeg hører, at den Hollandske Skibs-Captain, som jeg talte med i Gaar, er her i Huset - Jeg har og betænkt det siden - at det i disse besværlige 367 Tider, er christeligere, at forlige sig, helst, naar man ikke just er saa sikker paa sine Vidner - Saa kan dog den ene spare og den anden faae noget - Ellers vilde vist nok Stævnings-Mænd og Skrivere, og Procuratorer, og Himlen veed, hvad for flere Gripomenuser, løbe af med det altsammen - De veed dog, min lille Sukker-Top, at jeg har et Skiolds-Ord tilgode, hos Hr. Leander?

LUCIE

(afsides)

Hvorfor ikke et got Ørefigen?

ARGANTES

Jo saamen har jeg saa - Men det kommer vi, som sagt, nok tilrette om - Jeg veed, at Hr. Leander ikke vil forbeholde mig mit - Ney han vil saamen ikke - Og, hvad Hr. Orontes betrefter, da har han sikkert og sine Penge for kiær, til at gjøre mig mange Vidtløftigheder, hvor min Ret er saa soleklar - Jeg kan saamen heller ikke længer forsvare det, hverken for hendes salig Moder, eller for hende selv, at lade hende blive i et Huus, hvor hun ikke kan lære andet, end Ødselhed, og Uorden, og Galskab - Jeg vil saamen gjerne troe, ja jeg vil saamen, at hun for lang Tid siden er kiæd deraf, det stakkels Barn - saavel som af de mange Snuus-Haner, der hoppe her Dag og Nat omkring hende - Men jeg har sandelig ikke havt Leylighed til hende før - Men nu har jeg været saa lykkelig, at finde en, som ikke kunde være bedre

LEONORE

Til mig? - Leylighed? - Men hvem har besværet dem, med den Commission, min Herre?

ARGANTES

O hun vil blive saa fornøyet, saa fornøyet, som om hun var kommet i Himmelen - Jeg skal sige hende - det er hos en kiøn, gammel, reenlig, tarvelig Jomfrue, som boer paa min tredie Etage - Værelset er smukt - det er vel ikke betrukket; 368 thi kort at fortælle, jeg holder slet intet, med Betræk i Værelser - der vil gierne sanke sig Utøy bag ved - Ja der vil saamen - Men der er des flere kiønne Skilderier, alle med Glas og Ramme for - der er Jephtæ Datter, der er Dronning Elisabeth, der er Christine af Sverrig - O! jeg troer der er alle de 40 000 Jomfruer - Hvad Kosten anbelanger, saa spiser hun vel kun daglig Føde, saa velsom jeg - Men naar min lille Lekker-Tand, engang vil have lavet sig noget andet, som en Risen-Grød, eller et Par Æbleskiver, saa har hun, Himlen skee Tak! - Penge nok dertil - Ja hun har saamen - om det var til en Syster-Kage - Tiden skal saamen heller ikke blive hende lang - Naar de nu, skal jeg sige hende, fordrive sig Tiden, med at sye, eller med at spinde, eller med hvad de saaledes kan tage sig for, saa staaer saamen Munden aldrig stille paa den gamle Jomfrue - Hun kan fortælle om den Svenske Krig, og om Pesten, og om Ildebranden, saa man maae tabe Næse og Mund derved - Og der er saamen ikke en Familie i heele Kiøbenhavn, hvis Slægt Register og Giftermaal og Historie, hun jo kan regne op paa sine Fingre - Ney der er saamen ikke - Og saa skal jeg sige hende, om Aftenen, saa lister hendes lille gode Ven - hun forstaaer mig nok - sig saa sagte op til dem - og saa skal vi fortælle Eventyrer, og Lege Nødder i Hænde, og Blindebuk, og sye Skoe, og gjøre hvad vi kan finde paa - Kort at fortælle, Meningene er denne - Hun skal blive saa fornøyet, og komme til at holde saa meget af mig, at der endnu skal blive et Par af os, førend vi slippe hinanden - Ja der skal saamen

LEONORE

O Himmel!

LUCIE

Dersom jeg maatte raade dem, saa gjorde de saamen bedre, Hr. Argantes, om de parrede sig med deres gamle Jomfrue, eller med deres Agnete 369 - Ja de gjorde saamen - Og endnu bedre, om de blev, som de var - Thi der er dog ingen Kone at faae, som kan knibe Huusholdningen, saa got, som de - Ney der er saamen ikke -

(Træk nub leer, og nikker venlig til Lucie)

ARGANTES

Det er der, min Troe, ikke heller - Men dog, da jeg har kiendt hendes Moder saavel, og

SIETTE OPTRIN

LEANDER, ORGON, HENRIK OG DE FORRIGE

LEANDER

(løber til Leonore, og kaster sig paa Knæ for hende)

O min Leonore!

TRÆKNUB

Oho! -

LEANDER

O, jeg er en Uværdig! - Hr. Orgon har oplyst mig om min heele Forbrydelse - Jeg seer den med Skam - Her bliver jeg liggende, indtil de har tilgivet mig -

(imedens han taler, vil Argantes træde imellem dem, for at faae Leander til at staae op, men han tør ikke, hvilket giver et løyerligt Theater-Spil)

LEONORE

(rekker Leander Haanden han springer op og kysser den)

Ak! Leander, jeg havde tilgivet dem længe, førend de tænkte paa, at bede mig derom - deres - deres Overiilelser kan trykke - de kan qvæle - men de kan ikke forandre dette Hierte!

LEANDER

Ædle - fortreffelige - mageløse Hierte! -

(de tale sagte med hinanden, og derefter med Orgon)

TRÆKNUB

Det kunde jeg vel vide, at det ikke var for intet, at man forsmaaede min Chrie - Quos ego!

ARGANTES

(i det han nærmer sig dem)

Nu det bekiender jeg

370

HENRIK

(trækker Argantes stærkt bag i Klæderne, og bukker sig meget dybt for ham, da han vender sig om, for at see, hvad det er)

Deres ærbødigste Tienere, Hr. Argantes!

ARGANTES
(vreed)

Tienere igjen!

HENRIK

Men jeg har noget vigtigt

ARGANTES

Saa sig snart!

HENRIK

Jord-Æbler, Hr. Argantes, saa store, som begge mine Næver - Rette Svine-Maver, og for 8 Skilling Skieppen - Er det ikke Røverkiøb?

ARGANTES

For 8 Skilling Skieppen siger han? - Hille mænd kiære, hvor kan man faae dem?

HENRIK

Det veed jeg sandelig ikke - Jeg tænkte kun, at det var got, om man kunde faae dem - Men dog skal jeg sige dem noget andet

ARGANTES

Lad mig i Roel - Men see kun engang til den dumdristige Karl! - (*til Leonore*) - Jeg kan saamen ikke nok forundre mig

SIDSTE OPTRIN

ORONTES, ARAMINTE OG DE FORRIGE

ORONTES
(med et Brev i Haanden)

Jeg bringer noget Nyt - noget aldeles uventet - som i visse Henseende, saavidt jeg troer, ikke vil være ubehageligt - endskønt det har kostet mig og min Araminte

ARAMINTE

Ak! - Jeg kan ikke forvinde det! - nu anden Gang og for altid at miste - den ædleste - den redeligste Mand! - (*til Orgon*) min Broder - o Leonore!

371

LEONORE

Jeg zitterer - o forklar

ORONTES

Ja det har kostet os nogle Taarer - men Skiæbnens Lov - Himmelens Villie er uforanderlig, og fordrer Underkastelse uden Knur - Og her, hvor saa megen Aarsag til Glæde, opretter vort Tab, kan endog Suk være Forbrydelse

LEANDER

Imidlertid qvæler de mig, Onde! - Tænker de, at det er en Vellyst, at staae paa Naale?

ORONTES

Taalmodighed, min Broer-Søn!

ARGANTES

Men førend de gaaer videre, vil jeg fortælle dem noget, som, endskønt det formodentlig, hverken er dem Nyt eller uventet, burde ikke koste dem nogle - men mange Taarer - Ja det burde saamen

LEANDER

(*afsides*)

Hal - endnu?

ARGANTES

Jo de har en Ære af den Opdragelse, de har givet mit Sydskendebarn! - at hun her for mine Øyne - uden - imod mit Samtykke - med Hr. Leander - Jo! - men dersom jeg er en ærlig Mand, skal der ikke blive noget af! - det skal ikke vare længer, end i Aften

ORONTES

Taalmodighed, Hr. Argantes! - den, som bragte mig dette Brev, og endeel andre Documenter, som høre dertil, er Captain Adriani - just den samme, som gav dem den Efterretning i Gaar, om Arven - Brevet er fra min Broder Arist - de veed, at vi var fire Brødre - Arist, som vi nu taler om, Lisimon, Leanders Fader, Orgon, og jeg - Han har skrevet det paa sin Sotte-Seng - og den smertelige Slutning er, at han ikke kan leve, naar vi faae 372 dette Brev - Han er virkelig død - Han var det alt da Captain Adriani reyste fra Batavia

ARAMINTE OG LEONORE

Ak!

LEANDER

Saa ventede der dog i Dag et Vanheld paa mig!

ORONTES

Han beretter, at han, efter adskillige Hændelser er kommet til Batavia, og der har været lykkelig nok, til at opreyse sine forfaldne Omstændigheder - Han melder de Aarsager, hvorfor han har skiult sit Opholds Sted for sine beste Venner - Men de gjøre intet til Sagen - det vigtigste, det fornøyleligste af det Heele, er, at han ikke allene har udnævnt sine Brøder-Børn - dig Leander, og mine Børn, og ligesaa Broder Orgons, om han skulde have nogen - til sine eneste Ar vinger; men at det og er ham, som testamenterer Leonore de 30 000 Rixdaler, med det Tillæg; at hun skal giftes med dig, ifald i begge samtykke deri, og at

LEANDER

(*omfavner Orontes*)

Ak min kiæreste Farbroder! - Ak Leonore!

ARAMINTE

Denne Gang undskylder jeg deres Heftighed - Men lad dog deres Onde tale ud!

ORONTES

Han forordner tillige Hr. Argantes, at jeg, og i Mangel af mig Araminte skal imodtage disse Penge, og udbetale dem siden til den, som hun med vores Minde ægter - og at Leonore skal fremdeles blive i vort Huus, og under vor Opsyn, indtil hun bliver gift

ARGANTES

De maae saamen forlade mig, Hr. Orontes, at jeg begiærer en Smuule Beviis for alt dette - Ja de maae saamen

ORONTES

Testamentet skal blive dem forelagt, og de skal faae Copie deraf

373

ARGANTES

Men hvorledes kunde da Captain Adriani

ORONTES

En blot Feyltagelse - de fandt ham i Gaar paa tredie Sted - Han var kommet saa hastig i Land, at han havde glemt Brevet om Bord; og han kunde, som det er naturligt nok, hos en Mand, der har saa mange Commissioner, ikke erindre mit Navn - Han spurgte derfor efter Leonore og hendes Paarørende, i den Tanke, at jeg maatte være hende nær beslægtet, siden jeg efter Testamentet skulde have Opsigt med hendes Midler - de forsikkrede, at de var den eneste Paarørende, som Leonore havde her paa Stedet, og at de heed Argantes - Som man nu let kan tage Feyl, af Argantes og Orontes, troede han at det var dem

ARGANTES

Men jeg meente, at denne Gave til Leonore, kom fra en af hendes Fædrene Slægtninger, som ogsaa opholder sig i Batavia, eller der i Egnen, og skal være meget rig

ORONTES

Det har Captainen ikke sagt dem, men de selv har for hastig sluttet sig dertil; og da han ikke kunde bie, saa kom det ey til nogen nærmere Forklaring imellem dem

LEONORE

Den ædelmodige Mand! - Indtil sit Yderste har han beviist sig som en Fader imod mig! - (*til Orontes og Araminte*) - Nu jeg for altid mister ham, hvor lykkelig er jeg da, at jeg beholder i dem saa kiærlige Forældre!

LEANDER

Og en kiærlig Mand i mig!

ARAMINTE

Atter for hastigt! - de bør i det mindste først prøves i et Aar, efter saa stor en Overiilelse

374

LEANDER

Ak det er et Aar siden min Leonore blev vred paa mig!

HENRIK

Vi har været over Alperne siden

ORGON

Jeg har hidindtil taugt - Jeg har været stum af Smerte over min Broders Død, og jeg har eftertænkt, hvor vel og viselig han har sørget for Leonores Beste, i at udvælge hende en Ægtefælle - den rette, den beqvemteste Alder, er ingen uvigtig Sag i Ægteskab - og den, som, fød med et Hierte, der gjorde ham oplagt til denne kiærlige Foreening; forsømmer alligevel den beste Tid dertil; han bør finde sig i, han bør ansee det for en billig Straf, at han siden maae undvære den - Ja yndige Leonore! - Saa vil jeg tænke fra denne Dag - Jeg længes nu kun efter at blive Vidne til deres og Leanders Lyksalighed

LEONORE

(*til Orgon*)

Dersom min ømmeste Hengivenhed

ARGANTES

Jeg seer nok, at man agter, at bortgifte mit Sydskende-Barn, uden at spørge mig derom - Men hun kan saamen og være vis derpaa, at hun skal aldrig faae saa meget af mine Midler

LEANDER

Deres Midler bruger hun ikke

LUCIE

(tømmer en Kurv med Syetøj i, som staaer paa Bordet, neyer for Argantes, og byder ham den)

Og deres Person forærer hun denne

ARGANTES

Nu! Nu! den kunde saamen dog være god, til at hente Æg i

LUCIE

(neyer meget dybt for Magisteren, og byder ham Kurven)

Hr. Magister! - En lille Foræring fra Jomfruen.

375

TRÆKNUB

Apage! - Saaledes at forhaane en Magistrum Philosophiae!

LEONORE

(alvorlie)

Lucie!

ORGON

Mine Herrer, vi gamle Ungkarle, har maaskee fortient denne Spøg - Vi har talt og muelig tænkt saa længe ubillig og ringe om Fruentimmer, indtil de tilsidst foragte os igjen - Vi bør ikke fortænke dem deri, at de hævne sig - Vi har dog altid noget, som vi kan trøste os ved - Frihed

TRÆKNUB

Og Muserne

ARGANTES

Og de mange Bekostninger man kan spare

HENRIK

Og Sikkerhed for - *(han tager sig for Panden)* - havde jeg for en Time siden, havt Lyst til at sige - men nu - Hvad vil hun med den Kurv, Lucie?

LUCIE

Jeg venter, at han skal frie til mig, lille Henrik

HENRIK

Faae den Skam der gjør, saa længe hun har den i Haanden - *(Han tager Kurven fra Lucie, som kun modstaaer paa Skrømt, og sætter den bort)* - Saa! - nu tør jeg vove, at bede om hendes Ja

LUCIE

Han skal, min Troe, først gjøre Fruentimmeret Afbigt for det han sagde før - Erindrer han? - om Tungerne?

HENRIK

Afbigt? - Saa maatte det da være til de onde, arrige, falske, heslige, tossede Qvinder allene - Saasart de melde sig

ORGON

Gjør Henrik lykkelig Lucie! - Jeg giver ham min ene Herregaard i Forpagtning, og det Forskud, som han behøver

376

LEANDER

Og jeg giver ham, alt hvad jeg har lovet ham, og meere dertil

ARAMINTE

Og jeg bekoster Brylluppet

LUCIE

Nu da! - (*Hun rækker Henrik Haanden*) For Fruens, og det gode Herskabs Skyld

HENRIK

Nu da! - (*Han rækker hende sin Haand igien*) For ikke at blive en Peber-Svend

ORONTES

Han tænker at skiemte, men det er dog et virkeligt Uheld - Og intet er vissere - Jeg veed det af Erfarenhed - end, at Jorden ikke har saa riig, ikke saa sikker en Kilde til Lyksalighed, som Ægtestanden, naar den bliver begyndt med Kiærlighed, med Overlæg, og i Tide.

ENDE PAA LYST-SPILLET